

STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO TORUNIA

Spis treści

1.	Wstęp	4
2.	Synteza diagnozy wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych	5
2.1.	Zasięg przestrzenny i sieć osadnicza.....	5
2.2.	Informacje fizycznogeograficzne. Ochrona przyrody	10
2.3.	Demografia	12
2.4.	Przedsiębiorczość	17
2.5.	Bezrobocie rejestrowane.....	21
2.6.	Transport	23
2.6.1.	Sieć transportowa.....	23
2.6.2.	Ogólna charakterystyka najważniejszych potencjałów, potrzeb i problemów	28
2.6.3.	Drogi rowerowe.....	29
2.6.4.	Najważniejsze wnioski wynikające z Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP)	30
2.7.	Efektywność energetyczna, redukcja emisji zanieczyszczeń i adaptacja do zmian klimatu	32
2.8.	Zasoby mieszkaniowe	36
2.9.	Cyfryzacja	38
2.10.	Gospodarka wodno-ściekowa	40
2.11.	Pomoc społeczna i świadczenia na rzecz rodziny	41
2.12.	Opieka zdrowotna	43
2.13.	Opieka żłobkowa	46
2.14.	Edukacja.....	48
2.14.1.	Wychowanie przedszkolne (w tym identyfikacja gmin spełniających warunek dostępowy wsparcia w zakresie infrastruktury wychowania przedszkolnego).....	48
2.14.2.	Kształcenie ogólne (w tym identyfikacja gmin spełniających warunek dostępowy wsparcia w zakresie infrastruktury edukacyjnej bazy sportowej).....	51
2.14.3.	Szkoły podstawowe i jakość kształcenia na poziomie szkoły podstawowej	52
2.14.4.	Szkoły ponadpodstawowe i jakość kształcenia na poziomie szkoły ponadpodstawowej.....	56
2.14.5.	Szkoły ponadpodstawowe maturalne	57
2.14.6.	Szkoły ponadpodstawowe zawodowe.....	58
2.14.7.	Szkolnictwo wyższe.....	59
2.15.	Kultura	60
2.16.	Turystyka.....	62
2.17.	Rewitalizacja i odnowa przestrzeni publicznych.....	64
2.18.	Poziom świadomości obywatelskiej	65
2.19.	Analiza potrzeb w zakresie wdrożenia efektywnego systemu instytucjonalnego zarządzania MOF Torunia	67
2.20.	Podsumowanie syntezy - identyfikacja najważniejszych problemów i potrzeb rozwojowych obszaru jako podstawy programowania interwencji w ramach Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego.....	67
3.	Identyfikacja obszarów charakteryzujących się trudną sytuacją społeczno-gospodarczą, tj. wykazujących negatywną sytuację społeczno-gospodarczą, gmin zagrożonych trwałą marginalizacją i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze	72
4.	Opis wsparcia obszarów charakteryzujących się trudną sytuacją społeczno-gospodarczą.....	73
5.	Wizja rozwoju obszaru - oczekiwany wynik realizacji działań planowanych w ramach Polityki Terytorialnej	75
6.	Cele rozwojowe obszaru.....	76

7.	Tryb i zasady wyboru projektów.....	82
8.	Uzasadnienie wyboru projektów.....	84
9.	Lista podstawowa projektów wybranych do wsparcia wraz z ich charakterystyką.....	87
10.	Wskazanie podejścia zintegrowanego.....	145
11.	Oczekiwane wskaźniki produktu i rezultatu realizacji strategii	154
12.	Lista projektów rezerwowych.....	161
13.	Lista projektów komplementarnych.....	161
14.	Rewitalizacja i odnowa przestrzeni publicznych.....	161
15.	Plan wdrożeniowy dla realizacji strategii.....	162
16.	Plan finansowy	163
17.	Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii	175
18.	Opis procesu zaangażowania partnerów zewnętrznych.....	178
19.	Sprawozdanie z konsultacji społecznych	179
20.	System monitorowania strategii terytorialnej.....	181

1. Wstęp

Niniejszy dokument strategii terytorialnej sporządzony został w celu realizacji ZIT (Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych) na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia (dalej MOF Torunia), na podstawie *art. 34 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027¹*. Zgodnie z przytoczonym artykułem, strategia terytorialna opracowywana jest przez związek ZIT utworzony w jednej z wybranych form współpracy jednostek samorządu terytorialnego. Na obszarze MOF Torunia zawiązane zostało Stowarzyszenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia, do którego na podstawie podjętych uchwał *w sprawie wyrażenia zgody na utworzenie oraz przystąpienie do Stowarzyszenia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia* przystąpiły wszystkie gminy z terenu powiatów: aleksandrowskiego, chełmińskiego, golubsko-dobrzyńskiego i toruńskiego wraz z samorządami powiatów oraz miasto na prawach powiatu Toruń. 17 stycznia 2025 roku organizacja zmieniła nazwę na Stowarzyszenie Metropolia Toruńska.

Członkowie Stowarzyszenia:

- Powiat Aleksandrowski
- Powiat Chełmiński
- Powiat Golubsko-Dobrzyński
- Powiat Toruński
- Gmina Miasta Toruń
- Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski
- Gmina Aleksandrów Kujawski
- Gmina Bądkowo
- Gmina Miasto Chełmno
- Gmina Chełmno
- Gmina Miasta Chełmża
- Gmina Chełmża
- Gmina Ciechocin
- Gmina Miejska Ciechocinek
- Gminą Czernikowo
- Gmina Miasto Golub-Dobrzyń
- Gmina Golub-Dobrzyń
- Gmina Kijewo Królewskie
- Gmina Koneck
- Gmina Kowalewo Pomorskie
- Gmina Lisewo
- Gmina Lubicz
- Gmina Łubianka
- Gmina Łysomice
- Gmina Miejska Nieszawa
- Gmina Obrowo
- Gmina Papowo Biskupie
- Gmina Raciążek

¹ Dz.U. 2022 poz. 1079

- Gmina Radomin
- Gmina Stolno
- Gmina Unisław
- Gmina Waganiec
- Gmina Wielka Nieszawka
- Gmina Zakrzewo
- Gmina Zbójno
- Gmina Zławieś Wielka

Dokument ten będzie narzędziem do wspólnego realizowania polityki terytorialnej, na podstawie którego możliwe będzie uzyskanie wsparcia na projekty przewidziane do realizacji na okres perspektywy finansowej 2021-2027, przy współfinansowaniu ze środków UE (z różnych funduszy). W tym aspekcie bardzo ważnym źródłem wsparcia będą *Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027*, określające zakres i obszary wsparcia z poziomu samorządu województwa - w tym w zakresie polityki terytorialnej, która rozumiana jest jako forma podejścia do prowadzenia rozwoju województwa zakładającego różnicowanie działań wobec poszczególnych jego obszarów, uwzględniając ich rolę i znaczenie w systemie społeczno-gospodarczym województwa. Idea polityki terytorialnej w okresie programowania 2021-2027 oraz poziomy jej realizacji przedstawione zostały szerzej w *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku. Strategia Przyspieszenia 2030+²*.

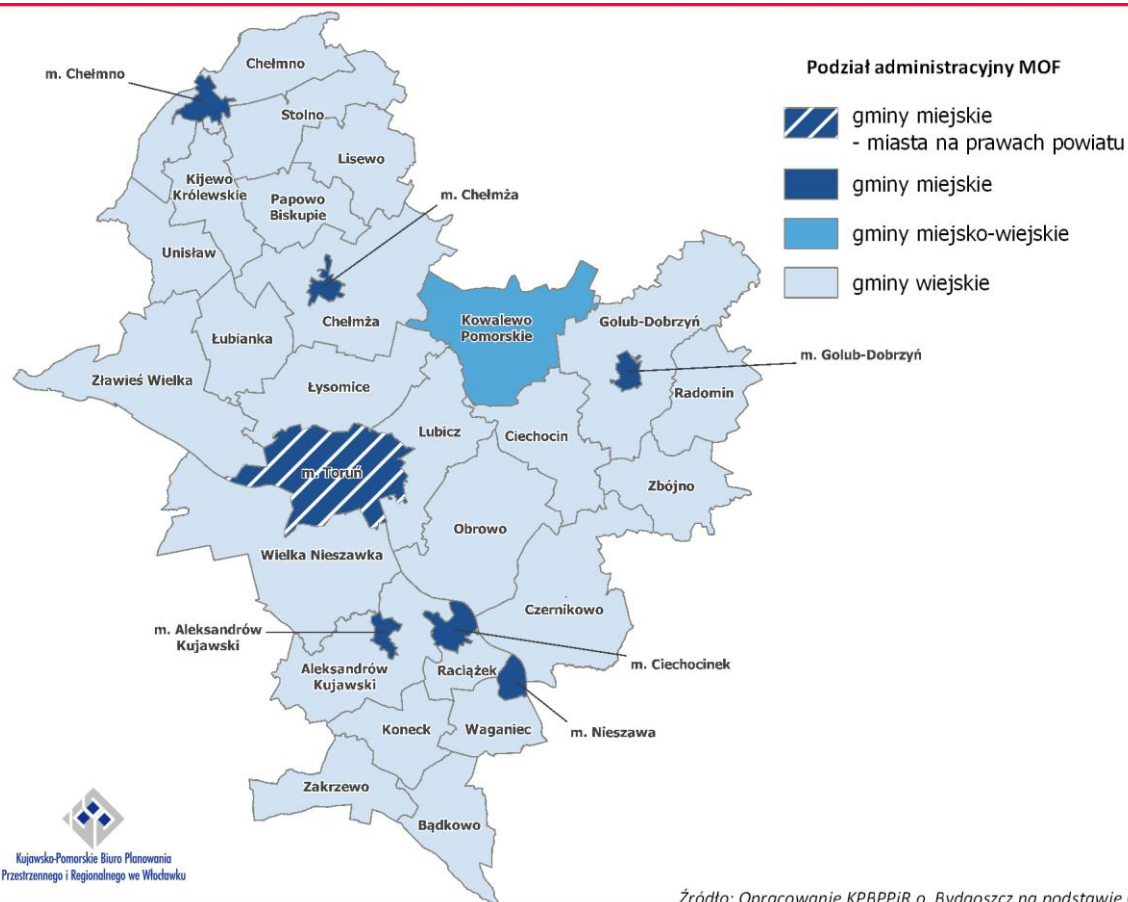
2. Synteza diagnozy wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych

2.1. Zasięg przestrzenny i sieć osadnicza

MOF Torunia położony jest w centralnej części województwa kujawsko-pomorskiego. Terytorialnie obejmuje miasto rdzeniowe Toruń oraz 31 gmin położonych w 4 powiatach (aleksandrowskim, chełmińskim, golubsko-dobrzyńskim i toruńskim). Poza Toruniem, na obszarze zlokalizowanych jest 6 gmin miejskich (Aleksandrów Kujawski, Chełmno, Chełmża, Ciechocinek, Golub -Dobrzyń, Nieszawa), 1 miejsko-wiejska (Kowalewo Pomorskie) oraz 24 gminy wiejskie. Obszar zajmuje powierzchnię 2 961 km².

² przyjętej uchwałą nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.

Mapa. Zasięg przestrzenny MOF

Sieć osadniczą³ MOF Torunia tworzy aż 559 zamieszkałych miejscowości. Wśród nich największą jednostką pod względem liczby ludności jest liczące prawie 200 tys. mieszkańców miasto rdzeniowe Toruń, będące drugim pod względem liczby mieszkańców miastem na prawach powiatu w województwie. Obok miasta Toruń, na terenie MOF występuje 7 miast, z których największe to ok. 19-tysięczne Chełmno. Pozostałe to liczące 10-14 tys. osób miasta: Chełmża, Golub-Dobrzyń, Aleksandrów Kujawski, Ciechocinek oraz 4-tysięczne Kowalewo Pomorskie i zamieszkiwana przez niespełna 2 tys. osób Nieszawa. Miasta te wraz z Toruniem koncentrują prawie 60% wszystkich mieszkańców MOF.

Rozkład przestrzenny miejscowości na terenie MOF determinowany jest obecnością kompleksów leśnych. Najwięcej miejscowości położonych jest na terenie gminy Golub-Dobrzyń (56), najmniej zaś na terenie gminy Wielka Nieszawka (zaledwie 4 miejscowości; spośród wszystkich gmin jednostka z najmniejszą liczbą miejscowości w województwie), która należy do jednostek o bardzo wysokim wskaźniku lesistości. Warto zaznaczyć, że aż 3 z 4 miejscowości zlokalizowanych na terenie gminy Wielka Nieszawka cechują się liczbą mieszkańców przekraczającą próg 1 tys. mieszkańców.

Poza miastami na obszarze MOF większą liczbą mieszkańców, tj. powyżej 1 tys. osób, cechują się 32 miejscowości, skupiające 13,5% wszystkich mieszkańców obszaru. Są to zarówno siedziby gmin, jak i większe miejscowości wiejskie.

³ Zgodnie z danymi z gminnych rejestrów mieszkańców

Do grupy miejscowości liczących powyżej 1 tys. mieszkańców zalicza się:

1. Unisław (3582, gm. Unisław)
2. Czernikowo (3559, gm. Czernikowo)
3. Lubicz Górny (3408, gm. Lubicz)
4. Głogowo (2985, gm. Obrowo)
5. Lubicz Dolny (2982, gm. Lubicz)
6. Grębocin (2884, gm. Lubicz)
7. Łysomice (2644, gm. Łysomice)
8. Mała Nieszawka (2567, gm. Wielka Nieszawka)
9. Brzozówka (2323, gm. Obrowo)
10. Złotoria (2289, gm. Lubicz)
11. Górsk (2021, gm. Zławieś Wielka)
12. Krobia (2000, gm. Lubicz)
13. Osiek (1990, gm. Obrowo)
14. Obrowo (1914, gm. Obrowo)
15. Łubianka (1796, gm. Łubianka)
16. Lisewo (1690 gm. Lisewo)
17. Raciążek (1633, gm. Raciążek)
18. Papowo Toruńskie (1562, gm. Łysomice)
19. Rozgarty (1390, gm. Zławieś Wielka)
20. Pigża (1335, gm. Łubianka)
21. Cierpice (1298, gm. Wielka Nieszawka)
22. Turzno (1220, gm. Łysomice)
23. Zławieś Mała (1201, gm. Zławieś Wielka)
24. Grzywna (1176, gm. Chełmża)
25. Silno (1149, gm. Obrowo)
26. Rożno-Parcele (1142, gm. Aleksandrów Kujawski)
27. Wielka Nieszawka (1134, gm. Wielka Nieszawka)
28. Służewo (1110, gm. Aleksandrów Kujawski)
29. Czarne Błoto (1082, gm. Zławieś Wielka)
30. Czarnowo (1057, gm. Zławieś Wielka)
31. Bądkowo (1015, gm. Bądkowo)
32. Zławieś Wielka (1004, gm. Zławieś Wielka)

Większość ww. miejscowości zlokalizowana jest w sąsiedztwie miasta na prawach powiatu - Torunia (będącego zarazem jedną ze stolic województwa, siedzibą powiatu toruńskiego i jednym z głównych ośrodków rozwoju regionu), w rejonie ważnych ciągów komunikacyjnych, głównie dróg krajowych lub w sąsiedztwie linii kolejowych. Ten charakterystyczny podmiejski charakter osadnictwa znacznej części

obszaru sprawia, iż w przypadku kilku gmin największą liczbą ludności odznaczają się miejscowości, które zlokalizowane są bliżej Torunia, a nie same siedziby gmin. Pierwszym przykładem jest gmina Lubicz, gdzie miejscowość Lubicz Górny jest większa od siedziby gminy - miejscowości Lubicz Dolny. Drugim, gmina Obrowo, gdzie wyższą liczbą mieszkańców od siedziby cechują się miejscowości: Głogowo, Brzozówka oraz Osiek, trzecim zaś gmina Zławieś Wielka, na terenie której najwyższą liczbą mieszkańców odznaczają się miejscowości: Rozgarty, Zławieś Mała oraz Czarne Błoto. Czwartym przykładem natomiast jest gmina Wielka Nieszawka, w której dwie z czterech miejscowości w gminie są większe od siedziby gminy: Mała Nieszawka i Cierpice.

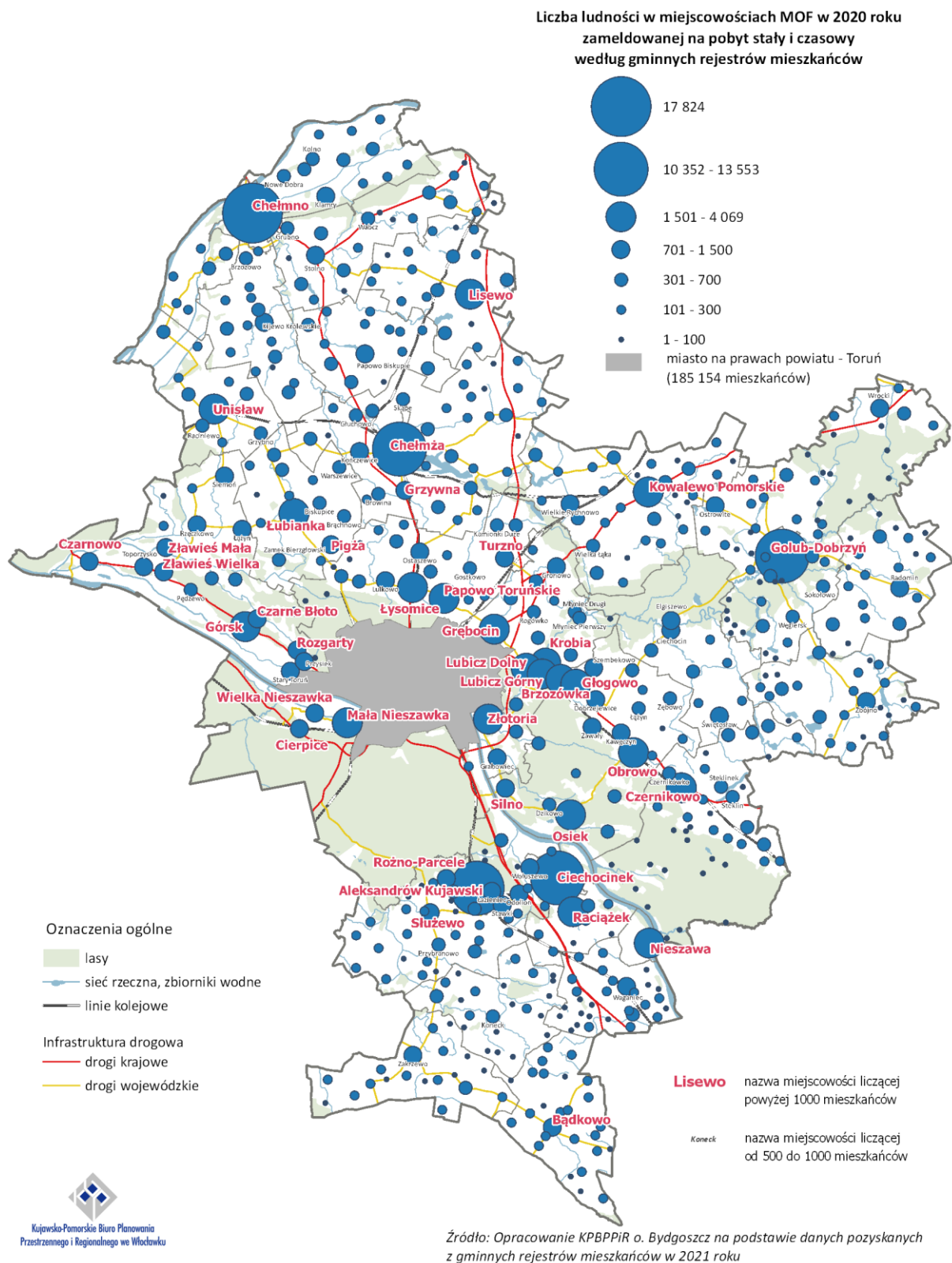
Co ciekawe, 5 z 12 miejscowości wiejskich na terenie MOF cechujących się liczbą mieszkańców powyżej 2000 położonych jest na terenie gminy Lubicz.

Liczba miejscowości małych i bardzo małych, liczących poniżej 100 mieszkańców wynosi 148 (26,5% ogółu). Zamieszkuje je nieco ponad 8,0 tys. osób (1,8% mieszkańców obszaru). Z kolei stan ilościowy miejscowości o liczbie mieszkańców w przedziale od 101 do 300 wynosi 223, zaś w przedziale od 301 do 700 mieszkańców 115. Miejscowości znajdujące się we wspomnianych przedziałach ludnościowych zamieszkiwane są kolejno przez 9,4% i 11,6% wszystkich mieszkańców obszaru.

Między gminami obszaru identyfikuje się występowanie silnych powiązań społeczno-gospodarczych. Spośród wszystkich miejscowości największe znaczenie dla obsługi MOF ma miasto rdzeniowe Toruń, wyposażone zarówno w powszechne, jak i bardziej specjalistyczne usługi m.in. z zakresu administracji publicznej, szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, kultury wysokiej. Charakteryzuje się przy tym relatywnie dużym obszarem oddziaływania, tj. znaczną skalą zależnych i podległych funkcjonalnie miejscowości. Poza miastem Toruniem, stosunkowo ważną rolę pełnią miasta Aleksandrów Kujawski, Chełmno, Golub-Dobrzyń, będące ośrodkami powiatowymi (obsługa instytucji administracji powiatowej oraz instytucji jej podległych). Miasto Chełmża pełni natomiast rolę ośrodka o znaczeniu powiatowym, uzupełniając oddziaływanie siedziby powiatu (ze względu na zlokalizowane w nim instytucje i prowadzone działalności, obsługuje mieszkańców powiatu, uzupełniając w tym zakresie ośrodek powiatowy - kwestia potencjału szkolnictwa ponadpodstawowego, działalność szpitala powiatowego). W ośrodkach o znaczeniu lokalnym (siedzibach gmin) generalnie koncentruje się działalność związana z podstawową obsługą mieszkańców z zakresu opieki przedszkolnej, szkolnictwa podstawowego, opieki zdrowotnej.

W kontekście usług publicznych warto wspomnieć o mieście Ciechocinek. Z uwagi na dobrze rozwiniętą działalność leczniczą bazującą na bogactwie naturalnym, miasto to jest jednym z ważniejszych w kraju ośrodków uzdrowiskowych.

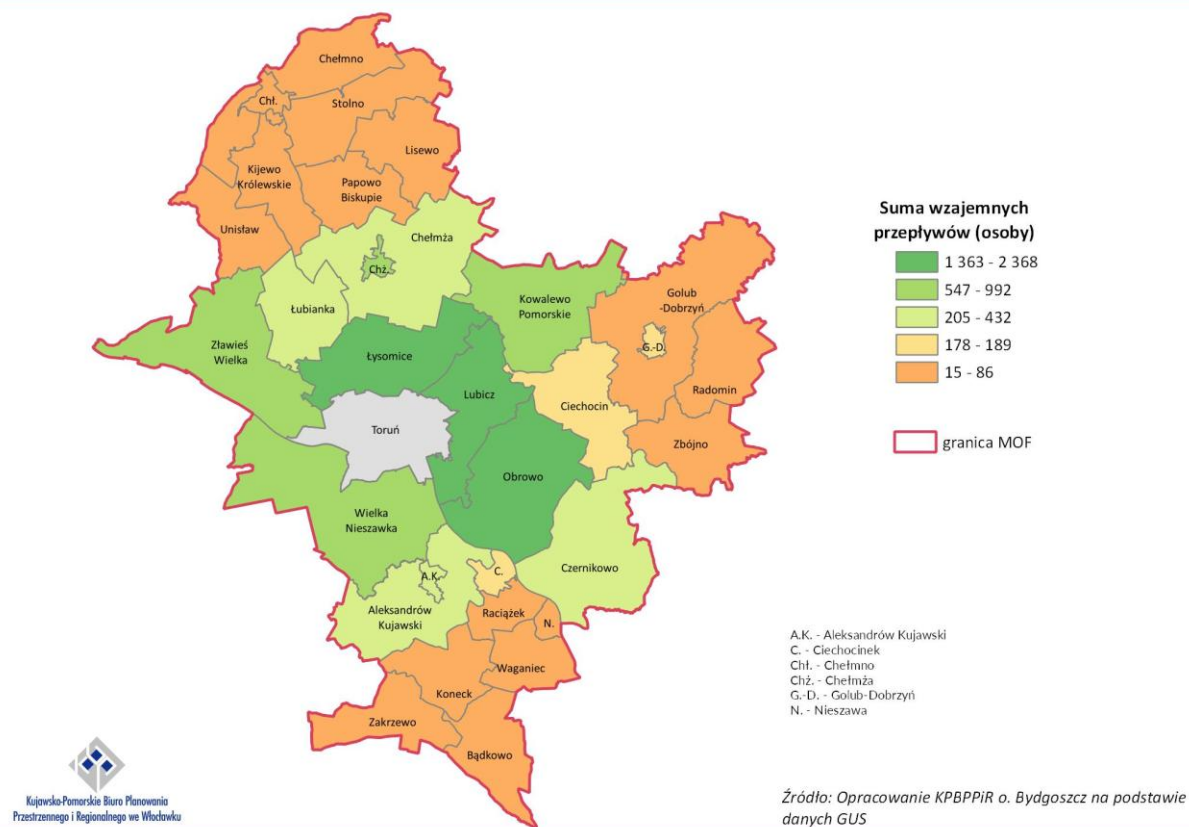
Mapa. Liczba ludności w miejscowościach MOF

Jednym z przykładów obrazujących skalę wzajemnych powiązań poszczególnych gmin w obszarze MOF z miastem rdzeniowym - Toruniem, są dojazdy związane z zatrudnieniem (rozumiane jako dojazdy do i z zakładów pracy zlokalizowanych na terenie innej gminy, niż gmina miejsca zamieszkania). Korzystając z danych dotyczących dojazdów za rok 2016, na obszarze MOF Torunia widoczne są duże lub bardzo

duże wzajemne przepływy pomiędzy Toruniem, a jednostkami położonymi w jego najbliższym otoczeniu oraz jednostkami nieco bardziej oddalonymi (w tym również spoza powiatu toruńskiego). Skala powiązań maleje wraz z oddaleniem od Torunia (co jest naturalną konsekwencją dojazdów o takim charakterze) - niemniej jednak wszystkie gminy z obszaru MOF notują wzajemne przepływy z miastem rdzeniowym w analizowanym aspekcie.

Mapa. Przepływy związane z zatrudnieniem w roku 2016 (suma pomiędzy miastem rdzeniowym, a poszczególnymi gminami z obszaru MOF)

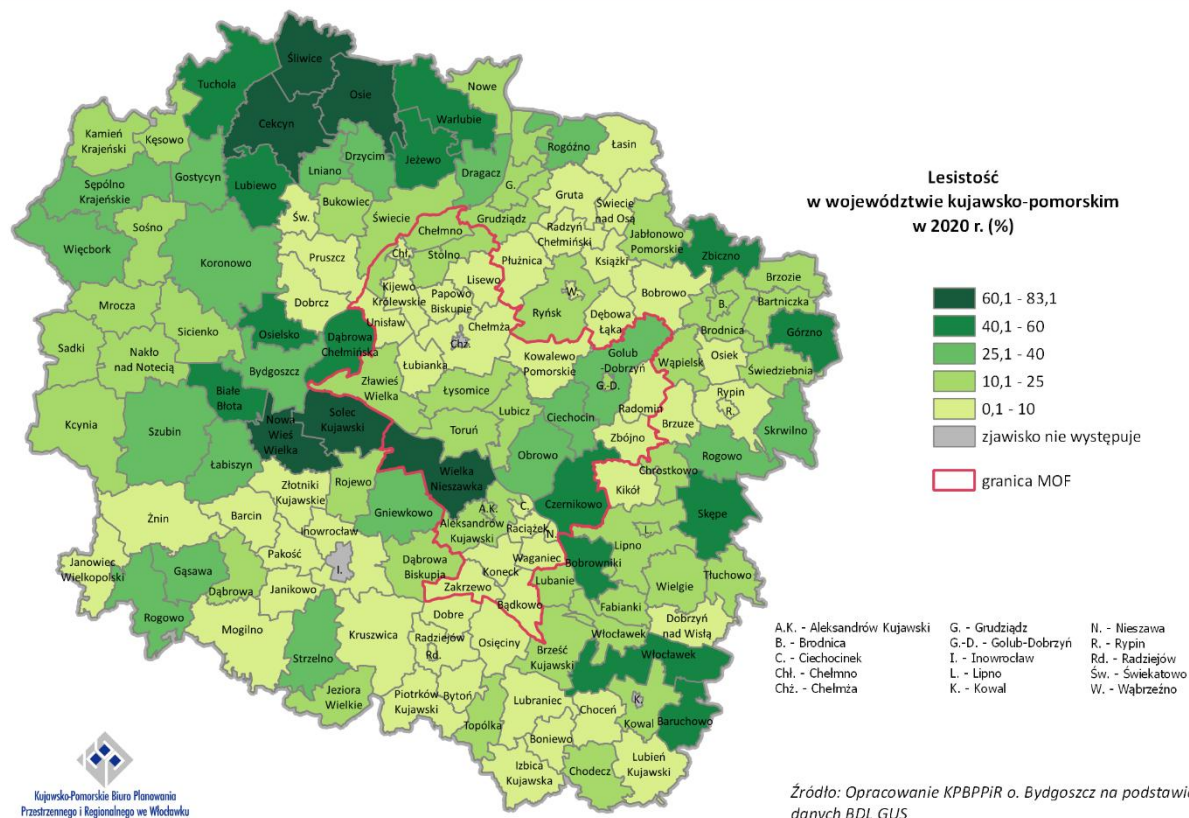

2.2. Informacje fizycznogeograficzne. Ochrona przyrody

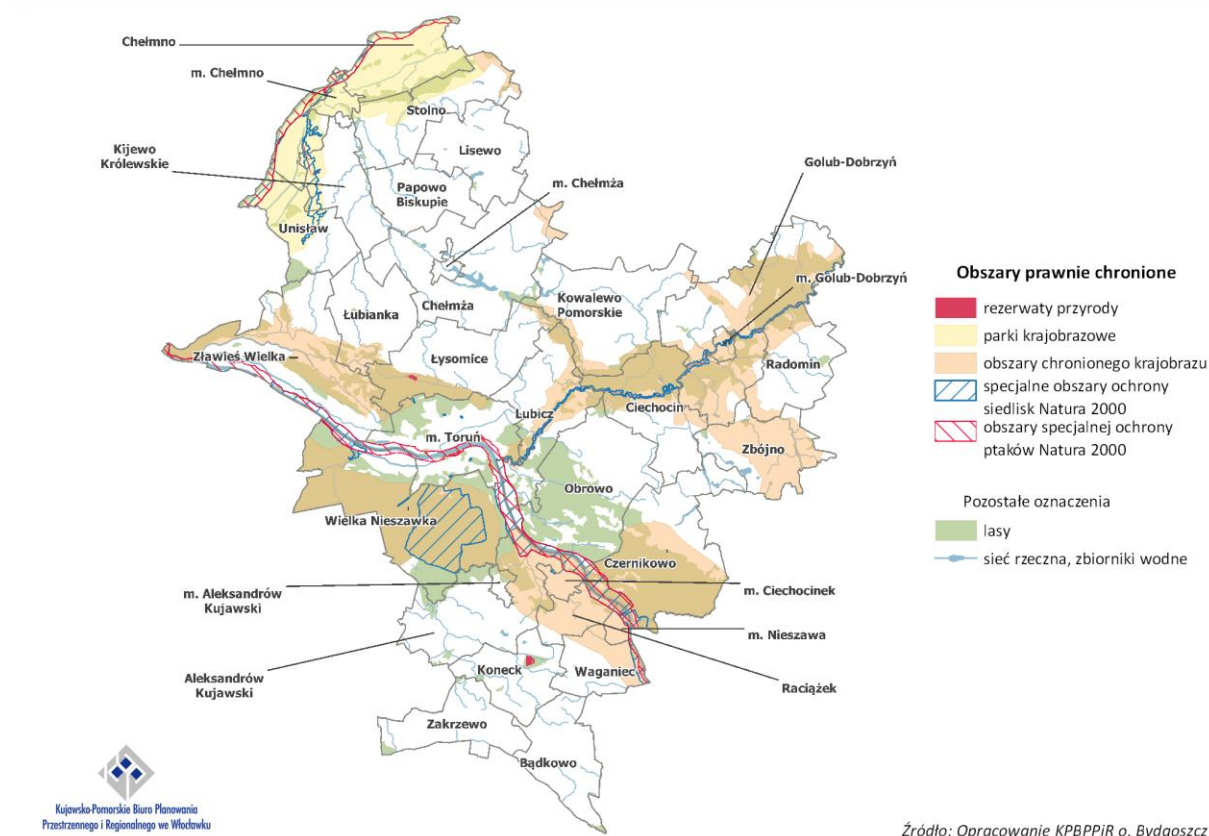
Pod względem fizycznogeograficznym MOF znajduje się w zasięgu 7 mezoregionów, tj. Doliny Drwęcy, Doliny Fordońskiej, Kotliny Grudziądzkiej, Kotliny Toruńskiej, Pojezierza Chełmińskiego, Pojezierza Dobrzyńskiego i Równiny Inowrocławskiej. W efekcie, elementy środowiska przyrodniczego cechują się pewnym zróżnicowaniem, determinującym sposób użytkowania terenu oraz w pewnym stopniu rodzaj prowadzonych działalności gospodarczych. Generalnie krajobraz obszaru związany jest z pradoliną i doliną rzeki Wisły, wysoczyznami morenowymi oraz ze strefą kontaktu (strefą krawędziową) pomiędzy nimi. Warunki glebowe są zróżnicowane, choć w przeważającej części obszaru uznaje się za sprzyjające prowadzeniu działalności rolniczej. Dominują gleby płowe. W obrębie doliny Wisły występują zarówno bardzo żyzne gleby w postaci mad rzecznych wykształcone na równinach zalewowych, jak i słabe gleby bielcowe, rdzawe powstałe na rozległych górnych piaszczystych poziomach doliny porośniętych obecnie kompleksami leśnymi. Powierzchnia gruntów leśnych (czyli lasów i gruntów związanych z gospodarką leśną), wynosi 651,1 km², zaś wskaźnik lesistości stanowi 21,4% i jest niższy od średniej wartości wojewódzkiej (23,5%). Stopień zalesienia gmin w zasięgu obszaru cechuje się znacznym

zróżnicowaniem. Poza rzeką Wisłą do ważniejszych cieków MOF zalicza się m.in.: Drwęcę, Frybę, czy Strugę Toruńską. Zgodnie z Mapą Podziału Hydrograficznego Polski sumaryczna liczba jezior na obszarze wynosi 142 spośród 1 069 zidentyfikowanych na terenie województwa, jednakże w większości są to obiekty małe i bardzo małe, o powierzchni nieprzekraczającej 10 ha (104 ze 142 obiektów). Do największych jezior (o powierzchni powyżej 100 ha) zalicza się m.in.: Chełmżyńskie (298 ha) i Steklińskie (102 ha). Przeszło 1/3 powierzchni MOF (35,6%), nie uwzględniając tu obszarów Natura 2000, objęta jest ochroną prawną. Do najważniejszych obszarowych form ochrony znajdujących się całościowo lub częściowo na terenie obszaru zalicza się: 11 rezerwatów przyrody, 1 park krajobrazowy, 7 obszarów chronionego krajobrazu, 12 obszarów Natura 2000 (w tym 1 obszar specjalnej ochrony ptaków oraz 11 specjalnych obszarów ochrony siedlisk). Rozmieszczenie obszarów prawnie chronionych związane jest przede wszystkim z obecnością na terenie obszaru rozległego kompleksu leśnego Puszczy Bydgoskiej, doliną Wisły i Drwęcy.

Mapa. Lesistość w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

Mapa. Obszary prawnie chronione w MOF

2.3. Demografia

Według danych GUS (na podstawie których przeprowadzono niniejszą analizę demograficzną) MOF Torunia na koniec roku 2020 zamieszkiwany był przez 459,6 tys. osób (22,3% ludności województwa). W okresie ubiegłej dekady (2010-2020) liczba jego mieszkańców wzrosła o 0,6% (odmiennie, niż miało to miejsce w całym województwie, które zanotowało spadek ludności na poziomie 1,8%). Sytuacja pomiędzy miastami, a obszarami wiejskimi była jednak zgoła odmienna - bowiem w miastach liczba ludności zmniejszyła się o nieco ponad 11 tys. osób, podczas gdy na obszarach wiejskich nastąpił przyrost ludności, o 13,7 tys. Większość mieszkańców MOF koncentruje się w części miejskiej, stanowiąc 59,4% ogółu ludności, niemniej jednak jej udział w okresie 2010-2020 spadł o 2,8 pkt. proc. Biorąc pod uwagę dalsze trendy rozwoju demograficznego MOF Torunia wynikające z prognozy demograficznej GUS na lata 2017-2030, należy spodziewać się nieznacznego spadku liczby mieszkańców. W roku docelowym prognozy, populacja MOF wynosić ma 460,8 tys. mieszkańców, co oznaczałoby spadek na poziomie -0,2% w stosunku do roku 2020⁴. Weryfikując trafność prognozy okazuje się, że dotychczas jest ona niedoszacowana, bowiem dla okresu 2016-2020 zakładała wzrost liczby jego mieszkańców o 0,4%, natomiast w rzeczywistości wystąpił delikatny spadek na poziomie 0,1% (różnica pomiędzy rzeczywistym stanem liczby mieszkańców podawanym na rok 2020, a stanem na ten sam rok przewidzianym w prognozie wynosi ok. 2,2 tys. osób). Warto zwrócić uwagę, iż omawiana prognoza zakłada roczny przyrost liczby mieszkańców MOF do roku 2024, po którym

⁴ W porównaniu ze stanem liczby ludności na rok 2020 przewidzianym w prognozie (tj. 461,8 tys.). Jednak w odniesieniu do faktycznego stanu ludności, który zanotowano na koniec 2020 roku (tj. 459,6 tys.) - do roku 2030 wystąpiłby wzrost liczby ludności o 0,3%.

nastąpić ma odwrócenie trendu, co wiąże się z początkiem stopniowego spadku wielkości populacji. Pozwala to postawić hipotezę, iż założenia przyjęte w prognozie z dużym prawdopodobieństwem będą miały pokrycie w rzeczywistości, niemniej jednak wspomniane odwrócenie trendu może nastąpić szybciej. W strukturze wieku mieszkańców MOF obserwuje się zmiany przejawiające się spadkiem udziału mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (z 19,3% do 18,5% w okresie 2010-2020) oraz produkcyjnym (z 65,1% do 59,9%) przy intensywnym wzroście udziału grupy poprodukcyjnej (z 15,5% do 21,5%) - co oznacza, iż społeczeństwo obszaru wyraźnie się starzeje. Uwagę zwraca gmina Obrowo, która charakteryzuje się najwyższym udziałem ludności w grupie przedprodukcyjnej (nieco ponad 25%) i zarazem jednym z najniższych udziałów ludności w grupie poprodukcyjnej (nieco ponad 13%) w województwie kujawsko-pomorskim. Gmina ta wyróżnia się także największym przyrostem liczby mieszkańców - w okresie 2010-2020 wynosił on 51%.

Liczba mieszkańców MOF w wieku poprodukcyjnym według stanu na rok 2020 wynosiła 98,9 tys. (stanowiąc 21,7% ludności w tej grupie wiekowej w województwie). Populacja tej grupy dynamicznie wzrasta, co potwierdza zmiana aż o 39,4% w okresie 2010-2020 (przyrost o 27,9 tys. osób). Według przytoczonej powyżej prognozy demograficznej, proces starzenia się ludności MOF Torunia będzie się pogłębiał - czego skutkiem będzie m.in. wzrost liczby mieszkańców w grupie poprodukcyjnej do 114,4 tys. w roku 2030 (stanowiącej 24,8% ludności). Zmiany zajdą także w grupie mieszkańców w wieku 80+, której populacja w okresie 2020-2030 według prognozy zwiększy się aż o 40,0% i docelowo wynosić ma ok. 25,0 tys. seniorów.

W wyniku znaczących zmian demograficznych spowodowanych postępującym zjawiskiem starzenia się społeczeństwa można zaobserwować coraz większe potrzeby w zakresie wsparcia seniorów. Wsparcie to wymaga szeroko zakrojonych działań mających na celu pomoc osobom starszym w codziennym życiu, w integracji ze społeczeństwem oraz przeciwdziałaniu marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Rosnąca populacja osób starszych zmienia także popyt na usługi medyczne i opiekę społeczną. W 2020 r. na terenie MOF Torunia funkcjonowały 24 placówki stacjonarnej pomocy społecznej. Skorzystało z nich 277 osób będących w podeszłym wieku, co stanowiło 22,1% łącznej liczby zbiorowości korzystającej z usług placówek stacjonarnej pomocy społecznej. Skala ta z roku na rok jest coraz większa, dlatego niezbędny jest rozwój usług związanych z szeroko pojętą opieką senioralną, w tym wzmacnianie kadr pomocy i integracji społecznej (pielęgniarki środowiskowe, opiekunowie medyczni, opiekunowie osób starszych, opiekunowie w miejscu zamieszkania) oraz rozwój struktur instytucji ją prowadzących. Rosnąca skala potrzeb będzie wymagała także zmian instytucjonalnych. Potrzebne będą dzienne domy pobytu dla seniorów, centra usług środowiskowych, ale także wszelkie zdeinstytucjonalizowane formy opieki nad osobami starszymi. Ważne będzie także kształtowanie jak najbardziej przyjaznych dla seniorów i bezpiecznych przestrzeni publicznych. Istotnym aspektem będzie aktywizacja społeczna ludności starszej, mająca na celu aktywne zagospodarowanie wolnego czasu i sprzyjająca pozostawaniu w zdrowiu fizycznym i psychicznym (w tym poprzez kluby seniora, projekty adresowane do osób starszych). Istnieje także potrzeba upowszechniania systemu opieki zdalnej, związanej z kontrolą stanu zdrowia i umożliwiającej szybkie wezwanie pomocy. Obecnie do najpopularniejszych form opieki zdalnej zalicza się tzw. bransoletki życia, czyli noszone na nadgarstku mobilne urządzenia do przywoływania pomocy wyposażone m.in. w przycisk SOS oraz czujnik upadku. Realizatorem zadań z zakresu polityki społecznej na poziomie województwa jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu (ROPS). Na poziomie gminnym za zadania ukierunkowane na ludność wymagającą wsparcia odpowiedzialne są Ośrodki Pomocy Społecznej.

Uwzględniając kwestię czynników kształtujących liczbę mieszkańców, MOF Torunia charakteryzuje się pogarszającym się wskaźnikiem przyrostu naturalnego (PN), który wynosił: **1,5‰** w latach 2010-2011; **0,6‰** w latach 2012-2014; **0,6‰** w latach 2015-2017 oraz **-1,1‰** w latach 2018-2020. Zmiany powodowane są przez wyhamowanie współczynnika urodzeń (co oznacza wolniejszą reprodukcję) oraz

przez rosnący współczynnik zgonów (co oznacza większą umieralność) - i odpowiadają one w równym stopniu za pogarszający się wskaźnik PN. Współczynnik urodzeń charakteryzuje się trendem spadkowym ze zmianą na poziomie od 11,0‰ w roku 2010 do 9,3‰ w roku 2020. Liczba urodzeń w okresie ubiegłej dekady nieco spadła, z początkowego poziomu ok. 4,7-5,0 tys. rocznie do ok. 4,3-4,6 tys. w latach 2018-2020. Przez zdecydowaną większość tego okresu oscylowała jednak w granicach 4,6 tys. Współczynnik zgonów cechował się z kolei w tym czasie wzrostem - zwłaszcza w okresie 2018-2020. Do roku 2017 wartości omawianego współczynnika oscylowały w granicach 9,3-9,6‰, natomiast w następnych latach wzrósł do 10,2-11,7. W analizowanym okresie doszło do dużego wzrostu liczby zgonów, z ok. 4,2-4,3 tys. do ok. 4,7 pod koniec dekady (poza rokiem 2020, w którym liczba ta wzrosła aż do 5,4 tys., na skutek ówczesnej sytuacji epidemicznej). Drugi z czynników kształtujących liczbę mieszkańców, czyli saldo migracji (SM), w okresie 2010-2020 przyjmował wartości dodatnie, co oznacza, że więcej osób zameldowało się, aniżeli wymeldowało na jego terenie na pobyt stały⁵. W bilansie migracyjnym za okres 2016-2020 MOF zyskał z tego powodu łącznie ok. 2,7 tys. mieszkańców, natomiast w ciągu całej dekady (nie wliczając roku 2015) aż 4,2 tys. Tempo przyrostu liczby mieszkańców w wyniku migracji wzrosło, o czym świadczy wzrost wartości średniorocznego SM z 290 osób w okresie 2010-2014 do 547 osób w okresie 2016-2020. Biorąc pod uwagę całokształt migracji (wszystkie zmiany miejsca zameldowań, łącznie z migracjami międzygminnymi⁶), to mieszkańcy gmin MOF Torunia przenoszą się zdecydowanie częściej do innych jednostek w obrębie województwa kujawsko-pomorskiego (w okresie 2016-2020 ich udział kształtował się w przedziale 75,7% - 78,7% ogółu odpływu), aniżeli poza region (21,3% - 24,3%). Przeważały przy tym emigracje w kierunku „wsi”, do których w analizowanym okresie przeprowadzało się 55,0% - 57,7% mieszkańców MOF. Jeszcze silniejszy wymiar wewnętrzny mają natomiast migracje do gmin MOF Torunia. Napływ z innych jednostek z obszaru województwa kujawsko-pomorskiego kształtował się bowiem w analizowanym okresie na poziomie 78,8% - 80,3%, w stosunku do 19,7% - 21,2% spoza regionu. Charakter napływu jest jednak odmienny, niż w przypadku odpływu, bowiem większość nowych mieszkańców przybywa z „miast” - w analizowanym okresie ich udział kształtował się na poziomie 58,2% - 60,7%, w stosunku do napływu z kierunku „wsi” na poziomie 39,3% - 41,8%.

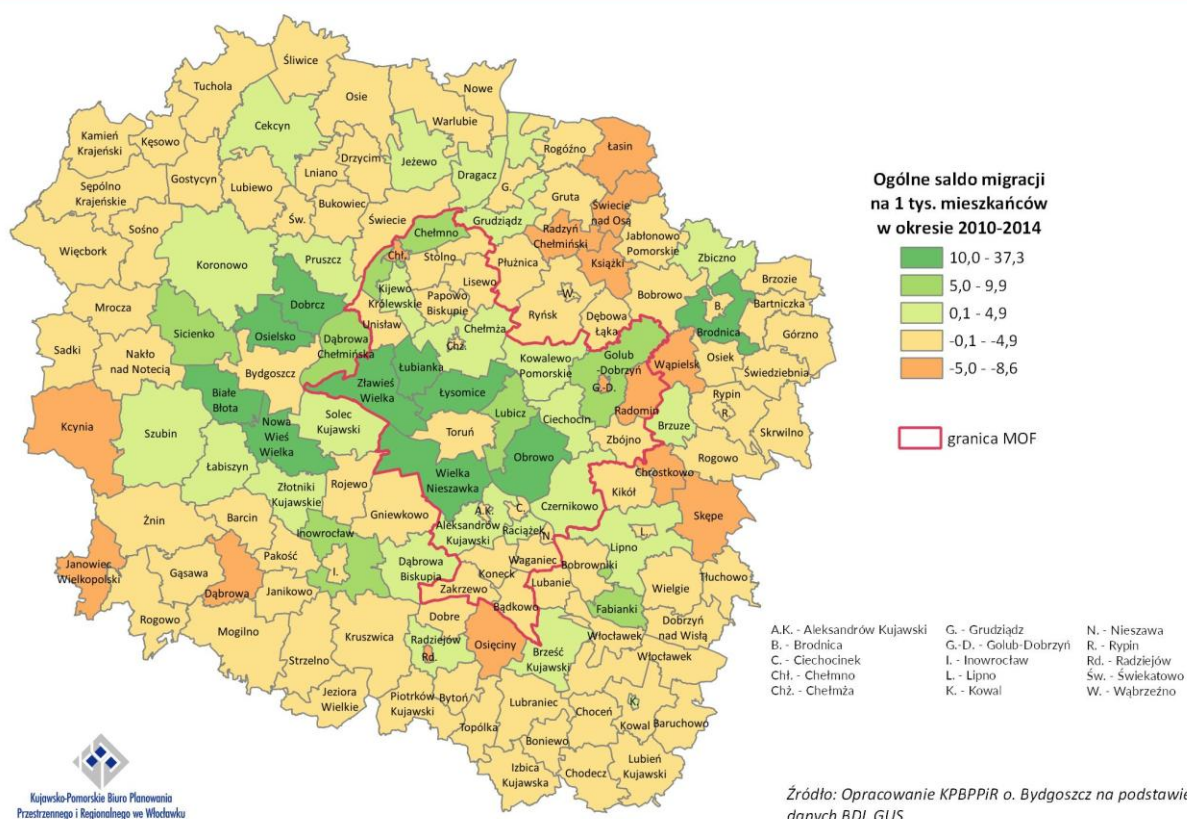
W zakresie salda migracji ogółem na 1 tys. mieszkańców⁷ dostrzec można po pierwsze pogorszenie się sytuacji w części gmin MOF (zwłaszcza w drugim kręgu Torunia) oraz utrzymanie wysokiej bądź bardzo wysokiej przewagi napływu mieszkańców w wyniku migracji w większości gmin ościennych wokół miast powiatowych oraz w ścisłej strefie podmiejskiej Torunia. W analizowanym okresie w 17 gminach nastąpił spadek wskaźnika, natomiast w 15 gminach wystąpił wzrost.

⁵ Analizowano migracje na pobyt stały w ujęciu gminnym zarówno w ruchu wewnętrznym jak i zagranicznym - co oznacza, że liczone są także migracje pomiędzy jednostkami w obrębie analizowanego obszaru. Jednocześnie z uwagi na brak danych w Banku Danych Lokalnych GUS o migracjach długookresowych za rok 2015, w niniejszej analizie pominięto tenże rok.

⁶ Dotyczą one migracji pomiędzy wszystkimi gminami w kraju, uwzględniając tym samym także migracje wewnątrz MOF.

⁷ Przeanalizowano sytuację pod względem wskaźnika dla okresów 2010-2014 oraz 2016-2020. Rok 2015 został pominięty z uwagi na brak danych dot. liczby zameldowań i wymeldowań.

Mapa. Ogólne saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w okresie 2010-2014

Mapa. Ogólne saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w okresie 2016-2020

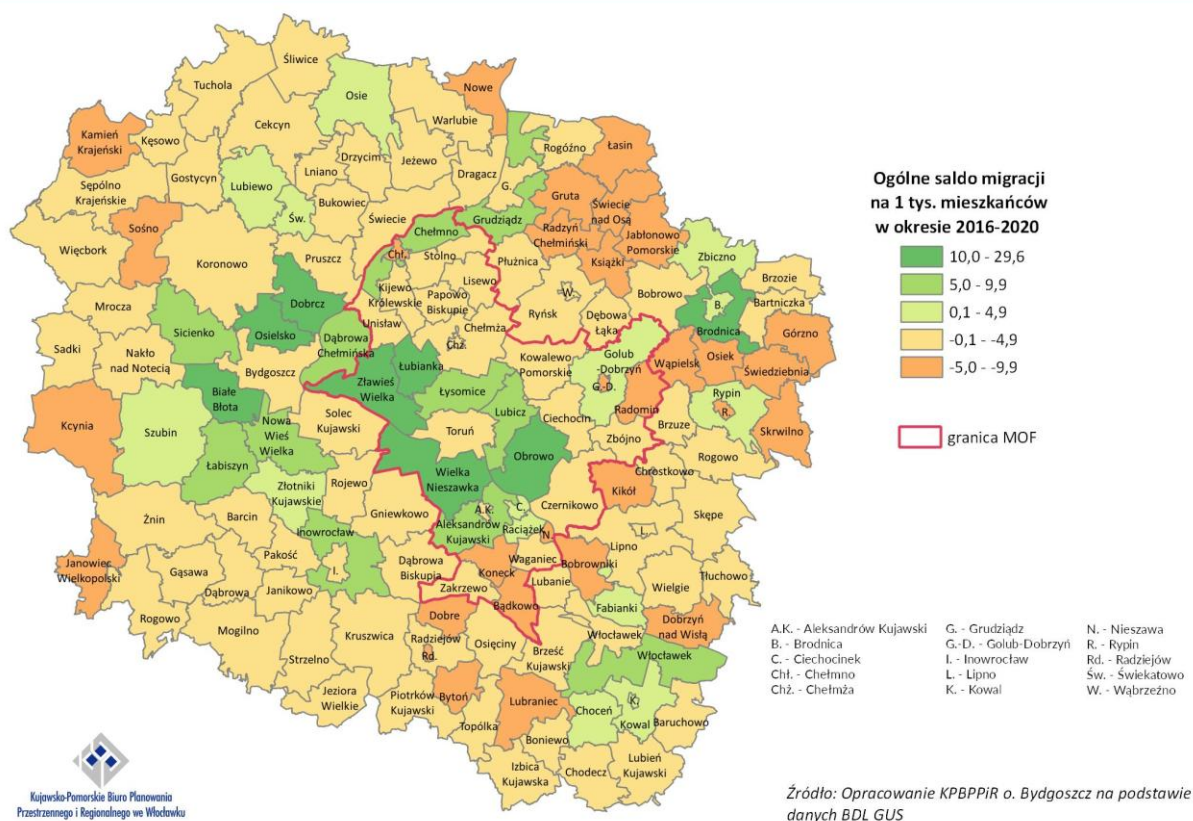

Tabela. Liczba ludności i struktura ekonomicznych grup wieku w 2010 r. i 2020 r.

Jednostka		Liczba mieszkańców (osoby)		Udział mieszkańców wg poszczególnych grup wiekowych (%)					
				przedprodukcyjny		produkcyjny		poprodukcyjny	
		2010	2020	2010	2020	2010	2020	2010	2020
MOF Torunia		456 935	459 581	19,3	18,5	65,1	59,9	15,5	21,5
Gminy	Golub-Dobrzyń (miejska)	12 978	12 412	20,1	18,7	66,2	60,3	13,7	21,0
	Ciechocin	4 015	4 003	24,2	18,8	60,6	62,3	15,1	18,9
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	8 338	8 841	22,0	19,7	63,7	62,4	14,4	17,9
	Kowalewo Pomorskie	11 549	11 416	21,7	18,8	63,1	61,6	15,2	19,6
	Radomin	4 046	3 801	21,4	18,4	62,5	60,9	16,1	20,7
	Zbójno	4 437	4 382	22,9	20,4	60,0	60,7	17,0	18,9
	Aleksandrów Kuj. (miejska)	12 652	12 058	18,9	17,2	65,2	59,0	15,8	23,8
	Ciechocinek	10 944	10 534	14,9	14,5	60,7	53,1	24,4	32,4
	Nieszawa	2 024	1 834	18,6	15,0	64,6	61,6	16,8	23,4
	Aleksandrów Kuj. (wiejska)	11 411	12 015	22,2	19,7	64,7	63,2	13,1	17,1
	Bądkowo	4 512	4 187	20,9	17,6	62,1	61,0	17,1	21,4
	Koneck	3 373	3 103	20,9	17,0	61,2	61,2	17,9	21,8
	Raciążek	3 180	3 116	19,0	16,9	65,3	62,1	15,7	21,0
	Waganiec	4 556	4 564	21,4	18,5	65,2	62,9	13,4	18,6
	Zakrzewo	3 689	3 480	19,9	17,1	62,4	61,6	17,6	21,4
	Chełmno (miejska)	20 975	19 205	18,6	16,6	65,4	59,4	16,0	24,0
	Chełmno (wiejska)	5 481	6 157	24,6	21,0	63,1	63,5	12,3	15,5
	Kijewo Królewskie	4 403	4 521	23,0	20,5	64,1	62,1	12,9	17,4
	Lisewo	5 294	5 181	21,5	19,1	64,7	62,1	13,9	18,9
	Papowo Biskupie	4 445	4 300	22,6	19,9	63,6	62,0	13,8	18,1
	Stolno	5 173	5 304	23,0	20,0	64,5	62,7	12,5	17,3
	Unisław	6 984	6 989	20,9	20,0	65,1	60,8	14,0	19,1
	Toruń	205 129	198 613	16,7	17,2	66,2	58,1	17,2	24,7
	Chełmża (miejska)	15 267	14 362	20,2	18,2	64,8	61,3	15,0	20,5
	Chełmża (wiejska)	9 627	9 811	22,0	19,4	64,2	61,2	13,9	19,3
	Czernikowo	8 867	9 026	23,9	20,9	63,1	62,2	13,1	16,9
	Lubicz	18 424	20 389	23,4	20,7	66,3	63,0	10,4	16,3
	Łubianka	6 287	7 438	24,2	22,4	63,6	62,8	12,2	14,8
	Łysomice	9 045	10 287	22,5	21,6	65,6	62,4	11,9	16,0
	Obrowo	12 644	18 299	24,7	24,2	65,1	62,4	10,2	13,4
	Wielka Nieszawka	4 619	5 278	23,1	22,0	63,9	60,8	13,0	17,1
	Zławieś Wielka	12 567	14 675	24,5	22,1	64,5	62,3	11,0	15,6
Województwo kujawsko-pomorskie		2 098 711	2 061 942	19,4	18,0	64,7	59,9	16,0	22,1

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

2.4. Przedsiębiorczość

Na terenie MOF Torunia w 2020 r. funkcjonowały 52 353 podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON (stanowiło to ¼ wszystkich podmiotów działających na terenie województwa kujawsko-pomorskiego), z czego w Toruniu znajdowało się 52,0% tych podmiotów. Wskaźnik liczby podmiotów na 1 tys. mieszkańców osiągał wartość 126,1, co było stosunkowo wysoką wartością na tle województwa, gdyż stanowiło 112,0% wartości wskaźnika dla całego regionu, jednak jedynie 93,5% wartości dla kraju. W latach 2010-2020 wskaźnik dla obszaru odnotował stosunkowo wysoki na tle całego województwa wzrost wartości.

Ze względu na fakt, Najwyższe wartości wskaźnika, powyżej średniej dla województwa, a dla części także powyżej średniej dla kraju, występowały w gminach miejskich takich jak Ciechocinek (161,9 podmiotów na 1 tys. osób; 2. najwyższa wartość w regionie), Toruń (137,1; 5. najwyższa wartość w regionie), Golub-Dobrzyń (104,7) i w gminach położonych w bezpośredniej strefie podmiejskiej Torunia - Wielka Nieszawka (128,1; 7. najwyższa wartość w regionie), Łysomice (124,2; 9. najwyższa wartość w regionie), Lubicz (122,3; 10. najwyższa wartość w regionie), Żławieś Wielka (112,6), Obrowo (111,5). Z drugiej strony w skład MOF wchodziły również gminy o bardzo niskich wartościach wskaźnika (poniżej 70 podmiotów na 1 tys. osób), takie jak Kijewo Królewskie (66,6), Lisewo (64,1), Ciechocin (63,5), Zakrzewo (60,3; 8. najniższa wartość w województwie), Waganiec (57,0; 4. najniższa wartość w województwie) i Papowo Biskupie (55,8; 3. najniższa wartość w województwie).

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na analizowanym MOF w 2020 r. wynosiła 38 140. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących obszar MOF dawało to wysoką wartość wynoszącą 13,8 - stanowiło to 110,6% wartości dla województwa i 94,8% wartości dla kraju. Wskaźnik ten dla MOF Torunia w latach 2012-2020 cechował się przeciętnym wzrostem wartości na tle całego regionu.

Podobnie jak w przypadku ogólnego wskaźnika przedsiębiorczości wskaźnik dotyczący osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym również cechuje się w gminach wchodzących w skład analizowanego MOF bardzo dużym zróżnicowaniem wartości. Generalnie maksymalne notowane wartości występowały w gminach miejskich - Ciechocinek (24,4; 2. najwyższa wartość w regionie), Toruń (15,9; 8. najwyższa wartość w regionie), Golub-Dobrzyń (12,7) oraz w gminach położonych w strefie podmiejskiej Torunia - Wielka Nieszawka (16,4; 5. najwyższa wartość w regionie), Łysomice (16,0; 6. najwyższa wartość w regionie), Lubicz (15,7), Obrowo (15,3), Żławieś Wielka (14,9), a także Łubianka (13,1). We wszystkich wymienionych gminach wartość wskaźnika była wyższa od średniej wojewódzkiej, a w części także od średniej dla całego kraju. Najniższe wartości występowały w takich gminach jak Kijewo Królewskie (7,6), Zakrzewo (7,4), Waganiec (7,4), Papowo Biskupie (6,9) i gminy te należały do 10 gmin o najniższych wartościach wskaźnika w regionie.

Mimo korzystnych wskaźników rozwoju przedsiębiorczości w Toruniu na tle obszaru województwa kujawsko-pomorskiego, niekorzystnie przedstawia się sytuacja tego miasta na tle pozostałych ośrodków wojewódzkich w Polsce. W 2020 roku pod względem zarówno ogólnego wskaźnika przedsiębiorczości, jak i pod względem wskaźnika odnoszącego się do przedsiębiorczości osób fizycznych, Toruń usytuował się dopiero na 16 pozycji wśród 18 analizowanych miast, notując w stosunku do większości z nich wskaźniki wyraźnie gorsze. Jest to sytuacja niekorzystna, gdyż słaby potencjał gospodarczy ośrodka rdzeniowego na tle kraju stanowi barierę rozwoju przedsiębiorczości oraz innowacyjności i ma wpływ na sytuację całego obszaru funkcjonalnego. W związku z tym ważny jest wzrost potencjału gospodarczego i rozwój innowacyjności zarówno Torunia, jak i całego obszaru funkcjonalnego. Rozwojowi przedsiębiorczości sprzyjają także działania ukierunkowane na poprawę jakości kształcenia

zawodowego oraz rozwój kompetencji kluczowych u uczniów, wzmacniający ich przyszłą aktywność zawodową.

Tabela. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na terenie MOF Torunia w 2020 r.

Jednostka		Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	
		Liczba	Na 1 tys. ludności	Liczba	Na 100 osób w wieku produkcyjnym
MOF Torunia		52 353	113,9	38 140	13,8
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	1 172	97,2	833	11,7
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	1 050	87,4	894	11,8
	Bądkowo	342	81,7	272	10,6
	Chełmno (miejska)	1 796	93,5	1 247	10,9
	Chełmno (wiejska)	452	73,4	396	10,1
	Chełmża (miejska)	1 221	85,0	899	10,2
	Chełmża (wiejska)	706	72,0	597	9,9
	Ciechocin	254	63,5	201	8,1
	Ciechocinek	1 705	161,9	1 365	24,4
	Czernikowo	814	90,2	683	12,2
	Golub-Dobrzyń (miejska)	1 300	104,7	951	12,7
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	783	88,6	641	11,6
	Kijewo Królewskie	301	66,6	214	7,6
	Koneck	257	82,8	195	10,3
	Kowalewo Pomorskie	1 049	91,9	823	11,7
	Lisewo	332	64,1	260	8,1
	Lubicz	2 494	122,3	2 015	15,7
	Łubianka	749	100,7	612	13,1
	Łysomice	1 278	124,2	1 026	16,0
	Nieszawa	182	99,2	120	10,6
	Obrowo	2 040	111,5	1 751	15,3
	Papowo Biskupie	240	55,8	184	6,9
	Raciążek	247	79,3	201	10,4
	Radomin	275	72,3	213	9,2
	Stolno	379	71,5	292	8,8
	Toruń	27 239	137,1	18 282	15,9
	Unisław	572	81,8	457	10,8
	Waganiec	260	57,0	212	7,4
	Wielka Nieszawka	676	128,1	528	16,4
	Zakrzewo	210	60,3	159	7,4
	Zbójno	326	74,4	254	9,6
	Zławieś Wielka	1 652	112,6	1 363	14,9
Województwo kujawsko-pomorskie		209 750	101,7	154 623	12,5

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

Do najsilniej rozwiniętych branż w profilu gospodarczym MOF Torunia zaliczają się sekcje: G (związana z handlem hurtowym i detalicznym) oraz F (związana z budownictwem) - co jest typowe również dla województwa kujawsko-pomorskiego i kraju. Według stanu na rok 2020 działało w nich odpowiednio 20,4% i 13,6% spośród wszystkich 52 353 podmiotów gospodarczych na całym obszarze. Biorąc jednak pod uwagę branże najbardziej charakterystyczne - tj. sekcje/działy wyróżniające się bardzo wysokim udziałem podmiotów gospodarczych w profilu gospodarczym MOF na tle województwa kujawsko-pomorskiego i kraju (posiadające co najmniej o 1/3 większy udział w stosunku do średniej dla województwa i kraju) lub sekcje/działy wyróżniające się wysoką koncentracją liczby podmiotów gospodarczych na MOF z obszaru całego województwa (skupiające co najmniej 30%⁸ z obszaru całego województwa), to na MOF Torunia można wyróżnić ich bardzo wiele (przedstawiono je w poniższej tabeli). Niektóre branże zostały wykazane, pomimo iż działa w nich zaledwie po kilka podmiotów. Wiąże się to jednak z ich specyfiką, gdyż są one rzadko lub bardzo rzadko reprezentowane w województwie.

Tabela. Branże charakterystyczne dla MOF (według danych na rok 2020)

sekcja/dział	MOF Torunia (52 353 podmioty ogółem)	woj. kujawsko- pomorskie	Polska
	udział podmiotów w danej sekcji/dziale w ogóle podmiotów ⁹		
dział 13 w sekcji C - produkcja wyrobów tekstylnych	0,3%	0,2%	0,2%
dział 82 w sekcji N - Działalność związana z administracyjną obsługą biur i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	2,0%	1,1%	1,0%
dział 91 w sekcji R - Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	0,4%	0,2%	0,1%

sekcja/dział	poziom koncentracji podmiotów gospodarczych z obszaru województwa (kujawsko-pomorskie = 100%)
sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	30,8% (2 075 podmiotów na 6 741 w województwie)
sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	30,2% (1 317 podmiotów na 4 358)
dział 09 w sekcji B - Działalność usługowa wspomagająca górnictwo i wydobywanie	36,4% (4 podmioty na 11)
dział 13 w sekcji C - produkcja wyrobów tekstylnych	33,7% (167 podmiotów na 496)
dział 14 w sekcji C - Produkcja odzieży	32,9% (330 podmiotów na 1 003)
dział 17 w sekcji C - Produkcja papieru i wyrobów z papieru	30,1% (110 podmiotów na 365)
dział 20 w sekcji - Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	30,1% (101 podmiotów na 336)

⁸ Tak wysoki próg wynika po pierwsze z wielkości obszaru MOF, który koncentruje aż 32 gminy w 5 powiatach, a po drugie z wysokiego stanu rozwoju gospodarczego - co oznacza, iż w zdecydowanej większości branż MOF skupia zwykle ok. 20% podmiotów z obszaru województwa.

⁹ Wyróżniono tylko sekcje/działy, które przekraczały udział 0,2% na obszarze MOF

sekcja/dział	poziom koncentracji podmiotów gospodarczych z obszaru województwa (kujawsko-pomorskie = 100%)
dział 21 w sekcji C - Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	33,3% (8 podmiotów na 24)
dział 59 w sekcji J - Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych	32,0% (173 podmioty na 540)
dział 64 w sekcji K - Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalnych	30,1% (349 podmiotów na 1 158)
dział 69 w sekcji M - Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe	31,9% (1 605 podmiotów na 5 039)
dział 70 w sekcji M - Działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem	33,8% (875 podmiotów na 2 585)
dział 72 w sekcji M - Badania naukowe i prace rozwojowe	40,1% (91 podmiotów na 227)
dział 73 w sekcji M - Badania naukowe i prace rozwojowe	30,3% (593 podmioty na 1 957)
dział 82 w sekcji N - Działalność związana z administracyjną obsługą biur i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	43,1% (1 023 podmiotów na 2 374)
dział 87 w sekcji Q - Pomoc społeczna z zakwaterowaniem	30,8% (61 podmiotów na 198)
dział 90 w sekcji R - Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką	31,2% (368 podmiotów na 1 181)
dział 91 w sekcji R - Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	51,4% (209 podmiotów na 407)

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

Dla wspierania rozwoju przedsiębiorczości - przyciągania nowych inwestorów, a także tworzenia możliwości rozwoju dla obecnie funkcjonujących podmiotów, które mogłyby rozwijać swoją działalność - istotnym jest tworzenie na danym obszarze terenów inwestycyjnych dedykowanych działalności gospodarczej oraz funkcjonowanie infrastruktury biznesowej, w tym m.in. inkubatorów przedsiębiorczości, ośrodków wspierających przedsiębiorczość, świadczącej usługi dla biznesu. Najlepsza dostępność do usług dla przedsiębiorców występuje w Toruniu, ze względu na pełnioną przez niego funkcję ośrodka regionalnego - działa tutaj aż 16 instytucji zaliczanych do instytucji otoczenia biznesu (IOB), z których część ma zasięg regionalny (np. Kujawsko-Pomorski Fundusz Pożyczkowy), są również instytucje współpracujące z uczelniami (tj. Centrum Przedsiębiorczości Akademickiej i Transferu Technologii UMK)¹⁰. Na pozostałym obszarze zlokalizowane są pojedyncze IOB - 2 w gminie Żławieś Wielka, 1 w m. Golub-Dobrzyń, 1 w m. Chełmno, 1 w gminie wiejskiej Aleksandrów Kujawski i 1 w m. Chełmża. Wsparcie lokalnym przedsiębiorcom udzielać może również szereg Lokalnych Grup Działania, które działają na tym obszarze. MOF Torunia, podobnie jak całe województwo kujawsko-pomorskie, znajduje się w obszarze działania Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Na terenie Torunia, będącego rdzeniem gospodarczym MOF, funkcjonuje Centrum Wsparcia Biznesu. Do jego głównych obszarów działalności należy pomaganie przedsiębiorcom w procesie inwestycyjnym,

¹⁰ Regionalne Obserwatorium Gospodarcze Województwa Kujawsko-Pomorskiego (stan na wrzesień 2022 r.)

promocja terenów inwestycyjnych oraz szeroko pojęta promocja gospodarcza Torunia. Jego działalność jest otwarta na współpracę z firmami z całego obszaru MOF. W zakresie wsparcia i rozwoju przedsiębiorczości w formie parków przemysłowo-technologicznych na analizowanym MOF funkcjonuje Toruński Park Technologiczny prowadzony przez Toruńską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. Obecnie największa liczba i powierzchnia dostępnych terenów inwestycyjnych występuje w Toruniu (m. in. Strefa Inwestycyjno-Logistyczna Toruń Wschód, tereny inwestycyjne „Grębocin nad Strugą”), gminach Lubicz, Łysomice, wiejskiej Chełmża (Dźwierzno) i wiejskiej Aleksandrów Kujawski (Specjalny Obszar Gospodarczy Ośno - SOGO). Szczególnie predysponowane pod przygotowanie terenów inwestycyjnych są cechujące się bardzo dobrą dostępnością tereny w bezpośrednim lub bliskim sąsiedztwie węzłów na autostradzie A1, które mogą być znaczącym bodźcem rozwojowym. Potencjalne nowe tereny pod inwestycje stanowić mogą również obszary położone w sąsiedztwie planowanych do budowy obwodnic miasta Chełmży oraz Łysomic i Papowa Toruńskiego. Na obszarze MOF cały czas identyfikuje się brak wystarczającej powierzchni przygotowanych i uzbrojonych obszarów inwestycyjnych, które stanowić mogą istotny bodziec dla rozwoju potencjałów endogenicznych analizowanego MOF.

2.5. Bezrobocie rejestrowane

W 2021 r. na terenie MOF Torunia było 13 326 zarejestrowanych osób bezrobotnych (z czego 28,0% w gminie Toruń). Poziom bezrobocia na analizowanym obszarze utrzymuje się poniżej średniej dla regionu - w 2021 r. udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla tego obszaru wynosił 4,9% wobec 5,1% dla województwa.

Struktura grupy zarejestrowanych osób bezrobotnych pod względem grup wymagających szczególnego wsparcia na rynku pracy na terenie MOF kształtowała się stosunkowo pozytywnie. Udział bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w 2021 r. dla MOF sytuował się na poziomie niższym niż wartość dla województwa - wynosił 6,0% w porównaniu z 6,4% dla regionu. W grupie osób bezrobotnych 2 567 osób stanowiły kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, co obejmowało 19,3% wszystkich bezrobotnych oraz 33,1% bezrobotnych kobiet (są to wartości korzystne na tle regionu). Korzystnie kształtował się też wskaźnik udziału kobiet, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym - przyjmował wartość 2,0%, wobec 2,3% dla regionu. Wartości poniżej średniej wojewódzkiej notował również udział długotrwale bezrobotnych¹¹ w liczbie ludności w wieku produkcyjnym - wynosił 2,4% (dla województwa 2,6%), natomiast osoby długotrwale bezrobotne w całkowitej liczbie bezrobotnych na MOF stanowiły 49,7% (6 618 osób). Wśród zarejestrowanych bezrobotnych przeważały osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (31,7% wszystkich bezrobotnych) oraz zasadniczym zawodowym/branżowym I stopnia (24,9%). Dodatkowo osoby bez kwalifikacji zawodowych stanowiły aż 32,9% wszystkich osób bezrobotnych (4 389 osób), ale ich udział w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był stosunkowo niski - wynosił 1,6% wobec 1,9% dla województwa. Do grupy osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy należą także osoby bezrobotne do 25. roku życia - w 2021 r. ta grupa bezrobotnych MOF obejmowała 10,8% wszystkich bezrobotnych (1 437 osób), a udział tej grupy w ogóle mieszkańców obszaru w wieku 18-24 lata był niższy do średniej dla regionu i wynosił 4,4%, wobec 4,7% dla województwa. Druga istotna grupa wiekowa to osoby bezrobotne powyżej 50. roku życia, które w 2021 r. stanowiły 23,6% wszystkich

¹¹ Powyżej 12 miesięcy.

zarejestrowanych bezrobotnych (3 148 osób), a ich udział w grupie mieszkańców MOF w tej grupie wiekowej¹² był również niższy od średniej wojewódzkiej i wynosił 4,6% (dla regionu 4,9%).

Tabela. Bezrobocie rejestrowane na terenie MOF Torunia w 2010 r. i 2021 r.

Jednostka		Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych [osoby]				Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym [%]					
		mężczyźni		kobiety		ogółem		mężczyźni		kobiety	
		2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021
MOF Torunia		11 898	5 566	13 277	7 760	8,5	4,9	7,8	3,9	9,2	6,0
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	556	261	498	294	12,8	7,9	13,1	7,0	12,4	9,0
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	433	220	495	307	12,6	7,0	11,0	5,4	14,3	8,7
	Bądkowo	102	39	123	75	8,0	4,5	6,6	2,8	9,7	6,5
	Chełmno (miejska)	708	350	818	384	11,1	6,6	10,0	5,9	12,3	7,4
	Chełmno (wiejska)	177	87	208	146	11,1	6,0	9,4	4,1	13,2	8,1
	Chełmża (miejska)	532	249	696	386	12,4	7,3	10,4	5,4	14,6	9,4
	Chełmża (wiejska)	351	130	324	180	10,9	5,2	10,6	4,0	11,3	6,5
	Ciechocin	110	56	136	83	10,1	5,6	8,3	4,2	12,2	7,3
	Ciechocinek	373	205	289	162	10,0	6,7	11,2	7,3	8,7	6,1
	Czernikowo	340	172	431	275	13,8	8,0	11,6	5,9	16,2	10,4
	Golub-Dobrzyń (miejska)	580	233	646	377	14,3	8,4	13,0	6,1	15,6	10,8
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	284	141	353	244	12,0	7,0	9,8	4,7	14,6	9,7
	Kijewo Królewskie	132	52	180	105	11,1	5,6	8,9	3,5	13,4	8,1
	Koneck	114	49	123	79	11,5	6,8	9,8	4,7	13,6	9,2
	Kowalewo Pomorskie	388	150	455	281	11,6	6,2	10,0	4,0	13,4	8,7
	Lisewo	188	73	186	101	10,9	5,5	10,5	4,3	11,4	6,8
	Lubicz	414	203	529	348	7,7	4,3	6,6	3,0	9,0	5,6
	Łubianka	149	55	154	109	7,6	3,4	7,1	2,2	8,1	4,9
	Łysomice	222	92	250	139	8,0	3,6	7,1	2,7	8,9	4,6
	Nieszawa	125	46	117	49	18,5	8,5	18,2	7,7	18,8	9,4
	Obrowo	327	161	431	365	9,2	4,5	7,6	2,6	11,0	6,4
	Papowo Biskupie	183	102	173	132	12,6	8,9	12,0	7,2	13,3	11,0
	Raciążek	127	67	102	61	11,0	6,7	11,2	6,3	10,9	7,3
	Radomin	140	59	161	96	11,9	6,8	10,2	4,5	14,0	9,8
	Stolno	196	87	197	140	11,8	6,9	10,8	5,0	13,0	9,2
	Toruń	3 512	1 684	3 969	2 043	5,5	3,3	5,2	2,9	5,9	3,7
	Unistaw	206	77	262	131	10,3	5,0	8,7	3,5	12,0	6,6
	Waganiec	215	91	223	133	14,7	8,0	13,5	5,9	16,2	10,4
	Wielka Nieszawka	114	66	134	67	8,4	4,1	7,5	3,9	9,4	4,3
	Zakrzewo	125	68	102	64	9,9	6,3	9,8	5,9	10,0	6,7
	Zbójno	130	77	152	145	10,6	8,4	8,9	5,3	12,6	12,4
	Zławieś Wielka	345	164	360	259	8,7	4,6	8,1	3,4	9,3	5,8
Województwo kujawsko-pomorskie		61 861	25 273	75 696	36 588	10,3	5,1	9,0	3,9	11,7	6,4

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

¹² Kobiety w wieku 50-59 lat i mężczyźni w wieku 50-64 lata.

Na poziomie poszczególnych gmin wchodzących w skład analizowanego obszaru udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2021 r. przyjmował wartości z bardzo szerokiego zakresu i cechował się dużym zróżnicowaniem. Z jednej strony znajdują się tutaj gminy cechujące się wartością wskaźnika poniżej średniej dla całego województwa - 8 gmin, z których większość położona jest w zasięgu strefy podmiejskiej Torunia (w obrębie powiatu toruńskiego), a także samo miasto Toruń z najniższą notowaną na obszarze wartością (w 2021 r. 18. najniższa wartość w regionie). Z drugiej strony najwyższa notowana na MOF wartość osiągała 176% średniej wartości dla regionu (8,9% w gminie Papowo Biskupie).

Mając na względzie zmniejszające się zasoby pracowników na terenie MOF, związane ze starzeniem się społeczeństwa, ważnym zagadnieniem staje się pozyskiwanie kadr spośród osób biernych zawodowo, stwarzanie zachęt do dłuższego pozostawania na rynku pracy osób w wieku przedemerytalnym, ponowna aktywizacja zawodowa osób w wieku emerytalnym.

2.6. Transport

2.6.1. Sieć transportowa

Analizowany MOF położony jest w centralnej części województwa kujawsko-pomorskiego koncentrując się wokół jednej ze stolic województwa - Torunia. Z uwagi na fakt, iż ośrodek ten cechuje się istotnym nagromadzeniem usług (w tym usług publicznych) a także silnym rynkiem pracy, to pomiędzy nim a pozostałymi jednostkami podziału terytorialnego występują relacje funkcjonalne o zróżnicowanej skali. Patrząc na ww. uwarunkowania kluczowe jest odpowiednie skomunikowanie tego obszaru oraz zapewnienie dostępu do wysokowydajnych sieci transportowych.

Przez obszar MOF przebiega szereg szlaków transportowych o znaczeniu lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Pod względem infrastruktury drogowej za najważniejsze należy uznać autostradę A1 oraz drogi krajowe o numerach 10 (S10), 15, 55, 80, 91 i 96. Głównym korytarzem w komunikacji drogowej zapewniającym możliwość podróży ponadlokalnych, międzyregionalnych a nawet międzynarodowych jest autostrada A1. Jest to kluczowa droga komunikująca ze sobą aglomerację Trójmiasta (i obecne na tym obszarze porty morskie), Torunia, Łodzi oraz konurbację górnośląską stanowiąc najważniejszą krajową oś transportową w relacji północ-południe. Obsługa MOF w przypadku tej trasy odbywa się poprzez 5 węzłów drogowych. Węzły Turzno, Lubicz i Toruń Południe odgrywają kluczowe znaczenie w kontekście dostępności Torunia, węzeł Lisewo odpowiada za odbieranie potoków podróżnych z północnej części MOF natomiast Ciechocinek to obiekt szczególnie istotny dla południowej części opisywanego obszaru (oraz po części ważny dla osób przyjeżdżających z kierunku południowego gdyż z uwagi na niekorzystne rozwiązanie architektoniczne węzła Toruń Południe Ciechocinek stanowi łącznik A1 z DK91 prowadzącą z tego kierunku do ośrodka centralnego MOF). Widocznym problemem w układzie węzłów dostępowych do autostrady jest brak możliwości wjazdu na nią na wysokości miasta Chełmża - odległość pomiędzy węzłami Lisewo i Turzno jest znaczna a układ dróg dojazdowych zmusza podróżnych do istotnego wydłużenia trasy przejazdu. Podróże w relacji północ-południe w komunikacji drogowej w przypadku MOF obsługiwane są również za pośrednictwem drogi krajowej nr 91 (Gdańsk - Toruń - Włocławek - Częstochowa - Podwarpie). Jest to dawna droga krajowa nr 1, do wybudowania A1 pełniąca rolę głównego korytarza transportowego w układzie południkowym. Obecnie ma ona bardziej lokalne znaczenie polegające na zapewnieniu dostępu do miejscowości położonych w jej biegu m.in. Torunia, Chełmży i Chełmna a także może być wykorzystywana jako swoista bezkosztowa alternatywa w podróżach międzyregionalnych względem autostrady A1. Jednocześnie należy zaznaczyć, iż w ciągu DK91 znajdują się dwa mosty pozwalające na

przekroczenie Wisły - w Chełmnie w ciągu Alei Prawa Chełmińskiego oraz w Toruniu poprzez Most Gen. Elżbiety Zawackiej. Kolejną kluczową trasą dla systemu transportowego MOF jest droga krajowa nr 10. Stanowi ona jeden z dwóch najważniejszych korytarzy łączących Toruń z Bydgoszczą. Na odcinku od węzła autostradowego Toruń Południe do węzła Toruń Zachód DK10 została przebudowana do klasy drogi ekspresowej (S10). Droga ta pełni kluczową rolę tranzytową w ujęciu wschód-zachód, łączy ze sobą aglomeracje Szczecina, Bydgoszczy, Torunia i Warszawy jednocześnie odpowiadając za przyjmowanie większości ruchu w tej relacji na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego oraz zapewniając dostęp do autostrady A1. Następnym ważnym elementem sieci drogowej MOF jest DK15 (Trzebnica - Gniezno - Inowrocław - Toruń - Brodnica - Ostróda). Przecina ona analizowany obszar w osi południowy-zachód - północny-wschód umożliwiając podróż z tego terenu w kierunku Inowrocławia, Brodnicy czy też dalej Poznania lub Olsztyna. W jej przebiegu znajduje się most im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, który jest jedną z dwóch przepraw drogowych w Toruniu (pierwsza to most im. Gen. E. Zawackiej). W pobliżu granicy miasta znajduje się również Most Armii Krajowej w ciągu autostrady A1. Pod względem zapewnienia dostępności zachodniej części opisywanego terenu wyróżnić należy DK80, która jest jednocześnie kolejną po DK10 arterią łączącą Toruń z Bydgoszczą. Poza ww. drogami krajowymi na terenie MOF znajdują się jeszcze DK96 będąca funkcjonalnie łącznikiem pomiędzy węzłem Turzno a DK15 a także DK55 obsługująca północną część terenu zapewniając jednocześnie możliwość podróży w kierunku nieodległego Grudziądza.

Oprócz dróg krajowych na sieć drogową omawianego obszaru składają się również drogi wojewódzkie. Ich rozmieszczenie na obszarze analizowanego MOF nie jest równomierne, zasadniczo można wyróżnić obszary o stosunkowo dużej ich gęstości (pas terenu przebiegający w relacji wschód-zachód przez centralną część MOF) oraz takie gdzie ich występowanie jest rzadsze. Pod względem funkcjonalnym należy zwrócić uwagę, iż drogi wojewódzkie przebiegające przez analizowany teren pełnią różne role. W pierwszej kolejności wyróżnić należy szereg tras zapewniających dostępność do miast powiatowych (z wyłączeniem Torunia) - dla Golubia-Dobrzynia ciągami dostępowymi są DW534, DW554 i DW569, Chełmno jest obsługiwane za pośrednictwem dochodzącej do drogi krajowej nr 91, DW550, ruch drogowy w obrębie Aleksandrowa Kujawskiego kanalizowany jest przez DW250 i DW266, natomiast dla miasta Chełmża kluczowe są DW551, DW589 oraz DW649. Kolejną funkcją dróg wojewódzkich na omawianym terenie jest zapewnienie dostępności obszarów nieobsługiwanych przez drogi wyższego rzędu stanowiąc niekiedy alternatywę dla tych podstawowych ciągów. Taką sytuację można zaobserwować w przypadku ciągu DW534 i DW569 w relacji północ-południe, dzięki któremu możliwe jest skomunikowanie wschodniej części MOF w kierunku ośrodka centralnego - Torunia. Kolejnym przykładem jest DW550, umożliwiająca podróż w relacji północ-południe odprowadzając ruch generowany przez miejscowości zlokalizowane w dolinie Wisły. Podobne znaczenie przedstawia również ciąg DW551/DW649 wraz z DW554, który pozwala na podróż w relacji wschód-zachód komunikując miasta Chełmża i Golub-Dobrzyń z pozostałymi miejscowościami zlokalizowanymi w tej części MOF. Ważnym zadaniem dróg wojewódzkich w tej części regionu jest umożliwienie dostępu do ważnych korytarzy międzyregionalnych. W ramach sieci drogowej omawianego obszaru wyróżnić można dwie drogi wojewódzkie, których zadaniem jest zapewnienie dostępu do węzłów autostradowych - mowa tutaj o DW266 wprowadzającej i odbierającej ruch z węzła Ciechocinek następnie DW548, która poza obsługą północnej części MOF służy jako łącznik do węzła Lisewo a także DW252 przebiegająca przez południową część MOF do węzła Włocławek Północ (położonego poza analizowanym obszarem). Pozostałe drogi wojewódzkie w kontekście odbioru ruchu na obszarze otaczającym rdzeń MOF mają już wyraźnie mniejsze znaczenie, wskazać można tutaj chociażby ciągi mające zapewnić dostęp do punktów przeprawy przez Wisłę (np. DW249) a także komunikujące stacje/przystanki kolejowe (np. DW291). Osobną grupą dróg wojewódzkich są trasy zapewniające dostęp do Torunia jako ośrodka centralnego i otaczających go obszarów o istotnym znaczeniu dla gospodarki MOF oraz służące jako wewnętrzne arterie rozprowadzające ruch w samym mieście. Taką

rolę pełnią DW273 (dostęp dla gminy Wielka Nieszawka oraz południowej części miasta), DW553 (dostęp dla gminy Łubianka i dalej północno-zachodniej części MOF), DW654 wraz z DW657 i DW258 (alternatywna trasa względem silnie obciążonej ruchem na wlotowym odcinku do Torunia DK10) oraz Trasa Prezydenta Władysława Raczkiewicza (bez nadanego numeru - która pełni rolę głównej trasy średnicowej W-Z w mieście). Ponadto w kontekście omawianych tras należy zwrócić również uwagę na DW552, która ma kluczowe znaczenie dla skomunikowania terenów przemysłowych zgrupowanych w ramach Pomorskiej SSE Łysomice - Ostaszewo generujących intensywny ruch towarowy. Na najniższym poziomie hierarchii dróg publicznych znajdują się drogi powiatowe lub gminne, których głównym zadaniem jest kanalizowanie ruchu w kierunku dróg krajowych i wojewódzkich a także szeroka obsługa pojedynczych nieruchomości.

Ważną inwestycją, która wydatnie zmieni kształt sieci transportowej MOF będzie budowa drogi ekspresowej S10 na odcinku Bydgoszcz - Toruń. Zastąpi ona obecny przebieg DK10 poprawiając warunki ruchu w osi wschód-zachód. Obecnie organ odpowiedzialny za proces inwestycyjny czyli GDDKiA prowadzi procedury przetargowe na wykonanie zakładanych prac. Warto również wspomnieć, iż dla DK10 przygotowywana jest koncepcja dalszego przebiegu łączącego Toruń z Warszawą, wyznaczono już wstępne korytarze, aczkolwiek procedura planistyczna nie wyłoniła jeszcze konkretnego przebiegu nowej drogi. Kolejną inwestycją na sieci dróg krajowych będzie budowa obwodnicy Kowalewa Pomorskiego w ciągu DK15 ujętej w rządowym Programie budowy 100 obwodnic. Ponadto należy wskazać również na szereg projektów planowanych do realizacji w ciągach dróg wojewódzkich. Pierwszym z nich jest budowa obejścia Łysomic na DW552. Dzięki niej możliwe będzie wyprowadzenie intensywnego ruchu tranzytowego, w szczególności ciężkich przewozów towarowych (co jest istotne w kontekście sąsiedztwa Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej - Łysomice Ostaszewo) poza granice miejscowości Łysomice co skutkować będzie ograniczeniem miejscowej emisji CO₂ w bezpośrednim sąsiedztwie terenów mieszkaniowych, poprawą klimatu akustycznego oraz spowolnieniem degradacji istniejącej infrastruktury drogowej. Ponadto spodziewanym efektem realizacji projektu jest poprawa bezpieczeństwa drogowego w terenie zabudowanym a także zwiększenie przepustowości całej drogi wojewódzkiej poprzez zmniejszenie liczby skrzyżowań kolizyjnych oraz wjazdów na posesje. Drugą inwestycją jest budowa obwodnicy Chełmży w ciągu DW551 gdzie efekty interwencji będą analogiczne do tych opisywanych przy okazji obejścia drogowego Łysomic. Trzecim projektem zakładającym budowę obejścia miejscowości jest obwodnica Golubia-Dobrzynia w ciągu DW534, dla którego trwają prace koncepcyjne i konsultacje społeczne zmierzające do wyłonienia preferowanego wariantu przebiegu nowej drogi. Ostatnim drogowym projektem inwestycyjnym mającym poprawić sytuację transportową omawianego MOF poprzez przekierowanie ruchu tranzytowego na nowobudowany ciąg drogowy jest koncepcja budowy tzw. „Północnej Obwodnicy Torunia”. Inwestycja stanowi jeden z kluczowych projektów w obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa i zakłada budowę trasy łączącej ciąg DK80 oraz DK15 umożliwiając tym samym okrążenie Torunia od strony północnej (komunikując również DK91 i A1). Warto również wspomnieć o uruchomieniu przeprawy promowej w ciągu DW249 na wysokości Solca Kujawskiego i Czarnowa.

Na infrastrukturę transportową omawianego obszaru składają się również linie kolejowe o numerach 18, 27, 207, 209, 246 i 353. W kontekście obsługi ruchu regionalnego i dalekobieżnego za najważniejsze należy uznać LK18 (Kutno - Piła Główna) i LK353 (Poznań Wschód - Skandawa). Linia kolejowa nr 18 to kluczowy szlak w kontekście zapewnienia spójności wewnętrznej regionu. Przy jej wykorzystaniu odbywają się przewozy regionalne w najsilniej obciążonej relacji regionalnej czyli Bydgoszcz - Toruń. Jest to ponadto ważny korytarz dla przewozów dalekobieżnych. W przypadku linii kolejowej nr 353 główne relacje transportowe obsługiwane w jej ciągu to połączenia regionalne Torunia z Inowrocławiem, Poznaniem, Jabłonowem Pomorskim i Olsztynem a także dalekobieżne m.in. do Wrocławia, Białegostoku i Zielonej Góry. Poza wskazanymi szlakami istotnymi liniami dla MOF są LK207 (Toruń - Chełmża - Grudziądz) i LK209 (Bydgoszcz - Chełmża - Kowalewo Pomorskie, na odcinku między

Chełmżą a Kowalewem Pomorskim wyłączona z użytkowania). Pozostałe odcinki linii kolejowych mają mniejsze znaczenie dla dostępności omawianego obszaru - są użytkowane w ograniczonym zakresie w ramach przewozów towarowych, nieużytkowane w ogóle lub wyłączone z eksploatacji.

Obsługa omawianego obszaru odbywa się za pośrednictwem 34 punktów obsługi pasażerskiej z czego 15 stanowi stacje kolejowe natomiast 19 ma status przystanków osobowych.

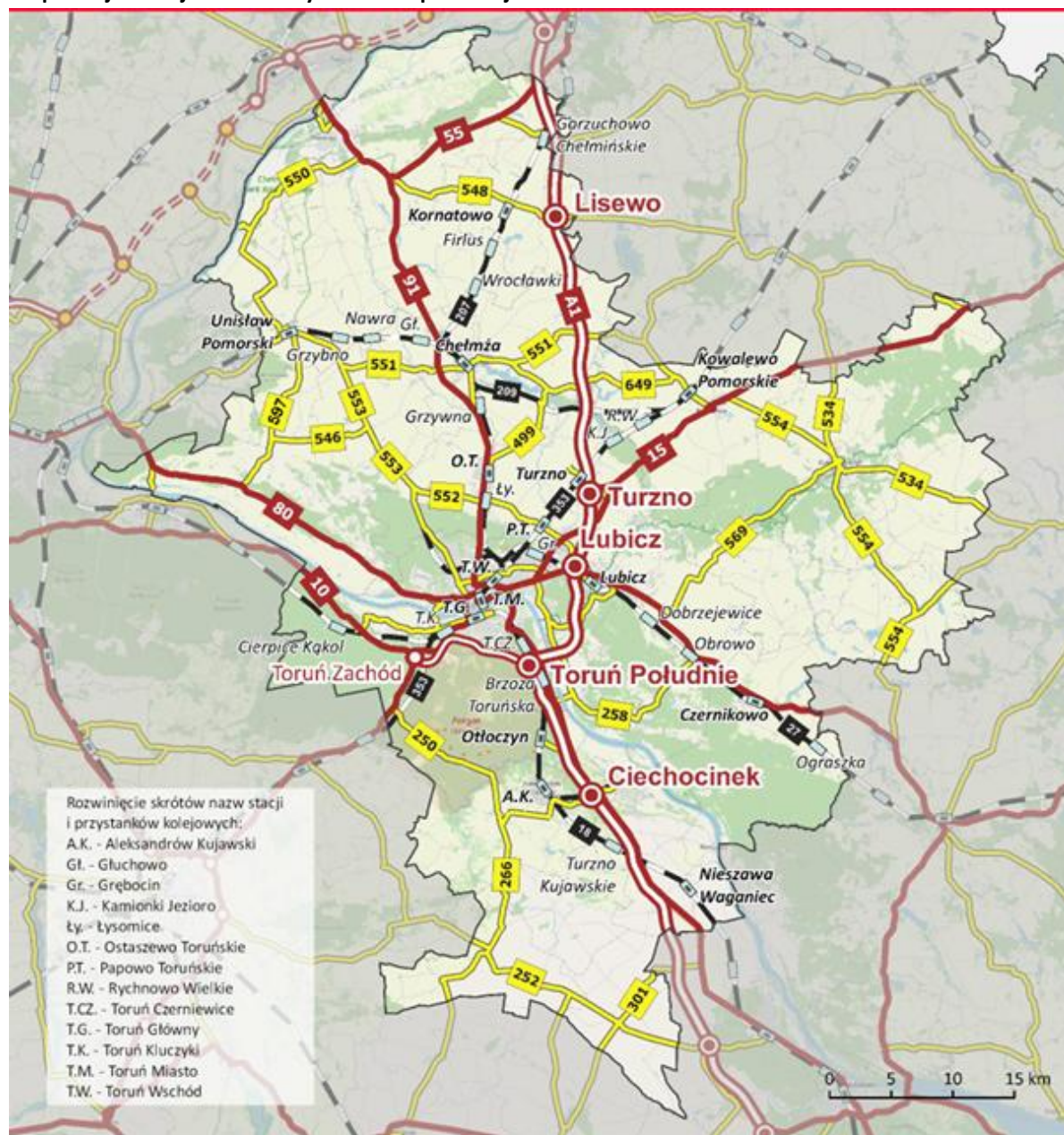
Na terenie miasta Torunia znajduje się sześć tego typu obiektów (stacje Toruń Wschodni, Toruń Miasto i Toruń Główny oraz przystanki Grębocin, Toruń Kluczyki i Toruń Czerniewice) natomiast pozostałe są rozmieszczone poza miastem rdzeniowym MOF. Za najważniejsze z nich należy uznać stacje kolejowe w Toruniu (Toruń Główny, Toruń Wschodni i Toruń Miasto), które obsługują zarówno ruch regionalny jak i dalekobieżny, przez co liczba podróżnych odprawianych w tych miejscach jest największa. Kolejnymi istotnymi punktami obsługi pasażerskiej są stacje kolejowe w Aleksandrowie Kujawskim, Chełmży, Czernikowie, Kowalewie Pomorskim, Lubiczu, Ostaszewie (Ostaszewo Toruńskie), Papowie Toruńskim i Turznie. Stacje te odpowiadają albo za obsługę miast powiatowych, albo stanowią ważne punkty przesiadkowe dla codziennych podróży.

Analizując planowane zmiany w sieci kolejowej omawianego obszaru warto wyróżnić kilka projektów, które wyraźnie poprawiają funkcjonowanie przewozów pasażerskich. Pierwszą z nich jest przeprowadzona modernizacja LK207 na odcinku Toruń Wschodni - Chełmża, która poprawiła parametry techniczne szlaku skracając czas przejazdu i zwiększając komfort podróżowania. Dodatkowo poprawiono dostępność do kolei poprzez modyfikację lokalizacji przystanku Ostaszewo Toruńskie oraz budowę nowego punktu wymiany pasażerskiej w północnej części Torunia (Toruń Katarzynka). Drugą inwestycją zwiększającą komfort podróżowania pasażerów kolei regionalnych i dalekobieżnych będzie przebudowa układu torowego pomiędzy stacjami Toruń Miasto i Toruń Wschodni. Głównym celem projektu jest likwidacja wąskiego gardła na sieci kolejowej jakim jest jednotorowy odcinek LK353 w tunelu pod Placem Pokoju Toruńskiego. Docelowo planuje się wprowadzenie układu dwutorowego oraz szereg modernizacji w obrębie stacji Toruń Wschodni i Toruń Miasto mających na celu dostosowanie obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i ogólne zwiększenie komfortu pasażerów. Ponadto warto zwrócić uwagę na widoczne starania samorządów gminnych znajdujących się w ciągu LK27 oraz władz powiatu toruńskiego, mające na celu poprawę oferty przewozowej na tej linii, a także jej modernizację połączoną z dostosowaniem lokalizacji przystanków do intensywnie zmieniającej się struktury przestrzennej obszarów przylegających do granic Torunia.

Warto wspomnieć, iż na terenie miasta Torunia znajduje się lotnisko administrowane przez Aeroklub Pomorski w Toruniu. Odpowiada ono głównie za przyjmowanie ruchu *general aviation* oraz lotów szkoleniowych czy też rekreacyjnych.

Przez omawiany obszar przebiegają ponadto międzynarodowe drogi wodne E40 i E70 (w korycie rzeki Wisły), jednak obecnie nie mają one większego znaczenia dla regularnego przewozu osób i towarów z uwagi na niewystarczające parametry żeglugowe.

Mapa. Najważniejsze elementy sieci transportowej MOF

Infrastruktura transportowa MOF
stan na VII 2022 r.

- infrastruktura drogowa:**

 - autostrady
 - drogi ekspresowe
 - drogi krajowe
 - drogi wojewódzkie
 - drogi powiatowe
 - drogi gminne

węzły drogowe:

 - autostradowe
 - na drodze ekspresowej

infrastruktura transportu lotniczego:

 - lotnisko

infrastruktura kolejowa:

 - linie kolejowe

punkty obsługi pasażerskiej wykorzystywane w ruchu pasażerskim:

 - stacje kolejowe
 - przystanki osobowe

inne oznaczenia:

 - wody powierzchniowe
 - lasy
 - pozostałe obszary

obszary antropogeniczne:

 - mieszkalniowe
 - przemysłowe

Kujersko-Pomorskie Biuro Planowania
Przemysłowego i Regionalnego we Włocławku

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie danych GDDKiA, ZDW, PKP PLK, Open Street Map oraz BDOT10K

2.6.2. Ogólna charakterystyka najważniejszych potencjałów, potrzeb i problemów

Bardzo ważną rolę w kontekście obsługi przewozowej mieszkańców obszaru MOF pełni transport publiczny. Jest on reprezentowany zwłaszcza przez Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu, który obsługuje miasto rdzeniowe oraz część gmin ościennych. Tabor komunikacji miejskiej jest bardzo często eksploatowany, wykonując dużą pracę przewozową - co potwierdzają dane dotyczące liczby przewożonych pasażerów, która w ostatnich latach wynosiła 54-55 mln w skali roku¹³. Co więcej, od roku 2013 widać rosnące zainteresowanie korzystaniem z transportu miejskiego, na co wpływ mają przede wszystkim nowe inwestycje w rozbudowę linii komunikacyjnych. Świadczy to o dużym znaczeniu transportu miejskiego, a co za tym idzie o odpowiedzialności, która związana jest z zapewnieniem dobrej obsługi oraz bezpieczeństwa pasażerom jak również o odpowiedzialności w kontekście jego wpływu na środowisko (szczególnie pod kątem emisji zanieczyszczeń powietrza). W przypadku pierwszego aspektu, ważnym obszarem jest infrastruktura transportowa. Składa się ona m.in. z sieci drogowej i tramwajowej, bazy dla pojazdów (pętli i zajezdni) oraz infrastruktury przystankowej. Zidentyfikowano w tym zakresie potrzeby związane z modernizacją i budową zarówno linii tramwajowych z trakcją tramwajową, jak i modernizacji istniejącej zajezdni oraz budowy nowej zajezdni. Sieć drogowa i tramwajowa powinna cechować się wysoką sprawnością i przepustowością, które wpływają na jej efektywność i konkurencyjność. Pod tym względem na obszarze MOF (w Toruniu) występują miejscowo „wąskie gardła”, wymagające usprawnienia i modernizacji sieci (zwłaszcza tramwajowej). Pod kątem zapewnienia dostępu do komunikacji dla mieszkańców najważniejszą rolę pełnią przystanki i węzły przesiadkowe. Część z nich charakteryzuje się dużym lub bardzo dużym poziomem wyeksploatowania, słabym oznakowaniem oraz brakiem kompleksowego przygotowania do obsługi pasażerów korzystających z różnych, łączonych form mobilności (np. dla osób przesiadających się na komunikację publiczną z rowerów i pojazdów silnikowych). Obecnie coraz bardziej powszechnie stosowanym rozwiązaniem są elektroniczne systemy informacyjne i dynamiczne tablice rozkładowe dla pasażerów, których na obszarze MOF brakuje w szczególności w punktach o dużej wymianie pasażerów.

W zakresie drugiego z wymienionych powyżej aspektów, zasadniczym problemem jest użytkowanie pojazdów spalinowych o niskich normach czystości spalin wg normy EURO. W strukturze pojazdów komunikacji miejskiej Torunia znajduje się wciąż kilkadziesiąt autobusów z normami EURO 2, 3 i 4 - choć stopniowo są one zastępowane nowymi, o napędzie elektrycznym/hybrydowym. Poza tym tabor komunikacji obejmuje także pojazdy tramwajowe, w skład których wchodzi ponad 20 nowoczesnych składów Swing oraz ponad 40 składów Konstal, starego typu (częściowo po modernizacji), które są użytkowane od bardzo długiego czasu i wymagają stopniowej wymiany. W obszarze tym identyfikuje się potrzebę dążenia do przekształcenia komunikacji publicznej na nisko i zeroemisyjną, o współczesnych standardach użytkowania i oszczędności energii. Co równie ważne, wraz z wprowadzaniem nowego taboru należy także zbudować sieć punktów ładowania i tankowania pojazdów, aby zapewnić wysoką sprawność prowadzenia obsługi komunikacyjnej. Jest to integralny element systemu transportowego, niezbędny do stworzenia możliwości przejścia na transport niskoemisyjny. Na obszarze MOF Torunia poziom wyposażenia w tego typu infrastrukturę nie jest wystarczający w stosunku do potrzeb wynikających z wielkości taboru oraz wykonywanej pracy przewozowej. Zważywszy na zobowiązania w zakresie osiągnięcia ogólnej redukcji poziomu zanieczyszczeń powietrza o 55% do roku 2030 i dalej osiągnięcia neutralności klimatycznej do roku 2050, rozwijanie infrastruktury służącej ładowaniu i tankowaniu pojazdów nisko i zeroemisyjnych powinno zachodzić nie tylko w obszarze transportu publicznego ale także w obszarze mobilności indywidualnej mieszkańców. Wysoki poziom przygotowania infrastruktury omawianego rodzaju będzie

¹³ Na podstawie informacji z Raportów o stanie miasta

bowiem sprzyjał rozpowszechnianiu użytkowania pojazdów o napędzie innym, niż standardowe silniki spalinowe. Na obszarze MOF Torunia występuje bardzo dużo miejsc, gdzie nie ma możliwości skorzystania z ogólnodostępnych stacji ładowania pojazdów. Powołując się na dane z serwisu plugshare.com można dostrzec, iż zdecydowana większość stacji znajduje się w Toruniu i jego bliskich okolicach. Poza tym pojedyncze punkty ładowania zlokalizowane są w większych miejscowościach, jak np. Chełmno i Ciechocinek oraz wzdłuż głównych ciągów drogowych (autostrada A1, DK10).

2.6.3. Drogi rowerowe

Drogi rowerowe coraz częściej stają się nieodzownym elementem krajobrazu zarówno miejskiego, jak i wiejskiego. Zauważa się także wzrost wykorzystania roweru jako środka transportu i turystyki. Coraz powszechniejsze wykorzystywanie roweru wymaga dalszego rozwoju bezpiecznej i funkcjonalnej infrastruktury komunikacyjnej dedykowanej temu środkowi transportu. Infrastruktury, która z jednej strony przyczyni się do ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza, a z drugiej wywoła impuls do rozwoju i promowania aktywnych form mobilności. Problemem obszaru jest jednak niewystarczający rozwój infrastruktury rowerowej, co wpływa ograniczająco na wykorzystanie roweru jako środka transportu. W związku z tym dostrzega się potrzebę realizacji kompleksowych działań na rzecz wsparcia rozwoju infrastruktury rowerowej, infrastruktury zintegrowanej z drogami rowerowym (m.in. wiat postojowych, parkingów, stojaków rowerowych, systemów zabezpieczających, oznaczeń poziomych, tablic informacyjnych, oświetlenia oraz urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego BRD), a także działań informacyjno-promocyjnych podnoszących świadomość mieszkańców w zakresie odpowiedzialności społecznej za jakość środowiska naturalnego, jak również podejmowanych działań.

W zakresie rozwoju transportu rowerowego na terenie województwa identyfikuje się 3 największe potrzeby związane z infrastrukturą rowerową. Są to potrzeby związane z: likwidacją luk w istniejącej sieci infrastruktury rowerowej, potrzeby infrastrukturalne na obszarach miejskich, w tym także potrzeby związane z realizacją dróg rowerowych w relacji obszary wiejskie - miasto, w celu zwiększenia dostępu do usług publicznych oraz potrzeby związane z rozwojem infrastruktury rowerowej poprawiającej dostępność do obiektów i atrakcji turystycznych. Budowa kluczowych odcinków dróg rowerowych, które uzupełnią brakujące elementy infrastruktury rowerowej wpłynie przede wszystkim na poprawę ciągłości i zwiększenie spójności sieci dróg rowerowych oraz poprzez odseparowanie ruchu rowerowego od samochodowego przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu drogowego. Spójne, bezpieczne i atrakcyjne trasy rowerowe mogą sprawić, że więcej osób zdecyduje się na wybór roweru jako środka transportu, co przełoży się m.in. na poprawę jakości powietrza i ogólny stan zdrowia mieszkańców. Inwestycje na obszarach miejskich umożliwią szybszą jazdę na długich odcinkach miejskich, bezpieczny i wygodny wyjazd z miasta, a także umożliwią skuteczniejsze połączenie miasta z obszarami podmiejskimi. Budowa ścieżek prowadzących do atrakcji turystycznych sprzyjać będzie rozwojowi funkcji turystycznej na terenie obszaru, a także przyczynić się może do wzrostu lokalnego potencjału gospodarczego.

Na terenie MOF Torunia, identyfikuje się potrzeby związane z likwidacją luk w istniejącej sieci infrastruktury pieszo-rowerowej, potrzeby infrastrukturalne na obszarach miast, potrzeby służące połączeniu miast z obszarami wiejskimi oraz potrzeby związane z rozwojem infrastruktury rowerowej poprawiającej dostępność do obiektów i atrakcji turystycznych. Niedobory w zakresie dróg rowerowych na terenie MOF, związane są także z brakiem małej infrastruktury towarzyszącej drogom rowerowym m.in. brak jest miejsc postojowych, punktów przesiadkowych i urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego (BRD).

Potrzeby infrastrukturalne związane z likwidacją luk w istniejącej sieci infrastruktury pieszo-rowerowej na obszarach miast szczególnie dostrzegalne są w Toruniu. Brak części elementów infrastruktury rowerowej (obsługującej ruch na terenie osiedli, rozprowadzającej ruch rowerowy w dzielnicach a także łączącej dzielnice i prowadzącej za miasto) utrudnia dobrą dostępność komunikacyjną na obszarze całego miasta. Dodatkowym problemem jest duży wzrost użytkowania indywidualnego transportu samochodowego, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo użytkowników dróg. Budowa kluczowych odcinków dróg rowerowych, które uzupełnią brakujące elementy infrastruktury rowerowej w różnych częściach miasta pozwoli na zachowanie spójności i ciągłości głównych tras rowerowych, zwłaszcza że na terenie miasta funkcjonuje system Toruńskiego Roweru Miejskiego (Torvelo). System umożliwia bezobsługowe wypożyczenie roweru przez co ułatwia szybkie i sprawne poruszanie się w przestrzeni publicznej mieszkańcom miasta, ale także mieszkańcom obszaru funkcjonalnego przyjeżdżającym do Torunia (w celu zaspokajania potrzeb zawodowych i korzystania z usług) oraz turystom odwiedzającym miasto.

Budowa wszystkich kluczowych odcinków dróg rowerowych na terenie MOF wpłynie przede wszystkim na zwiększenie spójności sieci dróg rowerowych, większe wykorzystanie transportu niezmotoryzowanego, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i hałasu, poprawę atrakcyjności turystycznej regionu oraz przede wszystkim na poprawę bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów.

2.6.4. Najważniejsze wnioski wynikające z Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP)

Celem opracowania Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej, w tym jego części diagnostyczno-strategicznej, jest między innymi zdiagnozowanie obecnego stanu mobilności omawianego obszaru, tj. Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia. Diagnoza ta ma na celu wskazanie, czy mobilność na badanym obszarze ma cechy i spełnia kryteria mobilności zrównoważonej. W przypadku odpowiedzi negatywnej zadaniem dokumentu jest wskazanie przyczyn takiej sytuacji i zaproponowanie działań naprawczych i działań ukierunkowanych na osiągnięcie głównego celu, tj. zrównoważonej mobilności miejskiej MOF Torunia.

Głównym wnioskiem płynącym z przeprowadzonych analiz jest stwierdzenie, iż system transportowy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia nie jest systemem, ale zbiorem elementów, które nie są ze sobą zintegrowane - przestrzennie, funkcjonalnie, czasowo czy instytucjonalnie.

Dominującym środkiem transportu dla mieszkańców Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia jest samochód. Jest on najbardziej dostępny i najwygodniejszy. Przynajmniej dwa lub trzy razy w tygodniu korzysta z samochodu 73,2% mieszkańców MOFT. Pozostałe środki transportu nie są konkurencyjne w stosunku do indywidualnego transportu samochodowego. Obserwowane zjawiska społeczne i społeczno-przestrzenne, takie jak suburbanizacja, polegająca na tym, że zmniejsza się liczba mieszkańców miasta-rdzenia (Torunia) a zwiększa liczba osób zamieszkujących gminy ościenne, potęgują potrzebę i chęć używania samochodów osobowych do codziennego przemieszczania się. Zmniejszenie udziału samochodów osobowych w codziennych podróżach mieszkańców jest jednym z podstawowych założeń koncepcji zrównoważonej mobilności.

W analizie podkreślono główne cechy systemu transportowego MOFT powodujące, że nie spełnia on kryteriów mobilności zrównoważonej. Są to między innymi:

- a. Niska dostępność komunikacji publicznego transportu zbiorowego: m.in.: niska częstotliwość kursowania autobusów miejskich i podmiejskich oraz tramwajów; niezachowany takt

w rozkładach jazdy; duże luki w kursowaniu autobusów i tramwajów; niedopasowanie oferty przewozowej do potrzeb mieszkańców; występujące „białe plamy” komunikacyjne (obszary wykluczone ze względu na brak dostępu do komunikacji miejskiej).

- b. Niski stopień zintegrowania różnych środków transportu: m.in. brak wygodnych i funkcjonalnych (dobrze zaprojektowanych) węzłów przesiadkowych, zwłaszcza w pobliżu dworców kolejowych; brak możliwości przemieszczania się na określonej trasie z wykorzystaniem różnych środków transportu na podstawie jednego biletu; brak koordynacji rozkładu jazdy pomiędzy różnymi środkami transportu i przewoźnikami.
- c. Niewykorzystany potencjał transportu szynowego: m.in. wymagający dalszych inwestycji tabor tramwajowy i infrastruktura transportu szynowego; zbyt mała liczba połączeń kolejowych i zbyt mała liczba przystanków na istniejących liniach kolejowych; zbyt mała liczba połączeń kolejowych pomiędzy Toruniem a pozostałymi miejscowościami Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz brak bezpośrednich połączeń pomiędzy tymi miejscowościami.
- d. Niski komfort podróżowania autobusami (zwłaszcza podmiejskimi): m.in. brak lub niewystarczająca infrastruktura przystankowa; kursy są realizowane przez stare, wysłużone, awaryjne i przepełnione autobusy; mała częstotliwość połączeń z kluczowych miejsc w Toruniu, tj. głównych węzłów przesiadkowych (Dworzec Główny, Dworzec Wschodni) w kierunku centrum miasta.
- e. Utrudnienia w ruchu pieszym i niewykorzystany potencjał ruchu pieszego.
- f. Niewykorzystany potencjał transportu rowerowego: m.in. brak ciągłości tras rowerowych; brak infrastruktury towarzyszącej; brak odseparowania ruchu rowerowego na niektórych ciągach pieszo-rowerowych.
- g. Niewystarczająca koordynacja ruchu drogowego i planów inwestycyjnych: m.in. brak priorytetu dla komunikacji zbiorowej, zwłaszcza dla tramwajów i autobusów, brak jednego podmiotu odpowiedzialnego za organizację przewozów na terenie MOFT; niewystarczająca koordynacja remontów i budów.
- h. Brak połączeń obwodowych pomiędzy gminami MOFT - na zagadnienie składa się m.in. występowanie na terenie MOFT koncentrycznej sieci połączeń komunikacji zbiorowej, co pozwala na bezpośrednie dotarcie do Torunia, ale nie pozwala na wygodne dotarcie do sąsiedniej miejscowości powiatowej - zarówno w przypadku transportu autobusowego, jak i kolejowego.
- i. Kongestia występująca w godzinach szczytu na głównych skrzyżowaniach MOFT.
- j. Nieefektywna komunikacja (rozumiana jako wymiana informacji) w zakresie publicznego transportu zbiorowego.

Stan obecny systemu transportowego MOFT ma stanowić podstawę do określenia celów i założeń jego przyszłego rozwoju na drodze do osiągnięcia stanu zrównoważonej mobilności. W dokumencie przedstawiono wstępne propozycje scenariuszy rozwojowych, wizji mobilności MOFT, celów strategicznych i szczegółowych oraz wskaźników, które zostaną poddane weryfikacji podczas kolejnych etapów prac nad projektem SUMP dla MOFT.

W celu zaprojektowania logiki interwencji Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia opracowano cztery wizje, tj. scenariusze rozwojowe. Pierwszy z nich zakłada realizację wyłącznie tych zadań, które zostały już zaplanowane przez członków MOFT, bez wzajemnej koordynacji, przy braku wsparcia krajowego lub innego zewnętrznego, co będzie skutkowało

brakiem wdrożenia koncepcji zrównoważonej mobilności w sposób planowy i systematyczny oraz pogłębieniem zidentyfikowanych problemów. Scenariusz drugi zakłada realizację działań nakierowanych na rozwój publicznego transportu drogowego (autobusowego, tramwajowego i kolejowego), ruchu pieszego i rowerowego, przy jednoczesnym „zamrożeniu” działań poprawiających warunki poruszania się indywidualnymi samochodami. Realizacja takiego scenariusza (nazwanego skrajnym) zapewne napotka silny opór społeczny ze względu na faworyzowanie jednej grupy społecznej względem innej. Scenariusz trzeci przewiduje rozwój infrastruktury drogowej i udogodnienia dla transportu indywidualnego przy braku inwestycji w publiczny transport zbiorowy, infrastrukturę pieszą i rowerową. Ten scenariusz w skrajny sposób pogłębia zaobserwowane w analizie stanu obecnego czynniki negatywne. Scenariusz czwarty, optymalny, zakłada kompromis pomiędzy potrzebami poszczególnych interesariuszy; zakłada realizację tych inwestycji, które doprowadzą do zmiany charakteru istniejącego systemu i pozwolą na opisanie go jako zrównoważonego. Scenariusz ten jest rekomendowany do realizacji. Kładzie on duży nacisk na poprawę jakości oferty publicznego transportu zbiorowego (tramwajowego, autobusowego i kolejowego), poprawę warunków ruchu rowerowego i ruchu pieszego, ale jednocześnie uwzględniając potrzeby osób korzystających z indywidualnego transportu samochodowego.

Optymalna wizja rozwoju zrównoważonej sieci transportowej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia powinna uwzględniać wdrożenie ostatniego scenariusza, który będzie brał pod uwagę projekty ukierunkowane na realizację celu szczegółowego, o którym mowa w Programie Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza, tj.: *2(viii) Wsparcie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej*. Ten sam cel spełnia również projekt realizowany przy udziale środków z programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 pn. „Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu”. Celem projektu jest rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w Toruniu poprzez modernizację infrastruktury szynowej, modernizację i rozbudowę zaplecza technicznego dla taboru szynowego i autobusowego oraz zakup taboru szynowego. Działania realizowane w ramach projektu będą polegać na: modernizacji linii tramwajowych pozostających w złym stanie technicznym wraz z wymianą sieci trakcyjnej oraz infrastrukturą towarzyszącą, budowie nowej zajezdni tramwajowo-autobusowej do obsługi nowoczesnego taboru, modernizacji istniejącej zajezdni tramwajowej, zakupie nowego taboru tramwajowego oraz pojazdów technicznych.

2.7. Efektywność energetyczna, redukcja emisji zanieczyszczeń i adaptacja do zmian klimatu

Jednym ze współczesnych problemów, który stanowi wyzwanie dla wielu sektorów gospodarki są zmiany klimatyczne. Przejawiają się one m.in. ociepleniem klimatu i nasilaniem się ekstremalnych zjawisk pogodowych. Zmiany te prowadzą często do negatywnych konsekwencji i strat dla środowiska, społeczeństwa oraz gospodarki, wśród których wyróżnić można np. spadek poziomu wód w zbiornikach wodnych oraz gruntowych, nasilanie się okresów suszy (szczególnie uciążliwych dla produkcji rolniczej - w tym żywności), pustoszenie gleb, utrudnienia w sektorze transportowym (w tym w komunikacji publicznej), uszkodzenia infrastruktury technicznej i łączności, uszkodzenia i zniszczenia budynków wskutek silnych zjawisk pogodowych, czy też powstawanie wysp ciepła na mocno przekształconych przestrzeniach (zwłaszcza miast). Możliwości dokładnego rozpoznania skali problemów na poziomie lokalnym są jednak bardzo ograniczone. Zmiany klimatyczne zachodzą bowiem na szeroką skalę i nie wynikają wyłącznie z sytuacji notowanej tylko na konkretnym obszarze. Stąd też jeżeli na terenie danej jednostki (np. gminy) wielkość emisji zanieczyszczeń jest mniejsza niż na terenie jednostki sąsiedniej, nie oznacza to, iż jest ona z tego powodu mniej narażona na konsekwencje zmian klimatycznych. Poza

tym dane klimatyczne analizowane są co do zasady na dużo bardziej ogólnym poziomie, stąd też różnicowanie sytuacji na poziomie jednostek lokalnych jest praktycznie niemożliwe. Procesy związane z przekształcaniem się klimatu zachodzą zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich, niezależnie od ich położenia. Różnica polega jedynie na skali powodowanych uciążliwości. Dlatego też odpowiedź na próbę łagodzenia wspomnianych problemów powinna być ogólnie kierowana z jednej strony na eliminowanie przyczyny zmian klimatu - czyli bezpośrednie ograniczenie emisji gazów i pyłów we wszystkich dziedzinach gospodarki i w sektorze mieszkalnictwa (co przełoży się m.in. na wyhamowanie procesu globalnego ocieplenia w przyszłości), prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej (zapobiegając nadmiernym i nieuzasadnionym wycinkom drzew) i odpowiedzialne gospodarowanie zasobami wody, a z drugiej strony na zwiększanie odporności oraz trwałości infrastruktury i systemów (w tym ekosystemów) w różnych obszarach, aby nie doprowadzić do ich uszkodzenia lub zniszczenia. Problemy wynikające ze zmian klimatu dotyczą również MOF Torunia, co przejawia się np. występowaniem licznych okresów suszy w rolnictwie (w okresie 2012-2022, w zależności od gminy, stwierdzono suszę w 6-9 latach¹⁴, która zagrażała często co najmniej kilku rodzajom upraw), czy także obserwowanym wzrostem średniej temperatury powietrza w okresach wielolecia¹⁵. Dlatego też w celu łagodzenia różnego rodzaju uciążliwości będących następstwem zmian klimatu, zasadne jest stosowanie podejścia ekosystemowego, mającego na celu ochronę oraz wzrost powierzchni zasobów przyrodniczych - co dotyczy wszelkich działań w obszarze niebiesko-zielonej infrastruktury (w tym również wprowadzanie jej w mikroskali, np. zazieleniając powierzchnie budynków i obiektów budowlanych). Wprowadzanie tego rodzaju infrastruktury (zwłaszcza nasadzeń selektywnie dobranej roślinności) jest także skutecznym narzędziem w celu przechwytywania zanieczyszczeń powietrza, które stanowią pospolity problem szczególnie w dużych miastach oraz wzdłuż często uczęszczanych ciągów komunikacyjnych. Problemem identyfikowanym na obszarze MOF Torunia (zwłaszcza na obszarach miast) jest w tym aspekcie również silnie przekształcenie przestrzeni, w kierunku wysokiego poziomu jej zabudowania. Konsekwencją tego procesu jest powstawanie wysp ciepła (co jest silnie odczuwalne w okresach letnich upałów), czy lokalnych podtopień wskutek opadów atmosferycznych (powstających niekiedy nawet przy umiarkowanej ich intensywności). Poza tym ważną rolę dla okresów deficytowych w wodę pełnią zbiorniki wodne o funkcjach retencyjnych, które zdolne są m.in. do odbioru wód opadowych. Takowe znajdują się na obszarze MOF Torunia, jednak część z nich wskutek działania różnego rodzaju procesów naturalnych oraz antropogenicznych wymaga odbudowy. Podobna sytuacja dotyczy niektórych lokalnych cieków wodnych na omawianym obszarze, które w wyniku wspomnianych procesów utraciły drożność, uniemożliwiając swobodny przepływ wód.

Ważnym obszarem w kontekście wpływu na ocieplanie się klimatu jest energetyka. Wykorzystywanie surowców energetycznych na potrzeby pozyskania energii elektrycznej i ciepłej wiąże się z generowaniem zanieczyszczeń powietrza. Efektem ubocznym tych procesów jest ciągłe dostarczanie gazów cieplarnianych do atmosfery, co wzmacnia omawiany problem. W obszarze energetyki ciepłej istotne są zwłaszcza kwestie takie jak poziom zapotrzebowania na ciepło (związany ze stanem technicznym instalacji sieci grzewczej oraz stopniem izolacji zewnętrznej budynków) oraz źródła jego pozyskiwania (związane z rodzajem wykorzystywanego surowca energetycznego). W obszarze energii elektrycznej istotny jest z kolei poziom zapotrzebowania na prąd wynikający m.in. ze stanu i jakości instalacji oraz klasy energetycznej urządzeń i systemów) jak również źródła jego pozyskiwania (kwestia podłączenia do sieci ogólnej bądź wykorzystywania instalacji OZE). Jak wynika z danych GUS¹⁶ dla kraju, w roku 2021, w strukturze paliw wykorzystanych do produkcji energii cieplnej na cele grzewcze, największy udział stanowiły paliwa stałe (61,9%) i gazowe (36,1%). Uzależnienie od tradycyjnych metod ogrzewania jest wciąż bardzo wysokie. Z drugiej strony, powołując się na dane GUS dotyczące potrzeb

¹⁴ <https://susza.iung.pulawy.pl>

¹⁵ <https://klimat.imgw.pl>

¹⁶ Gospodarka energetyczna i gazownictwo w 2021 r. GUS, 2022

w zakresie inwestycji termomodernizacyjnych¹⁷, aż blisko 40% budynków wielomieszkaniowych w kraju wymaga podjęcia tego rodzaju działań. Nawet jeżeli część z tych budynków przeszła już termomodernizację, to skala potrzeb wciąż pozostaje bardzo duża. W tych aspektach na obszarze MOF Torunia identyfikuje się problemy związane z komunalnymi budynkami mieszkaniowymi oraz budynkami użyteczności publicznej ogrzewanymi za pomocą mało efektywnych systemów grzewczych oraz charakteryzującymi się bardzo słabą izolacją zewnętrzną i występowaniem mostków termicznych. Bardzo często są to obiekty użytkowane od wielu lat, zbudowane w oparciu o stare systemy budownictwa. Efektem tego są mierzone bardzo duże straty ciepła, jak również widoczna jest duża energochłonność w związku z potrzebą stałego utrzymywania odpowiedniej temperatury w środku. Część budynków korzysta z ogrzewania dostarczanego przez lokalne ciepłownie. Opierają się one jednak na wysoko emisyjnych rozwiązaniach, co istotnie ogranicza możliwości zrealizowania celów redukcyjnych zanieczyszczeń powietrza. Mimo to efektywność zbiorczych systemów ciepłowniczych jest znacznie wyższa w stosunku do rozproszonych, indywidualnych systemów ciepłowniczych (charakteryzujących się zróżnicowanym poziomem klas kotłów oraz zróżnicowanym jakościowo, użytkowanym surowcem energetycznym). Poza tym korzystanie z systemów zbiorczych minimalizuje ryzyko bezpośredniej ekspozycji mieszkańców na zanieczyszczenia powietrza na poziomie tzw. niskiej emisji (niemniej jednak zanieczyszczenia te odkładane są na wyższych poziomach atmosfery). W tym aspekcie na obszarze MOF Torunia identyfikowana jest potrzeba zmniejszenia emisyjności systemów ciepłowniczych oraz zdecydowanego zwiększenia zaangażowania źródeł odnawialnych (ewentualnie niskoemisyjnych lub kogeneracyjnych) w produkcję energii cieplnej. Podobnie jest w przypadku zapotrzebowania na energię elektryczną, której konsumpcja (zwłaszcza w budynkach użyteczności publicznej opartych na energochłonnych instalacjach elektrycznych) jest bardzo wysoka. Dotyczy to na przykład systemów oświetlenia oraz zasilania urządzeń, których częstotliwość eksploatacji jest bardzo wysoka. W tym miejscu należy również zwrócić uwagę na kwestię produkcji energii z odnawialnych źródeł. Na obszarze MOF Torunia energia wykorzystywana na potrzeby działalności budynków użyteczności publicznej i budynków komunalnych pochodzi w głównej mierze z ogólnej sieci energetycznej, pomimo iż mają one potencjał do wdrażania rozwiązań opartych na własnej produkcji energii z odnawialnych źródeł.

Duże zapotrzebowanie na energię elektryczną generują systemy oświetlenia drogowego, składające się z kilkuset lub kilku tysięcy punktów oświetlenia (w zależności od wielkości danej gminy). Stanowią one niezbędny komponent przede wszystkim w sferze bezpieczeństwa publicznego. Coraz powszechniej praktykowane są rozwiązania mające na celu doświetlanie miejsc niebezpiecznych na drogach oraz przejść dla pieszych - co minimalizuje ryzyko potencjalnych wypadków, niemniej jednak niesie za sobą większe zapotrzebowanie na prąd oraz tym samym generuje większe koszty utrzymania. W tym aspekcie na obszarze MOF Torunia identyfikowane są problemy związane z niedostosowaniem systemów oświetlenia ulicznego do współczesnych standardów. Dla zapewnienia maksymalnych korzyści środowiskowych ważne jest zatem, aby upowszechniać na szeroką skalę systemy oświetlenia energooszczędnego, które bez straty jakości parametrów działania wobec systemów tradycyjnych cechują się zdecydowanie większą oszczędnością zarówno w sferze energetycznej, środowiskowej oraz finansowej.

Omówione powyżej aspekty wpływają na bardzo duże zainteresowanie problematyką zmian klimatu zarówno przez podmioty ze sfery publicznej, jak i prywatnej. Przeciwdziałanie pogłębianiu się zmianom klimatu (zwane mitygacją zmian klimatu) oraz uodpornienie się na skutki tych zmian, stanowią szczególny obszar interwencji na poziomie Unii Europejskiej, kraju oraz województwa kujawsko-pomorskiego. Ponadto w ramach wspomnianej perspektywy przyjęto zasadę DNSH („do not significant

¹⁷ Opracowanie metodologii i przeprowadzenie badania skali działań termomodernizacyjnych budynków mieszkalnych wielomieszkaniowych. GUS, 2018

harm”), która nakazuje realizowanie działań inwestycyjnych w taki sposób, aby nie czynić znaczących szkód w środowisku. Zasada ta jest oceniana w odniesieniu do celów środowiskowych tj. łagodzenie zmian klimatu, adaptacja do zmian klimatu, odpowiednie użytkowanie i ochrona zasobów wodnych i morskich, gospodarka o obiegu zamkniętym, zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń powietrza, wody i ziemi oraz ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności i ekosystemów.

Najważniejsze wnioski wynikające z Planu adaptacji do zmiany klimatu MOF Torunia

Dokument o nazwie *Plan adaptacji do zmiany klimatu MOF Torunia* powstał w marcu 2023 r. i jest zgodny z głównym dokumentem odniesienia, tj. *Strategią rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku - Strategią Przyspieszenia 2030+*. Podstawowym celem opracowania dokumentu było określenie podatności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu, a także wskazanie skoordynowanych działań mających na celu zminimalizowanie negatywnych skutków zjawisk związanych ze zmianami klimatu zarówno w kontekście ekonomicznym, społecznym, jak i środowiskowym. Przewiduje się realizację Planu do roku 2030, przy czym w tak założonych ramach czasowych przewiduje się: raporty z monitorowania i raporty z ewaluacji Planu, podjęcie w I kwartale 2027 roku decyzji o ewentualnej aktualizacji dokumentu, natomiast zakończenie okresu wdrażania Planu adaptacji do zmiany klimatu MOF Torunia przewidziano na IV kwartał 2030.

Problematyka zmian klimatu nie oddziałuje jedynie na poziomie globalnym, lecz wpływa na realne problemy lokalnych społeczności w gminach i miastach. Zaobserwowane zmiany klimatyczne powodują nie tylko dysfunkcje i niedogodności w codziennym funkcjonowaniu człowieka, ale mogą również doprowadzać do istotnych awarii infrastruktury czy wystąpienia zjawisk o charakterze katastroficznym. Istotne jest więc prowadzenie wszelkich działań i takie realizowanie zasad polityki, które będzie uwzględniać zasady adaptacyjne określone w *Planie adaptacji do zmian klimatu MOF Torunia*. Pozwoli to na zniwelowanie negatywnych skutków zmian klimatu na środowisko przyrodnicze i społeczne omawianego obszaru, a w konsekwencji ochroni wrażliwe na te zmiany grupy społeczne i zmniejszy koszty wdrażania i eksploatacji inwestycji.

W opracowaniu zawarta jest syntetyczna charakterystyka Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia w zakresie umiejscowienia geograficznego tego terenu, stosunków wodnych, ukształtowania terenu, zalesienia czy urbanizacji wraz z przedstawieniem uwarunkowań klimatycznych i specyfiki w podziale na poszczególne obszary lub wyodrębnione subobszary. Dodatkowo zwrócono uwagę na kwestie zaludnienia i uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, charakterystykę głównych przedsiębiorstw związanych z wytwarzaniem lub przesyłem nośników energii, ciepła czy paliw, a także z ochroną środowiska, gospodarowaniem odpadami czy wodami i ściekami.

Główne zagrożenia klimatyczne dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego to:

- wzrost liczby dni z maksymalną temperaturą powietrza oraz wzrost osiągniętych wartości dla maksymalnej temperatury powietrza,
- wzrost długości i częstotliwości występowania fal upałów,
- nasilające się zjawisko miejskiej wyspy ciepła,
- występowanie późnych wiosennych przymrozków i fal chłodu, powodujące zagrożenia dla rolnictwa i mieszkańców,
- długotrwałe okresy bezopadowe połączone ze zjawiskiem suszy i niedoborami wody,
- występowanie lokalnych nagłych powodzi powodujących zalania i podtopienia,
- wzrost częstości występowania burz z towarzyszącymi im silnymi wiatrami powodującymi zniszczenia,
- wzrost koncentracji zanieczyszczeń powietrza i występowanie smogu, w szczególności w okresie zimowym.

W wyniku analiz wyodrębniono cztery obszary tematyczne najbardziej wrażliwe na wskazane zjawiska klimatyczne, tj.: zdrowie publiczne (w szczególności w grupach wrażliwych), transport, gospodarka wodna i różnorodność biologiczna.

Plan adaptacji do zmian klimatu MOF Torunia określa cele strategiczne, które mają służyć realizacji działań ukierunkowanych na zminimalizowanie negatywnych zjawisk związanych ze zmianami klimatu. Priorytetem działań powinno być: łagodzenie wpływu emisji gazów cieplarnianych, ograniczenie zjawisk klimatycznych poprzez zwiększanie obszarów zieleni, wzmocnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i podtopieniowego wraz z poprawą małej retencji i zagospodarowania wód opadowych, wzmocnienie systemów i procesów zwiększających zdolność reagowania na ekstremalne zjawiska, działania informacyjno-edukacyjne skierowane do mieszkańców MOF Torunia.

Wymienione powyżej cele strategiczne zbieżne są z celami określonymi (w omawianym zakresie) w dokumencie programowym pn. *Program Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027*, w szczególności w zakresie Priorytetu 2 *Fundusze europejskie dla czystej energii i ochrony zasobów środowiska regionu*, ale również Priorytetu 3 *Fundusze europejskie na zrównoważony transport miejski*, Priorytetu 4 *Fundusze europejskie na rzecz spójności i dostępności komunikacyjnej regionu*, Priorytetu 5 *Fundusze europejskie na wzmacnianie potencjałów endogenicznych regionu* czy Priorytetu 6 *Fundusze europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury dla mieszkańców*.

Dokument pn. *Plan adaptacji do zmian klimatu MOF Torunia* i zawarte w nim ustalenia są także zgodne z innymi dokumentami odniesienia, m.in. Programem Ochrony Środowiska Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2022-2030, Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych, miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego i studiami uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego czy Planem adaptacji do zmian klimatu miasta Torunia, przyjętym Uchwałą Rady Miasta Torunia nr 285/19 z dnia 21.11.2019 r. Jako główny cel *Miejskiego Planu Adaptacji do Zmian Klimatu* autorzy dokumentu wyznaczyli zwiększenie odporności miasta na przewidywane w perspektywie 2030 roku zmiany intensywności i częstości występowania zjawisk klimatycznych i ich pochodnych, poprzez podjęcie wielu działań adaptacyjnych dających efekt synergii. Działania adaptacyjne mają pomóc miastu przystosować się do zmian klimatu, redukując podatność sektorów miasta: zdrowia publicznego/grup wrażliwych, gospodarki wodnej, transportu oraz różnorodności biologicznej.

2.8. Zasoby mieszkaniowe

W 2020 r. na zasoby mieszkaniowe MOF Torunia składało się 179 437 mieszkań, co stanowi 23,4% zasobów regionu. W latach 2010-2020 na terenie MOF liczba mieszkań zwiększyła się o 20 792 tj. o 13,1% (w województwie o 9,2%). Średnia trzyletnia liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1 tys. mieszkańców w MOF kształtowała się powyżej wartości dla województwa i dla lat 2018-2020 wyniosła 5,6/1 tys. osób (dla województwa 4,0/1 tys. osób). Najwyższe wartości analizowanego wskaźnika zanotowano w gminach Obrowo i Żławieś Wielka (odpowiednio 14,0 i 9,0/1 tys. osób), najniższe z kolei w gminie Nieszawa (0,4/1 tys. osób) i gminie miejskiej Chełmno (0,7/1 tys. osób). W obrębie MOF Torunia zauważa się także wyższy poziom nasycenia mieszkaniem niż przeciętnie w regionie. W 2020 r. liczba mieszkań w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców, wynosiła 390,4 w MOF (dla województwa 372,6/1 tys. mieszkańców). Najwyższe wartości analizowanego wskaźnika zanotowano w gminie Ciechocinek i Toruniu (odpowiednio 514,5 i 473,5/1 tys. mieszkańców), z kolei najniższe w gminach Stolno i Wielka Nieszawka (odpowiednio 265,5 i 269,0/1 tys. mieszkańców). Powyżej średniej dla regionu kształtowała się też przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę. W 2020 r. była równa 27,7 m²/osobę (w województwie 26,4 m²/osobę).

Tabela. Zasoby mieszkaniowe i rozwój mieszkalnictwa w MOF Torunia

Jednostka		Liczba mieszkań/ 1 tys. ludności		Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania m ² / 1 osobę		Przeciętna liczba mieszkań oddanych do użytku / 1 tys. ludności
		2010	2020	2010	2020	2018-2020
MOF Torunia		347,2	390,4	23,9	27,7	5,6
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	352,1	392,9	23,6	26,6	3,2
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	279,0	294,6	25,5	28,2	4,2
	Bądkowo	299,6	329,8	28,8	32,1	1,4
	Ciechocinek	453,9	514,5	32,9	37,8	3,0
	Koneck	294,1	323,9	27,3	30,6	1,3
	Nieszawa	386,9	442,2	26,3	30,5	0,4
	Raciążek	288,1	317,1	26,7	30,3	4,0
	Waganiec	283,6	298,9	23,6	25,7	2,3
	Zakrzewo	266,5	287,4	26,4	28,8	1,0
	Chełmno (miejska)	355,0	397,0	20,6	23,4	0,7
	Chełmno (wiejska)	254,2	275,8	24,1	27,8	5,2
	Kijewo Królewskie	255,5	278,9	22,8	26,1	3,9
	Lisewo	270,5	293,8	22,2	24,9	1,5
	Papowo Biskupie	261,4	284,4	18,4	20,8	1,4
	Stolno	248,2	265,5	19,3	21,9	3,2
	Unisław	280,4	304,3	22,7	25,8	3,1
	Golub-Dobrzyń (miejska)	337,2	368,4	21,0	23,5	1,1
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	288,3	310,8	25,7	29,3	3,9
	Ciechocin	263,3	287,3	26,2	29,1	2,9
	Kowalewo Pomorskie	293,7	323,8	23,3	26,3	3,1
	Radomin	282,7	313,9	24,4	27,6	1,6
	Zbójno	262,6	285,5	21,5	23,9	1,6
	Chełmża (miejska)	344,7	378,2	19,4	21,8	1,1
	Chełmża (wiejska)	268,6	288,7	22,2	25,0	2,7
	Czernikowo	250,5	289,6	22,7	26,4	5,2
	Lubicz	296,5	312,9	27,3	30,7	5,8
	Łubianka	258,5	276,7	24,4	28,5	8,5
	Łysomice	266,8	299,2	26,2	31,7	8,4
	Obrowo	267,4	297,3	27,6	30,2	14,0
	Wielka Nieszawka	254,2	269,0	25,1	28,2	6,3
	Zławieś Wielka	272,1	301,6	25,1	30,4	9,0
	Toruń	403,8	473,5	23,6	27,8	7,2
Województwo kujawsko-pomorskie		335,4	372,6	23,0	26,4	4,0

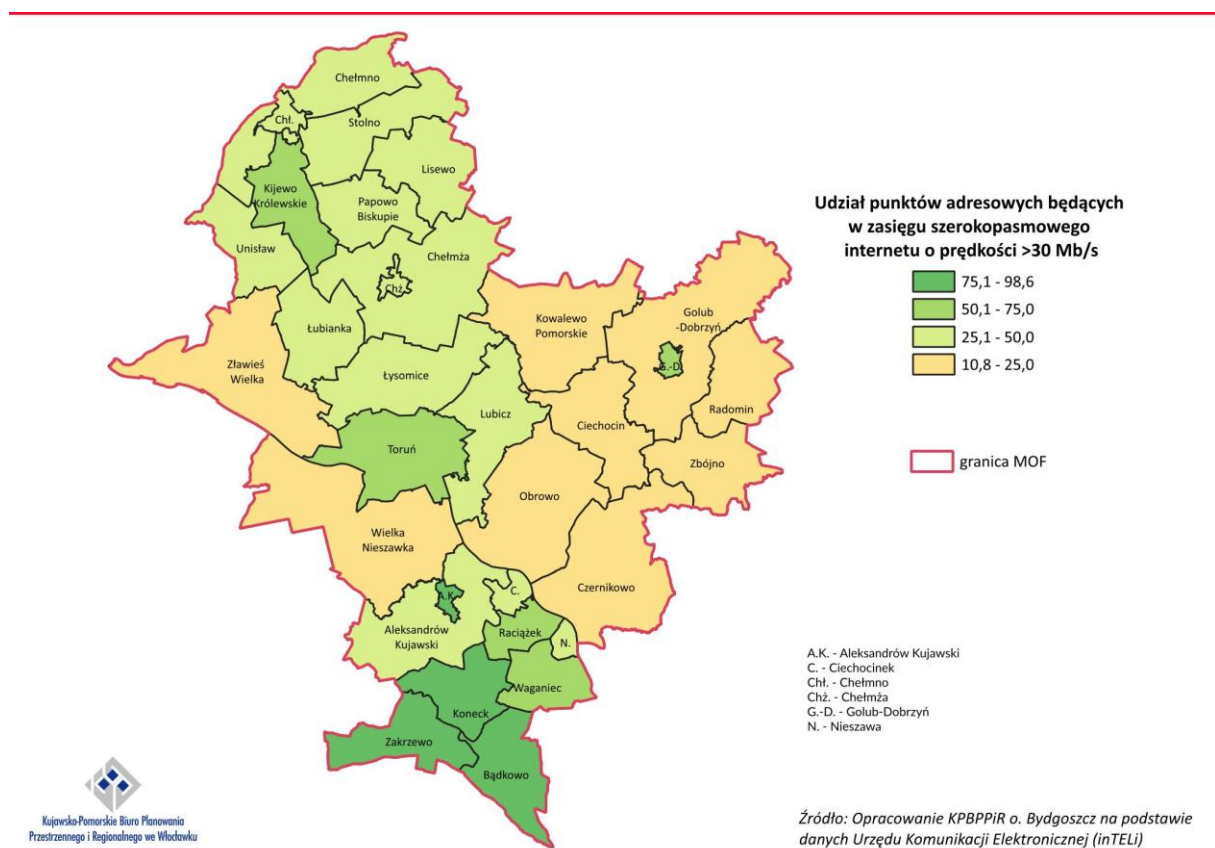
Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie danych GUS

2.9. Cyfryzacja

Dostęp do internetu szerokopasmowego dla gospodarstw domowych

Biorąc pod uwagę dane dotyczące dostępu do internetu szerokopasmowego (rozumianego jako gotowość operatorów do uruchomienia usługi w danym punkcie adresowym) o prędkości co najmniej 30 Mb/s, to na obszarze MOF Torunia jest on wyraźnie zróżnicowany. Z jednej strony występują gminy (zwłaszcza w powiecie aleksandrowskim), w których większość punktów adresowych (ponad 50%) posiada możliwość korzystania z internetu o wysokiej przepustowości (lub z niego już korzysta), a z drugiej strony występują gminy (zwłaszcza w powiecie golubsko-dobrzyńskim), w których stan rozwoju omawianej infrastruktury jest zdecydowanie mniej zaawansowany. Umiarkowanym lub dobrym poziomem dostępności charakteryzują się wszystkie miasta z obszaru MOF. Nadmienić jednak należy, że proces rozbudowy szerokopasmowej sieci internetowej jest stale rozwijany (także poprzez inwestycje z programów operacyjnych), a przedstawione dane nie ukazują docelowego obrazu sytuacji, po zrealizowaniu wszystkich inwestycji. Ponadto relatywnie niski poziom dostępu w danej gminie nie oznacza wykluczenia z korzystania z dobrej jakości internetu, gdyż alternatywnym rozwiązaniem dla sieci stacjonarnych jest internet w wersji mobilnej.

Mapa. Zasięg dostępu do szerokopasmowego internetu (>30 Mb/s) dla punktów adresowych w poszczególnych gminach MOF Torunia

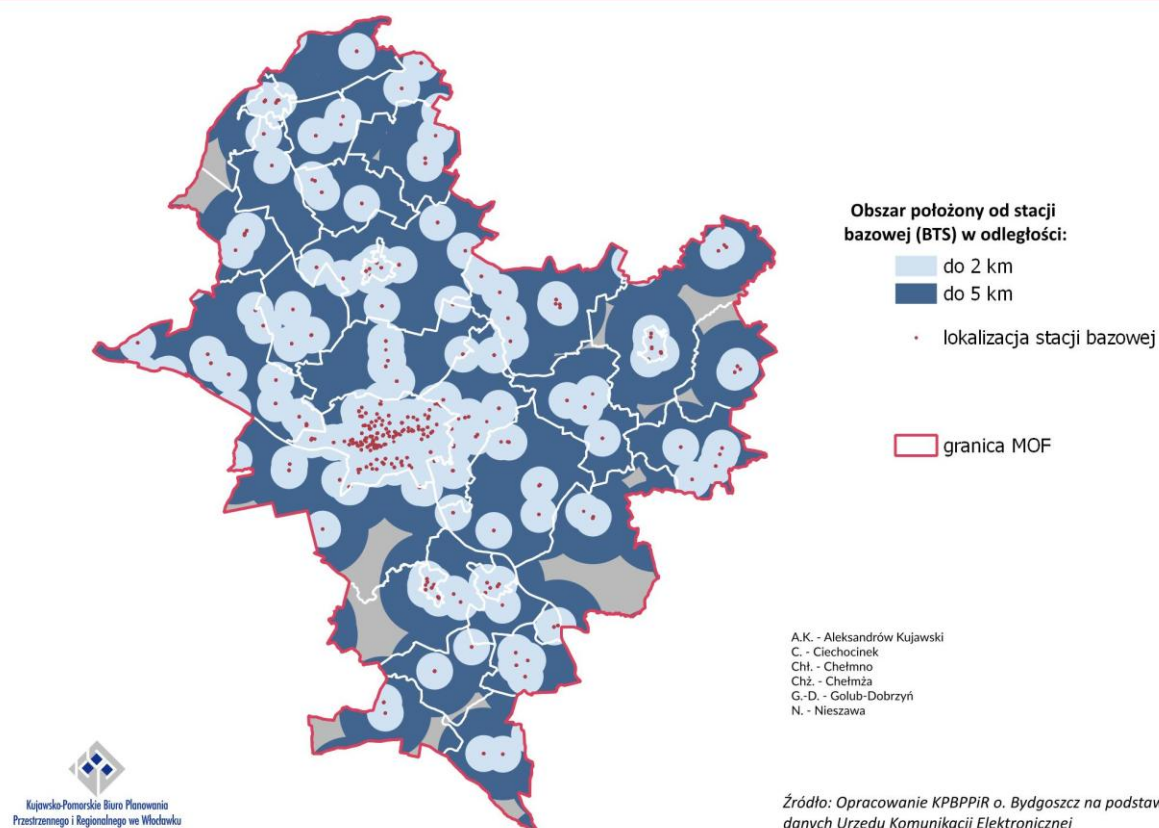
Zasięg sieci mobilnej

Rozmieszczenie stacji bazowych na obszarze MOF Torunia jest zróżnicowane w poszczególnych gminach, aczkolwiek jest dość gęste. Największym dostępem charakteryzują się obszary miast, które pomimo generalnie niedużych powierzchni posiadają na swoim terenie przynajmniej kilka stacji

bazowych. Dzięki temu zdecydowana większość ich powierzchni znajduje się w zasięgu nie większym, niż 2 km od stacji bazowych. Bardzo wysoki stopień koncentracji stacji posiada miasto Toruń, co wynika z bardzo gęstej zabudowy (eliminacja problemu tłumienia sygnału) oraz bardzo dużych potrzeb miasta (zapewnienie obsługi dla wszystkich mieszkańców oraz licznych firm i jednostek administracyjnych).

Biorąc pod uwagę stopień pokrycia obszaru MOF zasięgiem sieci mobilnej, to w strefie do 2 km od lokalizacji stacji bazowych znajduje się 39,1% jego powierzchni, natomiast w strefie do 5 km aż 93,8%. Co ważne, stacje bazowe działają w różnych pasmach częstotliwości fal (od 420 do 2600 MHz), przez co charakteryzują się różną propagacją (pasma poniżej 1000 MHz zapewniają lepszy zasięg, natomiast pasma o wysokich częstotliwościach zapewniają lepszą przepustowość sieci na mniejszym obszarze). Dlatego też dane przedstawione na poniższej mapie nie informują o jakości sygnału, tylko o dostępie do sieci mobilnej w określonych strefach odległościowych. Na obszarze MOF z uwagi na to, iż duża jego część znajduje się w bliskiej odległości od stacji bazowych, dostęp ten powinien być co najmniej dobry.

Mapa. Rozmieszczenie stacji bazowych (BTS) sieci mobilnej w standardzie CDMA, GSM, LTE oraz UMTS

Dostęp do szerokopasmowego internetu w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych

Od kilku lat kładziony jest duży nacisk na rozwój cyfryzacji w placówkach edukacyjnych. W znacznej mierze przyczynia się do tego uruchomiony przez Ministerstwo Cyfryzacji program¹⁸ Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej (OSE), którego celem jest rozwój sieci telekomunikacyjnej, dającej szkołom dostęp do szybkiego (100 Mb/s), bezpłatnego i bezpiecznego internetu. Korzystają z niego liczne szkoły z obszaru MOF Torunia, bowiem aż w 259 placówkach usługa dostępu do internetu jest już uruchomiona. Część

¹⁸ na mocy ustawy o Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej z dnia 27 października 2017 r.

szkół jest natomiast w trakcie procesu włączenia do programu lub też nie podjęła jeszcze takich działań, a zatem jest on (i może być w przyszłości) dalej rozwijany w placówkach na obszarze MOF. Poza tym część szkół zapewnia internet we własnym zakresie (zwłaszcza w Toruniu). Stan dostępu do szybkiego internetu w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych na obszarze MOF Torunia jest dobry, z uwagi iż posiada go bardzo duża część tego rodzaju placówek. Natomiast szkoły, które nadal mają potrzeby w tym zakresie, mogą skorzystać z opcji uruchomienia bezpłatnego internetu, podłączając się do sieci OSE.

Dostęp do e-usług dla biznesu¹⁹

Obecnie zachodzi bardzo szybki rozwój dziedzin biznesu, w których e-usługi stanowią element kluczowy, a wymienić wśród nich można profesjonalne usługi biznesowe, chmury obliczeniowe, handel elektroniczny, e-learning (zwłaszcza związany z organizacją szkoleń), bankowość elektroniczna. Ważna dla przedsiębiorców staje się możliwość otrzymywania profesjonalnych usług, dostępnych w każdym miejscu, umożliwiających korzystanie z nowoczesnych rozwiązań IT bez konieczności zakupu sprzętu i oprogramowania. Z tego względu coraz powszechniejsze staje się korzystanie z usług zwanych cloud computing, w których dostawca zapewnia klientowi łatwy dostęp do interfejsu. Na terenie MOF Torunia, w mieście rdzeniowym funkcjonuje bardzo nowoczesne centrum IT Exea, którego celem jest zapewnienie przedsiębiorcom tego typu usług na najwyższym poziomie.

2.10. Gospodarka wodno-ściekowa

Ze względu na malejące zasoby wody do najważniejszych aspektów rozwoju i właściwego funkcjonowania gospodarki wodno-ściekowej należy zapewnienie dostaw wody dobrej jakości, oszczędzania wody i ograniczanie jej strat w sieciach wodociągowych, magazynowanie wody oraz troska o stan wód poprzez właściwe oczyszczanie ścieków. Istotne jest zwiększenie efektywności dostaw wody poprzez m.in. rozwój systemów ujęć, uzdatnianie i wspieranie inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodno-kanalizacyjnymi. Bardzo ważny jest aspekt edukacyjny, czyli promowanie i wspieranie mieszkańców w procesie oszczędzania wody, wyrabianie odpowiednich nawyków i umożliwienie kontroli zużycia wody w gospodarstwie domowym poprzez odpowiednie opomiarowanie.

MOF Torunia cechuje się przeciętnym udziałem osób korzystających z sieci wodociągowej, choć w jego granicach zauważalne są wyraźne różnicowania wewnętrzne. W 2020 roku²⁰ najwyższymi wartościami wskaźnika cechował się powiat chełmiński (98,1%) i golubsko-dobrzyński (96,9%), przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 95,5%. Wartości niższe, niż przeciętnie w regionie zanotowano w Toruniu (94,9%), powiecie aleksandrowskim (94,2%) i powiecie toruńskim (93,9%), przy czym wartości w obu najślabszych powiatach ziemskich należały do jednych z niższych wśród powiatów ziemskich województwa. W ponad 2/3 gmin tworzących MOF Torunia odsetek korzystających z sieci wodociągowej był równy lub wyższy niż przeciętnie w regionie, a w 11 spośród 32 gmin obszaru osiągał on wartości bardzo wysokie (powyżej 97%). Jednocześnie w 5 najślabszych gminach wynosił poniżej 90% (Obrowo, Nieszawa, Waganiec, Koneck i Zławieś Wielka) z czego w trzech ostatnich gminach z sieci wodociągowej korzystało zaledwie 83-85% mieszkańców. Wynika z tego, że na obszarze ciągle jeszcze istnieją potrzeby realizacji nowych odcinków sieci wodociągowej oraz modernizacji przestarzałej i często awaryjnej sieci wodociągowej. Ważną potrzebą obszaru jest także zapewnienie ciągłości dostaw

¹⁹ Opracowano na podstawie Projektu Programu Rozwoju Gospodarczego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Warszawa, 10 lipca 2020 r.

²⁰ Opracowano na podstawie danych BDL GUS (aktualność na koniec 2020 roku)

wody oraz poprawy jej jakości (realizowanych m.in. poprzez modernizację stacji uzdatniania wody i infrastruktury towarzyszącej). Dla oszczędnego gospodarowania zasobami wody istotne jest także wdrożenie nowoczesnych technologii odczytu i ewidencji poboru wody oraz stałe monitorowanie wycieków, co w konsekwencji przyczynia się do ograniczania strat wody.

Udział osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w Toruniu w 2020 roku²¹ wynosił 91,3%, przy średniej dla województwa 70,3% (wg danych UM Torunia z sieci kanalizacyjnej w 2022 roku korzystało 97,9% ludności miasta). Pozostałe powiaty tworzące MOF Torunia cechują się przeciętnymi wartościami wskaźnika na tle pozostałych powiatów ziemskich w województwie kujawsko-pomorskim, przy czym w powiatach chełmińskim, golubsko-dobrzyńskim i toruńskim udziały osób korzystających z sieci kanalizacyjnej były bardzo zbliżone i kształtowały się na poziomie 60-62%, a w aleksandrowskim udział ten był nieco niższy (56%). Według VI edycji *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych* (KPOŚK) na terenie obszaru istnieje 16 aglomeracji wodno-ściekowych o RLM równej lub większej niż 2 tys. Największa to Aglomeracja Toruń (obejmująca gminy: Toruń, m. Chełmża, w. Chełmża, Zławieś Wielka) o RLM równej 273122. W trzech aglomeracjach (Chełmno, obejmującej gminy: m. Chełmno, w. Chełmno - wieś Osnowo, Kijewo Królewskie - wieś Brzozowo; Aleksandrów Kujawski, obejmującej gminę m. Aleksandrów Kujawski i w. Aleksandrów Kujawski; Ciechocinek, obejmującej gminę Ciechocinek) RLM zawiera się w przedziałach od 17 do 21 tys. Do kolejnego przedziału (10-15 tys. RLM) zalicza się jedynie Aglomeracja Golub-Dobrzyń (obejmująca gminę miejską i wiejską Golub-Dobrzyń) o RLM 13 tys. Pozostałe aglomeracje to: liczące ok. 9 tys. RLM aglomeracje Lubicz, Łysomice, Zławieś Wielka, liczące 5-6 tys. RLM aglomeracje Kowalewo Pomorskie, Unisław, Wielka Nieszawka i najmniejsze, o RLM zawierającej się w przedziale 2-4 tys. RLM aglomeracje Czernikowo, Łubianka, Obrowo, Papowo Biskupie, Waganiec. W zdecydowanej większości aglomeracji wodno-ściekowych stopień skanalizowania kształtuje się na poziomie 98-100%, a w dwóch najślabszych wynosi prawie 95%. Na terenie MOF Torunia funkcjonuje 13 oczyszczalni ścieków.

2.11. Pomoc społeczna i świadczenia na rzecz rodziny

W 2020 r. na terenie MOF Torunia ze środowiskowej pomocy społecznej korzystało 23 887 mieszkańców, a więc prawie dwukrotnie mniej niż w 2010 r. Spadek korzystających z pomocy społecznej w MOF był mniejszy niż przeciętnie w regionie: 48,1% w MOF wobec 49,1% w województwie. Zasięg korzystania z pomocy społecznej także kształtował się na niższym poziomie niż przeciętnie w województwie. W 2020 r. udział beneficjentów w ogólnej liczbie ludności wyniósł 5,2% (dla województwa 6,0%). Biorąc pod uwagę rozkład przestrzenny wskaźnika w MOF Torunia zauważa się, że najwyższym odsetkiem korzystających z pomocy społecznej charakteryzują się gminy Papowo Biskupie (12,5%), Nieszawa (11,8%), Aleksandrów Kujawski (wiejska) (9,5%) oraz Zbójno (9,3%). Najniższą wartość wskaźnika zanotowano w gminie Wielka Nieszawka (3,1%) i Toruniu (3,4%) i były to jedne z najniższych wartości w całym województwie.

Wśród przyczyn przyznania świadczeń z pomocy społecznej w analizowanym MOF wyraźnie dominowało ubóstwo. W 2020 r. z tego powodu pomocą społeczną objęte były 8 123 rodziny (z czego 42,1% w Toruniu). Do częstych przyczyn należały również bezrobocie (4 827 rodzin z czego 21,4% w Toruniu), długotrwała lub ciężka choroba (4 622 rodziny z czego 48,8% w Toruniu) oraz niepełnosprawność (3 667 rodzin z czego 38,1% w Toruniu). Wzrost w ostatnich latach zauważalny jest jedynie dla długotrwałej lub ciężkiej choroby, a w przypadku pozostałych przyczyn wartości te są znacznie niższe niż w poprzednich latach.

²¹ Opracowano na podstawie danych BDL GUS (aktualność na koniec 2020 roku)

Tabela. Pomoc społeczna i świadczenia na rzecz rodziny w MOF Torunia

Jednostka		Udział korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (%)		Udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (%)	
		2010	2020	2010	2020
MOF Torunia		10,1	5,2	38,8	24,2
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	11,6	8,0	45,7	31,8
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	13,8	9,5	52,2	35,4
	Bądkowo	17,2	4,8	50,7	33,6
	Ciechocinek	7,0	7,5	33,2	29,4
	Koneck	28,9	7,5	62,0	40,9
	Nieszawa	20,1	11,8	45,2	35,5
	Raciążek	17,1	8,6	52,5	30,4
	Waganiec	11,1	6,0	52,6	36,6
	Zakrzewo	14,0	7,2	56,5	43,6
	Chełmno (miejska)	17,7	5,7	42,1	27,5
	Chełmno (wiejska)	17,7	4,9	52,5	28,6
	Kijewo Królewskie	18,3	8,2	46,6	24,6
	Lisewo	11,5	5,8	48,2	27,9
	Papowo Biskupie	25,6	12,5	56,0	37,6
	Stołno	17,7	7,4	57,7	30,5
	Unisław	12,4	8,0	49,7	33,1
	Golub-Dobrzyń (miejska)	13,1	9,0	44,7	33,6
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	16,0	5,5	57,4	35,9
	Ciechocin	19,0	8,3	54,6	35,6
	Kowalewo Pomorskie	11,4	5,1	47,8	26,5
	Radomin	11,9	8,7	57,8	33,4
	Zbójno	23,4	9,3	64,5	47,2
	Chełmża (miejska)	12,0	8,5	45,9	38,2
	Chełmża (wiejska)	10,2	4,7	47,9	31,7
	Czernikowo	18,2	9,0	54,7	34,1
	Lubicz	8,6	4,4	35,4	22,0
	Łubianka	14,3	4,4	41,5	23,6
	Łysomice	11,9	6,3	38,5	22,3
	Obrowo	8,5	4,7	36,8	22,2
	Wielka Nieszawka	9,3	3,1	39,2	13,2
	Zławieś Wielka	8,5	4,2	38,8	23,7
	Toruń	6,0	3,4	27,1	16,5
Województwo kujawsko-pomorskie		11,6	6,0	41,9	26,7

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie danych GUS

W MOF Torunia w 2020 r. zasiłek rodzinny otrzymywało 10 535 rodzin (z czego 26,3% w Toruniu), a objętych nim było 20 592 dzieci w wieku do 17 lat. Od 2010 r. zauważalny jest znaczny spadek zarówno liczby rodzin korzystających ze świadczenia (spadek o 40,9%), jak i liczby dzieci na które rodzice otrzymują tego rodzaju świadczenie (spadek o 39,9%), co jest tendencją charakterystyczną dla całego regionu. Udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku kształtował się na analizowanym terenie na niższym poziomie niż przeciętnie w województwie. W 2020 r. odsetek ten wyniósł 24,2% (dla województwa 26,7%). W obrębie MOF Torunia widoczne jest znaczne zróżnicowanie w zakresie udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. Gminą o najwyższej wartości analizowanego wskaźnika była gmina Zbójno (47,2%). Z kolei najniższą wartość, na poziomie 13,2% (3. najniższa wartość w województwie), zanotowano w gminie Wielka Nieszawka.

Niedogodne warunki bytowe i uzależnienie od pomocy społecznej, będące następstwem, niezaradności, niskiej aktywności społecznej, braku kwalifikacji zawodowej, niechęci do pracy, czy nałogów są barierami rozwoju trudnymi do przełamania i o tyle niekorzystnymi, że nie dotyczą pojedynczych osób a całych rodzin, czy wręcz społeczności obszaru. Niekorzystne postawy życiowe są dziedziczone, co w konsekwencji powoduje ich powielanie przez kolejne pokolenia. Dlatego niezmiernie istotne jest wspieranie aktywizacji mieszkańców MOF, a zwłaszcza dzieci i młodzieży, poprzez przekazywanie pozytywnych wzorców, uczenie przedsiębiorczości i samodzielności, rozwijanie aspiracji, zachęcanie do zdobywania wykształcenia i dobrych kwalifikacji zawodowych, które w dorosłym życiu umożliwią dzieciom i młodzieży życie poza systemem pomocy społecznej.

Ważną sferą aktywności obywatelskiej, która umożliwia lokalne rozwiązywanie problemów społecznych jest też ekonomia społeczna. Ekonomia społeczna poprzez swoją działalność gospodarczą i działalność pożytku publicznego pomaga w tworzeniu miejsc pracy i świadczeniu usług społecznych, dla osób zagrożonych marginalizacją społeczną. Wysoka wartość ekonomii społecznej i jej lokalnego oddziaływania wpływa na rozwój regionu i zmniejszenie liczby osób zagrożonych wykluczeniem. Obecnie poziom rozwoju ekonomii społecznej jest dość niski. Istotne zatem jest kładzenie nacisku na jej dalszy rozwój ekonomii społecznej umożliwiający aktywizację zawodową i integrację społeczną osób z grup defaworyzowanych.

2.12. Opieka zdrowotna

Bardzo ważne dla rozwoju społecznego jest utrzymywanie dobrego stanu zdrowia ludności. Jest to szczególnie istotne z uwagi na zachodzący i stale pogłębiający się proces starzenia się społeczeństwa (wzrostu liczby ludności starszej oraz wydłużania się życia), kiedy wraz z wiekiem stan zdrowia pogarsza się (m.in. wzrasta zapotrzebowanie na świadczenia z zakresu rehabilitacji i fizjoterapii oraz opieki długoterminowej), a także w ostatnich latach pogarszający się stan zdrowia psychicznego społeczeństwa. W związku z tym ważne jest utrzymywanie wysokiej dostępności oraz poziomu udzielanych świadczeń w ramach opieki zdrowotnej, zwłaszcza w warunkach ambulatoryjnych, poprzez m.in. wsparcie infrastrukturalne placówek oraz zakup wyposażenia i sprzętu medycznego.

Na terenie MOF Torunia podstawowa opieka zdrowotna (POZ) w 2021 r. dostępna była we wszystkich miastach oraz 18 siedzibach gmin i 18 innych miejscowościach wiejskich. W każdej z tych miejscowości działał co najmniej jeden gabinet/poradnia lekarska i co najmniej jeden gabinet/poradnia pielęgniarki POZ, w większości z nich dostępny był także co najmniej jeden gabinet/poradnia położnej POZ.²²

Kluczową rolę w zakresie zarówno opieki szpitalnej, jak i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej w obrębie MOF pełni Toruń. W mieście rdzeniowym obszar, będącym jednocześnie jednym

²² Stan na 30.07.2021 r. wg <https://gsl.nfz.gov.pl/GSL/GSL/POZ>

z największych miast w województwie, skupione są placówki realizujące świadczenia zdrowotne - zwłaszcza specjalistyczne, z których korzystają mieszkańcy MOF i całego województwa.

W 2019 r. na terenie analizowanego obszaru do tzw. sieci szpitali czyli systemu podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej należało 6 szpitali. Były to Wojewódzki Szpital Zespolony im. L. Rydygiera w Toruniu (III stopnia), Specjalistyczny Szpital Miejski im. Mikołaja Kopernika w Toruniu (II stopnia), Powiatowy Szpital w Aleksandrowie Kujawskim Sp. z o.o. (I stopnia), Zespół Opieki Zdrowotnej w Chełmnie (I stopień), Szpital Powiatowy Sp. z o.o. w Chełmży (I stopnia) oraz Szpital Powiatowy Sp. z o.o. w Golubiu-Dobrzyniu (I stopnia). Poza siecią szpitali na terenie MOF działało także 10 podmiotów prowadzących oddziały szpitalne lub inne komórki opieki szpitalnej (7 w Toruniu, 2 w Ciechocinku i 1 w Golubiu-Dobrzyniu).²³

Na obszarze MOF funkcjonowały 283 poradnie specjalistyczne działające w ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej²⁴. Większość z nich, 61% (172 placówki) znajdowało się w Toruniu, 39 w powiecie aleksandrowskim, 18 w powiecie chełmińskim, 30 w golubsko-dobrzyńskim i 24 w toruńskim. Obejmowały one aż 55 rodzajów specjalności z czego 33 tylko w Toruniu. Do najliczniejszych i cechujących się największą dostępnością specjalności AOS (ponad 10 placówek w całym MOF, dostępna co najmniej jedna placówka w każdym powiecie wchodzącym w skład MOF) należą poradnie położniczo-ginekologiczne, okulistyczne, neurologiczne, kardiologiczne, otorynolaryngologiczne, chirurgii ogólnej, dermatologiczne, diabetologiczne, logopedyczne, chirurgii urazowo-ortopedycznej, urologiczne, pracownie endoskopii.

Z opieki długoterminowej²⁵ na analizowanym MOF w 2019 r. korzystało 473 pacjentów w opiece domowej świadczonej przez pielęgniarkę opieki długoterminowej w domu osoby potrzebującej (oferowało ją 19 świadczeniodawców) oraz 630 pacjentów w opiece stacjonarnej w 8 zakładach opiekuńczo-leczniczych/pielęgnacyjno-opiekuńczych - 2 w powiecie aleksandrowskim, 1 w powiecie chełmińskim, 4 w Toruniu (w tym 1 dla dzieci i młodzieży i 1 dla pacjentów wentylowanych mechanicznie) i 1 w powiecie toruńskim. Na terenie MOF dostępne były również świadczenia z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej²⁶ w formie hospicjum domowego, z którego w 2019 r. korzystało 918 pacjentów (6 świadczeniodawców z czego 3 w Toruniu oraz po jednym w powiatach aleksandrowskim, chełmińskim i golubsko-dobrzyńskim), w formie ambulatoryjnej w poradni medycyny paliatywnej w Toruniu (z tej formy skorzystało 74 pacjentów) oraz hospicjum stacjonarne w Toruniu (329 pacjentów, 23 łóżka). W zakresie rehabilitacji medycznej²⁷ na obszarze MOF 34 świadczeniodawców udzielało świadczeń w formie ambulatoryjnej (najwięcej z nich w Toruniu - 14, ta forma dostępna była we wszystkich powiatach wchodzących w skład MOF), 5 świadczeniodawców w formie domowej (co najmniej jeden świadczeniodawca znajdował się w każdym powiecie wchodzącym w skład MOF poza chełmińskim gdzie nie występowała ta forma), 8 świadczeniodawców w formie stacjonarnej (największa liczba występowała w powiecie aleksandrowskim - 5, oferujących rehabilitację ogólną, kardiologiczną i neurologiczną, poza tym ta forma występowała również w powiecie chełmińskim gdzie dostępna była tylko rehabilitacja ogólna i w Toruniu, gdzie dostępna była rehabilitacja ogólna i neurologiczna) oraz 8 świadczeniodawców w formie dziennej (3 w powiecie aleksandrowskim i 5 w Toruniu). W ramach opieki psychiatrycznej, zdrowia psychicznego i terapii uzależnień²⁸ w MOF działało 8 poradni zdrowia psychicznego (w tym 1 dla dzieci i młodzieży oraz poradnia psychogeriatryczna, obie zlokalizowane w Toruniu), 2 poradnie psychologiczne (w Toruniu) i 3 ośrodki środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (2 w Toruniu i 1

²³ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3404>

²⁴ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3409> (dostęp 26.07.2021 r.)

²⁵ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3361> (dostęp 06.08.2021 r.)

²⁶ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3368> (dostęp 06.08.2021 r.)

²⁷ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3365> (dostęp 24.08.2021 r.)

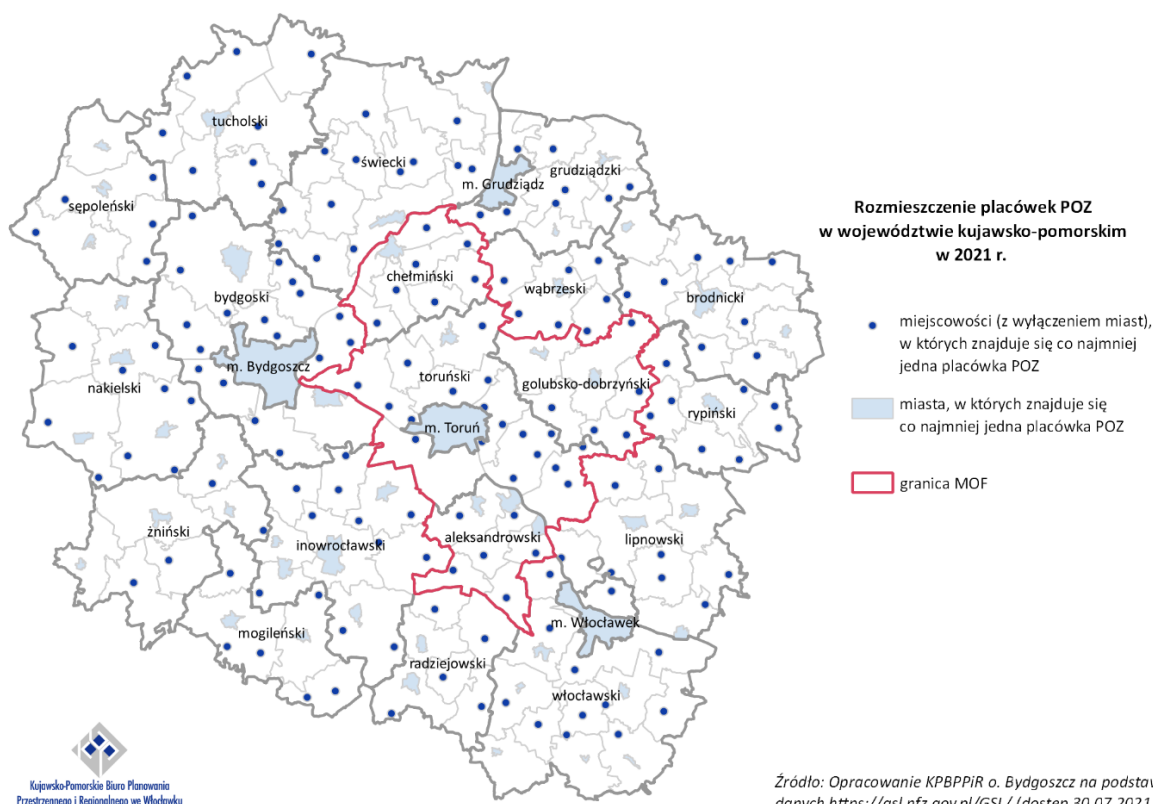
²⁸ <https://gsl.nfz.gov.pl/GSL/GSL/PrzychodnieSpecjalistyczne> (dostęp 4.10.2021 r.)

w Aleksandrowie Kujawskim), 8 oddziałów psychiatrycznych (5 dziennych i 3 całodobowe) działających w placówkach zlokalizowanych w Toruniu (w tym oddziały dla dzieci oraz oddział psychogeriatryczny), a także 6 poradni leczenia uzależnień (w tym 3 poradnie leczenia uzależnień od alkoholu oraz 1 poradnia leczenia uzależnień od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol) i 5 oddziałów leczenia/terapii uzależnień działających w placówkach w Toruniu (1 oddział dzienny i 4 całodobowe).

W 2019 r. w MOF Torunia było łącznie 1 502 lekarzy (23,8% lekarzy w województwie) i 2 705 pielęgniarek (21,1% pielęgniarek w województwie). W obrębie MOF zauważalna jest znaczna dysproporcja w zakresie zasobów kadrowych (zarówno wartości bezwzględnych, jak i wskaźników w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców). W Toruniu zasoby kadr medycznych (1 074 lekarzy, 1 618 pielęgniarek) wielokrotnie przewyższają te dostępne w pozostałych powiatach wchodzących w skład MOF (od 59 lekarzy w powiecie golubsko-dobrzyńskim do 158 w powiecie toruńskim, od 184 pielęgniarek w powiecie golubsko-dobrzyńskim do 418 w powiecie aleksandrowskim).

W 2019 r. liczba lekarzy na 100 tys. mieszkańców wynosiła w Toruniu 533,1 (dla województwa 304,4 lekarzy na 100 tys. ludności) w pozostałych powiatach MOF kształtowała się na poziomie od 115,6 (w powiecie chełmińskim) do 274,2 (w powiecie aleksandrowskim). W przypadku pielęgniarek wartość wskaźnika w Toruniu była równa 803,2 na 100 tys. mieszkańców (dla województwa 618 pielęgniarek na 100 tys. ludności), a w pozostałych powiatach mieściła się w przedziale od 264,9 (w powiecie toruńskim) do 759,1 (w powiecie aleksandrowskim) na 100 tys. mieszkańców.

Mapa. Rozmieszczenie placówek POZ w województwie kujawsko-pomorskim w 2021 r.

W MOF Torunia znaczna część kadry medycznej to osoby w wieku emerytalnym. Udział lekarzy w wieku emerytalnym wynosił od 15% (w powiecie toruńskim) do 31% (w powiecie golubsko-dobrzyńskim). W przypadku pielęgniarek odsetek ten kształtował się na poziomie od 16% (w powiecie toruńskim) do 21% (w powiecie aleksandrowskim).²⁹

²⁹ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3404>

Istnieje potrzeba wyrównania różnic w dostępie do wysokiej jakości usług zdrowotnych, zwłaszcza na obszarach słabiej rozwiniętych gospodarczo i obszarach wiejskich, co jednocześnie pozwoli na odciążenie Torunia jako ośrodka pełniącego kluczową rolę w zakresie opieki szpitalnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej dla mieszkańców całego MOF. Należy również dążyć do rozwoju i wzmocnienia AOS przez inwestycje w infrastrukturę i doposażenie w sprzęt oraz dalszego rozwoju rehabilitacji medycznej w warunkach dziennych, ambulatoryjnych i domowych.

2.13. Opieka żłobkowa

Według danych GUS opieką żłobkową (w formie żłobków, oddziałów żłobkowych i klubów dziecięcych) na terenie MOF w 2020 r.³⁰ objętych było 1862 dzieci w wieku do 3 lat. Udział dzieci objętych opieką żłobkową w liczbie dzieci w wieku do 3 lat wynosił 14,0%, co było wartością wyższą od średniej dla województwa, która wynosiła 11,0%.

Zgodnie z danymi Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej³¹, w kwietniu 2022 roku opiekę nad dziećmi do lat 3 świadczyło 75 żłobków (w tym 9 publicznych), przy czym prawie 60,0% z nich (tj. 44 z 75) prowadziło działalność na terenie Torunia, 10 klubów dziecięcych (w tym 1 publiczny) oraz 14 dziennych opiekunów. Poza największym miastem MOF opieka żłobkowa dostępna była w 6 miastach (jedynie na terenie miasta Nieszawa opieka żłobkowa nie była w ogóle sprawowana; Aleksandrów Kujawski - 2 żłobki, Chełmno - 2 żłobki, Chełmża - 1 żłobek, 1 klub dziecięcy i 2 opiekunów dziennych, Ciechocinek - 1 żłobek i 1 klub dziecięcy, Golub-Dobrzyń - 1 żłobek i 1 klub dziecięcy, Kowalewo Pomorskie - 1 żłobek) oraz w 18 miejscowościach wiejskich:

- po 1 żłobku w każdej z miejscowości: Czernikowo (gm. Czernikowo), Głogowo (gm. Obrowo), Górsk (gm. Zławieś Wielka), Grębocin (gm. Lubicz), Krobia (gm. Lubicz), Lubicz Górny (gm. Lubicz), Odolion (gm. Aleksandrów Kujawski), Obrowo (gm. Obrowo), Ostrowite (gm. Golub-Dobrzyń), Rogowo (gm. Lubicz), Złotoria (gm. Lubicz)
- 2 żłobki w miejscowości Stary Toruń (gm. Zławieś Wielka)
- po 1 klubie dziecięcym w każdej z miejscowości: Bądkowo (gm. Bądkowo), Kawęczyn (gm. Obrowo), Zakrzewo (gm. Zakrzewo), Zamek Bierzgłowski (gm. Łubianka)
- 2 kluby dziecięce w miejscowości Unisław (gm. Unisław)
- 2 opiekunów dziennych w miejscowości Zławieś Wielka (gm. Zławieś Wielka), przy czym w świetle nowszych danych publikowanych w rejestrze żłobków i klubów dziecięcych sytuacja jest korzystniejsza, bowiem opieka żłobkowa na terenie miejscowości sprawowana jest przez większą liczbę opiekunów dziennych - 5 (stan na 29.12.2022)
- 2 opiekunów dziennych w miejscowości Zelgno (gm. Chełmża),
- 3 opiekunów dziennych na terenie gminy Lubicz (dostępne dane nie pozwalają na określenie szczegółowej lokalizacji miejsca świadczenia opieki w postaci miejscowości).
- 4 opiekunów dziennych w miejscowości Lisewo (gm. Lisewo).

Na terenie 13 z 32 gmin w zasięgu MOF opieka instytucjonalna nad dziećmi do lat 3 nie była w ogóle sprawowana. Liczba dostępnych miejsc w funkcjonujących placówkach była zróżnicowana (w zakresie od 10 do 145), podobnie jak obłożenie (od 20 do 100%), które zależne było pośrednio od wysokości kosztów pobytu dziecka ponoszonych przez rodziców. W efekcie w większości przypadków całkowitym obłożeniem cechowały się obiekty publiczne, w których opłata miesięczna za pobyt dziecka była najniższa. Stosunkowo wysokie obłożenie w większości placówek potwierdza zainteresowanie formami opieki nad dziećmi do lat 3. Zwraca się uwagę, iż w przypadku największego miasta MOF relatywnie

³⁰ Stan na 31 XII

³¹ Rejestr żłobków i klubów dziecięcych <https://dane.gov.pl>, dostęp z dnia 13.04.2022 r.

wysokie wskaźniki dotyczące liczby placówek i ich obłożenia mogą być złudne, gdyż w rzeczywistości dostępność do opieki może nie być tak powszechna (kwestia zajmowania miejsc przez dzieci osób spoza miasta, dowożących je do placówek zlokalizowanych na terenie miasta w pobliżu miejsca pracy).

Tabela. Dzieci objęte opieką żłobkową na terenie MOF Torunia w 2020 r.

Jednostka		Liczba dzieci w wieku do 3 lat		Liczba dzieci objętych opieką		Udział dzieci objętych opieką w liczbie dzieci w wieku do 3 lat (%)		
		w miastach	na obszarach wiejskich	w miastach	na obszarach wiejskich	ogółem	w miastach	na obszarach wiejskich
MOF Torunia		7 770	5 532	1 579	283	14,0	20,3	5,1
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	316	0	10	0	3,2	3,2	0,0
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	0	342	0	32	9,4	0,0	9,4
	Bądkowo	0	91	0	0	0,0	0,0	0,0
	Chełmno (miejska)	483	-	38	-	7,9	7,9	-
	Chełmno (wiejska)	-	181	-	0	0,0	-	0,0
	Chełmża (miejska)	427	-	42	-	9,8	9,8	-
	Chełmża (wiejska)	-	277	-	0	0,0	-	0,0
	Ciechocin	-	119	-	0	0,0	-	0,0
	Ciechocinek	203	0	21	0	10,3	10,3	0,0
	Czernikowo	-	250	-	0	0,0	-	0,0
	Golub-Dobrzyń (miejska)	377	-	37	0	9,8	9,8	-
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	-	241	-	12	5,0	-	5,0
	Kijewo Królewskie	-	129	-	0	0,0	-	0,0
	Koneck	0	96	0	0	0,0	0,0	0,0
	Kowalewo Pomorskie	146	220	0	0	0,0	0,0	0,0
	Lisewo	-	112	-	0	0,0	-	0,0
	Lubicz	-	620	-	82	13,2	-	13,2
	Łubianka	-	257	-	0	0,0	-	0,0
	Łysomice	-	285	-	0	0,0	-	0,0
	Nieszawa	29	0	0	0	0,0	0,0	0,0
	Obrowo	-	704	-	75	10,7	-	10,7
	Papowo Biskupie	-	116	-	0	0,0	-	0,0
	Raciążek	0	89	0	0	0,0	0,0	0,0
	Radomin	-	126	-	0	0,0	-	0,0
	Stołno	-	156	-	0	0,0	-	0,0
	Toruń	5 789	-	1 431	-	24,7	24,7	-
	Unisław	-	200	-	24	12,0	-	12,0
	Waganiec	0	128	0	0	0,0	0,0	0,0
	Wielka Nieszawka	-	122	-	0	0,0	-	0,0
	Zakrzewo	0	83	0	0	0,0	0,0	0,0
	Zbójno	-	127	-	0	0,0	-	0,0
	Zławieś Wielka	-	461	-	58	12,6	-	12,6
Województwo kujawsko-pomorskie		31 841	24 772	5 344	869	11,0	16,8	3,5

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

2.14. Edukacja

2.14.1. Wychowanie przedszkolne (w tym identyfikacja gmin spełniających warunek dostępowy wsparcia w zakresie infrastruktury wychowania przedszkolnego)

Wychowanie przedszkolne stanowi przygotowanie do dalszych etapów edukacji, umożliwiając dziecku zdobycie niezbędnych kompetencji. Wpływa m.in. na kształtowanie odpowiednich postaw i nawyków, umiejętności funkcjonowania w grupie, wzmacnianie poczucia wartości czy pobudzenie aktywności i ciekawości świata. Odgrywa tym samym bardzo istotną rolę w procesie poznawczego, emocjonalnego i społecznego rozwoju dziecka. W związku z tym konieczne jest zapewnienie wysokiego poziomu oferty placówek wychowania przedszkolnego i warunków wychowawczo-opiekuńczych w odpowiednio przygotowanej i wyposażonej bazie lokalowej.

W 2020 r. wychowaniem przedszkolnym na terenie MOF Torunia objętych było 11 463 dzieci w wieku od 3 do 5 lat, z czego 48,8% to dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym w Toruniu. Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na analizowanym obszarze stale utrzymuje się powyżej średniej dla województwa - w 2020 r. wynosił 81,2% wobec średniej dla regionu wynoszącej 80,1%. Wartość tego wskaźnika w latach 2010-2020 cechowała się trendem rosnącym.

Na poziomie poszczególnych gmin wchodzących w skład analizowanego obszaru wartość udziału dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym cechowała się dużym zróżnicowaniem. Z jednej strony w 2020 r. w 8 z 32 gmin wskaźnik ten kształtował się powyżej średniej dla całego województwa, z drugiej natomiast w kolejnych 9 gminach nie osiągał 60%, przy najniższej występującej wartości wynoszącej zaledwie 35,5% w gminie Papowo Biskupie (4. najniższa wartość w regionie). W pozostałych 15 gminach wartość wskaźnika zawierała się w przedziale od 60,4% w gminie Raciążek do 78,5% w gminie Obrowo, przy czym wyższe wartości z tego przedziału (powyżej 70%) zazwyczaj przyjmowały gminy położone w zasięgu strefy podmiejskiej Torunia³².

Dostęp do przedszkola w dogodnej lokalizacji ma bardzo duży wpływ na podejmowanie aktywności zawodowej przez rodziców małych dzieci (zwłaszcza kobiety), przy czym „dogodna lokalizacja” przedszkola nie zawsze oznacza jego obecność w gminie zamieszkania. Związki funkcjonalne między poszczególnymi jednostkami obszaru wpływają na przemieszczanie się ludności w cyklu dziennym w celu realizacji pracy, co niekiedy wpływa na konieczność zapewnienia dzieciom opieki przedszkolnej w miejscu pracy, a nie zamieszkania, lub w miejscowości położonej „na trasie” do pracy. Dlatego też mogą pojawić się potrzeby zwiększania liczby miejsc przedszkolnych w gminach, w których wskaźnik uprzedzskolnienia wydaje się stosunkowo wysoki, lecz które ze względu na dogodnie położenie zapewniają opiekę przedszkolną nie tylko dzieciom zamieszkałym na terenie gminy, lecz również dzieciom mieszkającym na terenie innych gmin obszaru funkcjonalnego.

Inwestycje w zakresie infrastruktury przedszkolnej powinny być realizowane na obszarach gmin o udziale dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w liczbie dzieci w wieku 3-5 lat poniżej 85% średniej dla województwa oraz na obszarach gmin zagrożonych likwidacją miejsc wychowania przedszkolnego spowodowaną złym stanem technicznym obiektów. Zgodnie z Aneks 4. do dokumentu *Wychowanie przedszkolne w województwie kujawsko-pomorskim w roku 2020 z uwzględnieniem wykorzystania środków UE*, opracowanym przez Departament Funduszy

³² Analizowany wskaźnik dotyczy dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na obszarze danej gminy - oznacza to, że liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym uwzględnia również dzieci zamieszkujące na obszarze gmin sąsiednich, uczęszczające do placówek poza miejscem zamieszkania. Stąd wynikają zawyżone wartości dla gmin miejskich (wynoszące nawet ponad 100%, np. dla gminy miejskiej Aleksandrów Kujawski) oraz niskie wartości dla wiejskich gmin obwarunkowanych.

Europejskich UMWK-P w 2020 r. pierwszy warunek spełniało 14 gmin z obszaru MOF Torunia. W poniższej tabeli, przedstawiającej wartości wskaźnika dla poszczególnych gmin, kolorem czerwonym zaznaczono wartości, które spełniają to kryterium.

Tabela. Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym na terenie MOF Torunia w 2020 r. (kolorem czerwonym zaznaczono wartości wskaźnika kształtujące się poniżej 85% średniej wojewódzkiej)

Jednostka		Liczba dzieci w wieku 3-5 lat	Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie gminy	Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie gminy w liczbie dzieci w wieku 3 - 5 lat (%)
MOF Torunia		14 109	11 463	81,2
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	317	336	106,0
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	374	220	58,8
	Bądkowo	110	83	75,5
	Chełmno (miejska)	467	421	90,1
	Chełmno (wiejska)	190	98	51,6
	Chełmża (miejska)	450	283	62,9
	Chełmża (wiejska)	289	128	44,3
	Ciechocin	128	80	62,5
	Ciechocinek	253	264	104,3
	Czernikowo	293	216	73,7
	Golub-Dobrzyń (miejska)	373	325	87,1
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	271	189	69,7
	Kijewo Królewskie	133	126	94,7
	Koneck	77	44	57,1
	Kowalewo Pomorskie	324	233	71,9
	Lisewo	156	100	64,1
	Lubicz	660	476	72,1
	Łubianka	296	128	43,2
	Łysomice	343	263	76,7
	Nieszawa	42	41	97,6
	Obrowo	729	572	78,5
	Papowo Biskupie	141	50	35,5
	Raciążek	96	58	60,4
	Radomin	118	80	67,8
	Stołno	175	100	57,1
	Toruń	6 032	5 596	92,8
	Unistaw	217	219	100,9
	Waganiec	150	89	59,3
	Wielka Nieszawka	169	130	76,9
	Zakrzewo	96	70	72,9
	Zbójno	138	79	57,2
	Zławieś Wielka	502	366	72,9
Województwo kujawsko-pomorskie		59 900	47 994	80,1

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

Tabela. Liczba placówek wychowania przedszkolnego na terenie MOF Torunia w 2022 r.

Jednostka		Ogółem	w tym:			
			przedszkole	punkt przedszkolny	oddział przedszkolny przy szkole podstawowej	zespół wychowania przedszkolnego
MOF Torunia		287	136	32	119	0
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	8	6	0	2	0
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	2	2	0	0	0
	Bądkowo	2	1	0	1	0
	Chełmno (miejska)	7	6	0	1	0
	Chełmno (wiejska)	4	0	0	4	0
	Chełmża (miejska)	8	3	1	4	0
	Chełmża (wiejska)	5	0	2	3	0
	Ciechocin	2	0	0	2	0
	Ciechocinek	6	4	1	1	0
	Czernikowo	7	2	0	5	0
	Golub-Dobrzyń (miejska)	8	5	1	2	0
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	11	5	2	4	0
	Kijewo Królewskie	4	1	0	3	0
	Koneck	4	1	1	2	0
	Kowalewo Pomorskie	8	3	0	5	0
	Lisewo	3	1	0	2	0
	Lubicz	13	7	1	5	0
	Łubianka	7	2	0	5	0
	Łysomice	6	2	0	4	0
	Nieszawa	3	2	0	1	0
	Obrowo	10	6	0	4	0
	Papowo Biskupie	6	0	3	3	0
	Raciążek	1	1	0	0	0
	Radomin	4	2	1	1	0
	Stolno	3	0	1	2	0
	Toruń	110	62	14	34	0
	Unisław	5	3	0	2	0
	Waganiec	3	2	0	1	0
	Wielka Nieszawka	3	1	0	2	0
	Zakrzewo	4	1	0	3	0
	Zbójno	8	2	2	4	0
	Zławieś Wielka	11	3	1	7	0

Źródło: Opracowanie KPBPIR o. Bydgoszcz na podstawie Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych SIO, dostęp z dnia 23.03.2022 r.

Wg danych pochodzących z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych SIO³³ w 2022 r. na terenie analizowanego MOF działało 287 placówek wychowania przedszkolnego - 136 przedszkoli, 32 punkty przedszkolne i 119 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Większość z tych placówek to instytucje publiczne (169). 38% z placówek funkcjonujących na tym obszarze znajdowało się w gminie miejskiej Toruń (110 placówek). Poza miastem Toruń największa liczba placówek występowała w gminach Lubicz (13 placówek), Żławieś Wielka (11 placówek), wiejska Golub-Dobrzyń (11 placówek) i Obrowo (10 placówek). W pozostałych gminach działało od 1 (gmina Raciążek) do 8 placówek (gminy miejskie Aleksandrów Kujawski, Chełmża i Golub-Dobrzyń oraz gminy Kowalewo Pomorskie i Zbójno). W trzech gminach - wiejskiej Chełmno, Ciechocin i Stolno - funkcjonowały tylko oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. Na analizowanym obszarze placówki zlokalizowane były w 102 miejscowościach, z czego na obszarach wiejskich poza miejscowościami będącymi siedzibami gmin w 76 miejscowościach (łącznie działało tam 99 placówek).

Na obszarze MOF występują potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury przedszkoli i jej wyposażenia, wynikające z aktualnych problemów lokalowych oraz niewystarczającej liczby miejsc w placówkach. Poprawę wymaga również jakość nauczania w istniejących miejscach wychowania przedszkolnego m.in. poprzez organizację zajęć dodatkowych (np. nauki języków obcych, zajęć logopedycznych), rozwój edukacji prozdrowotnej, rozwój edukacji związanej z zieloną lub cyfrową transformacją, podniesienie kompetencji i kwalifikacji kadry czy zapewnienie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. Szczególnie istotną kwestią jest przystosowanie usług z zakresu wychowania przedszkolnego do dzieci ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi, w tym dzieci z niepełnosprawnościami. Na obszarze MOF brakuje zorganizowanej sieci współpracy dla osób zaangażowanych w kształcenie dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Jej utworzenie przyczynić się może do upowszechnienia i wdrożenia edukacji włączającej już na etapie wychowania przedszkolnego.

2.14.2. Kształcenie ogólne (w tym identyfikacja gmin spełniających warunek dostępowy wsparcia w zakresie infrastruktury edukacyjnej bazy sportowej)

W zakresie kształcenia ogólnego wyzwaniem pozostaje dążenie do osiągnięcia wysokiej jakości nauczania, mierzonej wynikami egzaminów zewnętrznych. Braki utrudniające realizację wyzwania dostrzega się zarówno w sferze rozwoju kompetencji miękkich u uczniów, jak i w sferze niedostatecznego przygotowania kadr systemu oświaty.

W dzisiejszym świecie w procesie kształcenia coraz większego znaczenia nabiera umiejętność wykorzystania nowoczesnych technologii, w tym cyfrowych a więc poprawa kompetencji cyfrowych uczniów i kadr systemu oświaty oraz odpowiednie wyposażenie sprzętowe szkół i uczniów (zwłaszcza z grup defaworyzowanych), gdyż nadal dostrzegane są braki w tym zakresie. Niewystarczające umiejętności uczniów i nauczycieli stanowią duży problem w przypadku konieczności rezygnacji z tradycyjnych metod nauczania na rzecz prowadzenia zajęć w sposób zdalny lub w systemie hybrydowym. Ważnym aspektem w procesie edukacji jest także podnoszenie kompetencji językowych uczniów, gdyż ciągle dostrzegalne są deficyty znajomości języka angielskiego wśród młodzieży, zwłaszcza wśród osób uczęszczających do szkół na terenach wiejskich, co wpływa negatywnie na późniejsze możliwości podjęcia satysfakcjonującej pracy i ogranicza samorozwój. Istotną kwestię w sytuacji coraz częściej pojawiającego się niedoboru kadr w systemie oświaty stanowi podnoszenie i uzupełnianie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli. Wsparcie kadry obejmować powinno również

³³ dostęp z dnia 23.03.2022 r.

zwiększenie umiejętności zapewnienia uczniom wsparcia pedagogiczno-psychologicznego, przygotowanie do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz do pracy z uczniem zdolnym.

Ważne jest, aby realizowane działania zmierzające do poprawy sytuacji prowadzone były przy jednoczesnym zapewnieniu równego dostępu (także infrastrukturalnego) do nowoczesnej edukacji wszystkim uczniom, gdyż w procesie edukacyjnym szczególnego wsparcia wymagają uczniowie ze środowisk defaworyzowanych oraz uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Bardzo istotne jest dalsze wprowadzanie edukacji włączającej zwłaszcza w przypadku dzieci z niepełnosprawnościami. Szkoła powinna pełnić kluczową rolę w zapobieganiu alienacji rówieśniczej poprzez dostosowanie infrastruktury i działania włączające, umożliwiając wspólną realizację zainteresowań, poszerzanie wiedzy, a zwłaszcza uczestnictwo w zajęciach sportowych i pozalekcyjnych wszystkich uczniów. Wpływa to na budowanie właściwych relacji i kompetencji społecznych, przyczyniając się do integracji uczniów. Dlatego wyzwaniem dla szkół ciągle jeszcze pozostaje zapewnienie atrakcyjnej infrastruktury sportowej i edukacyjnej, dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W 2022 roku przyjęta została „Diagnoza potrzeb przyszkolnej bazy sportowej w województwie kujawsko-pomorskim”, stanowiąca Załącznik do Stanowiska Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2022 r. W dokumencie tym zawarto informacje o najważniejszych niedoborach występujących w gminach i powiatach regionu w zakresie przyszkolnej infrastruktury sportowej. Wynikiem analizy jest wskazanie tzw. „białych plam”, a więc gmin i powiatów cechujących się najgorszą w regionie sytuacją w zakresie dostępu do nowoczesnej przyszkolnej infrastruktury sportowej (co prowadzi do wykluczenia społecznego) oraz zidentyfikowanie zadań inwestycyjnych rekomendowanych do dofinansowania o charakterze priorytetowym, ukierunkowanych na zniwelowanie „białych plam”. Na terenie MOF Torunia rekomenduje się dofinansowanie realizacji pierwszej pełnowymiarowej sali gimnastycznej w gminie Waganiec (powiat aleksandrowski), pierwszej pełnowymiarowej krytej pływalni/basenu w powiecie aleksandrowskim oraz pierwszej pełnowymiarowej bieżni tartanowej w powiatach: aleksandrowskim (gmina miejska Aleksandrów Kujawski) i toruńskim, jak również realizację pełnowymiarowej bieżni tartanowej w mieście powiatowym Golub-Dobrzyń, które dotychczas takiego obiektu nie posiadało. Na terenie MOF zidentyfikowano także istnienie „białych plam” w wyniku braku dostępu do pełnowymiarowej sali gimnastycznej w gminie Nieszawa, lecz nie uwzględniono tego przedsięwzięcia na liście rekomendowanych inwestycji o charakterze priorytetowym z uwagi na to, iż gmina nie planuje realizacji tego zadania.

2.14.3. Szkoły podstawowe i jakość kształcenia na poziomie szkoły podstawowej

Jak wskazują dane pozyskane z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych³⁴ na terenie MOF Torunia funkcjonuje 158 szkół podstawowych (w tym 11 szkół specjalnych). Większość z nich to szkoły publiczne (138 placówek). Według danych GUS w 2020 r. łącznie w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży działających na terenie MOF uczyło się 37 376 uczniów (w tym 703 uczniów w szkołach specjalnych).

Podstawową statystyczną miarą oceny zróżnicowania jakości kształcenia jednostek samorządu terytorialnego jest analiza wyników egzaminów kończących szkołę podstawową (egzamin

³⁴ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>, dostęp z dnia 23.03.2022 r.

ósmoklasisty). Egzamin ten przeprowadzany jest w formie pisemnej i obejmuje trzy przedmioty: język polski, matematykę oraz język obcy nowożytny (zdecydowana większość uczniów zdaje egzamin z języka angielskiego, dlatego też analizę przeprowadzono na podstawie wyników osiągniętych na egzaminie z tego języka obcego). Wyniki egzaminów ósmoklasisty stanowią podsumowanie zdobytej wiedzy i umiejętności w procesie kształcenia na etapie szkoły podstawowej i pośrednio wskazują na poziom nauczania w szkołach. Ze względu na coroczną zmienność poziomu trudności egzaminów, wyniki przedstawiono jako wartości względne, odniesione do średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego. Ponadto, w analizie wykorzystano wartości uśrednione dla 3 lat (2019-2021) w celu wyeliminowania jednorazowego, przypadkowego wystąpienia wartości bardzo niskiej (będącej konsekwencją np. zdawania egzaminu przez słabszy rocznik uczniów).

Na terenie MOF Torunia w okresie 2019-2021 egzamin kończący szkołę podstawową zdawało średniorocznie około 4,2 tys. uczniów (z czego 1,7 tys. stanowili uczniowie z Torunia), a uzyskane na obszarze przeciętne wyniki egzaminów należały do bardzo wysokich na tle województwa kujawsko-pomorskiego. Warto jednak zwrócić uwagę na duże zróżnicowanie jakości kształcenia w gminach obszaru, wyrażone zarówno obecnością gmin dobrych i przeciętnych, jak również notujących wyniki słabe z pojedynczych przedmiotów, czy bardzo słabe z każdego ze zdawanych przedmiotów.

Pod względem jakości kształcenia Toruń wyróżniał się zdecydowanie wśród gmin MOF Torunia, jak i wśród gmin regionu, gdyż uzyskiwane w nim wyniki na egzaminach ósmoklasisty od początku jego przeprowadzania (czyli od 2019 roku) ze wszystkich zdawanych przedmiotów były jednymi z wyższych w województwie i w latach 2019-2021 na egzaminach z poszczególnych przedmiotów wyniosły przeciętnie: z języka polskiego - 109,2% średniej wartości wojewódzkiej, z matematyki - 121,9%, z języka angielskiego - 123,7% średniej.

Spośród pozostałych gmin obszaru najlepszą jakość kształcenia zanotowano w czterech gminach podmiejskich Torunia (Lubicz, Łysomice, Obrowo, Wielka Nieszawka), w których przeciętne wyniki egzaminów z wszystkich analizowanych przedmiotów przewyższają średnią wartość wojewódzką. Pozytywnie wyróżnia się również siedem gmin, w których wyższe, niż przeciętne wyniki egzaminów uzyskano z dwóch zdawanych przedmiotów (zaliczają się do nich 4 gminy z powiatu aleksandrowskiego: miejska Aleksandrów Kujawski, Nieszawa, Raciążek, Zakrzewo oraz gminy: Ciechocin z powiatu golubsko-dobrzyńskiego, Kijewo Królewskie z chełmińskiego i Łubianka z toruńskiego). Wśród pozostałych gmin występowało duże zróżnicowanie pozycji i wyników w zależności od zdawanego przedmiotu. W przypadku każdego z przedmiotów zauważa się kilka gmin, w których egzamin napisano bardzo słabo na tle pozostałych gmin regionu. Szczególnie negatywnie wyróżniają się zwłaszcza gminy Koneck (powiat aleksandrowski) i Stolno (chełmiński), które w zakresie wyników egzaminów ze wszystkich przedmiotów zajmują jedno z niższych pozycji w regionie (od 131. do 144. wśród 144 gmin regionu) oraz (zajmujące nieznacznie wyższe pozycje, ale osiągające słabe wyniki ze wszystkich przedmiotów) gminy wiejskie: Golub-Dobrzyń i Aleksandrów Kujawski. Do gmin o najniższej jakości kształcenia na obszarze MOF Torunia zaliczyć należy także gminy osiągające niskie wyniki egzaminów z dwóch przedmiotów i tu wymienić należy zwłaszcza gminy: Lisewo (powiat chełmiński), Waganiec (aleksandrowski), Radomin (golubsko-dobrzyński), jak również miejską Chełmża (powiat toruński), miejską Chełmno, Papowo Biskupie (chełmiński).

Charakterystyczna dla obszaru jest bardzo duża rozpiętość wyników skrajnych uzyskanych w gminach, widoczna zwłaszcza na egzaminach z matematyki i języka angielskiego. Wyniki najlepsze z obu tych przedmiotów uzyskał Toruń i przewyższały one o ponad 20% średnie wartości wojewódzkie, natomiast gminy zajmujące kolejne lokaty przewyższały średnią dla regionu o kilkanaście procent. Jednocześnie w gminach o najgorszych rezultatach wyniki były nawet o ponad 30% gorsze od średniej wojewódzkiej.

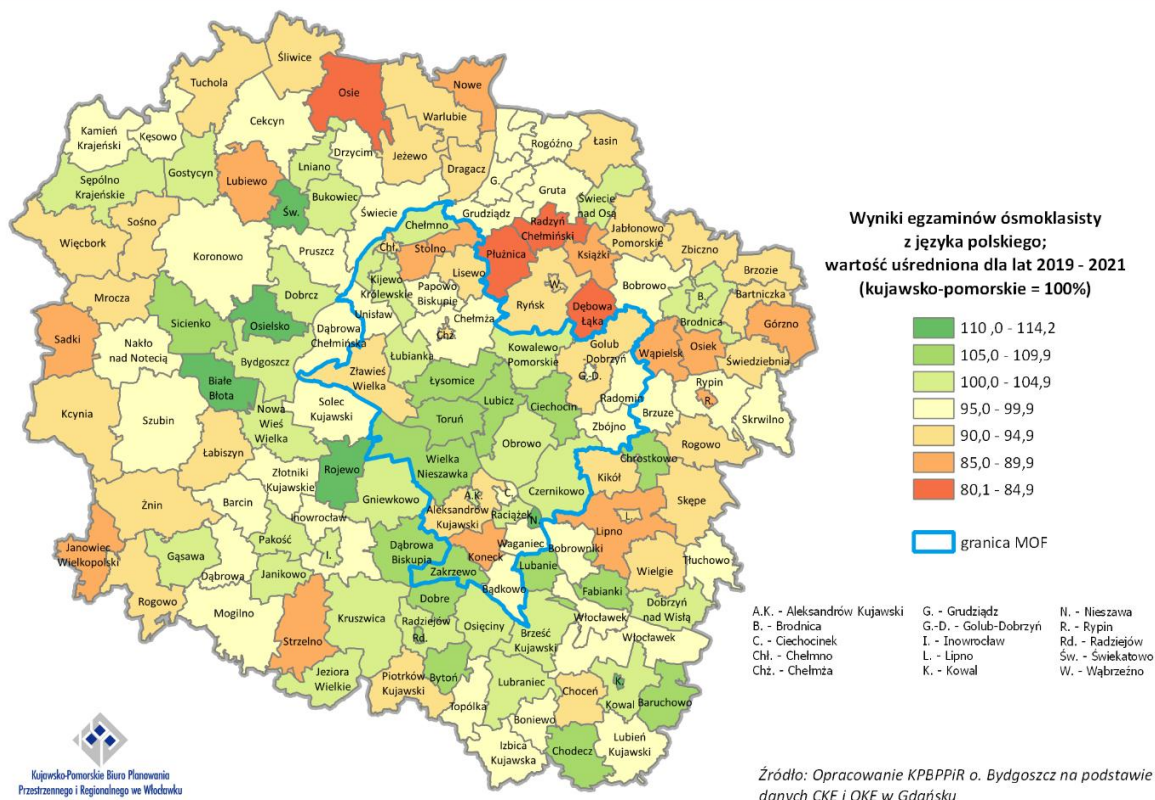
Tabela. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w latach 2019-2021 na terenie MOF Torunia w stosunku do średniej wartości dla województwa kujawsko-pomorskiego (%; kujawsko-pomorskie = 100%)

Jednostka		Język polski				Matematyka				Język angielski			
		2019	2020	2021	śred.*	2019	2020	2021	śred.*	2019	2020	2021	śred.*
MOF Torunia		104,2	103,9	102,3	103,5	108,5	107,5	107,0	107,6	106,7	106,7	105,5	106,3
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	103,3	103,1	98,8	101,7	102,7	94,8	98,3	98,6	105,3	101,2	96,4	101,0
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	92,2	89,6	90,7	90,8	81,3	76,8	79,5	79,2	85,0	77,9	86,8	83,3
	Bądkowo	87,9	110,0	96,8	98,2	99,7	100,9	116,9	105,8	74,0	90,8	85,7	83,5
	Chełmno (miejska)	95,4	94,0	94,0	94,5	97,9	95,4	84,5	92,6	101,0	94,0	89,8	95,0
	Chełmno (wiejska)	100,8	106,4	93,7	100,3	94,0	105,8	94,7	98,2	76,5	94,8	95,6	89,0
	Chełmża (miejska)	92,7	92,7	97,8	94,4	89,3	86,3	98,6	91,4	87,4	92,2	104,6	94,7
	Chełmża (wiejska)	98,7	95,5	103,8	99,4	92,2	98,2	94,2	94,9	86,0	92,1	93,2	90,4
	Ciechocin	112,9	101,8	110,6	108,4	122,0	98,9	103,4	108,1	112,0	81,3	93,2	95,5
	Ciechocinek	102,5	96,3	95,5	98,1	100,3	93,3	93,5	95,7	114,7	116,9	109,8	113,8
	Czernikowo	102,2	107,4	103,1	104,2	92,4	88,1	99,5	93,3	90,2	93,8	92,5	92,2
	Golub-Dobrzyń (miejska)	103,8	102,2	85,8	97,3	100,5	93,3	88,6	94,1	109,0	97,5	88,7	98,4
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	88,3	97,9	95,1	93,8	87,0	86,5	87,3	86,9	72,2	61,8	73,1	69,0
	Kijewo Królewskie	103,8	100,6	100,1	101,5	110,8	102,1	94,5	102,5	92,7	87,2	80,6	86,8
	Koneck	82,8	86,3	87,8	85,7	58,8	75,2	65,2	66,4	68,5	76,1	79,4	74,7
	Kowalewo Pomorskie	98,0	102,7	105,0	101,9	88,1	100,0	99,9	96,0	84,7	80,8	97,2	87,6
	Lisewo	90,8	98,0	84,0	90,9	96,9	107,4	92,4	98,9	72,9	79,6	78,2	76,9
	Lubicz	107,4	100,8	107,8	105,3	109,9	104,4	107,9	107,4	111,6	105,5	109,2	108,7
	Łubianka	102,5	106,4	95,2	101,3	99,2	106,3	100,3	101,9	91,8	89,5	90,1	90,4
	Łysomice	111,8	105,6	111,0	109,5	106,2	107,5	120,4	111,4	106,2	113,6	103,7	107,8
	Nieszawa	120,7	103,2	b.d.	111,9	97,2	106,8	b.d.	102,0	91,7	74,7	b.d.	83,2
	Obrowo	103,9	106,7	99,2	103,3	109,2	115,3	105,2	109,9	96,0	103,1	101,2	100,1
	Papowo Biskupie	104,6	98,9	81,4	95,0	96,9	94,5	72,7	88,0	96,2	87,6	77,7	87,2
	Raciążek	100,3	111,1	92,4	101,3	120,7	109,6	100,1	110,1	86,9	104,1	84,5	91,8
	Radomin	95,4	116,8	87,1	99,7	77,9	100,7	80,8	86,5	78,5	93,1	79,5	83,7
	Stolno	91,3	89,3	84,7	88,4	88,4	69,8	55,4	71,2	75,4	71,4	77,8	74,8
	Toruń	110,6	108,2	108,9	109,2	124,3	121,1	120,3	121,9	125,5	124,6	120,8	123,7
	Unisław	97,6	89,3	102,0	96,3	96,3	96,9	120,0	104,4	91,0	84,8	108,9	94,9
	Waganiec	106,0	96,4	95,6	99,3	76,6	69,3	96,6	80,8	80,0	80,0	76,1	78,7
	Wielka Nieszawka	101,9	111,8	109,8	107,8	105,3	120,8	107,7	111,3	107,7	116,5	119,4	114,5
	Zakrzewo	100,4	114,9	113,0	109,4	89,6	102,3	110,6	100,8	76,6	88,3	96,5	87,1
	Zbójno	95,7	108,0	85,3	96,3	92,7	103,1	95,4	97,1	82,7	81,1	77,9	80,6
	Zławieś Wielka	94,8	99,2	89,7	94,5	100,9	100,8	102,0	101,2	93,4	101,1	96,6	97,0
Województwo kujawsko-pomorskie		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

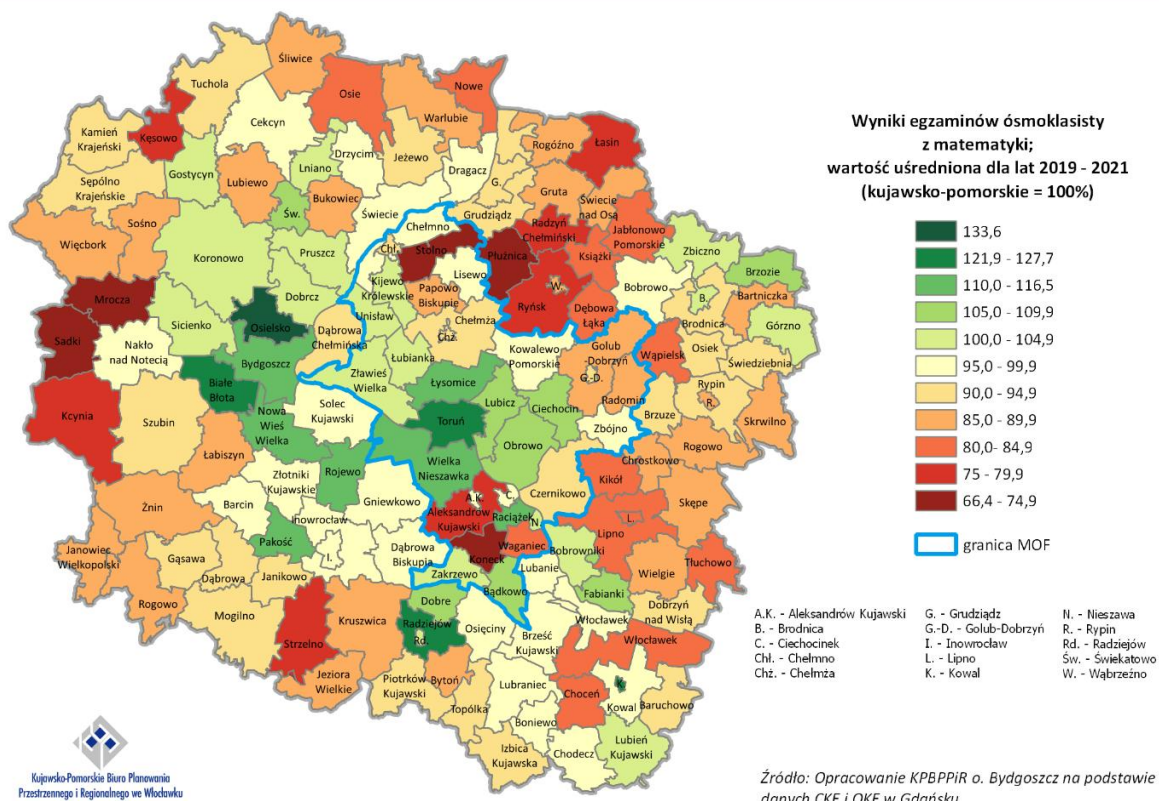
Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie CKE i OKE w Gdańsku

*wartość uśredniona dla lat 2019-2021 2021 (za wyjątkiem gminy Nieszawa, dla której uśredniono wyniki jedynie dla lat 2019 i 2020, ze względu na niepublikowanie wyniku za rok 2021 z powodu zbyt małej liczby zdających)

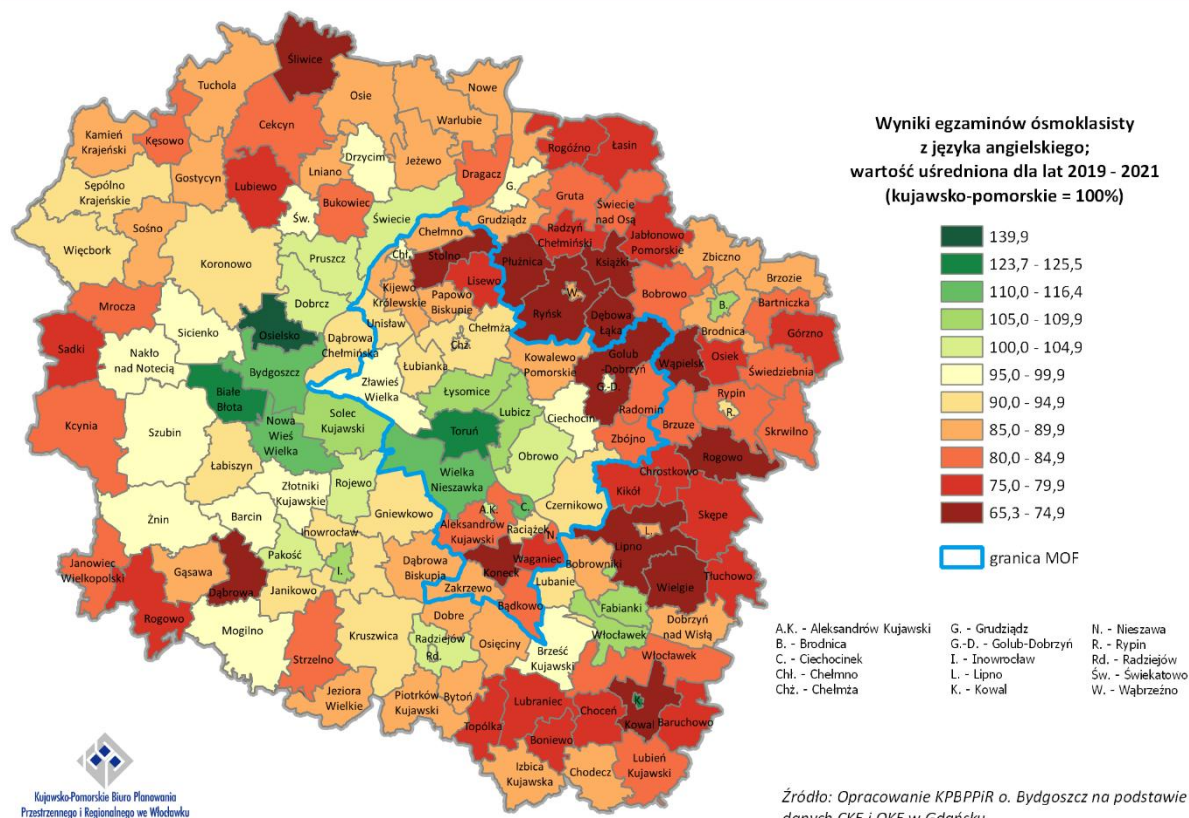
Mapa. Przeciętne wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego w latach 2019-2021 w stosunku do średniej wartości wojewódzkiej

Mapa. Przeciętne wyniki egzaminu ósmoklasisty z matematyki w latach 2019-2021 w stosunku do średniej wartości wojewódzkiej

Mapa. Przeciętne wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka angielskiego w latach 2019-2021 w stosunku do średniej wartości wojewódzkiej

2.14.4. Szkoły ponadpodstawowe i jakość kształcenia na poziomie szkoły ponadpodstawowej

W wyniku reformy systemu edukacyjnego, zapoczątkowanej 1 września 2017 r., zlikwidowano gimnazja i wprowadzono 8-letnią szkołę podstawową, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnią szkołę branżową I stopnia oraz 2-letnią szkołę branżową II stopnia. Szkoły branżowe są to szkoły powstałe na podbudowie programowej szkoły podstawowej, realizujące program nauczania w zakresie kształcenia ogólnego oraz zawodowego. Tym samym dotychczasowa 3-letnia zasadnicza szkoła zawodowa przekształciła się w 3-letnią branżową szkołę I stopnia. W roku szkolnym 2017/2018 odbył się pierwszy nabór do klasy pierwszej branżowych szkół I stopnia, a w 2020/2021 do klasy pierwszej branżowych szkół II stopnia.

Zgodnie z danymi z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych³⁵ na terenie MOF Torunia zarejestrowanych było 97 szkół ponadpodstawowych dla dzieci i młodzieży (w tym 7 szkół specjalnych). Szkoły te zlokalizowane były zarówno w miastach (Toruniu, Aleksandrowie Kujawskim, Ciechocinku, Chełmnie, Golubiu-Dobrzyniu, Kowalewie Pomorskim i Chełmży), jak i na terenach wiejskich (w Grubnie, Unisławiu, Czernikowie, Gronowie i Dobrzejewicach) wchodzących w skład MOF. Zaliczamy do nich: 36 liceów ogólnokształcących (20 w Toruniu, 4 w Aleksandrowie Kujawskim, 2 w Ciechocinku, 3 w Chełmnie, 1 w Golubiu-Dobrzyniu, 1 w Chełmży oraz po 1 w Grubnie, Unisławiu, Czernikowie, Gronowie i Dobrzejewicach), 27 techników (15 w Toruniu, 3 w Aleksandrowie Kujawskim, 2 w Chełmnie, 2 w Golubiu-Dobrzyniu, 1 w Kowalewie Pomorskim, 1 w Chełmży oraz po 1 w Grubnie, Czernikowie

³⁵ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>, dostęp z dnia 23.03.2022 r.

i Gronowie), 25 szkół branżowych I stopnia (11 w Toruniu, 3 w Aleksandrowie Kujawskim, 2 w Chełmnie, 2 w Golubiu-Dobrzyniu, 1 w Kowalewie Pomorskim, 2 w Chełmży oraz po 1 w Grubnie, Unisławiu, Czernikowie i Gronowie), 5 szkół branżowych II stopnia (2 w Toruniu, oraz po 1 w Golubiu-Dobrzyniu, Kowalewie Pomorskim i Gronowie) oraz 4 szkoły artystyczne (po 2 w Toruniu i Golubiu-Dobrzyniu). Jak wynika z Rejestru większość z nich, 74 szkoły, to szkoły publiczne. Działalność szkół ponadpodstawowych wzmacnia powiązania funkcjonalne obszaru, gdyż w szkołach tych kształcą się uczniowie z terenu całego MOF Torunia. Oznacza to, że działania realizowane na rzecz szkół ponadpodstawowych przyczyniają się do poprawy wykształcenia ogólnego, wzrostu aktywności i umiejętności zawodowych wszystkich mieszkańców obszaru.

2.14.5. Szkoły ponadpodstawowe maturalne

Wyniki egzaminów maturalnych ukazują jakość kształcenia na poziomie ponadpodstawowym maturalnym i stopień przygotowania absolwentów do dalszej edukacji. Analizie poddano wyniki pisemnych egzaminów maturalnych na poziomie podstawowym z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego w szkołach powiatów wchodzących w skład MOF Torunia. Podobnie jak w przypadku egzaminów ósmoklasisty, ze względu na coroczną zmienność trudności egzaminów, wyniki przedstawiono jako wartości względne odniesione do średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego. Także w tej analizie wykorzystano wartości uśrednione dla 3 lat (2019-2021).

W analizowanym okresie (2019-2021) w szkołach zlokalizowanych na terenie MOF Torunia egzamin maturalny zdawało średniorocznie około 3,2 tys. absolwentów szkół średnich, z czego 2,4 tys. w Toruniu.

Toruń zdecydowanie wyróżniał się, na tle pozostałych powiatów obszaru, bardzo wysokimi wynikami egzaminów maturalnych - z języka polskiego osiągnięto 108,6% średniej wartości wojewódzkiej, z matematyki 111,3%, a z języka angielskiego 109,9% (ze wszystkich wymienionych przedmiotów wyniki te były najkorzystniejsze wśród 23 powiatów regionu).

W pozostałych powiatach tworzących MOF Torunia, przeciętne wyniki egzaminów z wszystkich trzech przedmiotów były niższe, niż średnio w regionie, choć zauważa się występujące między powiatami zróżnicowania wyników. Najlepiej egzaminy maturalne w latach 2019-2021 zdali uczniowie powiatu chełmińskiego, z egzaminu z języka polskiego uzyskując przeciętny wynik równy średniej wojewódzkiej, a z egzaminu z matematyki 98,8% średniej. Gorzej przedstawiały się wyniki matur z języka angielskiego, gdyż przeciętnie w analizowanym okresie stanowiły 92,9% średniej. Nieco słabiej przedstawia się sytuacja powiatu aleksandrowskiego, w którym egzaminy z języka polskiego napisano na przeciętnym poziomie 97,3% średniej wartości wojewódzkiej, z matematyki 93,2% średniej, a z języka angielskiego również uzyskano 92,9% średniej. Uczniowie powiatu golubsko-dobrzyńskiego i toruńskiego okazali się słabo przygotowani do egzaminów maturalnych - w golubsko-dobrzyńskim pod względem przeciętnych wyników egzaminów z najlepiej zdanego przedmiotu, matematyki, osiągnięto średnią wartość z ostatnich 3 lat na poziomie 91,1% średniej wartości wojewódzkiej, a jeszcze słabsze wyniki uzyskano na egzaminach z języka polskiego (przeciętny wynik stanowił zaledwie 89,5% wartości średniej) i z języka angielskiego (87,8% średniej); w powiecie toruńskim aż z dwóch przedmiotów osiągnięto przeciętny wynik egzaminów maturalnych na poziomie o ponad 20% niższym, niż średnio w regionie. Z matematyki uzyskano przeciętnie w latach 2019-2021 wynik stanowiący 74,6% średniej wartości wojewódzkiej (ostatnia pozycja wśród 23 powiatów regionu), a z języka angielskiego wynik na poziomie 79,8% średniej (21. lokata). Egzamin maturalny z języka polskiego napisano na poziomie 85,5% średniej (również 21. lokata).

Tabela. Wyniki egzaminu maturalnego w latach 2019-2021 w mieście rdzeniowym Toruń i na obszarach powiatów: aleksandrowskiego, chełmińskiego, golubsko-dobrzyńskiego i toruńskiego, w stosunku do średniej wartości dla województwa kujawsko-pomorskiego (%; kujawsko-pomorskie = 100%)

Jednostka	Język polski				Matematyka				Język angielski			
	2019	2020	2021	śred.*	2019	2020	2021	śred.*	2019	2020	2021	śred.*
m. Toruń	102,0	112,0	111,8	108,6	110,5	112,0	111,3	111,3	110,0	108,7	111,0	109,9
Powiat aleksandrowski	94,0	94,0	103,9	97,3	91,2	96,0	92,5	93,2	92,9	91,3	94,5	92,9
Powiat chełmiński	108,0	96,0	96,1	100,0	96,5	98,0	101,9	98,8	92,9	91,3	94,5	92,9
Powiat golubsko-dobrzyński	106,0	90,0	72,5	89,5	96,5	92,0	84,9	91,1	92,9	85,5	84,9	87,8
Powiat toruński	80,0	100,0	76,5	85,5	86,0	70,0	67,9	74,6	82,9	79,7	76,7	79,8
Województwo kujawsko-pomorskie	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie CKE i OKE w Gdańsku

*wartość uśredniona dla lat 2019-2021

2.14.6. Szkoły ponadpodstawowe zawodowe

Niezbędnym elementem sprawnie funkcjonującego i sprzyjającego rozwojowi gospodarczemu rynku pracy jest efektywne szkolnictwo zawodowe. W zakresie systemu kształcenia zawodowego dostrzega się potrzebę realizacji działań ukierunkowanych na poprawę jakości i skuteczności tego rodzaju kształcenia oraz dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy.

W zakresie poprawy jakości kształcenia zawodowego niezbędne jest wspieranie, rozwijanie i prowadzenie szeregu działań związanych z podnoszeniem umiejętności i kompetencji uczniów, a także prowadzenie działań związanych z nabywaniem specjalistycznych kwalifikacji związanych z danym zawodem jak też zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy³⁶. Istnieje zatem potrzeba promowania kształcenia zawodowego jako wysokiej jakości ścieżki kariery wymagającej wysokich kwalifikacji, prowadzenia dodatkowych zajęć lekcyjnych, staży, praktyk zawodowych (często w bezpośredniej współpracy z pracodawcami oraz środowiskiem otoczenia biznesu), nauki języków obcych oraz prowadzenia szeregu innych działań związanych z podnoszeniem kwalifikacji i kompetencji zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy. Wsparcie uczniów powinno obejmować nie tylko zakres związany z edukacją formalną, ale również tą pozaformalną i uzupełniającą. Istotnym elementem jest zadbanie o rozwijanie umiejętności, uzdolnień oraz zainteresowań uczniów, realizacja działań edukacyjno-doradczych, diagnozowanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i finansowej (stypendia). Ważnym elementem procesu edukacyjnego jest także kształcenie ustawiczne, które obejmuje uczenie się przez całe życie tj. pozyskiwanie wiedzy niezależnie od wieku, poziomu wykształcenia czy doświadczenia zawodowego. Dobrze przygotowana i wspierana oferta kształcenia ustawicznego daje szerokie możliwości całościowej edukacji a to przekłada się na wzrost i rozwój postępu społecznego i gospodarczego.

Ważnym elementem przyszłego sukcesu edukacyjnego jest także kształtowanie właściwego środowiska edukacyjnego tj. dostosowanie infrastruktury edukacyjnej do potrzeb nowoczesnego szkolnictwa zawodowego oraz zwiększenie dostępności wykwalifikowanych kadr. Biorąc pod uwagę szybki postęp technologiczny, dynamikę rynku pracy oraz potrzebę dostosowania do rynku pracy kierunków

³⁶ Lista zawodów deficytowych, na poziomie kraju, województwa lub powiatu, publikowana jest na podstawie badania „Barometr zawodów”.

kształcenia zawodowego dostrzega się potrzebę realizacji zadań związanych z remontem, doposażeniem, modernizacją, adaptacją sal dydaktycznych, nowoczesnych pracowni zawodowych, warsztatów, centrów kształcenia praktycznego i ustawicznego oraz innych placówek, które pełnią rolę miejsc kształcenia praktycznego uczniów. Niezbędne jest także wsparcie rozwoju zawodowego nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu, dostosowanie i podnoszenie ich kompetencji, nabywanie odpowiednich kwalifikacji związanych z danym zawodem. Przedstawiciele kadry powinni również uzyskiwać wsparcie z zakresu realizacji zadań doradztwa zawodowego czy edukacji włączającej tj. edukacji dostosowanej do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów z niepełnosprawnościami czy uczniów z rodzin emigranckich. Odpowiednio przygotowane, doposażone i zmodernizowane miejsca, w których odbywają się zajęcia (szkoła, klasa, pracownia, biblioteka) oraz kadra, której stworzono warunki do podnoszenia kwalifikacji, będą wpływać zarówno na poprawę jakości kształcenia jak i podniesienie skuteczności nauczania.

Na terenie MOF Torunia identyfikuje się potrzebę realizacji zadań mających wpływ na poprawę jakości i skuteczności kształcenia zawodowego oraz dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy (w tym do wymogów zielonej i cyfrowej transformacji), gdyż ze względu na silne powiązania społeczno-gospodarcze MOF, w szkołach zawodowych kształcą się mieszkańcy wszystkich gmin obszaru, a następnie absolwenci tych szkół znajdują zatrudnienie na terenie MOF Torunia. Dlatego też niezbędne jest prowadzenie szeregu działań związanych z podnoszeniem podstawowych i przekrojowych umiejętności uczniów (głównie poprzez realizację kształcenia praktycznego na rzeczywistych stanowiskach pracy oraz realizację dodatkowych zajęć), nabywaniem kompetencji (w tym cyfrowych ale także społeczno-emocjonalnych) oraz kwalifikacji zawodowych, zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy. Ponadto identyfikuje się potrzeby związane z rozwijaniem postaw i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku w zakresie kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej. Na terenie MOF dostrzega się również potrzebę realizacji zadań związanych z podniesieniem kompetencji i kwalifikacji nauczycieli kształcenia zawodowego a także zadań związanych z diagnozowaniem indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów oraz z zapewnieniem doradztwa zawodowego. Nie mniej ważne są potrzeby związane z tworzeniem sieci współpracy i rozwojem edukacji włączającej dla osób organizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i osób powracających z zagranicy uczących się w szkołach zawodowych.

Niedobory identyfikowane na terenie MOF to także braki w wyposażeniu szkół kształcenia zawodowego oraz braki infrastrukturalne. Potrzebne jest wsparcie dla szkół zawodowych i warsztatów kształcenia praktycznego w zakresie doposażenia w sprzęt oraz pomoce dydaktyczne zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli. W zakresie infrastruktury zauważa się potrzeby związane z remontem i unowocześnieniem oraz modernizacją i adaptacją szkół i warsztatów kształcenia zawodowego. Szkoły zawodowe z terenu MOF potrzebują także wsparcia w zakresie tworzenia nowoczesnych pracowni odzwierciedlających rzeczywiste warunki pracy oraz wsparcia związanego z dostosowaniem infrastruktury szkolnej do wymagań uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

2.14.7. Szkolnictwo wyższe

Toruń, będący miastem rdzeniowym MOF, jest ważnym ośrodkiem akademickim nie tylko w skali województwa, ale także w skali kraju, co świadczy o jego metropolitalnym potencjale. Jak wskazuje

Rejestr Instytucji Szkolnictwa Wyższego siedzibę mają tu 4 szkoły wyższe (1 publiczna i 3 niepubliczne)³⁷. Kolejne 2 szkoły wyższe prowadzą tu swoje filie (niepubliczne)³⁸.

Najważniejszą z nich jest Uniwersytet Mikołaja Kopernika (UMK), który wyróżnia się na tle pozostałych instytucji szkolnictwa wyższego w regionie. W 2019 r. uzyskał status uczelni badawczej, co oznacza, że jest jedną z 10 polskich uczelni biorących udział w programie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Inicjatywa Doskonałości - Uczelnia Badawcza”³⁹. Tym samym UMK uznany został za jedną z najlepszych uczelni w kraju, których poziom pozwala na skuteczne konkurowanie z najlepszymi ośrodkami akademickimi nie tylko w Europie, ale i na świecie. Bardzo dobrą jakość działalności naukowej UMK potwierdzają wyniki ostatniej ewaluacji (za lata 2017-2021), według której 12 spośród prowadzonych na uniwersytecie dyscyplin naukowych uzyskało kategorię A⁴⁰. Ponadto w rankingu Perspektyw⁴¹ 2022 uniwersytet uplasował się na 13. pozycji wśród uczelni akademickich w Polsce.

Obok UMK udział w kształceniu studentów mają również 3 niepubliczne szkoły wyższe Akademia Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu - Akademia Nauk Stosowanych, Akademia Jagiellońska w Toruniu⁴² oraz Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu, jak i działające w Toruniu filie Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy oraz Wyższej Szkoły Nauk o Zdrowiu w Bydgoszczy.

Według danych GUS w 2021 r. w Toruniu kształciło się ponad 26,0 tys. studentów (ponad 48% wszystkich studentów w Kujawsko-Pomorskiem), a studia ukończyło prawie 6,5 tys. absolwentów (blisko 51% wszystkich absolwentów w kujawsko-pomorskim).

2.15. Kultura

Baza kulturowa poziomu regionalnego i lokalnego ma istotny wpływ na szeroko rozumiany rozwój społeczny, w tym na budowanie wysokiej jakości kapitału ludzkiego.

MOF Torunia posiada bogatą i różnorodną ofertę kulturalną. Na jego obszarze funkcjonują liczne instytucje kultury o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, pełniące ważną rolę w zachowaniu i upowszechnianiu dziedzictwa kulturowego województwa. Większość z nich znajduje się w Toruniu, który jest jednym z głównych ośrodków kulturalnych nie tylko w regionie ale także w kraju.

Warto wspomnieć, że aż 9 z 16 samorządowych instytucji kultury, których organizatorem jest województwo kujawsko-pomorskie⁴³, znajduje się na terenie MOF. Są to: Galeria i Ośrodek Plastycznej Twórczości Dziecka w Toruniu, Galeria Sztuki „Wozownia” w Toruniu, Muzeum Etnograficzne im. Marii

³⁷ Informacje dotyczą wyłącznie uczelni działających (bez uczelni w likwidacji), które posiadają główną siedzibę na terenie województwa - Rejestr Instytucji Szkolnictwa Wyższego, <https://polon.nauka.gov.pl>, dostęp z dnia 24.03.2022 r.

³⁸ Na podstawie przeglądu stron internetowych instytucji szkolnictwa wyższego z terenu województwa kujawsko-pomorskiego wskazanych w Rejestrze Instytucji Szkolnictwa Wyższego, dostęp z dnia 24-25.03.2022 r.

³⁹ Podstawowe informacje - IDUB - Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (umk.pl), <https://idub.umk.pl/program/podstawowe-informacje/>, dostęp z dnia 30.11.2022 r.

⁴⁰ Wykaz kategorii naukowych przyznanych w 2022 r. podmiotom systemu szkolnictwa wyższego i nauki w poszczególnych dyscyplinach naukowych przez Ministra Edukacji i Nauki, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wyniki-ewaluacji-dzialalnosci-naukowej-za-lata-2017-2021>, dostęp z dnia 30.11.2022 r.

Kategorię A otrzymały następujące dyscypliny: archeologia, ekonomia i finanse, historia, matematyka, nauki fizyczne, nauki o polityce i administracji, nauki o sztuce, nauki o zarządzaniu i jakości, nauki prawne, nauki teologiczne, pedagogika, sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki

⁴¹ Ranking Szkół Wyższych Perspektywy 2022, <https://ranking.perspektywy.pl/2022/ranking/ranking-uczelni-akademickich>, dostęp z dnia 30.11.2022 r.

⁴² W latach 2013-2022 funkcjonowała jako Kolegium Jagiellońskie - Toruńska Szkoła Wyższa

⁴³ Rejestr Instytucji Kultury, dla których organizatorem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie (stan na 27 października 2021 r.)

Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu, Teatr im. Wilama Horzycy w Toruniu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska w Toruniu, Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Toruniu, Kujawsko-Pomorski Teatr Muzyczny w Toruniu, Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu oraz Ośrodek Chopinowski w Szafarni.

Spośród toruńskich samorządowych instytucji kultury warto wskazać Toruńską Orkiestrę Symfoniczną, realizującą koncerty symfoniczne, kameralne, oratoryjne, recitale i audycje. Od 2015 r. siedziba Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej znajduje się w Centrum Kulturalno-Kongresowym Jordanki. Według danych GUS w 2021 r. orkiestra ta zagrała 39 koncertów (w stałej sali), które zgromadziły ponad 26,9 tys. słuchaczy. Istotną rolę w budowaniu oferty kulturalnej Torunia pełnią także m.in. Teatr im. Wilama Horzycy, Teatr Muzyczny czy teatr lalkowy - Teatr „Baj Pomorski” (według danych GUS w 2021 r. teatry działające w Toruniu zgromadziły w stałych salach prawie 48,4 tys. widzów), Muzeum Okręgowe z 7 oddziałami (w tym Dom Kopernika, Muzeum Piernika czy Muzeum Twierdzy Toruń), pierwsze w regionie centrum nauki - Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy, Centrum Kultury Dwór Artusa, Toruńska Agenda Kulturalna oraz Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” (współorganizowane przez ministerstwo kultury). Toruń jest również siedzibą państwowej instytucji kultury - Europejskiego Centrum Filmowego CAMERIMAGE.

Toruń, jako miasto o rozwiniętych funkcjach metropolitalnych, jest również miejscem organizacji wielu cyklicznych wydarzeń kulturalnych i festiwali także o randze międzynarodowej (najbardziej rozpoznawalne imprezy kulturalne wpływają także na atrakcyjność turystyczną regionu i wymienione zostały w rozdziale Turystyka). Poza Toruniem na obszarze MOF odbywają się również: Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina dla Dzieci i Młodzieży w Szafarni, Wielki Międzynarodowy Turniej Rycerski na Zamku Golubskim czy Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Kultury Romów w Ciechocinku. Według danych GUS w 2021 r. w obrębie MOF działało 8 obiektów działalności wystawienniczej (galerie i salony sztuki) i 13 muzeów (łącznie z oddziałami). Muzea odwiedziło łącznie 403,7 tys. osób, z czego prawie 98% to zwiedzający muzea znajdujące się w Toruniu (pod względem liczby zwiedzających muzea Toruń plasuje się na 1. miejscu w regionie i na 4. miejscu wśród miast wojewódzkich w kraju). Na terenie MOF zauważa się potrzebę rozwoju tego typu jednostek i dostosowania ich oferty do oczekiwań wszystkich grup odbiorców (m.in. poprzez wykorzystanie nowoczesnych systemów ekspozycyjnych, rozbudowę i modernizację wystaw stałych, realizację wystaw czasowych, zakup wyposażenia, tworzenie ścieżek edukacyjnych czy rozszerzenie działalności o funkcje kulturalno-dydaktyczne). Obiekty instytucji kultury tego poziomu (często historyczne) wymagają stałych prac konserwatorskich, modernizacji i remontów, a czasem także rozbudowy oraz odpowiedniego zagospodarowania zieleni wokół nich, aby mogły w pełni wykorzystywać swój potencjał i aby spełniały potrzeby odwiedzających/korzystających.

Na poziomie lokalnym placówki kultury obejmują biblioteki, centra i domy kultury, świetlice a także inne instytucje pełniące tego rodzaju funkcje. Do ich zadań należy zarówno umożliwienie uczestnictwa w życiu kulturalnym, jak i prowadzenie działań aktywizacyjnych i włączających, które służą przede wszystkim integracji społecznej, kształtowaniu tożsamości lokalnej i regionalnej, a także atrakcyjnemu i pożytecznemu spędzaniu wolnego czasu. Według danych GUS w 2021 r. na terenie MOF funkcjonowało 80 bibliotek publicznych (łącznie z filiami) i 36 innych placówek prowadzących działalność kulturalną. Poza placówkami wskazywanymi przez GUS na obszarze MOF znajdują się również inne obiekty (w tym świetlice wiejskie), które mogą być miejscem realizacji działań kulturalno-animacyjnych. Istotną kwestią jest jednak stan techniczny i wyposażenie istniejących budynków oraz zagospodarowanie terenów wokół nich. W obrębie MOF identyfikuje się lokalne instytucje kultury dysponujące niewystarczającymi warunkami lokalowymi (wymagające m.in. modernizacji, adaptacji budynków pełniących dotychczas inne funkcje, przeniesienia do bardziej funkcjonalnych obiektów lub budowy nowych). Dostrzegalne są również niedobory w zakresie ich wyposażenia (dotyczące m.in.

sprzętu audio-wizualnego, sprzętu do prowadzenia zajęć). Problemy te ograniczają możliwość rozszerzenia ich działalności.

Zarówno w przypadku regionalnych, jak i lokalnych instytucji kultury zauważa się niedostateczne przygotowanie oferty i infrastruktury do osób z niepełnosprawnościami. Poprawa sytuacji w tym zakresie może być ważnym czynnikiem zachęcającym mieszkańców do uczestnictwa w życiu społeczno-kulturalnym obszaru.

2.16. Turystyka

Głównym ośrodkiem turystycznym obszaru, ze względu na wielkość i rodzaj obsługiwanego ruchu oraz sam potencjał do zwiększenia jego skali, jest miasto Toruń (ośrodek o znaczeniu ponadregionalnym, rozpoznawalny nie tylko na terenie MOF, ale i w kraju, obsługujący zarówno turystów krajowych, jak i zagranicznych). Wysoka pozycja miasta jest pochodną stosunkowo dobrego zagospodarowania turystycznego oraz jego wysokiej atrakcyjności turystycznej. Warunkują ją przede wszystkim zasoby historyczne i kulturowe miasta (związane m.in. z wysokimi i cennymi walorami architektonicznymi średniowiecznego zespołu staromiejskiego, które zostały potwierdzone wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz na Listę Pomników Historii), walory przyrodnicze związane z położeniem nad rzekami Wisłą i Drwęcą oraz działalność lokalnych instytucji kultury (organizacja wszelkiego rodzaju wydarzeń, m.in. kulturalnych, sportowych, rozrywkowych rozpoznawalnych w kraju i za granicą). Duże znaczenie dla miasta, w generowaniu skali ruchu mają także Radio Maryja oraz Kościół NMP Gwiazdy Ewangelizacji i św. Jana Pawła II, z którymi to obiektami wiąże się rozwój turystyki religijnej. Wysoki potencjał turystyczny, społeczny i gospodarczy miasta, w połączeniu z relatywnie dobrą dostępnością komunikacyjną, stwarza możliwość do dalszego rozwoju funkcji turystycznej.

Poza miastem Toruń, trzon potencjału kulturowego obszaru stanowią także miasto Chełmno oraz w mniejszym stopniu miasto Golub-Dobrzyń. W przypadku Chełmna, historyczny układ miasta z licznie występującymi zabytkami (w tym z charakterystycznymi obiektami w stylu gotyckim) zaliczany jest do jednych z ciekawszych i popularnych miejsc wybieranych przez turystów odwiedzających teren województwa. Wyjątkowość Starego Miasta Chełmna w skali kraju sprawiła, iż zostało ono uznane za Pomnik Historii Prezydenta RP. Jeśli chodzi o miasto Golub-Dobrzyń, identyfikowane jest ono przede wszystkim z zamkiem krzyżackim w stylu gotycko-renesansowym, na terenie którego organizowane są popularne turnieje rycerskie przyciągające od lat rzesze widzów. Wszystkie wspomniane miasta stanowią ważne punkty na trasie jednego z najbardziej rozpoznawalnych europejskich szlaków kulturowych pn. Droga Św. Jakuba (Camino de Santiago). Do innych atrakcji występujących na terenie obszaru, cechujących się pewnym potencjałem turystycznym (i o których promowaniu nie należy zapominać) zaliczyć można m.in. Obserwatorium Astronomiczne w Piwnicach, zamek krzyżacki w miejscowości Zamek Bierzgłowski, Olenderski Park Etnograficzny w Wielkiej Nieszawce, Ośrodek Chopinowski w Szafarni, czy kościół i klasztor Karmelitów Trzewickich w Oborach (rejon wraz z kompleksem sakralnym nazywany jest "Kalwarią Oborską" lub "Szwajcarią Dobrzyńską").

Na postrzeganie atrakcyjności turystycznej miast i zarazem całego obszaru niezwykle duży wpływ mają cyklicznie organizowane wszelkiego rodzaju wydarzenia, imprezy, w tym m.in. kulturalne, rozrywkowe, sportowe. W tym aspekcie niezwykle ważną rolę pełni miasto Toruń, w którym organizowane są rozpoznawalne w kraju i za granicą wydarzenia, skupiające turystów krajowych, jak i zagranicznych - m.in. Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych EnergaCAMERIMAGE, Międzynarodowy Festiwal Światła Bella Skyway Festival, Międzynarodowy Festiwal Teatralny "Kontakt", Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek „Spotkania”, Międzynarodowy Festiwal Filmowy Tofifest, Międzynarodowy Festiwal Nova Muzyka i Architektura, Festiwal Muzyki Krajów Bałtyckich

PROBALTICA, Toruński Festiwal Książki, Artus Festival, Jazz Od Nowa Festiwal, Festiwal Wisły, czy odbywający się co 3 lata Międzynarodowy Festiwal i Konkurs Skrzypcowy im. Karola Lipińskiego. Duże znaczenie dla obszaru w kontekście zwiększenia skali odwiedzających turystów (choć w stosunku do Torunia w relatywnie mniejszej skali) mają wydarzenia, imprezy organizowane na terenie miasta Chełmno, do których zalicza się m.in. Walentynki Chełmińskie promowane jako największe w kraju obchody święta zakochanych, czy wydarzenia organizowane w ramach Perspektywy - 9 Hills Festival w Chełmnie.

Bogactwo wód leczniczych występujących i wykorzystywanych obecnie w miejscowości Ciechocinek sprawiło, iż na terenie obszaru bardzo dobrze rozwinęło się lecznictwo uzdrowiskowe. Miejscowość Ciechocinek jest jedną z trzech miejscowości na terenie województwa posiadających status uzdrowiska. Funkcjonujące na jej terenie zakłady lecznictwa uzdrowiskowego prowadzą działalność aż w 10 z 17 kierunków leczniczych oferowanych przez uzdrowiska w całym kraju, przy czym dostępne profile leczenia należą do tych najbardziej powszechnych, kierowanych do szerokiej grupy odbiorców. Wraz z dwoma pozostałymi uzdrowiskami na terenie województwa, uzdrowisko Ciechocinek obsługuje prawie 20% krajowego ruchu uzdrowiskowego (kuracjusze leczeni stacjonarnie). Przy czym tak jak Inowrocław należy do jednych z najbardziej rozpoznawalnych ośrodków uzdrowiskowych w kraju. Prowadzona na terenie Ciechocinka działalność uzdrowiskowa stanowi jedną z ważniejszych dziedzin rozwojowych i ważny kierunek polityki rozwoju województwa. Poza znaczeniem społecznym, gospodarczym, lecznictwo uzdrowiskowe ma bowiem bardzo duże znaczenie wizerunkowe. W strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030+ - Strategii Przyspieszenia 2030+, wzmacnianie i rozwijanie sektora uzdrowiskowego uznane zostało za niezbędne dla powodzenia rozwoju regionu. Jest to konieczne, gdyż sektor lecznictwa uzdrowiskowego dotknięty został bardzo mocno kryzysem wywołanym wybuchem pandemii COVID-19. Za istotne i pożądane wskazuje się więc przeprowadzanie wszelkich działań związanych z kształtowaniem przestrzeni, jej dostępności, ochrony środowiska, dostępności transportowej na terenie miejscowości uzdrowiskowych, mających kluczowe znaczenie dla pełnienia zadań uzdrowiskowych.

Dopełnieniem walorów kulturowych obszaru są wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe związane z doliną Wisły, doliną Drwęcy, jeziorami oraz zwartymi i rozległymi kompleksami leśnymi, które stanowią potencjał dla prowadzenia turystyki pobytowej i kwalifikowanej (m.in. turystyka piesza, rowerowa, kajakowa), czy rekreacji. Obszar cechuje się stosunkowo dobrze rozbudowaną siecią szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych), których przebiegi bardzo mocno koncentrują się jednak w okolicach Torunia. Potencjał dla rozwoju turystyki stanowią także zagospodarowywane, a następnie planowane do udostępnienia turystom dawne dwory i pałace ziemiańskie (np. powstające Muzeum Ziemiaństwa w Nawrze, planowany do zagospodarowania w kierunku rekreacyjno-edukacyjnym zespół pałacowo-parkowy w Brąchnówku).

Rozkład przestrzenny obiektów noclegowych wykazuje znaczne zróżnicowanie. Koncentruje się szczególnie na terenie Torunia i Ciechocinka. W przypadku Torunia struktura bazy noclegowej wpływa na postrzeganie miasta jako ośrodka o ponadregionalnej i dobrze rozwiniętej funkcji turystycznej. Na jego terenie występują bowiem obiekty o podwyższonym standardzie (tj. 6 hoteli w standardzie 4-gwiazdkowym) wraz z zapleczem konferencyjnym, które powszechnie charakterystyczne są dla ośrodków metropolitalnych (obecność tego rodzaju obiektów noclegowych wyznacza rangę miasta i utożsamiana jest z funkcjami metropolitalnymi). Baza ta obsługuje m.in. ruch biznesowy, kongresowy, ale i ruch związany z organizacją wszelkiego rodzaju imprez sportowych i kulturalnych (nie tylko rangi krajowej, ale i międzynarodowej) oraz ruch krajoznawczy (choć w tym przypadku jego rola wydaje się znacznie mniejsza). W przypadku natomiast Ciechocinka, dostępna baza również o zróżnicowanej strukturze (obiekty hotelarskie, zakłady uzdrowiskowe, pensjonaty) związana jest przede wszystkim z obsługą ruchu uzdrowiskowego.

Prócz bazy noclegowej, duże znaczenie dla funkcji turystycznej miejskiego obszaru funkcjonalnego Torunia mają obiekty kultury (m.in. muzea, teatry), sportowo-rekreacyjne (m.in. hale sportowe, stadiony, baseny, przystanie i mariny rzeczne), które często są miejscem docelowej podróży turystów.

Niemniej dostrzega się potrzebę dalszego wzmacniania funkcji turystycznej Torunia we wszystkich omówionych wcześniej aspektach (m.in. zagospodarowania turystycznego, organizacji imprez, itd.) w celu zwiększenia konkurencyjności miasta i możliwości recepcji dodatkowego ruchu turystycznego. Wydaje się bowiem, iż ośrodek ten powinien pełnić rolę ośrodka rozrządowego, tj. rozdzielającego ruch do pozostałych miejscowości znajdujących się na terenie MOF i dysponujących pewnymi walorami turystycznymi.

Ponadto wydaje się, iż rzeczywisty potencjał obszaru nie jest jeszcze maksymalnie wykorzystywany, głównie za sprawą pewnych braków w infrastrukturze oraz słabego zagospodarowania przestrzeni. W celu zwiększenia atrakcyjności turystycznej i konkurencyjności obszaru oraz wzmacniania wzajemnych powiązań, za istotne uznaje się tworzenie nowych przestrzeni (nie tylko poprzez budowę nowych, ale i poprzez adaptację terenów, budynków pełniących obecnie inne funkcje), poprawę jakości i funkcjonalności terenów dotąd zagospodarowanych i wykorzystywanych na cele rekreacyjne i turystyczne (poprzez odnowę, przebudowę, modernizację, doposażanie w różnego rodzaju urządzenia i obiekty, poprawę ich dostępności). Ważnym aspektem jest także zapewnienie dobrej dostępności wspomnianych przestrzeni i atrakcji turystycznych poprzez budowę, przebudowę i rozbudowę infrastruktury, w tym ścieżek rowerowych prowadzących do atrakcji turystycznych lub powiązanych z atrakcjami turystycznymi.

Zauważa się, iż obszar nadal posiada potencjał do utworzenia nowych, identyfikowalnych z regionem produktów turystycznych na bazie posiadanych walorów, zarówno kulturowych, jak i przyrodniczych. Należy podkreślić, iż jest to jeden ze sposobów kreowania pożądanego, konkurencyjnego wizerunku nie tylko obszaru, ale i całego województwa. Konieczne wydaje się jednak podjęcie działań mających na celu sieciowanie produktów turystycznych (tj. stworzenie spójnej koncepcji oferty turystycznej bazującej na dostępnych walorach obszaru). Dotychczas na terenie obszaru wykreowano następujące produkty turystyczne (uhonorowane Certyfikatem Polskiej Organizacji Turystycznej - Najlepszy Produkt Turystyczny), mogące być podstawą do stworzenia nowej, kompleksowej oferty turystycznej dla całego obszaru kierowanej do turystów krajowych i zagranicznych, przy czym zaznacza się, iż większość z nich koncentruje się w Toruniu, największym ośrodku turystycznym obszaru: Bella Skyway Festival w Toruniu, Żywe Muzeum Piernika w Toruniu, Fort IV „Yorck - Żółkiewski” w Toruniu, Dom Mikołaja Kopernika w Toruniu, Centrum Popularyzacji Kosmosu „Planetarium - Toruń”, Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych CAMERIMAGE oraz Chełmno - miasto zakochanych.

2.17. Rewitalizacja i odnowa przestrzeni publicznych

Na terenie miasta rdzeniowego Toruń realizowany będzie proces rewitalizacji w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji pn. „Program Rewitalizacji Torunia do roku 2027”, natomiast na pozostałym obszarze MOF zakłada się możliwość realizacji projektów w ramach odnowy przestrzeni publicznych. Celem realizowanej odnowy przestrzeni publicznych jest przywrócenie atrakcyjności terenów zdegradowanych lub zniszczonych, które utraciły możliwość pełnienia swej pierwotnej funkcji, lub pełnienie tej funkcji zostało wyraźnie ograniczone. Przestrzenie publiczne powinny stanowić bezpieczne miejsce spędzania czasu wolnego, oferując przestrzeń do realizacji potrzeb rekreacyjnych, wypoczynkowych, turystycznych, kulturalnych, ułatwiając kontakt z przyrodą i z innymi ludźmi. Dobrze zorganizowane przestrzenie publiczne są ważnym elementem procesu wzmacniania integracji mieszkańców, ułatwiają kontakty międzyludzkie i wspólne przebywanie wszystkich grup społecznych,

co przyczynia się do rozwoju tolerancji i wzmacnia więzi międzypokoleniowe, wskutek czego sprzyja włączeniu w życie lokalnej społeczności osób z grup defaworyzowanych, osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, rodziców małych dzieci, migrantów itp.

Na terenie MOF Torunia dostrzega się potrzeby w zakresie odnowy przestrzeni publicznych poprzez ich zagospodarowanie i przystosowanie do potrzeb lokalnych społeczności. Istotna jest przede wszystkim realizacja i doposażenie miejsc wypoczynku i rekreacji, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury służącej aktywności fizycznej, wykonanie remontów i wyposażenie obiektów o funkcji społeczno-kulturalnej oraz właściwe zagospodarowanie ich otoczenia, aby służyć mogły integracji międzypokoleniowej i wzmacnianiu więzi międzyludzkich w ramach lokalnych społeczności. Odnowa przestrzeni publicznych na obszarze przyczyni się także do poprawy stanu środowiska przyrodniczego i będzie miała pozytywny wpływ na złagodzenie negatywnych zmian klimatu, gdyż wiąże się z zagospodarowaniem terenów zielonych, nowymi nasadzeniami i wykonaniem zabiegów pielęgnacyjnych istniejącej szaty roślinnej.

2.18. Poziom świadomości obywatelskiej

Frekwencja wyborcza w MOF Torunia zarówno w wyborach samorządowych, jak i parlamentarnych utrzymuje się na wyższym poziomie niż średnio w województwie. W 2018 r. w wyborach samorządowych wzięło udział 53,9% upoważnionych do głosowania mieszkańców MOF (przy średniej dla województwa 52,9%) i było to o 8,9 pkt. proc. więcej niż w poprzednich wyborach tj. w 2014 r. W wyborach parlamentarnych natomiast swój głos oddało 60,3% uprawnionych do głosowania osób (w regionie 58,1%), a frekwencja ta była wyższa o 11,3 pkt. proc. w stosunku do 2015 r. Rozpatrując frekwencję wyborczą w ujęciu terytorialnym zauważyć można znaczne dysproporcje. Najwyższą frekwencję w wyborach samorządowych zanotowano w gminie Ciechocin (65,6%), a w wyborach parlamentarnych w gminie Ciechocinek (71,8% - jedna z najwyższych wartości w województwie). Najniższy udział głosujących wśród ogółu upoważnionych w wyborach samorządowych wykazała gmina wiejska Chełmno (39,9% - jedna z najniższych wartości w województwie), a w parlamentarnych gmina Papowo Biskupie (45,1%).

Określając poziom rozwoju współodpowiedzialności obywatelskiej przeanalizowano wskaźnik osób zaszczepionych przeciwko wirusowi SARS-CoV2. MOF Torunia charakteryzuje się wyższym niż przeciętnie w regionie poziomem realizacji szczepień przeciwko COVID-19. Udział mieszkańców MOF zaszczepionych pełnym cyklem szczepień⁴⁴, według stanu na 9.10.2021 r., wyniósł 54,3% (dla województwa 52,9%). Najwyższy odsetek osób zaszczepionych zanotowano w Ciechocinku (58,9%) i Toruniu (58,2%), najniższy zaś w gminie wiejskiej Chełmno (42,3% - jedna z najniższych wartości w województwie).

⁴⁴ Pełen cykl szczepień przeciw COVID-19 dotyczy dwóch dawek preparatów dwudawkowych (AstraZeneca, Moderna, Pfizer) lub jednej dawki preparatu jednodawkowego (Johnson&Johnson)

Tabela. Obraz wybranych wskaźników będących wyznacznikami poziomu świadomości obywatelskiej w MOF Torunia

Jednostka		Frekwencja w I turze wyborów (%)		Poziom zaszczepienia (%)
		samorządowych w 2018 r.	parlamentarnych w 2019 r.	stan na 9.10.2021 r.
MOF Torunia		53,9	60,3	54,3
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	51,0	55,0	56,3
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	47,6	51,2	49,4
	Bądkowo	63,7	52,0	50,6
	Ciechocinek	58,5	71,8	58,9
	Koneck	50,3	46,6	54,9
	Nieszawa	64,2	56,4	50,1
	Raciążek	64,5	55,2	51,9
	Waganiec	60,8	52,1	47,5
	Zakrzewo	59,5	49,1	53,3
	Chełmno (miejska)	51,5	56,6	54,7
	Chełmno (wiejska)	39,9	46,8	42,3
	Kijewo Królewskie	47,5	55,5	54,0
	Lisewo	58,2	52,1	49,2
	Papowo Biskupie	52,5	45,1	48,0
	Stolno	46,8	50,0	47,3
	Unisław	49,1	51,4	51,4
	Golub-Dobrzyń (miejska)	55,0	54,3	53,1
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	57,3	50,1	47,1
	Ciechocin	65,6	53,9	53,4
	Kowalewo Pomorskie	51,9	53,3	49,8
	Radomin	56,1	51,4	49,0
	Zbójno	57,9	47,0	46,6
	Chełmża (miejska)	50,6	52,4	52,8
	Chełmża (wiejska)	48,7	48,2	47,2
	Czernikowo	53,9	49,4	47,0
	Lubicz	55,2	62,0	53,0
	Łubianka	60,8	60,6	50,2
	Łysomice	57,1	60,2	53,0
	Obrowo	56,0	62,0	49,2
	Wielka Nieszawka	61,7	63,0	53,3
	Zławieś Wielka	53,0	59,8	53,4
	Toruń	53,8	66,6	58,2
Województwo kujawsko-pomorskie		52,9	58,1	52,9

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie danych <https://wybory2018.pkw.gov.pl>, <https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/>, <https://www.gov.pl/web/szczepienia-gmin/sprawdz-poziomwyszczepienia-mieszkancow-gmin>

2.19. Analiza potrzeb w zakresie wdrożenia efektywnego systemu instytucjonalnego zarządzania MOF Torunia

Niezbędnym elementem skutecznej i efektywnej realizacji zadań związanych z opracowaniem i wdrożeniem *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia* jest odpowiednio przygotowany zespół kadrowo-administracyjny obsługujący zawiązane partnerstwo. Partnerstwo, jako nowa jednostka zarządzana na poziomie lokalnym, musi powołać zasób kadrowy, w celu prowadzenia statutowych działań, a także z uwagi na konieczność zapewnienia sprawnej realizacji i wdrażania Strategii na poziomie MOF. W związku z tym istnieje potrzeba wsparcia finansowego dla tych jednostek, którym powierzone zostały zadania związane z prowadzeniem polityki terytorialnej na terenie wyodrębnionego obszaru. Wsparcie finansowe zdolności administracyjnej polega na finansowaniu wynagrodzeń pracowników, zakupie wyposażenia biura, w tym materiałów biurowych i eksploatacyjnych oraz zakupie sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem, sfinansowaniu szkoleń dla pracowników, utworzeniu strony internetowej, a także organizacji spotkań, w ramach partnerstwa, związanych z wdrażaniem polityki terytorialnej i rozwijaniem współpracy.

Wsparcie lokalnych struktur MOF umożliwi zapewnienie stabilnej i kompetentnej kadry pracowników, a tym samym sprawnej obsługi wdrażania polityki terytorialnej w ww. obszarze funkcjonalnym oraz umożliwi sprawniejsze aplikowanie o środki finansowe na realizację wskazanych projektów. Zrealizowane projekty natomiast przyczynią się do rozwoju regionu i przeciwdziałaniu marginalizacji.

2.20. Podsumowanie syntezy - identyfikacja najważniejszych problemów i potrzeb rozwojowych obszaru jako podstawy programowania interwencji w ramach Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Przeprowadzona dla MOF Torunia diagnoza wskazuje na występujące na tym obszarze silne powiązania społeczno-gospodarcze i środowiskowe. Szczególnie odznaczają się powiązania z resztą obszaru MOF miasta rdzeniowego Toruń, które jako ośrodek pełniący funkcje metropolitalne zapewnia nie tylko obsługę mieszkańców na poziomie ponadlokalnym, ale również gwarantuje dostęp do usług specjalistycznych (m.in. z zakresu szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, administracji publicznej, usług biznesowych). Na obszarze MOF identyfikuje się także występowanie powiązań transportowych w relacji miasto Toruń-otoczenie, gdzie Toruń stanowi ważny węzeł przesiadkowy dla mieszkańców MOF. Na poziomie lokalnym obserwuje się związki łączące wiejskie i miejskie ośrodki lokalne (najczęściej będące siedzibami gmin) i otaczające je obszary wiejskie w zakresie realizacji podstawowych usług społecznych takich jak opieka nad dziećmi i edukacja, opieka zdrowotna, kultura, a także świadczenie pracy, rekreacja i wypoczynek. Postrzeganie MOF Torunia jako spójnego obszaru uwidacznia się również w podejmowanych przez samorządy działaniach mających wpływ na stan środowiska przyrodniczego całego terenu MOF.

Na obszarze MOF Torunia jako główne obszary wymagające wsparcia, w zakresie których identyfikuje się najważniejsze problemy, potrzeby i potencjały rozwojowe i które stanowią podstawę programowania interwencji w ramach Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego, wskazuje się przede wszystkim:

- wychowanie przedszkolne, kształcenie ogólne i zawodowe - ze względu na występujący niski udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na części obszaru MOF oraz potrzeby w zakresie poprawy

jakości świadczenia usług wychowania przedszkolnego, niską jakość kształcenia mierzoną wynikami egzaminów zewnętrznych występującą w części gmin, niedostateczne kompetencje kluczowe uczniów (zwłaszcza cyfrowe i językowe), potrzeby dostosowania szkolnictwa zawodowego do potrzeb nowoczesnego rynku pracy, jak również występujące potrzeby wsparcia infrastrukturalnego i doposażenia obiektów, organizację zajęć dodatkowych i włączających dla osób z niepełnosprawnościami oraz dzieci ze specjalnymi potrzebami, a także wsparcie kadry nauczycielskiej; identyfikuje się również potrzeby w zakresie przyszłolnej bazy sportowej;

- poprawę dostępności i podniesienie standardu zagospodarowanych ogólnodostępnych przestrzeni publicznych oraz obiektów świadczących usługi publiczne (w tym usługi zdrowotne), rewitalizację i odnowę przestrzeni publicznych, wsparcie rozwoju turystyki - na obszarze występują zniszczone lub mało atrakcyjne przestrzenie i obiekty publiczne, które wymagają zagospodarowania, remontu lub doposażenia w celu udostępnienia ich mieszkańcom m.in. na potrzeby świadczenia usług kulturalnych, rekreacji i wypoczynku oraz włączenia społecznego; w zakresie potencjałów rozwojowych na obszarze MOF identyfikuje się niewykorzystany w pełni potencjał do rozwoju turystyki na bazie występujących walorów przyrodniczych i kulturowych; w związku z występującym procesem starzenia się społeczeństwa dostrzega się również potrzebę poprawy dostępności do usług zdrowotnych;

- wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej - w MOF identyfikuje się potrzeby dotyczące poprawy funkcjonowania transportu zbiorowego na obszarze miast, w szczególności w zakresie modernizacji infrastruktury transportowej (w tym węzłów przesiadkowych) oraz wymiany taboru na pojazdy niskoemisyjne wraz z utworzeniem infrastruktury do ich obsługi;

- budowę dróg rowerowych i pieszo-rowerowych - na terenie MOF identyfikuje się niedostateczny rozwój infrastruktury rowerowej w związku z występowaniem luk w istniejącej sieci, potrzeby infrastrukturalne na obszarach miast oraz połączenia miast z obszarami wiejskimi, co ogranicza wykorzystywanie roweru jako bezpiecznego i ekologicznego środka transportu; na analizowanym obszarze dostrzega się również potrzebę realizacji dróg rowerowych poprawiających dostępność do obiektów i atrakcji turystycznych w celu wzmocnienia potencjału turystycznego MOF;

- poprawę efektywności energetycznej, redukcję emisji zanieczyszczeń, adaptację do zmian klimatu, poprawę dostępu do dobrej jakości wody oraz oszczędzania wody - ze względu na obecność na terenie MOF budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej cechujących się słabą izolacją termiczną, wykorzystujących mało efektywne, energochłonne i nieekologiczne systemy grzewcze, występowanie energochłonnych systemów oświetleniowych i przestarzałych instalacji uzdatniających wodę oraz sieci wodociągowych; identyfikuje się również potrzeby związane z przystosowaniem oraz budowaniem odporności w związku z zachodzącymi zmianami klimatu - tworzeniem zielonej i niebieskiej infrastruktury;

- przygotowanie terenów inwestycyjnych - ze względu na występowanie względnie niskich wskaźników poziomu przedsiębiorczości na części obszaru MOF oraz identyfikowane ciągłe zapotrzebowanie na przygotowane i uzbrojone tereny inwestycyjne na potrzeby rozwoju gospodarczego;

- wdrożenie efektywnego systemu instytucjonalnego zarządzania MOFT - w celu sprawnego wdrażania ustaleń Strategii identyfikuje się szereg potrzeb w zakresie wsparcia instytucjonalnego dla podmiotu odpowiedzialnego za realizację zadań związanych z Polityką Terytorialną.

Przeprowadzona diagnoza wykazała silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia przedstawione w poniższej analizie SWOT.

Tabela. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	
centralne położenie na mapie kraju i województwa z bezpośrednim dostępem do autostrady A1 (północ-południe), DK10 (wschód-zachód) i DK15	
położenie nad rzekami Wisłą (drogi wodne E40 i E70) i Drwęcą	
rozwinięta sieć linii kolejowych zapewniająca spójność wewnętrzną regionu	
zasoby historyczne i kulturowe Torunia, Chełmna, Golubia-Dobrzynia	
silny ośrodek akademicki w Toruniu	
oferta uzdrowiskowa wykorzystująca potencjał wód leczniczych w Ciechocinku	
liczne instytucje kultury o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym	
liczne wydarzenia kulturalne, sportowe, rozrywkowe rozpoznawalne w kraju i za granicą	
przynależność do Pomorskiej SSE Łysomice - Ostaszewo	
bogata i zróżnicowana struktura obiektów noclegowych	
rozbudowana i dobrze dostępna baza placówek oświatowych	
rozwinięty sektor organizacji pozarządowych	
duży potencjał środowisk twórczych	
SŁABE STRONY	
ujemny przyrost naturalny	
słaby potencjał gospodarczy Torunia w porównaniu z największymi miastami w Polsce	
brak spójnej koncepcji oferty turystycznej	
brak możliwości wjazdu na autostradę A1 na wysokości miasta Chełmża	
niekorzystne rozwiązanie architektoniczne węzła drogowego Toruń Południe	
wymagające modernizacji linie tramwajowe	
niezintegrowany system obsługi pasażerów korzystających z różnych, łączonych form mobilności, brak wygodnych i funkcjonalnych węzłów przesiadkowych	
wysoki udział samochodów osobowych w codziennych podróżach mieszkańców	
niska dostępność komunikacji publicznego transportu zbiorowego	
niski stopień zintegrowania różnych środków transportu, brak synchronizacji rozkładów jazdy	
brak połączeń obwodowych pomiędzy gminami MOFT (koncentryczna sieć połączeń)	
niespójna infrastruktura rowerowa	
występowanie obszarów wymagających rozwiązania negatywnej sytuacji społeczno-gospodarczej	
brak uczelni technicznej	
duże zróżnicowanie jakości kształcenia w gminach obszaru	
duże zróżnicowanie udziału dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	
brak zorganizowanej sieci współpracy dla osób zaangażowanych w kształcenie dzieci i uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	
deficyty znajomości języka angielskiego wśród młodzieży, zwłaszcza wśród osób uczęszczających do szkół na terenach wiejskich	
instytucje kultury dysponujące niewystarczającymi warunkami lokalowymi lub niedoborami w zakresie wyposażenia	

niewystarczające przygotowanie oferty i infrastruktury instytucji kultury dla osób z niepełnosprawnościami
mało efektywne systemy grzewcze oraz słaba izolacja zewnętrzna komunalnych budynków mieszkaniowych oraz budynków użyteczności publicznej
wysoka emisyjność systemów ciepłowniczych oraz niskie zaangażowanie źródeł odnawialnych (ewentualnie niskoemisyjnych lub kogeneracyjnych) w produkcję energii cieplnej
niedostosowanie systemów oświetlenia ulicznego do współczesnych standardów
nieatrakcyjny rynek pracy powodujący odpływ wykwalifikowanej kadry z MOF Torunia
niska rozpoznawalność marki MOF Torunia
słabe wykorzystanie potencjału turystycznego rzeki Drwęca
brak wystarczającej powierzchni przygotowanych i uzbrojonych obszarów inwestycyjnych
niski poziom rozwoju ekonomii społecznej
SZANSE
dalsza integracja społeczno-gospodarcza pomiędzy gminami MOF Torunia
duże wzajemne przepływy związane z zatrudnieniem pomiędzy Toruniem a pozostałymi jednostkami
zróżnicowane środowisko przyrodnicze (11 rezerwatów przyrody, 1 park krajobrazowy, 7 obszarów chronionego krajobrazu, 12 obszarów Natura 2000, rozległy kompleks leśny Puszczy Bydgoskiej)
wysoka rozpoznawalność turystyczna Torunia w kraju i za granicą
możliwość tworzenia nowych przestrzeni publicznych oraz poprawy jakości istniejących
rozwój infrastruktury, w tym ścieżek rowerowych prowadzących do atrakcji turystycznych
potencjał do utworzenia nowych, identyfikowalnych z regionem produktów turystycznych
wzmacnianie i rozwijanie sektora uzdrowiskowego
rozwój turystyki pobytowej i kwalifikowanej (m.in. turystyka piesza, rowerowa, kajakowa)
dalsze wzmacnianie funkcji turystycznej Torunia
rozbudowa sieci drogowej - budowa drogi ekspresowej S10 Szczecin - Piła - Bydgoszcz - Toruń - Warszawa, budowa obwodnicy Kowalewa Pomorskiego w ciągu DK15, budowa obwodnicy Chełmży w ciągu DW551, budowa obejścia drogowego Łysomic, budowa obwodnicy Golubia-Dobrzynia w ciągu DW534, budowa Północnej Obwodnicy Torunia
wprowadzenie nowego taboru komunikacji miejskiej oraz budowa sieci punktów ładowania i tankowania pojazdów
wzrost wykorzystania roweru jako środka transportu i turystyki
realizacja dróg rowerowych w relacji obszary wiejskie - miasto
poprawa ciągłości i zwiększenie spójności sieci dróg rowerowych
wzrost potencjału gospodarczego i rozwój innowacyjności zarówno Torunia, jak i całego obszaru funkcjonalnego poprzez działania ukierunkowane na poprawę jakości kształcenia zawodowego oraz rozwój kompetencji kluczowych u uczniów, wzmacniający ich przyszłą aktywność zawodową
rozwój infrastruktury przedszkoli i ich wyposażenie
poprawa kompetencji cyfrowych uczniów i kadr systemu oświaty oraz odpowiednie wyposażenie sprzętowe szkół i uczniów (zwłaszcza z grup defaworyzowanych)

zapewnienie atrakcyjnej infrastruktury sportowej i edukacyjnej, dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami
dostępność do szkół ponadpodstawowych uczniów z terenu całego MOF Torunia (bez powiązania z miejscem zamieszkania)
dostosowanie infrastruktury edukacyjnej do potrzeb nowoczesnego szkolnictwa zawodowego, doposażenie w sprzęt oraz pomoce dydaktyczne oraz zwiększenie dostępności wykwalifikowanych kadr
niewystarczająca infrastruktura szkolna do wymagań uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
rozwój muzeów i dostosowanie ich oferty do oczekiwań wszystkich grup odbiorców
odnowa przestrzeni publicznych poprzez ich zagospodarowanie i przystosowanie do potrzeb lokalnych społeczności
realizacja nowych odcinków sieci wodociągowej oraz modernizacja przestarzałej i często awaryjnej sieci wodociągowej
potencjał do wdrażania rozwiązań opartych na własnej produkcji energii z odnawialnych źródeł na potrzeby działalności budynków użyteczności publicznej i budynków komunalnych
ograniczenie negatywnych zjawisk klimatycznych poprzez zwiększanie obszarów zieleni
wzmocnienie systemów i procesów zwiększających zdolność reagowania na ekstremalne zjawiska
wzrost znaczenia miejskich obszarów funkcjonalnych w unijnej i krajowej polityce rozwoju
ZAGROŻENIA
starzenie się społeczeństwa, spadek udziału mieszkańców w wieku produkcyjnym
ocieplenie klimatu i nasilanie się ekstremalnych zjawisk pogodowych
silne przekształcenie przestrzeni, w kierunku wysokiego poziomu jej zabudowania
nierównomierne rozmieszczenie dróg wojewódzkich na terenie MOF Torunia
wyeksplotowany tabor komunikacji miejskiej, wysoki udział pojazdów spalinowych o niskich normach czystości spalin
różnice w dostępie do wysokiej jakości usług zdrowotnych

3. Identyfikacja obszarów charakteryzujących się trudną sytuacją społeczno-gospodarczą, tj. wykazujących negatywną sytuację społeczno-gospodarczą, gmin zagrożonych trwałą marginalizacją i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze

Według Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego - Strategia Przyspieszenia 2030+ w obrębie MOF Torunia identyfikowane są obszary wymagające rozwiązania negatywnej sytuacji społeczno-gospodarczej (będące Obszarami Strategicznej Interwencji wskazywanymi w polityce regionalnej województwa). W ujęciu regionalnym⁴⁵ do gmin problemowych pod względem niskiego poziomu rozwoju społecznego i niskiego poziomu przedsiębiorczości zaliczono gminy Papowo Biskupie, Radomin, Stolno i Waganiec⁴⁶. Gminy miejskie Aleksandrów Kujawski, Chełmża, Golub Dobrzyń i Nieszawa oraz gminy wiejskie Aleksandrów Kujawski, Koneck i Zbójno⁴⁷ zakwalifikowano do gmin

⁴⁵ na podstawie delimitacji wykonanej na potrzeby „Strategii Przyspieszenia 2030+”

⁴⁶ wskaźniki, względem których gminy uznano za problemowe tj. w przypadku których gmina wykazała negatywne wartości (poniżej lub powyżej przyjętego kryterium)

- saldo migracji wewnętrznych na 1 tys. mieszkańców (wartość uśredniona z lat 2014-2018) (**Papowo Biskupie, Radomin, Stolno, Waganiec**)
- zmiana liczby ludności w latach 2010-2018 (2010=100%) (**Papowo Biskupie, Radomin**)
- wyniki egzaminów z matematyki i języka angielskiego na poziomie szkoły podstawowej (wartość uśredniona dla lat 2015-2016) oraz gimnazjum (wartość uśredniona dla lat 2016-2018) jako procent średniej krajowej (**Papowo Biskupie, Radomin, Stolno, Waganiec**)
- udział zarejestrowanych osób bezrobotnych powyżej 12 miesięcy w ludności w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Papowo Biskupie, Stolno, Waganiec**)
- udział bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Papowo Biskupie, Stolno, Waganiec**)
- udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2017 r. (**Papowo Biskupie, Radomin**)
- udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w 2017 r. (**Papowo Biskupie, Radomin, Waganiec**)
- udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2017 r. (**Papowo Biskupie, Stolno**)
- udział osób uprawnionych do głosowania, które oddały głos w I turze wyborów samorządowych w latach 2010, 2014 i 2018 (**Papowo Biskupie, Stolno**)
- liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. ludności w 2018 r. (**Papowo Biskupie, Radomin, Stolno, Waganiec**)
- liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Papowo Biskupie, Radomin, Stolno, Waganiec**)

⁴⁷ wskaźniki, względem których gminy uznano za problemowe tj. w przypadku których gmina wykazała negatywne wartości (poniżej lub powyżej przyjętego kryterium)

- saldo migracji wewnętrznych na 1 tys. mieszkańców (wartość uśredniona z lat 2014-2018) (**Aleksandrów Kujawski gm. miejska, Chełmża gm. miejska, Golub-Dobrzyń gm. miejska, Koneck, Nieszawa, Zbójno**)
- zmiana liczby ludności w latach 2010-2018 (2010=100%) (**Aleksandrów Kujawski gm. miejska, Chełmża gm. miejska, Golub-Dobrzyń gm. miejska, Koneck, Nieszawa, Zbójno**)
- wyniki egzaminów z matematyki i języka angielskiego na poziomie szkoły podstawowej (wartość uśredniona dla lat 2015-2016) oraz gimnazjum (wartość uśredniona dla lat 2016-2018) jako procent średniej krajowej (**Aleksandrów Kujawski gm. wiejska, Koneck, Nieszawa, Zbójno**)
- udział zarejestrowanych osób bezrobotnych powyżej 12 miesięcy w ludności w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Aleksandrów Kujawski gm. miejska, Golub-Dobrzyń gm. miejska, Nieszawa, Zbójno**)
- udział bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Aleksandrów Kujawski gm. miejska, Chełmża gm. miejska, Golub-Dobrzyń gm. miejska, Nieszawa, Zbójno**)
- udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2017 r. (**Aleksandrów Kujawski gm. wiejska, Chełmża gm. miejska, Golub-Dobrzyń gm. miejska, Koneck, Nieszawa, Zbójno**)
- udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w 2017 r. (**Aleksandrów Kujawski gm. wiejska, Koneck, Zbójno**)

problemowych charakteryzujących się niskim poziomem rozwoju społecznego, z kolei gminy Ciechocin, Kijewo Królewskie, Lisewo i Zakrzewo⁴⁸ do gmin cechujących się niskim poziomem przedsiębiorczości. W większości wymienionych gmin (poza gminami Ciechocin, Koneck, Radomin i Zbójno) na wskazane problemy nakładają się także procesy starzenia się społeczeństwa o ponadprzeciętnym natężeniu. Ponadto gminy Koneck, Papowo Biskupie, Radomin i Zbójno identyfikowane są jako obszar zagrożony trwałą marginalizacją na poziomie krajowym, a Chełmno zaliczone zostało do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (miasta kryzysowe)⁴⁹.

4. Opis wsparcia obszarów charakteryzujących się trudną sytuacją społeczno-gospodarczą

Celem realizacji założeń Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego jest zrównoważony rozwój całego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem tzw. obszarów problemowych (miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, gmin wykazujących negatywną sytuację społeczno-gospodarczą), którym przyznano dodatkowe wsparcie finansowe przeznaczone na realizację działań służących poprawie zdiagnozowanej sytuacji problemowej.

Na terenie MOF Torunia do tzw. obszarów problemowych zaliczono:

- **miasto Chełmno** (*wskazane z poziomu krajowego jako miasto średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze - miasto kryzysowe*), dla którego w celu niwelowania występujących na terenie miasta problemów społeczno-gospodarczych planuje się realizację działań mających na celu podniesienie jakości kształcenia ogólnego i kształcenia zawodowego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na rozwój kompetencji kluczowych u uczniów i dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy, co w przyszłości zwiększy możliwości podjęcia pracy, redukując tym samym zjawisko bezrobocia. Również inwestycje w obiekty wychowania przedszkolnego przyczynią się do wzrostu dostępności do wysokiej jakości wychowania przedszkolnego, wpływając na aktywizację zawodową opiekunów dzieci. Istotnym czynnikiem rozwoju będą prowadzone na terenie miasta działania z zakresu odnowy przestrzeni publicznej i obiektów kultury, które wpłyną na zwiększenie estetyki i poprawę funkcjonalności przestrzeni, przystosowując ją do potrzeb kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych lokalnej społeczności, a poprzez realizację działań na rzecz rozwoju infrastruktury turystycznej zwiększy się potencjał turystyczny miasta. Na terenie Chełmna planowane jest również wzmocnienie świadczonych usług zdrowotnych, co wpłynie na dostępność dla mieszkańców miasta i pozostałych gmin obszaru do lepszej jakości ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Podjęte działania przyczynią się do wzrostu przedsiębiorczości i podniesienia jakości świadczonych usług publicznych, zwłaszcza w aspektach istotnych dla rodzin z dziećmi. Przyczyni się to do wzrostu atrakcyjności miasta jako miejsca przyjaznego do mieszkania i pracy, co jest szczególnie istotne w aspekcie niekorzystnych procesów demograficznych;

- udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2017 r. (**Aleksandrów Kujawski gm. wiejska, Nieszawa**)
- udział osób uprawnionych do głosowania, które oddały głos w I turze wyborów samorządowych w latach 2010, 2014 i 2018 (**Aleksandrów Kujawski gm. miejska, Aleksandrów Kujawski gm. wiejska, Chełmża gm. miejska**)
- liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. ludności w 2018 r. (**Ciechocin, Kijewo Królewskie, Lisewo, Zakrzewo**)
- liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Ciechocin, Kijewo Królewskie, Lisewo, Zakrzewo**)

⁴⁹ na podstawie delimitacji wykonanej na potrzeby „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” a następnie zaktualizowanej w roku 2020 („Zaktualizowana lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, programowanie 2021-2027” oraz „Zaktualizowana imienna lista 139 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze”)

- **gminy: Papowo Biskupie, Radomin, Stolno, Waganiec** (wskazane z poziomu regionalnego jako problemowe pod względem niskiego poziomu rozwoju społecznego i niskiego poziomu przedsiębiorczości, a dodatkowo pierwsze dwie wymienione gminy zaliczone na poziomie krajowym do gmin zmarginalizowanych), dla których w celu niwelowania występujących na ich terenie problemów społeczno-gospodarczych planuje się realizację działań mających na celu wsparcie kształcenia zawodowego i jego dostosowanie do potrzeb rynku pracy. Wsparciu procesu podniesienia poziomu rozwoju społecznego mieszkańców służyć będą projekty mające na celu podniesienie jakości kształcenia ogólnego, co sprzyjać będzie nabywaniu przez uczniów kompetencji kluczowych, wyrównywaniu szans rozwojowych i wzrostowi ich aktywności. Projekty mające na celu zwiększenie dostępu do dobrej jakości wychowania przedszkolnego wpłyną zarówno na możliwości podjęcia pracy przez opiekunów dzieci, jak i na wzrost kompetencji miękkich u dzieci, aktywności i zainteresowania nauką, umożliwiając jednocześnie włączenie społeczne i integrację z rówieśnikami dzieci z rodzin defaworyzowanych. Dzięki działaniom wspierającym rozwój instytucji kultury, odnowę przestrzeni publicznych i powstanie nowej bazy sportowej mieszkańcy gmin notujących sytuację problemową zyskają przestrzeń do realizacji działań o charakterze sportowym, kulturalno-rozrywkowym oraz działań włączających i możliwość integracji społecznej i międzypokoleniowej, umożliwiając tym samym włączenie społeczne osób wymagających wsparcia.

- **gminy: Koneck, Zbójno, miejska Aleksandrów Kujawski, wiejska Aleksandrów Kujawski, miejska Chełmża, miejska Golub-Dobrzyń, Nieszawa** (wskazane z poziomu regionalnego jako problemowe pod względem niskiego poziomu rozwoju społecznego, a dodatkowo pierwsze dwie wymienione gminy zaliczone na poziomie krajowym do gmin zmarginalizowanych), dla których w celu niwelowania występujących na ich terenie problemów planuje się różnorakie działania, w tym wsparcie terenów inwestycyjnych umożliwiających zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, co w połączeniu ze zwiększeniem dostępu do wysokiej jakości wychowania przedszkolnego może bezpośrednio przyczynić się do zmniejszenia poziomu bezrobocia oraz działania usprawniające system transportowy, zwiększające dostęp do transportu publicznego. Działania na rzecz rozwoju infrastruktury turystycznej przyczynią się do wzrostu potencjału turystycznego gmin. W celu podniesienia jakości życia mieszkańców obszarów problemowych i zwiększenia aktywności społecznej realizowane będą działania wspierające rozwój instytucji kultury, przyszłolnej bazy sportowej i nadanie nowych funkcji zdegradowanym przestrzeniom publicznym, co wpłynie na zwiększenie dostępu do infrastruktury społecznej i atrakcyjnej przestrzeni umożliwiającej integrację i realizację zajęć sportowych i kulturalno-rekreacyjnych. Na wzrost poziomu rozwoju społecznego wpłynie również realizacja projektów podnoszących jakość kształcenia ogólnego oraz kształcenia zawodowego.

- **gminy: Ciechocin, Kijewo Królewskie, Lisewo, Zakrzewo** (wskazane z poziomu regionalnego jako problemowe pod względem niskiego poziomu przedsiębiorczości), dla których planuje się realizację działań z zakresu poprawy jakości kształcenia ogólnego, co w wyniku poprawy poziomu nauczania, i wzrostu kompetencji kluczowych, w tym cyfrowych, wpłynie w przyszłości na zwiększenie poziomu aktywizacji społecznej na rynku pracy, a tym samym pozytywnie wpłynie na zdiagnozowany w gminie problem niskiego poziomu przedsiębiorczości. Planowane jest również działanie mające na celu odnowę przestrzeni publicznej, poprawiając dostępność dla wszystkich grup społecznych, w tym defaworyzowanych, co pozytywnie wpłynie na wzrost aktywności społecznej i jakość życia mieszkańców obszaru problemowego.

Wpływ na poprawę sytuacji wszystkich gmin problemowych MOF Torunia będą miały również działania prowadzone przez samorządy powiatowe w zakresie wzmacniania jakości szkolnictwa zawodowego i jego dostosowania do lokalnych rynków pracy, w zakresie podniesienia jakości kształcenia ogólnego, co wpłynie na wzrost kompetencji miękkich i aktywności uczniów oraz w zakresie rozwoju opieki zdrowotnej, co przyczyni się do lepszego dostępu do lepszej jakości opieki lekarskiej, wpływając na podniesienie stanu zdrowia mieszkańców.

5. Wizja rozwoju obszaru - oczekiwany wynik realizacji działań planowanych w ramach Polityki Terytorialnej

Realizacja projektów w ramach zaproponowanych celów strategicznych na terenie MOF Torunia przyczyni się do podniesienia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru, zwiększenia powiązań społeczno-gospodarczych wewnątrz obszaru oraz wesprze proces zielonej transformacji i rozwoju gospodarki zeroemisyjnej.

MOF Torunia stanie się obszarem bardziej atrakcyjnym gospodarczo, dzięki przygotowanym uzbrojonym terenom inwestycyjnym, służącym pozyskaniu inwestorów i tworzeniu nowych miejsc pracy dla mieszkańców całego obszaru. W wyniku podnoszenia jakości i dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy wzmocnione zostaną kompetencje zawodowe przyszłych pracowników.

Ograniczony zostanie negatywny wpływ człowieka na atmosferę, do czego przyczyni się poprawa funkcjonowania i rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego na terenie miast, połączony z rozbudową sieci dróg rowerowych umożliwiającą ekologiczne przemieszczanie się na terenie obszaru. Realizacja dróg rowerowych i pieszo-rowerowych wpłynie też na zwiększenie dostępności, gdyż umożliwi mieszkańcom obszaru bezpieczną i ekologiczną podróż rowerem w celu skorzystania z usług publicznych czy dotarcia do miejsc pracy. Stan czystości powietrza poprawi się także w wyniku realizacji działań z zakresu modernizacji źródeł ciepła oraz modernizacji energetycznej budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, jak również modernizacji oświetlenia ulicznego, dzięki czemu zwiększy się efektywność energetyczna i zmniejszy się emisja zanieczyszczeń do atmosfery. Poprawi się dostęp mieszkańców do dobrej jakości wody pitnej oraz ograniczone zostaną jej straty w wyniku modernizacji przestarzałych systemów i sieci wodociągowych.

MOF Torunia będzie cechował się większą odpornością na skutki negatywnych zmian klimatycznych. Proces adaptacji do zmian klimatu wsparty zostanie poprzez tworzenie nowych terenów zielonych, uporządkowanie terenów zieleni istniejącej, realizację nasadzeń i zagospodarowanie wód opadowych.

Na terenie MOF Torunia nastąpi poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wzrost poziomu i zwiększenie dostępu do usług publicznych, zwłaszcza edukacyjnych, wychowania przedszkolnego, kulturalnych i ochrony zdrowia. W wyniku realizacji projektów edukacyjnych uczniowie obszaru będą lepiej wykształceni i uzyskają dodatkowe kompetencje kluczowe oraz umiejętności uniwersalne, zwłaszcza w zakresie kompetencji matematyczno-przyrodniczych, językowych, cyfrowych niezbędnych w przyszłym procesie nauki i pozyskiwania pracy. Zwiększy się dostęp do wychowania przedszkolnego w wyniku utworzenia nowych miejsc przedszkolnych, a wdrożenie nowoczesnych metod prowadzenia zajęć i zwiększenie oferty edukacyjnej, jak również rozbudzanie zainteresowań dzieci poznawaniem świata i nauką przyczyni się do wzrostu atrakcyjności placówek. Zarówno w procesie kształcenia szkolnego, jak i wychowania przedszkolnego uwzględniane będą potrzeby osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zwiększając dostępność do nauki i zabawy w grupie rówieśników, co sprzyjać będzie integracji, rozwojowi tolerancji i wzmocnieniu więzi międzyludzkich. W procesie kształcenia i wychowania, uczniowie i dzieci przedszkolne uzyskają lepsze wsparcie ze strony nauczycieli, którzy podniosą swoje kompetencje i kwalifikacje w wyniku uczestnictwa w stażach i szkoleniach.

Zwiększy się udział mieszkańców w życiu społeczno-kulturalnym obszaru w wyniku podniesienia jakości i modernizacji obiektów kultury. Rozwój bazy sportowej przyczyni się do zwiększenia aktywności ruchowej mieszkańców obszaru, w tym dzieci i młodzieży, a realizacja działań z zakresu ochrony zdrowia wpłynie na podniesienie jakości i zwiększenie dostępności do ambulatoryjnych zdrowotnych świadczeń specjalistycznych, co jest szczególnie istotne w kontekście starzejącego się społeczeństwa. Skutkiem tego będzie zdrowsze społeczeństwo.

Przestrzeń stanie się bardziej atrakcyjna i dostępna dla mieszkańców obszaru oraz turystów. Odnowione zostaną zaniedbane lub zniszczone przestrzenie publiczne, które służyć będą społecznościom lokalnym oraz osobom przyjezdnym, umożliwiając bezpieczne spędzanie wolnego czasu, wzmacniając integrację i kontakty międzyludzkie. W wyniku realizacji infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej wzmocniony zostanie potencjał turystyczny obszaru.

W celu wzmocnienia rozwoju MOF Torunia, oprócz działań realizowanych w ramach polityki terytorialnej, na obszarze planuje się także realizację działań uzupełniających w ramach instrumentu RLKS, działań rewitalizacyjnych prowadzonych w Toruniu na podstawie „Programu Rewitalizacji Torunia do roku 2027” oraz realizację projektów finansowanych ze środków krajowych.

6. Cele rozwojowe obszaru

CEL GŁÓWNY: Podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej

CEL OPERACYJNY 1: Konkurencyjna gospodarka i wykształcone kadry

- Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego
- Podnoszenie jakości kształcenia zawodowego
- Zwiększanie powierzchni terenów inwestycyjnych

wiązka a: Wsparcie trwałego rozwoju i konkurencyjności gospodarki obszaru MOF

CEL OPERACYJNY 2: Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna

- Rozwój i usprawnianie systemu transportu miejskiego, w tym budowa/modernizacja węzłów zintegrowanych i infrastruktury przystankowej
- Przejście na czysty transport miejski, w tym zakup taboru oraz rozwój infrastruktury umożliwiającej zasilanie paliwami alternatywnymi

wiązka b. Wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej

- Inwestycje w infrastrukturę przeznaczoną dla rowerów

wiązka c. Spójna sieć dróg rowerowych na obszarze MOF

- Modernizacja ciepłowni lokalnych **wiązka d. Poprawa efektywności**
- Poprawa efektywności sieci ciepłowniczych (budowa i modernizacja) **energetycznej**
- Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych **oraz redukcja**
- Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej **emisji gazów cieplarnianych na obszarze MOF**
- Wymiana i modernizacja oświetlenia ulicznego

- Zwiększanie efektywności sieci wodociągowych **wiązka e. Poprawa dostępu do dobrej jakości wody i zrównoważona gospodarka wodna**

- Działania adaptacyjne w miastach w tym nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi **wiązka f. Działania adaptacyjne mające na celu budowanie odporności i przystosowanie do zmian klimatu**

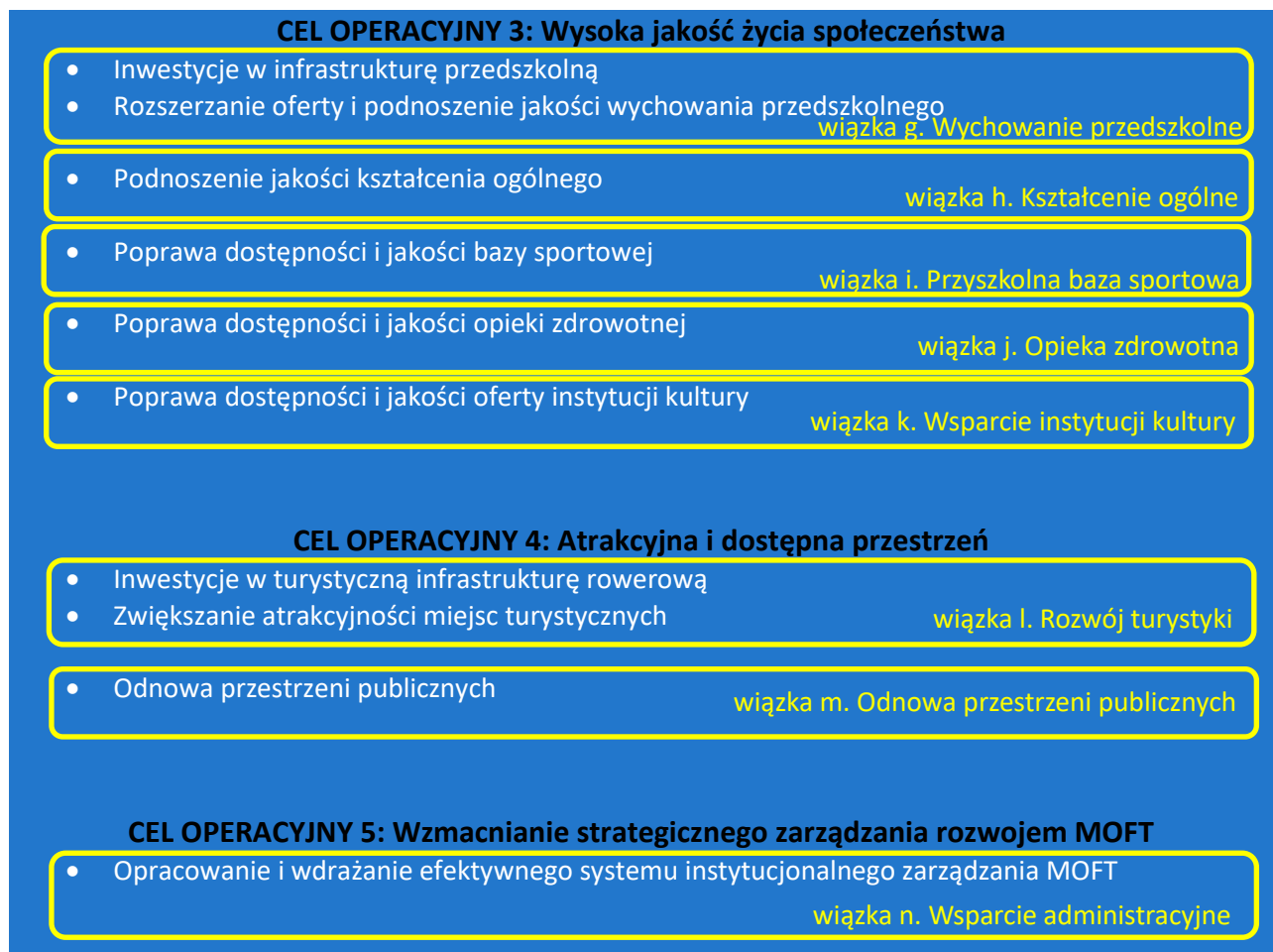

Tabela. Struktura celów i działań ze wskazaniem wiązek projektów

Cel główny: Podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej

Głównym celem realizacji strategii służącej wsparciu rozwoju w ramach Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego jest „Podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej”. Cel główny swoim zakresem obejmuje wszystkie zagadnienia mieszczące się w ramach celów szczegółowych i określa (stanowi swego rodzaju deklarację) wizję rozwoju obszaru, do której będzie się dążyć poprzez realizację zaplanowanej interwencji w ramach polityki terytorialnej województwa. Cel ten zdefiniowano na podstawie zidentyfikowanych problemów i potrzeb rozwojowych występujących na obszarze realizacji Strategii, a jego wypełnienie związane będzie przede wszystkim z rozwojem innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, w tym rozwojem rynku pracy, kształtowaniem stanu środowiska przyrodniczego, poprawą szeroko rozumianego rozwoju społecznego, zwłaszcza w aspekcie rozwoju i dostępności do usług z zakresu edukacji, zdrowia, kultury i sportu oraz kształtowaniem warunków i przestrzeni dla wysokiej jakości życia.

Cele operacyjne:

1. Cel operacyjny: Konkurencyjna gospodarka i wykształcone kadry

Słaby potencjał gospodarczy Torunia jako ośrodka rdzeniowego na tle kraju stanowi barierę rozwoju przedsiębiorczości oraz innowacyjności i ma wpływ na sytuację całego obszaru funkcjonalnego.

MOF Torunia obejmuje rozległy i zróżnicowany obszar, na którym występują bardzo duże różnice w poziomie przedsiębiorczości oraz identyfikowane ciągłe zapotrzebowanie na przygotowane i uzbrojone tereny inwestycyjne na potrzeby rozwoju gospodarczego.

Cel operacyjny „Konkurencyjna gospodarka i wykształcone kadry” ukierunkowany jest na wzrost potencjału gospodarczego i rozwój innowacyjności zarówno Torunia, jak i całego obszaru MOF. Obejmuje przede wszystkim projekty realizowane w zakresie poprawy infrastruktury i jakości kształcenia zawodowego. Ponadto cel ten odnosi się do projektów związanych z podniesieniem atrakcyjności gospodarczej obszaru tj. projektów dotyczących uzbrojenia terenu.

W ramach celu realizowane będą projekty ukierunkowane na poprawę jakości, efektywności i skuteczności kształcenia zawodowego oraz działania wpływające na dostosowanie tego rodzaju kształcenia do potrzeb rynku pracy. Cel „Konkurencyjna gospodarka i wykształcone kadry” obejmuje także projekty wpływające na dostosowanie kształcenia zawodowego do wymogów zielonej i cyfrowej transformacji oraz projekty związane z promowaniem tego rodzaju kształcenia jako wysokiej jakości ścieżki kariery wymagającej wysokich kwalifikacji. Ponadto w celu poprawy jakości oraz dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy realizowane będą inwestycje w infrastrukturę edukacyjną i szkoleniową szkół oraz centrów i placówek prowadzących kształcenie zawodowe. Dostępność wysoko wykwalifikowanych kadr będzie miała bezpośredni wpływ na podniesienie poziomu innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej regionu. W ramach celu realizowane będą również działania polegające na uzbrojeniu terenów inwestycyjnych, które mają za zadanie przyciąganie inwestorów i zachęcenie ich do prowadzenia działalności gospodarczej na terenach lokalnych.

Cel „Konkurencyjna gospodarka i wykształcone kadry” będzie realizowanych w ramach wiązki projektów pn. „Wsparcie trwałego rozwoju i konkurencyjności gospodarki obszaru MOF”.

Zakładane efekty realizowanych działań to zwiększenie dostępności do usług publicznych na terenie całego MOF Torunia w zakresie wysokiej jakości edukacji zawodowej, podniesienie atrakcyjności szkolnictwa zawodowego oraz wzmocnienia kompetencji zawodowych absolwentów i pracowników szkół. Wsparcie edukacji zawodowej przyczyni się do zwiększenia zasobu profesjonalnych kadr pracowniczych, zgodnie z celem rozwijania konkurencyjnej gospodarki i wykształconych kadr na obszarze MOF. Działania ukierunkowane na dostosowanie kształcenia zawodowego do wymogów zielonej transformacji będą mieć również wpływ na osiągnięcie efektu synergii w odniesieniu do efektów działań planowanych do realizacji w ramach celu operacyjnego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna”.

Działania polegające na uzbrojeniu terenów inwestycyjnych zwiększą atrakcyjność gospodarczą całego obszaru MOF Torunia oraz zachęcą inwestorów do prowadzenia działalności gospodarczej na terenach lokalnych.

2. Cel operacyjny: Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna

Problematyka zmian klimatu nie oddziałuje jedynie na poziomie globalnym, lecz wpływa na realne problemy lokalnych społeczności w gminach i miastach. Zmiany klimatyczne powodują nie tylko dysfunkcje i niedogodności w codziennym funkcjonowaniu człowieka, ale mogą również doprowadzać do istotnych awarii infrastruktury czy wystąpienia zjawisk o charakterze katastroficznym. Cel operacyjny „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna” ukierunkowany jest na zniwelowanie negatywnych skutków zmian klimatu na środowisko przyrodnicze i społeczne obszaru MOF, a w konsekwencji ochronę wrażliwych na te zmiany grup społecznych i zmniejszenie kosztów wdrażania i eksploatacji inwestycji.

Cel operacyjny „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna” bezpośrednio związany jest z poprawą stanu środowiska przyrodniczego tj. obejmuje projekty dotyczące poprawy efektywności energetycznej, redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza, przystosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, zrównoważonej gospodarki wodnej oraz gospodarki zeroemisyjnej.

Do najważniejszych wyzwań związanych z poprawą stanu środowiska przyrodniczego należą kwestie poprawy jakości powietrza i gospodarki wodnej. Cel „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna” zawiera szereg wielokierunkowych działań, które wpłyną na poprawę obecnego systemu energetycznego oraz efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wodnych. I tak, kompleksowa modernizacja energetyczna, rozwój efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych opartych na źródłach OZE, budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego opartego na technologii LED doprowadzą do redukcji zużycia energii cieplnej i elektrycznej, a tym samym znacząco wpłyną na redukcję zanieczyszczeń powietrza. Obok projektów energetycznych poprawie stanu powietrza będą służyć także działania z zakresu rozwoju i usprawnienia nisko- i zeroemisyjnego transportu publicznego m.in. zakup „czystego” taboru wraz z niezbędną infrastrukturą, działania związane z ułatwieniem podróży multimodalnych („park&ride”, „bike&ride”), czy nawet inwestycje w infrastrukturę rowerową, przyczyniające się do priorytetyzacji ruchu pieszego i rowerowego, tym samym zmniejszające ilość emitowanych zanieczyszczeń do powietrza. Wsparcie zielonej i niebieskiej infrastruktury, nasadzenia i zazielenienia w miastach przyczynią się do zwiększenia powierzchni terenów zielonych, a tym samym realizując zadania małej retencji pozwolą na skuteczne i efektywne gospodarowanie wodami opadowymi, przez co pozytywnie wpłyną na zaadaptowanie miast do zmian klimatu. Natomiast projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych, odpowiadające na problem malejących zasobów wodnych, ukierunkowane zostaną na ograniczenie strat wody oraz efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wodnych.

Cel operacyjny „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna” realizowany będzie w ramach następujących wiązek projektów:

- Wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej,
- Spójna sieć dróg rowerowych na obszarze MOF,
- Poprawa efektywności energetycznej oraz redukcja emisji gazów cieplarnianych na obszarze MOF,
- Poprawa dostępu do dobrej jakości wody i zrównoważona gospodarka wodna,
- Działania adaptacyjne mające na celu budowanie odporności i przystosowanie do zmian klimatu.

Zakładane efekty działań realizowanych ma ramach celu to poprawa jakości powietrza i ograniczenie emisji zanieczyszczeń, redukcja zużycia energii cieplnej i elektrycznej, zwiększenie dostępności do usług publicznych w zakresie dostaw wody dobrej jakości, ograniczenie strat wody w sieciach wodociągowych oraz jej odpowiednie magazynowanie i oczyszczanie, a także skuteczne i efektywne gospodarowanie wodami opadowymi na terenie MOF Torunia.

Realizacja celu, poprzez pozytywny wpływ na środowisko oraz infrastrukturę komunikacyjną, energetyczną i wodociągową na terenie MOF Torunia, umożliwi osiągnięcie synergii z rezultatami przedsięwzięć planowanych w ramach celu operacyjnego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

3. Cel operacyjny: Wysoka jakość życia społeczeństwa

MOF Torunia charakteryzuje rozległy i zróżnicowany obszar, na którym występują znaczne różnice w dostępie do usług specjalistycznych - zwłaszcza edukacyjnych, wychowania przedszkolnego, kulturalnych i ochrony zdrowia. Kluczową rolę w dostępie mieszkańców MOF do usług specjalistycznych wysokiej jakości pełni Toruń. W mieście rdzeniowym obszar, będącym jednocześnie jednym

z największych miast w województwie, skupione są placówki realizujące świadczenia zdrowotne - zwłaszcza specjalistyczne, usługi w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3, wysokiej jakości usługi edukacyjne wraz z zapleczem sportowym, a także większość instytucji świadczących usługi kulturalne. Cel operacyjny „Wysoka jakość życia społeczeństwa” zakłada wyrównanie dostępu oraz poprawę jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu (m.in. przedszkola, przyszkolna baza sportowa), podniesienie jakości kształcenia ogólnego, ochronę zdrowia oraz wsparcie instytucji kultury na terenie całego obszaru MOF Torunia.

Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości infrastruktury i usług społecznych skorelowane jest z kompleksową poprawą warunków kształcenia przedszkolnego tj. tworzeniem nowych miejsc wychowania przedszkolnego, a także działaniami wpływającymi na poprawę oferty i jakości świadczonych usług edukacyjnych oraz z działaniami inwestycyjnymi w nowoczesne edukacyjne bazy sportowe dostępne także dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wysoka jakość życia społecznego to także projekty w zakresie poprawy jakości i efektywności kształcenia ogólnego. Działania te przyczynić się mają przede wszystkim do wyrównywania szans edukacyjnych wewnątrz- i międzyregionalnych. Projekty realizowane dla uczniów obejmować będą m.in. podnoszenie kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych), społecznych, społeczno-emocjonalnych, podstawowych, przekrojowych lub dotyczących zielonej lub cyfrowej transformacji. Nie zabraknie również działań w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego czy edukacji włączającej. Wsparcie dla przedstawicieli kadry będzie dotyczyć m. in. podnoszenia kompetencji lub nabywania kwalifikacji związanych z danym zawodem, podnoszenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych), społeczno-emocjonalnych, przekrojowych lub związanych z zieloną lub cyfrową transformacją. Kadry szkół i placówek będzie udzielana pomoc w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych lub wychowawczych. Z kolei szkoły i placówki prowadzące kształcenie ogólne uzyskają możliwość poprawy warunków kształcenia w ramach dostosowania do wymogów edukacji włączającej, w tym poprawy dostępności. Rozwój opieki specjalistycznej, rehabilitacji medycznej, deinstytucjonalizacja usług opieki zdrowotnej, tworzenie i dostosowanie infrastruktury podmiotów leczniczych do wymagań osób ze szczególnymi potrzebami oraz zakup sprzętu medycznego i aparatury medycznej to kolejne elementy, jakie zostały zawarte w celu „Wysoka jakość życia społeczeństwa”. Natomiast działania związane ze wsparciem instytucji kultury ukierunkowane będą na rozwój i funkcjonowanie oferty instytucji kultury dostosowanej do odbiorców lokalnych oraz regionalnych, a także na zadania w zakresie budowy/rozbudowy/remontu, wyposażenia oraz adaptacji obiektów do pełnienia funkcji kulturalnych. Cel ten obejmuje także działania związane z odrestaurowaniem i konserwacją ogólnodostępnych obiektów zabytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu wokół nich. Sektor kultury stanowi bowiem istotny potencjał zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, przez co jest ważnym elementem wpływającym na podniesienie jakości życia.

Cel operacyjny „Wysoka jakość życia społeczeństwa” będzie realizowany w ramach następujących wiązek projektów:

- Wychowanie przedszkolne,
- Kształcenie ogólne,
- Przyszkolna baza sportowa,
- Opieka zdrowotna,
- Wsparcie instytucji kultury.

Zakładane efekty działań podejmowanych w ramach omawianego celu to utworzenie nowych miejsc przedszkolnych, poprawa oferty i jakości świadczonych usług edukacyjnych, zwiększenia dostępności do wysokiej jakości kształcenia ogólnego - dostosowanego do potrzeb rynku pracy, wyrównanie dostępu do wysokiej jakości bazy sportowej, zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług

z zakresu opieki zdrowotnej oraz rozwoju rehabilitacji medycznej w warunkach dziennych, poprawę dostępności do działalności kulturalnej.

Poprawa jakości życia mieszkańców MOF poprzez zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług specjalistycznych - w tym edukacyjnych - dostosowanych do potrzeb rynku pracy - powinny przełożyć się na wzrost i rozwój postępu społecznego i gospodarczego i osiągnięcie synergii z działaniami planowanymi w ramach realizacji celu operacyjnego „Konkurencyjna gospodarka i wykształcone kadry”.

4. Cel operacyjny: Atrakcyjna i dostępna przestrzeń

Na terenie MOF Torunia dostrzega się potrzeby w zakresie odnowy przestrzeni publicznych poprzez ich zagospodarowanie i przystosowanie do potrzeb lokalnych społeczności. Cel operacyjny „Atrakcyjna i dostępna przestrzeń” obejmuje zagadnienia związane z rewitalizacją i odnową przestrzeni publicznej, turystyką oraz ścieżkami rowerowymi prowadzącymi do atrakcji turystycznych. Odnowa przestrzeni publicznych na obszarze przyczyni się także do poprawy stanu środowiska przyrodniczego i będzie miała pozytywny wpływ na złagodzenie negatywnych zmian klimatu, gdyż wiąże się z zagospodarowaniem terenów zielonych, nowymi nasadzeniami i wykonaniem zabiegów pielęgnacyjnych istniejącej szaty roślinnej.

W celu przywrócenia lub nadania nowych funkcji, kulturalnych, społecznych lub edukacyjnych zdegradowanej przestrzeni, obiektom bądź terenom, w ramach celu „Atrakcyjna i dostępna przestrzeń” realizowane będą projekty polegające m.in. na ich przebudowie, remoncie, adaptacji (wraz z wyposażeniem) oraz projekty mające na celu uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznej, służące udostępnieniu terenów dla mieszkańców. W obszarze turystyki realizowane zostaną projekty przyczyniające się do rozwoju oferty turystycznej bazującej na lokalnych potencjałach turystycznych oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, polegające m.in. na rozwoju infrastruktury turystycznej wraz z zakupem wyposażenia i sprzętu oraz adaptacji obiektów do pełnienia funkcji turystycznych. Działania te ukierunkowane będą na tworzenie lub rozszerzanie istniejących tras i szlaków turystycznych różnych rodzajów (np. piesze, wodne, rowerowe), w tym budowę, przebudowę i rozbudowę infrastruktury poprawiającej dostępność obiektów i atrakcji turystycznych oraz zagospodarowanie ich bezpośredniego otoczenia (m.in. parkingi, ciągi komunikacyjne, infrastruktura dla osób z niepełnosprawnościami, zielona infrastruktura). W ramach realizacji celu możliwa będzie także budowa/przebudowa szlaków i ścieżek rowerowych, prowadzących do atrakcji turystycznych lub miejsc bezpośrednio z nimi powiązanych.

Cel operacyjny „Atrakcyjna i dostępna przestrzeń” realizowany będzie w ramach następujących wiązek projektów:

- Rozwój turystyki,
- Odnowa przestrzeni publicznych i rewitalizacja.

Oczekiwane efekty planowanych działań to wzrost potencjału turystycznego obszaru MOF, rozwój oferty turystycznej bazującej na lokalnych potencjałach turystycznych oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, poprawa dostępności do atrakcji turystycznych, przywrócenie atrakcyjności terenów zdegradowanych lub zniszczonych, które utraciły możliwość pełnienia swej pierwotnej funkcji, lub pełnienie tej funkcji zostało wyraźnie ograniczone, stworzenie ogólnodostępnych miejsc integracji międzypokoleniowej i wzmacnianie więzi międzyludzkich w ramach lokalnych społeczności na terenie całego obszaru MOF. Efektem działań podejmowanych w ramach celu będzie również poprawa stanu środowiska przyrodniczego na obszarze MOF i złagodzenie negatywnych zmian klimatu, gdyż planowane działania wiążą się z zagospodarowaniem terenów zielonych, nowymi nasadzeniami

i wykonaniem zabiegów pielęgnacyjnych istniejącej szaty roślinnej - co pozwoli na osiągnięcie efektu synergii z efektami działań planowanych do realizacji w ramach celu operacyjnego Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna.

5. Cel operacyjny: Wzmacnianie strategicznego zarządzania rozwojem MOFT

Niski poziom zinstytucjonalizowanej współpracy w zakresie rozwoju MOF jest zagrożeniem przy wykorzystaniu szansy wynikającej z dostępności środków z funduszy strukturalnych na rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych. Cel operacyjny „Wzmacnianie strategicznego zarządzania rozwojem MOFT” obejmuje działania mające na celu wsparcie zdolności administracyjnej w zakresie wdrażania Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

W ramach realizacji celu możliwe będzie wynagradzanie osób odpowiedzialnych za realizację polityki terytorialnej, zakup wyposażenia biurowego, sprzętu komputerowego oraz materiałów biurowych i eksploatacyjnych, jak również organizacja spotkań w ramach Stowarzyszenia Metropolia Toruńska związanych z wdrażaniem polityki terytorialnej i rozwijaniem współpracy. Realizacja projektów przypisanych do celu „Wzmacnianie strategicznego zarządzania rozwojem MOFT” zapewni stworzenie i utrzymanie odpowiednich warunków pracy oraz zatrudnienie wykwalifikowanych pracowników, gwarantujących skuteczne wykonywanie obowiązków związanych z realizacją Polityki Terytorialnej.

Cel operacyjny „Wzmacnianie strategicznego zarządzania rozwojem MOFT” będzie realizowany w ramach wiązki pn. „Wsparcie administracyjne”.

Zakładane efekty działań podejmowanych w ramach realizacji celu to stworzenie efektywnego systemu zarządzania rozwojem MOF Torunia - zapewnienie kompleksowego wsparcia oraz zabezpieczenie odpowiedniego zaplecza kadrowego i technicznego dla Stowarzyszenia, które pozwoli na sprawne zarządzanie, wdrażanie i monitorowanie działań przyjętych w ramach Strategii ZIT MOF Torunia.

7. Tryb i zasady wyboru projektów

Warunkiem wyboru projektów do listy podstawowej Strategii ZIT MOF Torunia było realizowanie przez nie wskazanych celów, które odwołują się do obszarów problemowych, potrzeb oraz potencjałów rozwojowych zdefiniowanych na podstawie diagnozy Strategii. Wyniki analizy szans i wyzwań rozwojowych zawartych w diagnozie Strategii MOF Torunia były punktem wyjścia do wyznaczenia logicznie powiązanych z nimi celów, a te podstawą wyboru przedsięwzięć zmierzających do ich osiągnięcia.

Zgodnie z dokumentem „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027” istotą Strategii ZIT jest realizacja projektów zintegrowanych tj. wpisujących się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem i ukierunkowanych na rozwiązywanie wspólnych problemów - projekt zintegrowany ma wpływ na więcej niż jedną gminę w MOF oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii.

Ww. dokument wskazuje ponadto, iż projekt zintegrowany powinien realizować jeden lub kilka z następujących celów:

- a. wspierać rozwój gospodarczy;
- b. dążyć do neutralności klimatycznej;

- c. wpływać na zwiększenie dostępności do usług publicznych;
- d. realnie przekładać się na poprawę jakości życia mieszkańców;
- e. opierać się na inteligentnym zarządzaniu.

W ramach prac nad Strategią ZIT dla MOF Torunia już od czerwca 2021 roku - od momentu podpisania „Porozumienia w sprawie współpracy na rzecz integracji społeczno-gospodarczej i zrównoważonego rozwoju gmin i powiatów w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia” - rozpoczęły się spotkania oraz konsultacje przedstawicieli władz samorządowych, podczas których rozmawiano o potrzebach i problemach poszczególnych gmin i powiatów jak i całego obszaru funkcjonalnego Miasta Torunia. Był to pierwszy etap wyboru projektów, którego celem było zdiagnozowanie potrzeb oraz zgłoszenie propozycji projektowych w oparciu o ideę budowania partnerstwa i współpracy, z uwzględnieniem powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych wszystkich członków porozumienia.

Propozycje projektowe zgłaszane przez poszczególnych partnerów Porozumienia, wcześniej wewnątrz konsultowane były z mieszkańcami gmin, radnymi, radami sołectkimi, organizacjami pozarządowymi działającymi na danym obszarze - kołami gospodyń wiejskich, klubami seniora, klubami sportowymi, a niektóre zgłaszane były przez samych mieszkańców w bezpośrednich wnioskach czy zapytaniach.

W kolejnym etapie wszystkie zgłoszone przedsięwzięcia zostały poddane szczegółowej weryfikacji. Poza preferencjami wyboru przedsięwzięć określonymi dla poszczególnych obszarów wsparcia - zawartymi w dokumencie Polityka Terytorialna Województwa Kujawsko-Pomorskiego, do wszystkich zgłoszonych projektów przyjęto preferencje ogólne - sprawdzano czy dany projekt wynika z diagnozy Strategii ZIT MOF Torunia i realizuje w najwyższym stopniu cele i potrzeby rozwojowe danego obszaru oraz czy jest to projekt zintegrowany.

Zgodnie z dokumentem „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027”, projekt zintegrowany powinien spełniać przynajmniej jeden z dwóch warunków:

- a. być projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej;
- b. deklarować wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu, tj. wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin obszaru funkcjonalnego, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Ponadto, Partnerzy porozumienia przyjęli dodatkowe kryteria wyboru projektów, które miały za zadanie wspomóc wewnętrzny proces negocjacji i doprowadzić do wyboru przedsięwzięć, które w najwyższym stopniu służyć będą zaspokojeniu potrzeb rozwojowych obszaru MOF Torunia oraz wykorzystaniu jego potencjału:

- projekt realizuje cele główne i operacyjne Strategii Przyspieszenia 2030+,
- projekt charakteryzuje osiągnięcie pełnej gotowości technicznej najpóźniej do połowy 2025 r.,
- projekt spełnia zasady DNSH,
- projekt charakteryzuje się istotnym znaczeniem dla rozwoju MOF Torunia w aspekcie społecznym, gospodarczym, środowiskowym.

Wybrane przedsięwzięcia musiały również wykazywać zgodność z założeniami dokumentu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027, którego pierwsza wersja ukazała się w październiku 2021

roku. Były również aktualizowane pod kątem merytorycznym i finansowym z uwzględnieniem dokumentu FEdKP 2021-2027 oraz założeń dokumentu Polityka Terytorialna Województwa Kujawsko-Pomorskiego, w którym wskazane zostały m. in. główne założenia Polityki Terytorialnej oraz podział alokacji na poszczególne instrumenty terytorialne. Projekty proponowane do dofinansowania zostały również zaprezentowane partnerom społeczno-gospodarczym wybranym do Rady ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia.

Przedsięwzięcia planowane do dofinansowania przekazane zostały Instytucji Zarządzającej w formie fiszek projektowych. Ostateczny wybór projektów do dofinansowania dokonany będzie przez IZ w trybie konkurencyjnym w wyniku konkursów ogłaszanych zgodnie z harmonogramem.

8. Uzasadnienie wyboru projektów

Zgodność z dokumentami programowymi

Niniejsza strategia terytorialna realizowana będzie w zgodności z przyjętym Programem *Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza (FEdKP) 2021-2027*. Program ten umożliwia ubieganie się o wsparcie na realizację projektów w ramach instrumentów terytorialnych takich jak m.in. ZIT, czy IIT. W województwie kujawsko-pomorskim tymi instrumentami objęte są konkretne obszary (tzw. obszary prowadzenia polityki terytorialnej), które wyznaczone zostały w *Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 - Strategia Przyspieszenia 2030+*. We wspomnianym programie FEdKP zapisano, iż to strategię ZIT/IIT będą określały kierunki wsparcia i projekty dostosowane do specyfiki danego obszaru, zgodnie z przyjętymi założeniami rozwojowymi dla poszczególnych poziomów Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Niniejsza Strategia określa zatem listę projektów odpowiadających na problemy oraz potrzeby obszaru MOF Torunia, które wynikają z zakresu wsparcia w ramach Celów Polityki: CP2, CP4, CP5 scharakteryzowanego w programie FEdKP. Wszystkie projekty wskazane do realizacji w ramach niniejszej Strategii, dla których planowane jest finansowanie ze środków programu FEdKP 2021-2027, wykazują pełną zgodność z zapisami tego programu.

Zgodność z potrzebami rozwojowymi obszaru

Bardzo duże znaczenie w kontekście możliwych do uzyskania efektów w wyniku realizacji zaplanowanych projektów, posiada stopień wpisania się ich w potrzeby rozwojowe obszaru. Aby stworzyć dobre warunki dla rozwoju całego obszaru, należy ukierunkować interwencję na najbardziej istotne sfery, w których występuje potencjał do jego osiągnięcia. Poza tym bardzo ważna jest również odpowiedź na diagnozowane na danym obszarze problemy, które mogą z kolei ograniczać możliwość prowadzenia działań w kluczowych sferach (przykładem może być np. mała liczba miejsc w placówkach przedszkolnych, co ogranicza możliwość podniesienia dostępności do usług w sferze wychowania przedszkolnego). Zaplanowane do realizacji projekty na obszarze MOF Torunia wpisują się w potrzeby rozwojowe w poszczególnych sferach.

Preferencje określone dla poszczególnych obszarów wsparcia

Ostateczny wybór projektów proponowanych do dofinansowania dokonany został z uwzględnieniem katalogu preferencji dla poszczególnych obszarów wsparcia określony w dokumencie Polityka Terytorialna Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Wszystkie przedsięwzięcia pogrupowane zostały w

tematyczne wiązki projektów, mających wspólny cel główny - podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej na obszarze MOF Torunia.

Spośród wszystkich zgłoszonych propozycji wybrane zostały te, które najlepiej realizują katalog preferencji oraz spełniają założenia wynikające z tego katalogu.

W ramach wiązki projektów: **Wsparcie trwałego rozwoju i konkurencyjności gospodarki obszaru MOF**, zaproponowano projekty uwzględniając następujące preferencje:

- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
 - stosowanie rozwiązań z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury w odniesieniu do zakładów i budynków powstających na wspieranym terenie inwestycyjnym,
 - zastosowanie gatunków rodzimych w zagospodarowywaniu terenów otaczających,
 - preferowane pod działalność gospodarczą będą obszary nieobejmujące terenów cennych przyrodniczo;
- preferencje dla projektów zakładających wykorzystanie istniejącej infrastruktury;
- preferencje dla projektów obejmujących w szczególności infrastrukturę związaną z kształceniem w zawodach, na które istnieje regionalne lub lokalne zapotrzebowanie, w tym zgodnych z Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami.

W ramach wiązki projektów: **Wsparanie zrównoważonej mobilności miejskiej i spójnej sieci dróg rowerowych na obszarze MOF**, realizowanych w oparciu o SUMP, wybrano projekty, biorąc pod uwagę następujące preferencje:

- preferencje w zakresie wykorzystania pojazdów napędzanych przy zastosowaniu technologii wodorowej oraz innych bezemisyjnych form napędu;
- w miastach posiadających transport szynowy (tramwaje) - preferencje dla rozwoju tej gałęzi transportu zbiorowego poprzez inwestycje w infrastrukturę szynową;
- preferencje z zakresu realizacji inwestycji w oparciu o SUMP

W ramach wiązki projektów: **Poprawa efektywności energetycznej oraz redukcja emisji gazów cieplarnianych na obszarze MOF**, uwzględniono preferencje:

- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
 - w ramach prac nad zagospodarowaniem otoczenia termomodernizowanych obiektów preferowane będzie wprowadzanie gatunków rodzimych,
 - priorytetowo traktowane będą źródła ciepła wykorzystujące OZE.

W ramach wiązki projektów: **Poprawa dostępu do dobrej jakości wody i zrównoważona gospodarka wodna**, przy wyborze wzięto pod uwagę preferencje:

- preferencje dla inwestycji w stacje uzdatniania wody na obszarach wiejskich;
- preferencje dla projektów zakładających ograniczanie strat wody.

W ramach wiązki projektów: **Działania adaptacyjne mające na celu budowanie odporności i przystosowanie do zmian klimatu**, dokonano wyboru projektów uwzględniając preferencje:

- preferencja dla projektów zakładających działania z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury;

- preferencje dla projektów, które w pierwszej kolejności zakładają działania o charakterze ekosystemowym, tj. wykorzystujące naturalne mechanizmy ekosystemowe i uwzględniające wzajemnie powiązane procesy naturalne i zachowanie środowiska naturalnego w możliwie stabilnym stanie;
- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
 - w urządzeniu terenów zieleni preferowane jest wykorzystywanie rodzimych gatunków roślin.

W ramach wiązki projektów: **Wychowanie przedszkolne, kształcenie ogólne oraz przyszłolna baza sportowa**, zaproponowano projekty z uwzględnieniem preferencji:

- preferencje dla projektów, zakładających wykorzystanie istniejącej infrastruktury;
- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
 - stosowanie rozwiązań z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury,
 - zastosowanie gatunków rodzimych w zagospodarowywaniu otoczenia,
 - stosowanie dobrych praktyk z zakresu ochrony zieleni i drzew w celu zminimalizowania wpływu prowadzonych prac na występujące siedliska i gatunki.

W ramach wiązki projektów: **Opieka zdrowotna**, dokonano wyboru projektów, biorąc pod uwagę preferencje:

- tworzenie/dostosowanie infrastruktury podmiotów leczniczych celem poprawy dostępności i jakości świadczonych usług,
- zakup sprzętu medycznego i aparatury medycznej,
- wzrost efektywności leczenia, zwiększenie dostępu do specjalistycznej opieki medycznej,
- realizację inwestycji wspierających usługi w zakresie opieki dziennej, ambulatoryjnej,
- rozwiązania wspierające zgodności z zasadą DNSH.

W ramach wiązki projektów: **Wsparcie instytucji kultury, Rozwój turystyki i Odnowa przestrzeni publicznych i rewitalizacja**, wybrano projekty uwzględniając:

- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
 - stosowanie rozwiązań z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury;
 - zastosowanie gatunków rodzimych w zagospodarowywaniu otoczenia;
 - stosowanie dobrych praktyk z zakresu ochrony zieleni i drzew w celu zminimalizowania wpływu prowadzonych prac na występujące siedliska i gatunki.

Ostatecznym efektem prac nad wyborem projektów do dofinansowania jest lista projektów strategicznych, które w największym stopniu służyć będą zaspokajaniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia.

9. Lista podstawowa projektów wybranych do wsparcia wraz z ich charakterystyką

CEL OPERACYJNY 1: Konkurencyjna gospodarka i wykształcone kadry

Tabela. Lista projektów wiązki a: Wsparcie trwałego rozwoju i konkurencyjności gospodarki obszaru MOF

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-16	Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego	EFRR	Gmina Koneck	Modernizacja i adaptacja wraz z wyposażeniem Publicznej Szkoły Muzycznej I stopnia w Konecku.	Modernizacja i adaptacja wraz z wyposażeniem Publicznej Szkoły Muzycznej I stopnia w Konecku.	661 527,00	661 527,00	562 298,00	85%
ZIT-TO-42	Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Nowoczesne pracownie zawodowe odzwierciedlające rzeczywiste warunki pracy	Celem projektu jest tworzenie w szkołach zawodowych i placówkach kształcenia zawodowego GMT warunków odzwierciedlających rzeczywiste warunki pracy. Planowane działanie: dostosowanie pomieszczeń do kształcenia zawodowego w zawodach na które istnieje regionalne zapotrzebowanie, odzwierciedlających rzeczywiste warunki pracy, doposażenie tych pomieszczeń i zakup pomocy dydaktycznych niezbędnych dla uczniów i nauczycieli	846 921,00	846 921,00	719 883,00	85%
ZIT-TO-54	Kształcenie zawodowe	EFS	Gmina Miasta Toruń	Kursy nadające kwalifikacje i podwyższające kompetencje uczniów i nauczycieli szkół kształcących w zawodach szkolnictwa branżowego, praktyki zawodowe i staże dla uczniów, staże branżowe dla nauczycieli oraz doposażenie pracowni szkolnych i międzyszkolnych	Celem projektu jest podniesienie efektywności i jakości kształcenia zawodowego w szkołach GMT poprzez zwiększenie integracji szkolnictwa branżowego z rynkiem pracy oraz promowanie kształcenia zawodowego jako wysokiej jakości ścieżki kariery wymagającej wysokich kwalifikacji.	1 411 248,00	1 411 248,00	1 199 561,00	85%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-56	Kształcenie zawodowe	EFS	Gmina Miasta Toruń	Zielona transformacja w toruńskich szkołach zawodowych - dostosowanie szkół do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją	Celem projektu jest wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez podniesienie jakości i efektywności kształcenia w szkołach GMT prowadzących kształcenie zawodowe.	1 176 471,00	1 176 471,00	1 000 000,00	85%
ZIT-TO-57	Kształcenie zawodowe	EFS	Gmina Miasta Toruń	Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy	Celem projektu jest tworzenie sieci współpracy i wzajemnego uczenia się osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach zawodowych GMT oraz uczniów obcokrajowców i powracających z zagranicy w tych szkołach. Jako osoby współorganizujące kształcenie - należy rozumieć nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej.	588 235,00	588 235,00	500 000,00	85%
ZIT-TO-58	Kształcenie zawodowe	EFS	Powiat Aleksandrowski	Szkoła zawodowa szansą na przyszłość- IV etap.	Celem projektu jest poprawa jakości i efektywności kształcenia zawodowego w Zespole Szkół Nr 1 i Zespole Szkół Nr 2 w Aleksandrowie Kujawskim.	247 058,83	247 058,83	210 000,00	85%
ZIT-TO-59	Kształcenie zawodowe	EFS	Powiat Aleksandrowski	Nowoczesna technologia inwestycją w przyszłość.	Celem projektu jest wyposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu oraz sal lekcyjnych w nowoczesny sprzęt. Trwają prace nad koncepcją w sprawie połączenia wyposażenia z podniesieniem kwalifikacji poprzez organizację kursów i szkoleń, kompleksowość wsparcia.	122 414,14	122 414,14	104 052,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-64	Kształcenie zawodowe	EFS	Powiat Chełmiński	Zawodowo i profesjonalnie w szkołach z powiatu chełmińskiego	W ramach zadania zaplanowano m.in.: - wsparcie uczniów w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień zwiększających ich szanse na rynku pracy poprzez realizację zajęć specjalistycznych, - dodatkowe zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne ukierunkowane na uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kompetencji zawodowych, w tym realizacja wizyt studyjnych, - organizację i przeprowadzenie staży i praktyk zawodowych, - dodatkowe zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne niezbędne na rynku pracy. W ramach wsparcia planuje się zakup pomocy dydaktycznych niezbędnych do prowadzenia dodatkowych form wsparcia. Ponadto w ramach projektu zaplanowano doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli związanych z nauczaniem zawodem. Realizacja zadania będzie prowadzić do uzyskania kwalifikacji lub nabycia kompetencji przez nauczycieli. Projekt również zakłada zakup wyposażenia do pracowni nauki zawodu/ warsztatów/ sal przedmiotów zawodowych. Zakupiony sprzęt zostanie wykorzystany do stworzenia warunków odzwierciedlających rzeczywiste warunki pracy. Ponadto zakup stosownego wyposażenia jest niezbędny do podniesienia jakości i skuteczności prowadzonych zajęć, co jest zasadne w kontekście realizacji procesu dydaktycznego zgodnie ze współczesnymi standardami.	220 264,00	220 264,00	187 224,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-103	Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego	EFRR	Powiat Golubsko-Dobrzyński	Inwestycja w infrastrukturę kształcenia zawodowego przy ul. Odrodzenia 8 w Kowalewie Pomorskim; Remont warsztatów samochodowych	Remont i unowocześnienie budynku warsztatów samochodowych, wyposażenie w nowoczesne maszyny i urządzenie do kształcenia zawodowego w zawodzie mechanik samochodowy, technik spawalnictwa, technik mechatronik	910 585,77	910 585,77	773 997,90	85%
ZIT-TO-125	Kształcenie zawodowe	EFS	Powiat Toruński	Powiatowi fachowcy	Celem projektu jest podniesienie efektywności i jakości kształcenia zawodowego w szkołach zawodowych poprzez zwiększenie integracji szkolnictwa branżowego z rynkiem pracy oraz promowanie kształcenia zawodowego jako wysokiej jakości ścieżki kariery wymagającej wysokich kwalifikacji. Planowane działania: 1) wsparcie dla uczniów w zakresie podnoszenia umiejętności, kompetencji lub nabywania kwalifikacji związanych z danym zawodem lub zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy, podnoszenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych), umiejętności podstawowych i przekrojowych, zdobywanie doświadczenia zawodowego na stażach, doradztwa edukacyjno-zawodowego; 2) wsparcie dla nauczycieli w zakresie podnoszenia kompetencji lub nabywania kwalifikacji związanych z danym zawodem, pogłębiania współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, doskonalenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych), społeczno-emocjonalnych, udzielania pomocy w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych (w tym wsparcie metodyczne) lub wychowawczych; 3) wsparcie dla szkół w zakresie doposażenia i pomocy dydaktycznych niezbędnych dla uczniów lub nauczycieli, zewnętrznego wsparcia w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego; 4) wsparcie dla otoczenia społeczno-gospodarczego w zakresie nabywania kwalifikacji lub podnoszenia kompetencji opiekunów stażystów	905 653,96	905 653,96	769 805,87	85%

CEL OPERACYJNY 2: Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna

Tabela. Lista projektów wiązki b: Wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-18	Tabor na potrzeby czystej komunikacji miejskiej; Infrastruktura paliw alternatywnych	EFRR	Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu	Zakup autobusów zeroemisyjnych wraz z dostawą i integracją infrastruktury do ładowania	Projekt obejmuje zakup 10 szt. autobusów zeroemisyjnych oraz dostawę i montaż 2 ładowarek szybkiego ładowania oraz 5 podwójnych ładowarek wolnego ładowania, które mają zapewnić usprawnienie funkcjonowania zakupionych autobusów elektrycznych.	7 855 338,11	6 386 454	4 585 999,22	72%
ZIT-TO-20	Projekty z zakresu rozwoju i usprawnienia systemu transportu miejskiego, w tym węzły zintegrowane i infrastruktura przystankowa	EFRR	Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu	Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą od ul. Śląskiego do pętli Olimpijska oraz zakup pojazdów technicznych	Projekt obejmuje modernizację torowiska wraz z siecią trakcyjną w ul. Konstytucji 3-ego Maja od wylotu ze skrzyżowania ulic Konstytucji 3-ego Maja/Śląskiego do pętli Olimpijska (łącznie z pętlą) z uwzględnieniem przejazdu drogowego na skrzyżowaniu ul. Szosa Lubicka/Śląskiego.	17 650 093,61	14 349 670	10 428 052,78	73%
ZIT-TO-31	Projekty z zakresu rozwoju i usprawnienia systemu transportu miejskiego, w tym węzły zintegrowane i infrastruktura przystankowa	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Modernizacja węzła przesiadkowego w Aleksandrowie Kujawskim	W ramach zadania planuje się budowę miejsc parkingowych dla pasażerów korzystających z PKS, przebudowa zatoczki autobusowej poprzez przebudowę nawierzchni drogi i modernizację oraz rozbudowę ciągów pieszych, wyposażenie w infrastrukturę towarzyszącą tj. wiaty przystankowe, system informacyjny dla podróżnych oraz niezbędną małą infrastrukturę na potrzeby mobilności miejskiej. Zadanie ma na celu pełne skomunikowanie pasażerów z dostępnymi środkami lokomocji – autobusowy, kolejowy, rowerowy oraz zapewnienie dogodnych i bezpiecznych warunków w oczekiwaniu na środek lokomocji.	270 758,00	270 758,00	230 144,30	85%

Nr fiski	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
nd.	Inwestycje infrastrukturalne; Tabor szynowy	FS	Gmina Miasta Toruń / Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu	Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu	Celem projektu w ramach programu FENIKS jest rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w Toruniu poprzez modernizację infrastruktury szynowej, modernizację i rozbudowę zaplecza technicznego dla taboru szynowego i autobusowego oraz zakup taboru szynowego. Działania realizowane w ramach projektu będą polegać na: - modernizacji linii tramwajowych pozostających w złym stanie technicznym wraz z wymianą sieci trakcyjnej oraz infrastrukturą towarzyszącą; - budowie nowej zajezdni tramwajowo-autobusowej do obsługi nowoczesnego taboru; - modernizacji istniejącej zajezdni tramwajowej; - zakupie nowego taboru tramwajowego oraz pojazdów technicznych.	71 537 444,94	58 306 167,41	49 559 471,37*	85%

* dofinansowanie z programu FENIKS w PLN: 225 000 000 zł

Tabela. Lista projektów wiązki c: Spójna sieć dróg rowerowych na obszarze MOF

Nr fiski	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-10	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Aleksandrów Kujawski	Budowa ścieżki rowerowej w Gminie Aleksandrów Kujawski	Przedmiotowa inwestycja polegała będzie na budowie ścieżki rowerowej o długości ok. 700 m w Gminie Aleksandrów Kujawski w miejscowości Otłoczyn. Planowane jest utworzenie miejsca postojowego w miejscowości Otłoczyn. Planowana inwestycja pozwoli na likwidację luk w istniejącej sieci infrastruktury rowerowej w Gminie Aleksandrów Kujawski.	199 478,62	199 478,62	169 556,27	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-23	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Rozbudowa ul. Sobieskiego poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku od pl. Pokoju Toruńskiego do ul. Żółkiewskiego w Toruniu	Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowane problemy miasta związane z brakiem dostatecznie rozwiniętej infrastruktury rowerowej oraz niskim poziomem bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów. Brak części elementów tej infrastruktury utrudnia dobrą dostępność komunikacyjną na obszarze całego miasta. Dodatkowym problemem jest duży wzrost indywidualnego transportu samochodowego, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo użytkowników dróg. Przedmiotem projektu jest budowa kluczowych odcinków dróg rowerowych, które uzupełnią brakujące elementy infrastruktury rowerowej w różnych częściach miasta. Pozwoli to na zachowanie spójności i ciągłości głównych tras rowerowych. W szerszym ujęciu realizacja poszczególnych zadań wpłynie m.in. na większe wykorzystanie transportu niezmotoryzowanego, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i hałasu oraz przede wszystkim poprawę bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów. Wszystkie zgłoszone drogi rowerowe zaznaczone na mapie (od nr 1 do nr 4) stanowią uzupełnienie sieci rowerowej w Toruniu.	1 686 149,34	1 686 149,34	1 433 226,94	85%
ZIT-TO-24	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Rozbudowa ul. Poznańskiej poprzez budowę infrastruktury rowerowej na odcinku od ul. Andersa do ul. Szubińskiej w Toruniu	Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowane problemy miasta związane z brakiem dostatecznie rozwiniętej infrastruktury rowerowej oraz niskim poziomem bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów. Brak części elementów tej infrastruktury utrudnia dobrą dostępność komunikacyjną na obszarze całego miasta. Dodatkowym problemem jest duży wzrost indywidualnego transportu samochodowego, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo użytkowników dróg. Przedmiotem projektu jest budowa kluczowych odcinków dróg rowerowych, które uzupełnią brakujące elementy infrastruktury rowerowej w różnych częściach miasta. Pozwoli to na zachowanie spójności i ciągłości głównych tras rowerowych. W szerszym ujęciu realizacja poszczególnych zadań wpłynie m.in. na większe wykorzystanie transportu niezmotoryzowanego, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i hałasu oraz przede wszystkim poprawę bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów. Wszystkie zgłoszone drogi rowerowe zaznaczone na mapie (od nr 1 do nr 4) stanowią uzupełnienie sieci rowerowej w Toruniu.	915 224,22	915 224,22	777 940,59	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-26	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Budowa rowerowego połączenia mostu im. J. Piłsudskiego z planowaną trasą rowerową wzdłuż mostu kolejowego im. E. Malinowskiego oraz ul. Rudacką w Toruniu	Przedmiotem projektu jest budowa infrastruktury pieszorowerowej po południowej stronie Wisły, łączącej most drogowy im. J. Piłsudskiego z mostem kolejowym im. E. Malinowskiego w Toruniu wraz z dowiązaniem się do ul. Rudackiej. Planowana infrastruktura będzie przebiegać na obszarze zlokalizowanym na osiedlu Piaski i Rudak. Początek planowanej inwestycji jest zlokalizowany przy moście im. J. Piłsudskiego, który stanowi połączenie komunikacyjne między północną i południową częścią miasta (odcinek DK15). Ulice Kujawska i Dybowska, wzdłuż których ma przebiegać nowa infrastruktura rowerowa, są powiązane komunikacyjnie z ul. Nieszawską, ul. Majdany, ul. Podgóorską i ul. Rudacką, zapewniając dojazd w kierunku mostu kolejowego im. E. Malinowskiego. Trasa rowerowa będzie przebiegać do ul. Rudackiej, łącząc się z drogą rowerową prowadzącą do przeprawy mostowej im. gen. Elżbiety Zawackiej (DK91). Na przedmiotowym obszarze znajdują się bardzo istotne dla mieszkańców miejsca użyteczności publicznej: tereny z zabudową mieszkalną i usługową, teren dworca kolejowego PKP Toruń Główny, tereny linii kolejowej nr 353, tereny campingu, czy punkt widokowy z infrastrukturą turystyczną na Kępie Bazarowej.	518 748,46	518 748,46	440 936,19	85%
ZIT-TO-37	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Miejska Ciechocinek	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Miejskiej Ciechocinek	Planowane jest wybudowanie ok. 10,50 km ścieżek rowerowych, 2 punktów postojowych oraz 3 punktów przesiadkowych. Przebieg ścieżek przedstawia się następująco: skrzyżowanie ul. Sportowej i Wołoszewskiej, ul. Sportowa, wzdłuż Tężni nr 2, wzdłuż Tężni nr 3, po koronie wału wstecznego, ul. Solna, ul. Wiśłana, ul. Słońsk Górny (po koronie wału przeciwpowodziowego), Plaża Miejska, ul. Lipnowska, ul. Nieszawska (do granicy miasta).	1 446 747,06	1 446 747,06	1 229 735,00	85%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-43	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Miejska Nieszawa	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie Gminy Miejskiej Nieszawa - kolejny etap	Inwestycja polegać będzie na budowie ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Kujawskiej na terenie Gminy Miejskiej Nieszawa. Szerokość ścieżki będzie wynosić 2,0 m na długości ok 430 m. Wykonanie ścieżki z masy bitumicznej. Budowa ścieżki pozwoli na odseparowanie ruchu rowerowego od samochodowego, co pozwoli na zwiększenie bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu drogowego.	117 647,06	117 647,06	100 000,00	85%
ZIT-TO-49	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Waganiec	Budowa ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych na terenie gminy Waganiec - kolejny etap	Przedmiotowa inwestycja polegała będzie na budowie ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych na terenie gminy Waganiec. Ciągi rowerowe i pieszo-rowerowe będą szerokości 2m - 2,5m z betonu asfaltowego lub kostki betonowej bezzazowej. Przedmiotowa inwestycja pozwoli odseparować ruch pieszy i rowerowy od samochodowego zwiększając tym samym bezpieczeństwo ruchu drogowego.	395 904,00	395 904,00	336 518,00	85%
ZIT-TO-51	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Zakrzewo	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej o nawierzchni asfaltowej na podbudowie wraz z elementami bezpieczeństwa ruchu.	751 476,47	751 476,47	638 755,00	85%
ZIT-TO-73	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Unisław	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej w miejscowości Kokocko	Zadanie obejmuje budowę około 3,00 km ścieżki pieszo-rowerowej w miejscowości Kokocko wzdłuż drogi Powiatowej od granicy z Gminą Dąbrowa Chełmińska (tj. od granicy z powiatem bydgoskim) do skrzyżowania z DW550.	888 000,00	888 000,00	754 556,54	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-109	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Radomin	Budowa ścieżek rowerowych: etap I - przy drodze wojewódzkiej nr 534; etap II - od DW 534 do Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni	Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż DW 534 od granicy sąsiedniej gminy, ułatwiając poruszanie się rowerzystów w miejscu o szczególnie dużym natężeniu ruchu oraz ścieżki od DW 534 do Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni. Łączna długość ścieżek realizowanych w obu etapach wyniesie ponad 2 km. Ścieżki umożliwią bezpieczne poruszanie się pieszych i rowerzystów wzdłuż drogi wojewódzkiej i powiatowej, zwiększy poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz umożliwi w przyszłości połączenie dwóch gmin i powiatów ciągiem rowerowym. Umożliwi bezpieczne podróżowanie turystom i mieszkańcom doceniającym walory turystyczne okolicy Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni, a także zachęci do odwiedzania powiatu golubsko-dobrzyńskiego wraz z jego unikalnymi zabytkami.	605 890,09	605 890,09	515 006,58	85%
ZIT-TO-119	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Golub-Dobrzyń	Rozwój infrastruktury rowerowej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń	Inwestycja dotyczy budowy ścieżki rowerowej przy drodze wojewódzkiej nr 554 (duże natężenie ruchu) etap II od Węgierska w stronę Golubia-Dobrzynia o dł. ok. 2 km. Jest to kolejny etap budowy infrastruktury rowerowej łączący teren gminy z miastem. Przebieg planowanej ścieżki znajduje się na liście odcinków rekomendowanych do dofinansowania z RPO WK-P na lata 2021-2027.	467 364,45	467 364,45	397 259,78	85%
ZIT-TO-123	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Powiat Toruński	Kontynuacja budowy sieci dróg rowerowych w Powiecie Toruńskim	Inwestycja będzie obejmować budowę ścieżek rowerowych na terenie Powiatu Toruńskiego. Projekt stworzy spójną sieć ścieżek rowerowych i wpłynie na poprawę bezpieczeństwa rowerzystów.	3 150 000,00	3 150 000,00	1 532 500,00	49%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-123a	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Powiat Toruński	Kontynuacja budowy sieci dróg rowerowych w Powiecie Toruńskim - etap II	Inwestycja będzie obejmować m.in. budowę 7,543 km drogi dla rowerów w pasie drogi powiatowej nr 2005C, która połączy istniejące już drogi dla rowerów Toruń – Łubianka – Zamek Bierzgłowski oraz Toruń – Zławieś Wielka – Czarnowo. Budowa drogi dla rowerów przełoży się na zwiększenie bezpieczeństwa i komfortu życia osób mieszkających bezpośrednio przy realizowanej inwestycji – na przeważającej części objętego zadaniem odcinka drogi powiatowej nie ma chodników, ruch pieszy i rowerowy odbywa się po jezdni. Stanowić on będzie również atrakcyjną trasę dla ruchu turystyczno-rekreacyjnego ze względu na zlokalizowanie bezpośrednio przy nim zamku w miejscowości Zamek Bierzgłowski, kompleksów leśnych oraz możliwość wykonania pętli rowerowej przez Toruń. Realizacja zadania rozpocznie się od opracowania dokumentacji projektowej, która zakończy się uzyskaniem decyzji pozwolenia na budowę w formie zezwolenia na realizację inwestycji drogowej. Następnie wybrany zostanie wykonawca robót budowlanych oraz nadzór inwestorski. Ze względu na długość i charakterystykę odcinka (w przebiegu drogi dla rowerów występują trzy ciekі wodne) roboty budowlane zaplanowane są na dwa lata.	2 518 160,00	2 518 160,00	675 050,69	27%
ZIT-TO-134	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Wielka Nieszawka	Budowa ścieżki rowerowej łączącej os. Kąkol w Cierpicach z istniejącą ścieżką rowerową wzdłuż ul. Ogrodowej w Cierpicach (ok. 1,5 km)	Budowa ścieżki rowerowej łączącej os. Kąkol w Cierpicach z istniejącą ścieżką rowerową wzdłuż ul. Ogrodowej w Cierpicach (ok. 1,5 km)	495 595,00	495 595,00	300 586,00	61%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-135	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Wielka Nieszawka	Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Sosnowej w Cierpicach od os. Stokrotka (przy zakładzie Andrewex) do Szkoły Podstawowej w Cierpicach (ok. 1,7 km)	Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Sosnowej w Cierpicach od os. Stokrotka (przy zakładzie Andrewex) do Szkoły Podstawowej w Cierpicach (ok. 1,7 km)	561 674,00	561 674,00	340 595,00	61%
ZIT-TO-144	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Żławieś Wielka	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Żławieś Wielka	Inwestycja będzie obejmować budowę ścieżek rowerowych na terenie Gminy Żławieś Wielka. Projekt stworzy spójną sieć ścieżek rowerowych i wpłynie na poprawę bezpieczeństwa rowerzystów.	1 077 121,90	1 077 121,90	915 553,61	85%
ZIT-TO-149	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Łubianka	Budowa ścieżki rowerowej na odcinku Wybczyk - Wybcz	W ramach realizacji projektu planowane jest wybudowanie ścieżki rowerowej o długości około 2230 metrów na odcinku Wybczyk - Wybcz	410 000,00	410 000,00	344 582,00	84%
ZIT-TO-156	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Chełmża	Poprawa spójności komunikacyjnej dróg rowerowych na terenie Gminy Chełmża	Planuje się budowę dróg rowerowych wraz z infrastrukturą na terenie Gminy Chełmża, łączących istniejącą sieć dróg rowerowych z drogami rowerowymi położonymi na terenie Powiatu Chełmińskiego. Przewiduje się budowę wzdłuż drogi powiatowej 1604 C.	339 204,36	339 204,36	288323,70	85%
ZIT-TO-160	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Łysomice	Rozbudowa drogi powiatowej nr 2008C poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku Gostkowo-Lipniczki	Budowa dróg rowerowych na terenie gminy Łysomice w celu zwiększenia bezpieczeństwa rowerzystów oraz ograniczenia emisyjności spalin. Droga rowerowa planowana do realizacji będzie obejmować trasę Gostkowo-Lipniczki znajdującą się na terenie gminy Łysomice.	668 371,76	668 371,76	568 116,00	85%

Tabela. Lista projektów wiązki d: Poprawa efektywności energetycznej oraz redukcja emisji gazów cieplarnianych na obszarze MOF

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-3	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 1 - budynek wielorodzinny przy ul. Poznańskiej 66 w Toruniu	Termomodernizacja budynków polegająca na dociepleniu ścian zewnętrznych, stropodachu oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej wraz z wykonaniem robót towarzyszących	205 958,45	137 035,61	116 480,27	85%
ZIT-TO-4	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 2 - budynek wielorodzinny przy ul. Mickiewicza 118 w Toruniu	Termomodernizacja budynków polegająca na dociepleniu ścian zewnętrznych, stropodachu oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej wraz z wykonaniem robót towarzyszących	581 544,12	581 544,12	494 312,50	85%
ZIT-TO-5	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 3 - budynek wielorodzinny przy ul. Kościuszki 44 w Toruniu	Termomodernizacja budynków polegająca na dociepleniu ścian zewnętrznych, stropodachu oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej wraz z wykonaniem robót towarzyszących	220 986,76	220 986,76	187 838,75	85%
ZIT-TO-5a	Ciepłownie lokalne	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Modernizacja systemów ogrzewania w 4 gminnych budynkach mieszkalnych wielorodzinnych - przyłączenie do sieci ciepłowniczej	Modernizacja systemów ogrzewania polegać będzie w szczególności na likwidacji pieców na paliwo stałe i przyłączeniu tych budynków do miejskiej sieci ciepłowniczej oraz wyposażeniu lokali w wewnętrzne instalacje ciepłej wody użytkowej.	219 907,62	219 907,62	186 921,48	85%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-5b	Ciepłownie lokalne	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Modernizacja systemów ogrzewania w gminnych budynkach mieszkalnych - przyłączenie do sieci ciepłowniczej etap II	Modernizacja systemów ogrzewania polegać będzie w szczególności na likwidacji pieców na paliwo stałe i przyłączeniu tych budynków do miejskiej sieci ciepłowniczej oraz wyposażeniu lokali w wewnętrzne instalacje ciepłej wody użytkowej.	1 174 106,71	1 174 106,71	220 000,00	19%
ZIT-TO-7	Oświetlenie uliczne	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Promowanie strategii niskoemisyjnej poprzez modernizację istniejącego oświetlenia w Toruniu	Przedmiotem projektu jest modernizacja istniejącego oświetlenia ulicznego (własność Gminy Miasta Toruń) polegającego na wymianie przestarzałych opraw na nowoczesne, wykonane w technologii LED z zastosowaniem reduktorów mocy. Zastąpienie tradycyjnych lamp energooszczędnymi diodami LED umożliwi wielokrotne zmniejszenie poboru energii elektrycznej i uzyskanie większej trwałości źródła światła. Nowa technologia oznacza dłuższy czas pracy lamp, dużą oszczędność i wysoką niezawodność, co zdecydowanie zmniejszy koszty eksploatacji oświetlenia. Realizacja projektu będzie miała pozytywny wpływ na klimat - zmniejszenie efektu cieplarnianego. W ramach realizacji projektu planuje się wymianę około 1 400 punktów świetlnych. W ramach przedsięwzięcia zostanie zmodernizowane oświetlenie uliczne zlokalizowane przy kilkudziesięciu ulicach na obszarze całego miasta. Efektem realizacji projektu będzie zmniejszenie kosztów poboru energii o ok. 400 tys. zł rocznie.	519 726,67	519 726,67	155 918,00	30%
ZIT-TO-8	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Aleksandrów Kujawski	Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku Urzędu Gminy z/s w Aleksandrowie Kujawskim.	Prace termomodernizacyjne obiektu polegać będą m.in. przygotowaniu i ociepleniu ścian zewnętrznych, oczyszczeniu i zabezpieczeniu ścian wewnętrznych, wymianie i ociepleniu stropów wraz z montażem ogrzewania podłogowego wraz z regulacją, wymianie z dociepleniem poszycia dachowego, wymianie stolarki okiennej i drzwiowej zewnętrznej i wewnętrznej, montażu oświetlenia energooszczędnego, montażu instalacji wewnętrznych CO-CW wraz z montażem nowych źródeł ciepła - pompa ciepła i gaz, montażu paneli fotowoltaicznych.	1 770 712,66	1 770 712,66	867 649,21	49%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-13	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Bądkowo	Termomodernizacja remizy OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowice	Termomodernizacja remizy OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowice Inwestycja zakłada termomodernizację budynków OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowice m.in. ocieplenie ścian, dachów, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej.	501 700,00	501 700,00	245 833,00	49%
ZIT-TO-19	Ciepłownie lokalne	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Wymiana źródła ciepła w budynku Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego	W ramach zadania planuje się wymianę źródła ciepła zainstalowanego w budynku Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego w Aleksandrowie Kujawskim.	180 505,00	180 505,00	153 429,25	85%
ZIT-TO-35	Ciepłownie lokalne	EFRR	Gmina Miejska Ciechocinek	Wymiana źródła ciepła w ciepłowni lokalnej Szkoły Podstawowej nr 3 im. Polskich Olimpijczyków w Ciechocinku	Projekt zakłada wymianę wyeksploatowanego źródła ciepła na nowoczesne, energooszczędne wraz z przebudową instalacji gazowej i technologicznej w kotłowni Szkoły Podstawowej nr 3 im. Polskich Olimpijczyków w Ciechocinku.	187 225,00	187 225,00	154 185,00	82%
ZIT-TO-45	Ciepłownie lokalne	EFRR	Gmina Raciążek	Modernizacja kotłowni w budynkach użyteczności publicznej w Raciążku	Wymiana źródła ciepła wraz z modernizacją kotłowni, układu sterowania oraz automatyki zasilającej budynek, w którym znajdują się: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna w Raciążku. Dodatkowo przewiduje się wymianę urządzeń do rozprowadzenia c.w.u. oraz wymianę instalacji c.o. w budynku wraz z opomiarowaniem. Zmiana dotychczasowego źródła ogrzewania (olej opałowy) na gaz pochodzący z sieci gazowej w budynku w którym znajdują się: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna w Raciążku. Modernizacja kotłowni znajdującej się w Przedszkolu Publicznym w Raciążku polegająca na wymianie źródła ogrzewania (olej opałowy) na gaz pochodzący z sieci gazowej wraz z niezbędną infrastrukturą.	400 000,00	400 000,00	340 000,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-62	Efektywne sieci ciepłownicze (budowa i modernizacja)	EFRR	Powiat Aleksandrowski	Wymiana źródła ciepła w budynku użyteczności publicznej - Zespole Szkół Nr 1 CKP w Aleksandrowie Kujawskim	Wymiana źródła ciepła wraz z modernizacją sieci ciepłowniczej w budynkach użyteczności publicznej wraz z instalacją pomp ciepła.	815 778,83	815 778,83	693 412,00	85%
ZIT-TO-63	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Powiat Chełmiński	Modernizacja energetyczna budynków SOSzW w Chełmnie	Projekt zakłada głęboką termomodernizację budynku szkoły wraz z wymianą źródła ciepła.	915 923,47	915 923,47	448 802,50	49%
ZIT-TO-75	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Unistaw	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Unistawiu	Projekt zakłada między innymi ocieplenie ścian, wymianę okien, wymianę stolarki drzwiowej	358 400,00	358 400,00	175 568,58	49%
ZIT-TO-78	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Kijewo Królewskie	Modernizacja energetyczna budynków publicznych w gminie Kijewo Królewskie	Projekt zakłada modernizację energetyczną szkoły podstawowej i remizy strażackiej w Brzozowie, gmina Kijewo Królewskie, wraz z wyposażeniem w panele fotowoltaiczne i pompy ciepła.	374 306,09	374 306,09	183 409,98	49%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-83	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Modernizacja energetyczna kompleksu Europejskiego Centrum Wymiany Młodzieży z przeznaczeniem pod rozwój usług Zakładu Aktywności Zawodowej - etap II	Poprawa standardu energetycznego obiektu dawnego Europejskiego Centrum Wymiany Młodzieży na cele rozwoju całorocznej działalności w zakresie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością, realizowanej przez Zakład Aktywności Zawodowej. Zakłada się docieplenie zewnętrzne obiektu wraz z wymianą stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę źródła ogrzewania, wymianę instalacji wewnętrznych C.O. i C.W.U.	831 057,27	831 057,27	399 688,36	48%
ZIT-TO-90	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Papowo Biskupie	Termomodernizacja Sali gimnastycznej w Papowie Biskupim	W ramach zadania wymienione zostaną okna oraz wymieniony zostanie system grzewczy (grzejniki zastąpione innym systemem nawiewu). Wymienione zostaną również drzwi oraz oświetlenie na energooszczędne	286 000,00	286 000,00	139 828,56	49%
ZIT-TO-96	Efektywne sieci ciepłownicze (budowa i modernizacja)	EFRR	Gmina Lisewo	Modernizacja lokalnej sieci ciepłowniczej w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Lisewie	Projekt obejmuje modernizację centralnego ogrzewania wraz z modernizacją źródła ciepła.	129 567,06	129 567,06	110 132,00	85%
ZIT-TO-106	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Zbójno	Dostawa i montaż instalacji fotowoltaicznych oraz pomp ciepła w budynkach użyteczności publicznej w Gminie Zbójno	"Projekt polega na montażu mikroinstalacji fotowoltaicznych i pomp ciepła wraz z wymianą stolarki okiennej w budynku Zespołu Szkół w Działyniu. Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej w ww. budynkach, zmniejszenie emisji CO2 do atmosfery".	565 336,10	565 336,10	204 046,45	36%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-111	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Ciechocin	Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej - Stacja Uzdatniania Wody w miejscowości Nowa Wieś	Przedmiotem wniosku jest termomodernizacja budynku stacji uzdatniania wody w miejscowości Nowa Wieś na terenie Gminy Ciechocin. Budynek jest obiektem zbudowanym w latach 80 w technologii tradycyjnej posiadającym jedną kondygnację naziemną. Obecny stan techniczny budynku pod względem izolacyjności cieplnej jest niezadowalający. Część ścian zewnętrznych oraz stropodach nie spełniają wymagań technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Stan okien i drzwi budzą zastrzeżenia pod względem energooszczędnym. Planowana termomodernizacja budynku użyteczności publicznej umożliwi zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię, zmniejszy koszty eksploatacji budynku. Ponadto, zmniejszenie emisji do atmosfery szkodliwych gazów i pyłów przyczyni się do ograniczenia problemu niskiej emisji na terenie Gminy Ciechocin.	529 039,35	529 039,35	259 229,28	49%
ZIT-TO-114	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	Kompleksowa termomodernizacja budynku Przedszkola Publicznego nr 2 przy ul. Szkolnej z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii	Kompleksowa termomodernizacja, polegająca m.in. na dociepleniu ścian, fundamentów, stropodachu, wymianie okien, wymianie oświetlenia na energooszczędne, zastosowanie odnawialnych źródeł energii itp.	1 011 417,80	1 011 417,80	459 848,16	45%
ZIT-TO-124	Ciepłownie lokalne	EFRR	Powiat Toruński	Modernizacja ciepłowni lokalnych w kierunku wykorzystania OZE jako źródła ciepła	Modernizacja kotłowni lokalnych o mocy do 5 MW w budynkach użyteczności publicznej w ZS CKU w Gronowie polegająca na wymianie kotłów opalanych olejem opałowym na pompy ciepła.	1 146 906,00	1 146 906,00	974 870,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-127	Ciepłownie lokalne	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Modernizacja systemu zasilającego budynki oświatowe w obrębie ulicy Hallera w ciepło oraz w ciepłą wodę użytkową wraz z systemem zarządzania energią	Modernizacja systemu zasilającego budynki oświatowe w ciepło oraz w ciepłą wodę użytkową polegać będzie na decentralizacji kotłowni głównej na kilka mniejszych kotłowni. Głównym źródłem ciepła będą pompy ciepła typu powietrze-woda, zaś za źródło szczytowe/awaryjne będą służyły kotły gazowe.	424 151,33	424 151,33	360 528,63	85%
ZIT-TO-128	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych na terenie miasta Chełmży	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych na terenie gminy miasta Chełmży. Szczegółowy zakres prac modernizacyjnych dla poszczególnych budynków zostanie określony na podstawie audytów energetycznych.	306 348,80	306 348,80	260 396,48	85%
ZIT-TO-137a	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Obrowo	Termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Zębowie	Inwestycja będzie obejmować modernizację energetyczną budynku świetlicy wiejskiej w Zębowie. Inwestycja zakłada termomodernizację m.in. ocieplenie ścian, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, modernizacja instalacji CO i CWU wraz z wykonaniem robót towarzyszących.	280 314,70	280 314,70	137 354,20	49%
ZIT-TO-145	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Zławieś Wielka	Modernizacja energetyczna budynku użyteczności publicznej na terenie Gminy Zławieś Wielka	Zadanie będzie obejmować termomodernizację budynku Szkoły Podstawowej. W ramach inwestycji zostaną wykonane między innymi: wymiana stolarki okiennej, przegrody, docieplenie dachu, szczegółowy zakres określony zostanie w audycie energetycznym.	1 166 908,68	1 166 908,68	524 285,25	45%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-170	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Lubicz	Termomodernizacja gminnego budynku użyteczności publicznej - świetlica wiejska w Rogowie	Inwestycja będzie obejmować modernizację energetyczną gminnego budynku użyteczności publicznej - świetlicy wiejskiej w Rogowie. Zamontowana zostanie także instalacja fotowoltaiczna. Szczegółowy zakres prac modernizacyjnych dla budynku zostanie określony na podstawie audytu energetycznego.	563 673,47	563 673,47	251 500,00	45%

Tabela. Lista projektów wiązki e: Poprawa dostępu do dobrej jakości wody i zrównoważona gospodarka wodna

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-80	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Kijewo Królewskie	Budowa inteligentnych sieci wodociągowych w gminie Kijewo Królewskie	Projekt zakłada przebudowę sieci wodociągowej i wyposażenie jej w elementy infrastruktury teleinformatycznej pozwalającej na sterowanie, opomiarowanie i monitoring przepływu i ciśnienia wody na odcinku od ujęcia wody do konsumenta.	285 047,06	285 047,06	242 290,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-104	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Kowalewo Pomorskie	Przebudowa (modernizacja) stacji uzdatniania wody w gminie Kowalewo Pomorskie	Modernizacja stacji w celu dostarczenia lepszej jakości wody. Obecny stan stacji jest bardzo zły.	1 176 470,00	1 176 470,00	1 000 000,00	85%
ZIT-TO-107	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Zbójno	Modernizacja sieci wodociągowej w Gminie Zbójno	Projekt w zakresie efektywnych(inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	363 886,00	363 886,00	309 304,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-112	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Ciechocin	Przebudowa i rozbudowa systemu wodociągowo-kanalizacyjnego na terenie Gminy Ciechocin	Przebudowa i rozbudowa systemu wodociągowo-kanalizacyjnego na terenie Gminy Ciechocin. Rozbudowa systemu wodociągowego w celu zaopatrzenia mieszkańców w wodę oraz uzbrojenie terenów inwestycyjnych.	170 457,00	170 457,00	144 888,45	85%
ZIT-TO-122	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Golub-Dobrzyń	Przebudowa i rozbudowa gminnej stacji wodociągowej w Gałczewie	Przebudowa i rozbudowa stacji wodociągowej w Gałczewie. W ramach rozbudowy planowany jest m.in.: montaż agregatu prądotwórczego, budowa ostożnika do oczyszczania wód oraz poletka osadowego do odwadniania osadów, budowa przewodów sieci wodociągowych, sieci kanalizacji technologicznej, linii kablowych i sterowniczych, budowa przyłącza kanalizacji sanitarnej, drogi, place i zjazdy umożliwiające dojazd do studni głębinowych, budynku stacji czy pozostałych obiektów wymagających dojazdu. W ramach przebudowy planowany jest m.in.: demontaż istniejących i wykonanie nowych instalacji, termomodernizacja wraz z wymianą stolarki budynku stacji wodociągowej oraz wymiana blacharki, rynien i instalacji odgromowej, wykonanie opaski wokół budynku, ogrodzenie zabezpieczenie antykorozyjne.	655 000,00	655 000,00	556 063,14	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-129	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Przebudowa stacji uzdatniania wody - etap II	Przebudowa i modernizacja systemu uzdatniania wody wraz z modernizacją sieci wodociągowej. Projekt stanowi 2 etap modernizacji stacji uzdatniania wody, którym objęto wymianę wszystkich urządzeń związanych z technologią uzdatniania wody, czerpanej z istniejących studni głębin., wraz z modernizacją systemu sterowania, zarządzania i monitorowania pracy całego systemu.	1 189 634,62	1 189 634,62	1 011 189,43	85%
ZIT-TO-147	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Łubianka	Budowa stacji uzdatniania wody wraz ze studniami oraz elementami sieci wodociągowej	Planowane jest dokonanie wymiany opomiarowania zużycia wody na urządzenia monitorujące i pozwalające na zdalne odczyty i wykonanie analiz porównawczych, wpływające na zmniejszenie zużycia wody.	925 000,00	925 000,00	425 418,00	46%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-152	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Czernikowo	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Czernikowie	Kompleksowa modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Czernikowie na potrzeby zwiększenia oszczędności i poprawy jakości wody pitnej	784 489,00	784 489,00	666 815,00	85%

Tabela. Lista projektów wiązki f: Działania adaptacyjne mające na celu budowanie odporności i przystosowanie do zmian klimatu

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-9	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Parki kieszonkowe w walce ze zmianami klimatu	Tworzenie parków kieszonkowych w Toruniu będzie przyczyniało się do adaptacji do zmian klimatu, m.in. poprzez: a) tworzenie tzw. zielonej i/lub niebieskiej infrastruktury czy małych ogrodów deszczowych na cele małej retencji, wzmacniającej system filtracji, przechwytywania i wykorzystania wód opadowych; b) zwiększanie bioróżnorodności przez wprowadzanie odpowiednich gatunków roślin np. miododajnych wabiących pszczoły, roślinności wabiącej motyle, odpowiedniej roślinności stanowiącej pokarm dla ptaków; c) wprowadzenie tzw. zielonych ścian i zieleni pełniących funkcje izolujące np. od hałasu i źródeł emisji spalin; d) zielone zadaszenia - osłaniające przed nadmiernym upałem i przechwytyjące zanieczyszczenia z powietrza.	759 788,00	759 788,00	600 890,00	79%
ZIT-TO-11	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Zielone korytarze Torunia	Poprawa jakości zieleni oraz stopniowe zwiększanie jej powierzchni. 1. Kompleksowe zagospodarowanie zielenią infrastruktury drogowej poprzez: nasadzenie krzewów, traw i bylin w pasach drogowych. 2. Zwiększanie jakości zieleni miejskiej.	244 848,10	244 848,10	193 430,00	79%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-15	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Struga Toruńska od ul. Wały gen. Sikorskiego do rzeki Wisły wraz z rekultywacją zbiornika Kaszownik i rewitalizacją ich otoczenia na odcinku od ul. S. Batorego do wylotu ze zbiornika Kaszownik w Toruniu	Podzadanie I: Odbudowa systemu sterowania przepływem wód Strugi Toruńskiej do kanału A i kanału B poniżej zbiornika Kaszownik. Odtworzenie urządzeń umożliwiających skuteczną kontrolę natężenia przepływu wód Strugi kanałem zasadniczym i kanałem ulgi. Podzadanie II: Remont siedmiu zamkniętych odcinków kanału A Strugi Toruńskiej w przebiegu od ul. Wały gen. Sikorskiego do wylotu do Wisły, polegający na oczyszczeniu zamkniętych odcinków kanału A z nagromadzonych odpadów, rumoszu organicznego, namułu i gruzu, naprawieniu ścian kanału, uzupełnieniu ubytków ścian, założeniu zaprojektowanych studni rewizyjnych, naprawie istniejących studni rewizyjnych z odtworzeniem wejść włazowych, usunięciu niezainwentaryzowanych wylotów kanalizacyjnych, założeniu w przygotowanych odcinkach kanału A Strugi metodą bezwykopową, rękawów utwardzanych żywicą (CIPP) o grubości ścianki min. 10 mm, albo metodą ciasno pasowanego reliningu. Renowacja wykonana w sposób zapewniający pełną wytrzymałość przewodu po zakończeniu prac bez uwzględniania współpracy przy przenoszeniu obciążeń istniejącego przewodu. Łączna długość odcinków zamkniętych, wymagających remontu to ok. 780 m.	1 416 163,75	1 416 163,75	898 860,00	63%
ZIT-TO-21	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Renowacja zbiorników wodnych w parku miejskim przy ul. Parkowej, zasilanych wodami opadowymi z pobliskich terenów	W ramach zadania planuje się renowację zbiorników wodny wraz z ich zagospodarowaniem na tereny rekreacyjne.	270 758,00	270 758,00	230 144,30	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-84	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Działania dotyczące rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury	Działania w zakresie zwiększania retencji wód w przestrzeni miasta - obejmujące demontaż części nawierzchni utwardzonych i zastąpienie ich powierzchniami biologicznie czynnymi (chłonnymi), realizacja ogrodów deszczowych jako systemu zagospodarowania wód opadowych z powierzchni czystych (dachy), odnowienie nasadzeń historycznych alei drzew oraz nasadzeń wzmacniających skarpy.	535 408,14	535 408,14	455 096,92	85%
ZIT-TO-116	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	Zagospodarowanie Golubskiej Starówki	Zagospodarowanie Golubskiej Starówki poprzez wybudowania nowej fontanny, wymianę nawierzchni, nasadzenia roślinności i utworzenie ogrodów kieszonkowych oraz ustawienie elementów małej architektury (ławki, kosze na śmieci, stojaki rowerowe).	583 052,60	583 052,60	495 594,71	85%
ZIT-TO-130	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Kompleksowa renowacja zieleni miejskiej w parku miejskim przy ulicy 3-go Maja w Chełmży	Uporządkowanie i zagospodarowanie terenów zielonych w obszarze parku miejskiego przy ulicy 3-go Maja w Chełmży. Wykonanie inwentaryzacji w tym także ekspertyzy dendrologicznej dot. Oceny stanu drzew, pozwalającej na zaplanowanie i przeprowadzenie zabiegów pielęgnacyjnych, wycinki schorowanych i nasadzenia nowych drzew. W ramach zadania uzupełniona zostanie tzw. zielen niską i średnią. Projekt ma na celu zrewitalizowanie parku i przywrócenie bioróżnorodności tego obszaru.	303 653,80	303 653,80	258 105,73	85%
ZIT-TO-131	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Rewitalizacja zieleni miejskiej na obszarze miasta Chełmży	Rewitalizacja i uporządkowanie terenów zieleni miejskiej na terenie miasta Chełmży. Zakres obejmować będzie m.in.: zinventaryzowanie terenów zielonych, opracowanie koncepcji ich uporządkowania. Drzewostan zostanie poddany zabiegom pielęgnacyjnym po uprzednim zdiagnozowaniu jego stanu. Przewiduje się wykonanie nowych nasadzeń wraz z zastosowaniem rozwiązań umożliwiających retencjonowanie wód opadowych.	300 048,53	300 048,53	255 041,25	85%

CEL OPERACYJNY 3: Wysoka jakość życia społeczeństwa

Tabela. Lista projektów wiązki g: Wychowanie przedszkolne

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-38	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Miejska Ciechocinek	Nauka poTężnie	Projekt skierowany będzie do uczniów i nauczycieli dwóch placówek przedszkolnych, funkcjonujących na terenie gminy Ciechocinek. Zadanie przewiduje wzmocnienie potencjału edukacyjnego ciechocińskich przedszkoli w zakresie nowoczesnej edukacji i rozwoju kompetencji dzieci już od najwcześniejszego etapu edukacji. Planowane jest przeprowadzenie zajęć językowych, logopedycznych, informatycznych, artystycznych oraz rozwijających umiejętności psychoruchowe oparte o pracownie doświadczalne i sensoryczne. Poza zajęciami planowane są szkolenia i warsztaty trenerskie dla nauczycieli oraz zakup wyposażenia sal edukacyjnych.	128 235,30	128 235,30	109 000,00	85%
ZIT-TO-48	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Miasta Toruń	Zielona transformacja w toruńskich przedszkolach - dostosowanie przedszkoli do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją	1) wsparcie dla dzieci w zakresie podnoszenia kompetencji związanych z zieloną transformacją, działań wynikających z zakresu profilaktyki problemów (w tym edukacja prozdrowotna lub ekologiczna), 2) wsparcie dla nauczycieli ukierunkowane m.in. na podnoszenie kompetencji lub nabywanie kwalifikacji (w tym związanych z zieloną transformacją), udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych (w tym wsparcie metodyczne) lub wychowawczych, realizację zadań dotyczących doradztwa edukacyjno-zawodowego, 3) wsparcie dla przedszkoli w zakresie doposażenia i pomocy dydaktycznych niezbędnych dla dzieci i nauczycieli, dostosowania do wymogów zielonej transformacji. 4) Zajęcia dodatkowe w szkole, wyjazdy edukacyjne oraz zewnętrzne doradztwo edukacyjno-zawodowe. 5) Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego w nowobudowanej szkole na lewobrzeżu Torunia.	505 762,00	505 762,00	429 898,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-46	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Miasta Toruń	Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych	Celem projektu jest tworzenie sieci współpracy i wzajemnego uczenia się osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych (bez specjalnych) w GMT. Jako osoby współorganizujące kształcenie - należy rozumieć nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej. Planowane działania: 1) wsparcie dla osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych na podnoszenie kompetencji lub nabywanie kwalifikacji z zakresu edukacji włączającej i pedagogiki specjalnej lub udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych, 2) realizacja dodatkowej oferty specjalistycznej dla dzieci z niepełnosprawnościami w zakresie poprawy edukacji włączającej (np. asystent dziecka), 3) dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami - w celu poprawy jakości edukacji przedszkolnej planowany jest zakup pomocy dydaktycznych, w tym specjalistycznych, narzędzi i sprzętu TIK zgodnych z potrzebami dzieci z niepełnosprawnościami z uwzględnieniem rekomendacji wskazanych w Modelu Dostępnej Szkoły (https://model.dostepnaszkola.info/). W projekcie zostaną ujęte działania zwiększające szanse edukacyjne dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, w szczególności dzieci niepełnosprawnych, m. in. poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne.	235 294,00	235 294,00	200 000,00	85%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-67	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Stolno	Centrum Edukacyjno-Kulturalne - Budowa Oddziałów Przedszkolnych w Stolnie	Projekt będzie polegał na budowie budynku parterowego o powierzchni zabudowy około 1060 m ² o konstrukcji tradycyjnej murowanej z dachem dwuspadowym. W budynku znajdzie się 6 klas dostosowanych do potrzeb oddziałów przedszkolnych wraz z sanitariatami oraz odpowiednim zapleczem socjalno - gastronomicznym. Wokoło budynku zostanie zagospodarowany teren w tym m.in. powstanie plac zabaw dla dzieci. W ramach projektu powstaną nowe miejsca wychowania przedszkolnego (40 nowych miejsc). W ramach projektu nie planuje się zakupu wyposażenia (wyposażenie zakupione zostanie ze środków własnych Gminy lub innych środków zewnętrznych w ramach odrębnego postępowania). Powstała w ramach projektu infrastruktura dostosowana będzie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym osób z niepełnosprawnościami.	1 011 765	1 011 765	860000,00	85%
ZIT-TO-85	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Modernizacja z wyposażeniem punktu filialnego Przedszkola Miejskiego Tęczowy Zakątek mieszczącego się w części jednego z dwóch budynków siedziby Szkoły Podstawowej nr 2 w Chełmnie przy ul 22 Stycznia 4.	W ramach projektu zakłada się modernizację z wyposażeniem punktu filialnego Przedszkola Miejskiego Tęczowy Zakątek mieszczącego się w części jednego z dwóch budynków siedziby Szkoły Podstawowej nr 2 w Chełmnie przy ul 22 Stycznia 4. W jej zakresie rzeczowym przewiduje się w szczególności dostosowanie części rzeczonoego budynku pełniącego funkcję przedszkola do stosownych przepisów prawa, w tym przede wszystkim do obowiązujących wymagań z zakresu ochrony p.poż (kategoria ZLII), sanitarnych, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.	647 836,23	647 836,23	550 660,79	85%
ZIT-TO-92	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Papowo Biskupie	Wychowanie przedszkolne	Utworzenie 25 nowych miejsc przedszkolnych w systemie pełnowymiarowym. W ramach projektu sfinansowane zostaną: zajęcia dodatkowe, zajęcia logopedyczne, zajęcia językowe. Zakupione zostaną pomoce dydaktyczne, zabawki, utworzenie pracowni językowej, podniesienie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli	115 217,40	115 217,40	97 934,79	85%

Nr fiski	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-118	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Miasto Golub- Dobrzyń	Wsparcie wychowania przedszkolnego w Mieście Golub-Dobrzyń	Zwiększenia dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej poprzez: a) rozszerzenie oferty Przedszkola Publicznego nr 2 im Marii Konopnickiej w Golubiu-Dobrzyniu o zajęcia dodatkowe podnoszące jakość edukacji przedszkolnej w zakresie kształcenia i rozwijania u dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych oraz umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym w zakresie stwierdzonych deficytów i/lub uwzględniające indywidualizację pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym, w tym o specjalnych potrzebach edukacyjnych; b) doskonalenie umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli ośrodków wychowania przedszkolnego do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym; c) dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub realizacja dodatkowej oferty edukacyjnej i specjalistycznej umożliwiającej dziecku z niepełnosprawnością udział w wychowaniu przedszkolnym poprzez wyrównywanie deficytu wynikającego z niepełnosprawności.	142 780,94	142 780,94	121 363,80	85%
ZIT-TO-138	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Obrowo	Dobry początek. Kompleksowy system wsparcia przedszkoli i oddziałów przedszkolnych z Gminy Obrowo	Projekt zakłada unowocześnienie gminnych przedszkoli oraz realizację ciekawych cyklicznych zajęć rozwijających zainteresowania, a także wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz działania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Ponadto planowane jest przeszkolenie wychowawców grup przedszkolnych, także w zakresie wsparcia uczniów z SPE. Celem projektu jest poprawa warunków wychowania przedszkolnego w gminnych oddziałach przedszkolnych i przedszkolach w ramach projektu.	256 094,05	256 094,05	217 679,94	85%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-139	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Obrowo	Budowa kompleksu przedszkolno-żłobkowego w Obrowie	Budowa kompleksu przedszkolno-żłobkowego w Obrowie. Dokumentacja projektowa jest gotowa i obejmuje budynek jednokondygnacyjny w Obrowie na działkach nr 151/11 i 153/27, 200 miejsc przedszkolnych, 3 szatnie (plus wózkarnia), 8 sal, salę zabaw, kuchnię wraz z pomieszczeniami do przechowywania żywności, jadalnia, salę terapeutyczną, salę sensoryczną, pokój psychologa, pokój logopedy, pokój pielęgniarki, pomieszczenia administracyjne (pokój dyrektora, sekretariat, intendenci, pokój nauczycielski), obiekt wyposażony w panele fotowoltaiczne, wentylację mechaniczną, klimatyzację monitoring, ogrzewanie podłogowe, 24 miejsca parkingowe + 2 NPS. Sale dydaktyczne zostały zintegrowane z zespołami sanitarnymi i magazynkami podręcznymi, stanowiącymi zaplecze dla nauczycieli. Budynek będzie dostosowany do osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami.	1 807 902,00	1 807 902,00	1 536 716,70	85%
ZIT-TO-151	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Łubianka	Utworzenie i funkcjonowanie nowych miejsc przedszkolnych na terenie Gminy Łubianka	Celem projektu jest zwiększenie szans edukacyjnych dzieci poprzez poprawę jakości edukacji przedszkolnej w przedszkolu gminnym	213 100,00	213 100,00	181 059,00	85%
ZIT-TO-157	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Chełmża	Budowa przedszkola w Grzywnie Gm. Chełmża	Budowa nowego obiektu we wsi Grzywna z przeznaczeniem na przedszkole gminne wraz z infrastrukturą techniczną oraz zagospodarowaniem terenu. Zakłada się, że w wyniku realizacji zadania powstanie obiekt na 50 miejsc przedszkolnych, w tym 25 miejsc jako nowe miejsca przedszkolne.	906 971,00	906 971,00	711 235,00	78%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-163	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Łysomice	Kształcenie przedszkolne w gminie Łysomice	Celem projektu jest podniesienie jakości i rozszerzenie oferty świadczonych usług edukacyjnych w Przedszkolu Publicznym Jelonek, dla którego organem prowadzącym jest Gmina Łysomice	90 696,48	90 696,48	77 092,00	85%
ZIT-TO-171	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Lubicz	Budowa przedszkola "Chatka Puchatka" w Lubiczu Górnym wraz z wyburzeniem starego obiektu	Budowa nowego obiektu przedszkola wraz z dwoma oddziałami żłobkowymi z zapleczem sanitarnym, kuchnią i zagospodarowaniem terenu. Inwestycja ma na celu utrzymanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego gdyż obecnie użytkowany obiekt jest w złym stanie technicznym. Po zakończeniu budowy nowego przedszkola stare zostanie wyburzone.	665 014,00	665 014,00	565 262,00	85%

Tabela. Lista projektów wiązki h: Kształcenie ogólne

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-33	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Zakrzewo	Kompetentne szkoły - poprawa jakości kształcenia ogólnego Szkół Podstawowych z terenu powiatu aleksandrowskiego.	W ramach zadania planuje się wprowadzenie zajęć mających na celu rozwój kompetencji w zakresie nauczania według modelu STREAM (S-nauka, T-technologia, R-robotyka, E-inżynieria, A-sztuka) dla uczniów szkół z terenu gminy. Zaplanowane działania: zakup kompleksowego wyposażenia pracowni STREAM dla szkół realizujących kształcenie ogólne, zajęcia dla uczniów, szkolenia dla nauczycieli, wyjazdy edukacyjne.	779 618,36	779 618,36	662 673,62	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-39	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Miejska Ciechocinek	Edukacja Przyszłości w Ciechocinku	Projekt skierowany będzie do uczniów i nauczycieli dwóch szkół podstawowych, funkcjonujących na terenie gminy Ciechocinek tj. Szkoły Podstawowej nr 1 im. Józefa Piłsudskiego, ul. Kopernika 18 oraz Szkoły Podstawowej nr 3 i. Polskich Olimpijczyków, ul. Wojska Polskiego 37 w Ciechocinku Zadanie przewiduje wzmocnienie potencjału edukacyjnego ciechocińskich szkół podstawowych w zakresie nowoczesnej edukacji i rozwoju kluczowych kompetencji uczniów. Istotą projektu jest stworzenie atrakcyjnego dla uczniów, opartego o najnowsze technologie programu zajęć uzupełniających, z naciskiem na te obszary, które rozwijają kreatywność oraz kompetencje w obszarach kluczowych dla nowoczesnej gospodarki, takich jak informatyka, robotyka, matematyka, język angielski czy sztuki kreatywne. Projekt ma zatem za zadanie rozwijać kompetencje miękkie, ale także wyposażać młodych uczestników w konkretne, praktyczne narzędzia uzupełniające ich kształcenie	297 736,47	297 736,47	253 076,00	85%
ZIT-TO-53	Kształcenie ogólne	EFS	Powiat Aleksandrow- ski	Dobry zawód to przyszłość - edycja III.	Celem projektu jest rozwijanie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy u uczniów oraz podniesienie kompetencji u nauczycieli szkół: Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Staszica w Ciechocinku, II Liceum Ogólnokształcącego w Zespole Szkół Nr 2 im. Mjra H. Dobrzańskiego "Hubala" w Aleksandrowie Kujawskim oraz Szkole Podstawowej Specjalnej Nr 4 w Aleksandrowie Kujawskim.	51 825,88	51 825,88	44 052,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-50	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Miasta Toruń	Zielona transformacja w toruńskich szkołach - dostosowanie szkół prowadzących kształcenie ogólne do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją	Celem projektu jest wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez podniesienie jakości i efektywności kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących prowadzonych przez GMT. Planowane działania: 1) wsparcie dla uczniów w zakresie podnoszenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych) lub związanych z zieloną lub cyfrową transformacją, działań wynikających z zakresu profilaktyki problemów (w tym edukacja prozdrowotna lub ekologiczna), doradztwa edukacyjno-zawodowego, wdrażania nowatorskich metod nauczania, 2) wsparcie dla nauczycieli ukierunkowane m.in. na podnoszenie kompetencji lub nabywanie kwalifikacji (w tym związanych z zieloną lub cyfrową transformacją), udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych (w tym wsparcie metodyczne) lub wychowawczych, realizację zadań dotyczących doradztwa edukacyjno-zawodowego, 3) wsparcie dla szkół w zakresie doposażenia i pomocy dydaktycznych niezbędnych dla uczniów i nauczycieli, dostosowania do wymogów zielonej lub cyfrowej transformacji . W projekcie zostaną ujęte działania zwiększające szanse edukacyjne uczniów szkół prowadzących kształcenie ogólne.	1 925 802,00	1 925 802,00	1 636 931,38	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-52	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Miasta Toruń	Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy	Celem projektu jest tworzenie sieci współpracy i wzajemnego uczenia się osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach (bez specjalnych) w GMT. Jako osoby współorganizujące kształcenie - należy rozumieć nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej. Planowane działania: 1) wsparcie dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy na podnoszenie kompetencji lub nabywanie kwalifikacji z zakresu edukacji włączającej i pedagogiki specjalnej lub udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych; 2) realizacja dodatkowej oferty specjalistycznej dla uczniów z niepełnosprawnościami w zakresie poprawy edukacji włączającej (np. asystent ucznia); 3) dostosowanie istniejących miejsc kształcenia ogólnego do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami, w tym poprawa dostępności, uczniów obcokrajowców i powracających z zagranicy. W projekcie zostaną ujęte działania zwiększające szanse edukacyjne uczniów szkół prowadzących kształcenie ogólne.	941 176,00	941 176,00	800 000,00	85%
ZIT-TO-60	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Aleksandrów Kujawski	Podniesienie kompetencji edukacyjnych nauczycieli i uczniów szkół gminy Aleksandrów Kujawski	Projekt ma na celu rozwijanie kompetencji kluczowych oraz podniesienie wyników w nauczaniu uczniów Szkół Podstawowych na terenie Gminy Aleksandrów Kujawski.	90 697,64	90 697,64	77 093,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-65	Kształcenie ogólne	EFS	Powiat Chełmiński	Prosta sprawa - kompetencje to podstawa	Projekt zakłada podniesienie poziomu i rozwijanie kompetencji kluczowych wśród uczniów oraz poprawę efektywności kształcenia, poprzez realizację dodatkowych zajęć m.in.: z kompetencji kluczowych, z doradztwa edukacyjno-zawodowego, opartych na metodzie eksperymentu oraz wyjazdów edukacyjnych i staży zawodowych dla uczniów. W ramach zadania planuje się zakup pomocy dydaktycznych niezbędnych do prowadzenia dodatkowych form wsparcia. W ramach zadania zaplanowano również wsparcie nauczycieli ukierunkowane na doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych niezbędnych do prowadzenia m.in.: procesu nauczania opartego na metodzie eksperymentu, doradztwa edukacyjno-zawodowego, w zakresie korzystania z narzędzi TIK oraz włączania narzędzi TIK do nauczania. Zaplanowano także wyposażenie pracowni szkolnych m.in.: w sprzęt i narzędzia TIK, wyposażenie niezbędne do nauczania eksperymentalnego, w tym stworzenie w szkołach warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu. Zakup wyposażenia jest zasadny w kontekście planowanych zadań, gdyż odpowiedni dobór instrumentów wpłynie na podniesienie jakości i skuteczności podjętych działań w ramach projektu.	133 895,35	133 895,35	113 811,05	85%
ZIT-TO-71	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Chełmno	Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Chełmno i Gminie Stolno	Celem projektu jest udzielenie wsparcia w zakresie kształcenia ogólnego uczniom ze szkół podstawowych z terenu Gminy Chełmno i Gminy Stolno oraz nauczycielom poprzez m.in.: realizację zajęć eksperymentalnych rozwijających umiejętności i kompetencje matematyczno - przyrodnicze; wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami; zajęcia pozaszkolne i pozalekcyjne z zakresu kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych w tym: cyfrowych, j. angielskiego, postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy w zakresie kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej; zakup pomocy dydaktycznych oraz doposażenia do prowadzenia zajęć eksperymentalnych; podniesienie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli oraz pracowników pedagogicznych poprzez kursy, szkolenia, studia podyplomowe. Projekt będzie również ujmował działania z zakresu edukacji włączającej.	264 592,00	264 592,00	224 895,58	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-76	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Unisław	Klucz do wiedzy	Realizatorzy: Szkoła Podstawowa w Grzybnie, Szkoła Podstawowa w Kokocku, Szkoła Podstawowa w Unisławiu, Liceum Ogólnokształcące w Unisławiu. Celem projektu jest podniesienie jakości kształcenia w 4 szkołach z gminy Unisław poprzez udział min. 250 uczniów w zajęciach rozwijających komp. kluczowe, w tym podnoszenie kompetencji z języka angielskiego, umiejętności uniwersalne na rynku pracy oraz podniesienie kompetencji wśród kadry. Projekt zakłada: - działania na rzecz kształtowania i rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy w zakresie TIK; - realizację procesu indywidualizacji pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi, a także wsparcie ucznia młodszego wraz z doposażeniem; - doradztwo edukacyjno-zawodowe związane z wyborem dalszych kierunków kształcenia i uwzględniające potrzeby rynku pracy; - Tworzenie warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu w zakresie komp. matematyczno-przyrodniczych wraz z koniecznym doposażeniem; - Podniesienie kompetencji n-li oraz pracowników pedagogicznych. Projekt ma charakter integrowany oraz będzie elementem kompleksowego projektu.	106 401,22	106 401,22	90 441,04	85%
ZIT-TO-81	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Kijewo Królewskie	Rozumiem świat - projekt edukacyjny w gminie Kijewo Królewskie	Projekt zakłada podniesienie jakości kształcenia w 2 szkołach publicznych gminy Kijewo Królewskie poprzez rozwijanie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych na rynku pracy, poprzez realizację m.in. zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, ekologiczno-geograficznych zajęć z wykorzystaniem metody eksperymentu itp. Wsparciem zostaną objęte 2 szkoły podstawowe w Gminie Kijewo Królewskie. Wsparcie dla tych szkół będzie uwzględniało podnoszenie kompetencji uczniów oraz kompetencji i kwalifikacji kadry dydaktycznej szkół.	193 300,00	193 300,00	164 223,60	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-86	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Miasto Chełmno	Poznaję, eksperymentuję, decyduję! Szkolne laboratorium umiejętności - v. 2.	Projekt zakłada podjęcie działań na rzecz kształtowania i rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy w zakresie: TIK; umiejętności matematyczno-przyrodniczych; umiejętności posługiwania się językami obcymi; umiejętności rozumienia, kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, krytycznego myślenia, rozwiązywania problemów, umiejętności uczenia się i umiejętności pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy. Celem projektu jest rozbudzenie ciekawości poznawczej ucznia poprzez innowacyjne, zróżnicowane metody i formy pracy, w tym wykorzystanie doświadczeń i eksperymentów podnoszących atrakcyjność procesu nauczania. Realizacja projektu obejmie trzy samorządowe szkoły podstawowe: nr 1, nr 2 i nr 4.	793 503,47	793 503,47	674 210,12	85%
ZIT-TO-100	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Lisewo	Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych na terenie gminy Lisewo	Zakres projektu obejmuje: podniesienie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli oraz pracowników pedagogicznych, wyposażenie pracowni w sprzęt niezbędny do nauczania eksperymentalnego, IT, języków obcych (język angielski), zajęcia rozwijające umiejętności i kompetencje matematyczno - przyrodnicze uczniów, wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zajęcia pozaszkolne z zakresu kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów w zakresie nauk matematyczno - przyrodniczych oraz postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy w zakresie kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej. Projekt skierowany do uczniów szkół podstawowych (2 szkoły) z terenu Gminy Lisewo. W ramach projektu prowadzone będą również zajęcia z edukacji włączającej, których celem będzie zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne. Projekt ma charakter zintegrowany ponieważ uczestnikami projektu będą również dzieci z powiatu chełmińskiego.	274 464,92	274 464,92	233 295,18	85%

Nr fiski	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-91	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Papowo Biskupie	Wzrost jakości kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych w Gminie Papowo Biskupie	W ramach zadania wsparcie udzielone zostanie uczniom szkół podstawowych z terenu gminy Papowo Biskupie poprzez organizację zajęć: rozwijających umiejętności i kompetencje kluczowe, zajęć dydaktyczno wyrównawczych, zajęć językowych (logopedia), zajęć pozalekcyjnych. Planuje się również wsparcie nauczycieli poprzez organizację szkoleń, kursów oraz studiów podyplomowych. Zakupione zostanie również niezbędne wyposażenie, pomoce dydaktyczne.	111 690,35	111 690,35	94 936,80	85%
ZIT-TO-126	Kształcenie ogólne	EFS	Powiat Toruński	EU-geniusz w świecie naukowych żywiołów	Projekt partnerski z zakresu kształcenia ogólnego, którego celem głównym będzie wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez podniesienie jakości i efektywności kształcenia. Cel zostanie osiągnięty poprzez poprawę rezultatów egzaminów, zwiększenie dostępności i włączenia społecznego, ukierunkowanie wsparcia na uczniów w niekorzystnej sytuacji. Wsparcie dla uczniów obejmować będzie: zajęcia dodatkowe w szkole prowadzone w małych grupach służące podnoszeniu kompetencji kluczowych, społecznych i związanych z zieloną lub cyfrową transformacją, językowe (głównie – jęz. angielski), wyjazdy edukacyjne, zewnętrzne doradztwo edukacyjno-zawodowe. Wsparcie dla nauczycieli obejmować będzie podnoszenia kompetencji lub nabywania kwalifikacji związanych z zawodem poprzez kursy, szkolenia i studia podyplomowe. Wsparcie dla szkół i placówek obejmować będzie: poprawę jakości warunków kształcenia poprzez stworzenie w każdej szkole sali STREAM i wdrożenie nowatorskich metod nauczania. Liderem projektu będzie Powiat Toruński, w partnerstwie z gminami powiatu.	4 036 738,20	4 036 738,20	3 431 227,47	85%

Tabela. Lista projektów wiązki i: Przyszkolna baza sportowa

Nr fiski	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-1	baza sportowa	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Poprawa dostępności szkół dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tym budowa pełnowymiarowej bieżni lekkoatletycznej wraz z infrastrukturą towarzyszącą	Projekt obejmuje działania z zakresu poprawy dostępności szkół dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi celem rozwoju edukacji włączającej. Wsparciem w tym zakresie objęte zostaną dwie Szkoły Podstawowe z terenu Gminy Miejskiej Aleksandrów Kujawski.	1 080 140,00	1 080 140,00	918 119,00	85%
ZIT-TO-79	baza sportowa	EFRR	Gmina Waganiec	Poprawa dostępności Zespołu Szkół w Zbrachlinie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym utworzenie pierwszej pełnowymiarowej sali gimnastycznej w gminie	Przedmiotowa inwestycja polegała będzie na zapewnieniu odpowiednich warunków, w tym bezpieczeństwa, dla uczniów Zespołu Szkół w Zbrachlinie. Nowopowstały obiekt przede wszystkim przeznaczony będzie do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego wśród dzieci i młodzieży oraz do prowadzenia pozalekcyjnych zajęć sportowych (np. SKS) i organizowania szkolnych/gminnych zawodów sportowych. Kubatura nowopowstałego obiektu wyniesie 6 612 m ³ . Powierzchnia użytkowa obiektu to 990,36 m ² , z czego 563,17 m ² przypada na powierzchnię areny sportowej (30 m x 18,8 m). Wymiary budynku: długość 41,50 m, szerokość 26,75 m, wysokość 9,95 m. Projektowany obiekt to budynek ocieplony, niepodpiwniczony, częściowo dwukondygnacyjny - posadowiony w poziomie istniejącego terenu. Na pierwszej kondygnacji (parter), oprócz areny sportowej (z możliwością podziału na 2 odrębne boiska) powstaną 2 pomieszczenia szatniowo-socjalne, 2 pomieszczenia WC (w tym jedno dostosowane dla osób niepełnosprawnych), 3 pomieszczenia techniczno-gospodarcze, magazyn na sprzęt sportowy oraz hall służący komunikacji z szatnią. Na piętrze budynku planuje się budowę pomieszczenia do gimnastyki indywidualnej/fitness, szatnie z WC oraz pomieszczenie dla nauczycieli wychowania fizycznego. Obie kondygnacje połączy klatka schodowa. Nowopowstały budynek połączony zostanie łącznikiem z istniejącym budynkiem Szkoły	1 450 208,00	1 450 208,00	522 075,00	36%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-115	baza sportowa	EFRR	Gmina Miasto Golub- Dobrzyń	Poprawa dostępności Szkoły Podstawowej nr 2 im. Orła Białego dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym modernizacja stadionu OSiR w Golubiu-Dobrzyniu	Projekt obejmuje działania z zakresu poprawy dostępności Szkoły Podstawowej nr 2 im. Orła Białego dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, celem rozwoju edukacji włączającej. W tym zakresie przewiduje się poprawę jakości edukacji bądź faktycznego włączenia dziecka w życie społeczności szkolnej. Wprowadzimy rozwiązania z następujących obszarów: - architektoniczny poprzez dostosowanie dwóch łazienek w budynku szkoły oraz bazy sportowej na terenie OSiR (budowa pierwszej pełnowymiarowej bieżni tartanowej w powiecie) do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, jak również montaż dwóch platform schodowych oraz montaż krzesła schodowego w budynku szkoły - techniczny poprzez podniesienie standardu dostępności wyposażenia sal lekcyjnych (ławki i krzesła) oraz zapewnione dostępności wyposażenia adekwatnego do potrzeb oraz środków nietrwących, służących do realizacji procesu dydaktycznego, zakładającego zastosowanie zróżnicowanych rozwiązań wspierających specjalne potrzeby edukacyjne uczniów, np.: lampkę umożliwiającą punktowe doświetlenie miejsca pracy, pomoce optyczne i nieoptyczne (np. lupy, lunety, powiększalnik), jak również uniwersalne pomoce dydaktyczne oraz rozwiązania zapewniające dostosowanie formy i treści przekazywanych w czasie procesu dydaktycznego;	1 067 668,74	1 067 668,74	907 518,43	85%

Tabela. Lista projektów wiązki j: Opieka zdrowotna

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-44	Opieka zdrowotna	EFRR	Specjalistyczny Szpital Miejski w Toruniu	Odwrócona piramida świadczeń w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. Mikołaja Kopernika w Toruniu	Realizacja projektu zakłada działania infrastrukturalne wspierające przejście z opieki szpitalnej/instytucjonalnej na przystępne cenowo i wysokiej jakości usługi w zakresie opieki ambulatoryjnej, które są realizowane w Poradniach Specjalistycznych Specjalistycznego Szpitala Miejskiego im. Mikołaja Kopernika w Toruniu.	1 270 593,00	1 270 593,00	1 080 004,00	85%
ZIT-TO-66	Opieka zdrowotna	EFRR	Powiat Chełmiński	Rozbudowa oraz modernizacja i doposażenie ZOZ w Chełmnie	Remont pomieszczeń szpitalnych oraz zakup sprzętu medycznego obejmuje: 1. Remont i wyposażenie w sprzęt medyczny dla Działu Fizjoterapii. 2. Inwestycja w infrastrukturę i doposażenie w sprzęt na rozwój AOS. 3. Inwestycja w infrastrukturę i zakup sprzętu na potrzeby opieki długoterminowej.	484 581,50	484 581,50	411 894,27	85%

Tabela. Lista projektów wiązki k: Wsparcie instytucji kultury

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-34	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Toruńska Agenda Kulturalna	Kompleksowa modernizacja, prace konserwatorskie i zagospodarowanie zieleni w Zamku Krzyżackim oraz realizacja wystaw stałych i czasowych	1. Organizacja toalety na terenie zamku dla odwiedzających i turystów w formie dobudowania pomieszczenia do Generałówki. 2. Wykonanie ogrodzenia przy zachodniej części terenu zamku. 3. Modernizacja sieci informatycznej z wykorzystaniem przesyłków bezprzewodowych i sieci elektrycznej. 4. Kompleksowa konserwacja ruin zamku. 5. Stworzenie historycznej ścieżki edukacyjnej. Zakup wykonanych na indywidualne zamówienie figur koni i jeźdźców z różnych epok historycznych do stałej ekspozycji zewnętrznej. 6. Stworzenie pięciu wystaw czasowych prezentowanych wewnątrz zamku. 7. Zakup wyposażenia m.in. projektorów, wyposażenia obozowiska, strojów historycznych. 8. Realizacja działań związanych z czystą energią i zagospodarowaniem zieleni na terenie zamku.	1 352 193,04	1 103 993,01	938 394,00	85%
ZIT-TO-34a	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Toruńska Agenda Kulturalna	II etap prac na Zamku Dybowskim	Przedmiotem projektu jest dalsza adaptacja ruin zabytkowego Zamku Dybowskiego w Toruniu w celu rozwoju oferty kulturalno-edukacyjnej.	549 500,35	446 748,25	379 736,01	85%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-30	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy	Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy „Na fali” - rozbudowa interaktywnej wystawy edukacyjnej oraz budowa podjazdu dla osób z niepełnosprawnościami	Celem projektu jest dostosowanie obiektu CNMW do potrzeb odwiedzających poprzez: 1. Modernizację wystawy stałej "Rzeka" znajdującej się na 2. piętrze CNMW. Działania obejmą rozbudowę i remont istniejącej wystawy wraz z aranżacją przestrzeni 2. piętra oraz antresoli na 3. piętrze budynku, które zostaną ze sobą połączone, w sposób umożliwiający przemieszczanie się między kondygnacjami. Celem przebudowy jest wykorzystanie całej dostępnej, dwukondygnacyjnej przestrzeni, dlatego wystawa uzupełniona zostanie o eksponaty o większej wysokości. Tematyka nowej wystawy ("Na fali") oscylować będzie wokół hydrologii, fal mechanicznych, a stanowiska oferować będą element zabawy i przygody dla głównej grupy odbiorców tej przestrzeni- rodzin z dziećmi. 2. Dostosowanie obiektu do potrzeb osób z różnymi typami niepełnosprawności oraz przebudowę i modernizację infrastruktury niezbędnej do prowadzenia działalności edukacyjnej i kulturalnej CNMW. W ramach projektu zostanie przebudowana infrastruktura na zewnątrz budynków, która umożliwi korzystanie z zasobów CNMW przez osoby niepełnosprawne.	1 320 137,40	1 079 159,93	917 285,94	85%
ZIT-TO-40	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Muzeum Okręgowe w Toruniu	Modernizacja Muzeum Podróżników im. Tony'ego Halika	Galeria Sztuki Gotyckiej znajduje się w pomieszczeniach dawnych ław chlebowych połączonych z tzw. Salą Sądową na parterze wschodniego skrzydła Ratusza Staromiejskiego. Gotycki charakter pomieszczenia współgra z przedstawianymi na wystawie eksponatami: przykładami sakralnej rzeźby i malarstwa od XIV do XVI w, a także unikatową w muzealnictwie polskim kolekcję witraży średniowiecznych. Obecna ekspozycja z niewielkimi zmianami funkcjonuje od kilkadziesiąt lat. Modernizacja wystawy pozwoli na dostosowanie jej do oczekiwań współczesnych zwiedzających, poprzez rozszerzenie warstwy informacyjnej, zastosowanie nowoczesnych systemów ekspozycyjnych, zamontowanie dostosowanego do warunków sali i eksponatów oświetlenia i innych elementów podkreślających zgromadzone tam eksponaty.	976 815,35	794 158,82	675 035,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-40a	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Muzeum Okręgowe w Toruniu	Remont konserwatorski elewacji Kamienicy pod Gwiazdą wraz z modernizacją wystawy stałej	W Muzeum Sztuki Dalekiego Wschodu w Kamienicy pod Gwiazdą, oddziale Muzeum Okręgowego w Toruniu w ramach zadania planowany jest remont konserwatorski elewacji, jednej z bardziej ozdobnych na Rynku Staromiejskim w Toruniu. Ponadto wykonana zostanie modernizacja wystawy stałej, która połączy wątki kamienicy mieszczańskiej z prezentowaną kolekcją sztuki dalekiego wschodu. Modernizacja wystawy stałej przewiduje również usprawnienia umożliwiające dostęp osobom niepełnosprawnym.	463 447,06	463 447,06	393 930,00	85%
ZIT-TO-40b	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Muzeum Okręgowe w Toruniu	Wykonanie izolacji pionowej ścian zewnętrznych i remont zniszczonych elewacji zewnętrznych budynku dawnego klasztoru sióstr benedyktynek z przełomu XIV/XV w. przy ul. św. Jakuba 20a w Toruniu	Budynek dawnego klasztoru, obecnie mieszczący bibliotekę muzealną oraz pracownię i magazyn Działu Archeologii - ul. Jakuba 20a, 87-100 Toruń. Wykonanie izolacji pionowej ścian zewnętrznych w części piwnicznej budynku spowoduje obniżenie stopnia zawilgocenia w piwnicach (miejscu przechowywania zabytków archeologicznych), a przez to powstanie właściwych warunków do przechowywania dla obiektów muzealnych, oraz zatrzyma postępującą degradację elewacji zewnętrznych i ścian wewnętrznych piwnic. Po wykonaniu izolacji zostanie przeprowadzony remont zewnętrznych elewacji.	231 723,53	231 723,53	196 965,00	85%
ZIT-TO-72	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Chełmno	Budowa i wyposażenie siedziby Gminnej Biblioteki Publicznej - Centrum Usług Kulturalnych i Społecznych w Kolnie	Projekt polega na budowie Centrum Usług Kulturalnych i Społecznych. Centrum byłoby siedzibą Gminnej Biblioteki Publicznej. Aktualnie w Gminie nie ma żadnego obiektu, który pełniłby tego typu usługi. Wszystkie większe wydarzenia odbywają się albo w wynajmowanym obiekcie kinoteatru w Chełmnie lub małych świetlicach wiejskich, ewentualnie szkołach. Gminna biblioteka ma swoją siedzibę w pomieszczeniach szkół (biblioteka i jej filie). Wybudowany obiekt posiadałby zaplecze w postaci Sali widowiskowej, w której mogłyby się odbywać duże wydarzenia kulturalne w skali gminy oraz mniejszą salę gdzie mogłyby być organizowane różnego rodzaju warsztaty, szkolenia, odczyty itd. a także zaplecze na księgozbiór. Byłby to nowoczesny obiekt, przyjazny środowisku i osób z niepełnosprawnościami. Szacowana powierzchnia 550 m ² . W nim też mógłby działać/spotykać się Klub seniora oraz KGW Kolno. W Centrum chcielibyśmy realizować np. zajęcia w ramach projektów grantowych z LGD.	982 268,72	982 268,72	688 379,07	70%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-87	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Poprawa funkcjonalności z doposażeniem siedziby Chełmińskiego Domu Kultury w Chełmnie przy ul. Dworcowej 40a	Realizacja przedmiotowego projektu w istotny sposób przyczyni się do podniesienia standardu świadczonych usług kulturalnych oraz poprawi dostępność architektoniczną siedziby CHDK dla osób ze szczególnymi potrzebami. W ramach przedsięwzięcia przewiduje się m.in.: - dostosowanie wnętrza budynku do celów działalności wraz z wykreowaniem specjalistycznych pracowni m.in. plastycznej, muzycznej, studia nagrań, jak również zespołu pomieszczeń służących próbom tanecznym, - dostosowanie infrastruktury kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami, - modernizacji energetycznej poprzez kompleksową modernizację oświetlenia wewnętrznego, - poprawa elementów zagospodarowania terenu: nawierzchnia drogi wewnętrznej oraz parkingu, oświetlenie zewnętrzne, monitoring, mała architektura, - zakup niezbędnego wyposażenia.	838 709,33	838 709,33	712 902,93	85%
ZIT-TO-93	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Papowo Biskupie	Kompleksowa modernizacja budynku GOK w Papowie Biskupim	Modernizacja polegała będzie na wykonaniu wentylacji mechanicznej w budynku, wyposażeniu obiektu w technologie energooszczędne, wykonanie klimatyzacji, remont pomieszczeń wewnętrznych (malowanie, cyklinowanie parkietu), odprowadzenie wód deszczowych z budynku oraz wykonanie opaski z kostki betonowej wokół budynku). Zakupione zostanie wyposażenie do prowadzenia zajęć rekreacyjno - kulturowych dla dzieci i młodzieży z terenu gminy oraz dla mieszkańców.	373 004,00	373 004,00	317 053,00	85%
ZIT-TO-94	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Papowo Biskupie	Wsparcie instytucji kultury (świetlic wiejskich) na terenie gminy Papowo Biskupie	W ramach projektu przewiduje się modernizację świetlic wiejskich (drobny remont, zakup wyposażenia, wymianę drzwi), wymianę ogrzewania w świetlicach wraz z zagospodarowaniem terenu przy świetlicach	150 000,00	150 000,00	127 500,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-105	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Kowalewo Pomorskie	Adaptacja byłego budynku Urzędu Miejskiego na obiekt pełniący funkcje kulturalne (biblioteka, centrum aktywizacji społecznej, Izba pamięci)	Adaptacja byłego budynku Urzędu Miasta na obiekt pełniący funkcje kulturalne (biblioteka, centrum aktywizacji społecznej, Izba pamięci)	657 822,00	657 822,00	559 149,00	85%
ZIT-TO-110	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Radomin	Kompleksowa modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Radominie	Kompleksowa modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Radominie polegająca na ingerencji i dokonaniu ulepszeń w zakresie m.in. : pokrycia dachowego, wentylacji, tynków, oświetlenia, podłóg, ścian, wykonaniu systemów multimedialnych w sali. Pozwoli to polepszyć warunki działalności, zwiększyć komfort uczestników zajęć i spotkań kulturalno-edukacyjnych prowadzonych z myślą o dzieciach, młodzieży i mieszkańcach gminy. Oszczędności wygenerowane w ramach wykonanej inwestycji zostaną wykorzystane na działalność statutową GOK oraz poszerzenie działalności kulturalnej realizowanej w obiekcie na rzecz całego MOF i lokalnej społeczności.	169 000,00	169 000,00	143 650,00	85%
ZIT-TO-164	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Łysomice	Wsparcie instytucji kultury	Planowane działania obejmują utworzenie polegające na adaptacji budynku na cele Centrum Kultury w gminie Łysomice, w którym mieściłaby się Izba Historii i Tradycji oraz pomieszczenia przeznaczone na m.in. pracownie, zaplecze sanitarno- socjalne.	379 670,00	379 670,00	322 719,25	85%

CEL OPERACYJNY 4: Atrakcyjna i dostępna przestrzeń

Tabela. Lista projektów wiązki I: Rozwój turystyki

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-2a	Infrastruktura rowerowa		Gmina Aleksandrów Kujawski	Rozwój turystyki poprzez budowę trasy rowerowej w Gminie Aleksandrów Kujawski	Rozwój turystyki poprzez budowę trasy rowerowej w Gminie Aleksandrów Kujawski	1 584 970,26	1 584 970,26	1 347 224,72	85%
ZIT-TO-27	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Zagospodarowanie terenów i stawów parku miejskiego przy ulicy Parkowej oraz Placu 3 Maja w Aleksandrowie Kujawskim	W ramach zadania planuje się zagospodarowanie terenów zielonej i niebieskiej infrastruktury z ukierunkowaniem na potrzeby wspierania miejsc turystyczno - wypoczynkowych. Odnowa parku wraz z przywróceniem bioróżnorodności obszaru, doposażenie w małą Infrastrukturę oraz wyposażenie dostosowane do osób o szczególnych potrzebach. Utworzenie sceny letniej oraz ścieżek rekreacyjno – spacerowych.	649 922,00	649 922,00	552 434,00	85%
ZIT-TO-41	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Toruńska Agenda Kulturalna	Budowanie marki miasta Torunia w oparciu o walory architektoniczne za pomocą nowoczesnych technologii	Projekt zakłada kompleksowe wykorzystanie nowoczesnych technologii w budowaniu wizerunku miasta Torunia jako miejsca, gdzie w kreatywny sposób tworzy się relacje między niezwykle bogatym dziedzictwem architektonicznym a najnowszymi możliwościami techniki. Połączenie obu tych elementów ma szansę zachwycić współczesnego, wymagającego turystę i spowodować zwiększenie atrakcyjności turystycznej miasta jako nieszablonowej destynacji, gdzie stare miesza się z nowym. Projekt polega na perspektywicznej, długofalowej promocji marki miasta Torunia. W tym celu zostanie zakupiony wysokiej klasy sprzęt techniczny (nagłośnieniowy, audiowizualny i oświetleniowy), przeprowadzone zostaną nietypowe akcje promocyjne i wyeksponowane zostaną różne zabytki naszego miasta.	829 858,73	829 858,73	573 479,61	69%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-88	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Centrum rozwoju nad Jeziorem Starogrodzkim	Rozwój infrastruktury turystycznej w ramach Ośrodka ZAZ Nad Jeziorem Starogrodzkim w Chełmnie dotyczy poprawy dostępności turystycznej Jeziora Starogrodzkiego, znajdującego się u podnóża Góry Św. Wawrzyńca na obrzeżach Miasta Chełmna. Proponuje się kompleksowe zagospodarowanie terenów rekreacyjnych nad Jeziorem Starogrodzkim wraz z uporządkowaniem i uzupełnieniem w zakresie zieleni, remontem istniejącego pomostu, remontem sanitariatów z dostosowaniem dla osób z niepełnosprawnościami, pracami w zakresie instalacji wod-kan oraz instalacji elektrycznej.	918 860,15	918 860,15	781 031,12	85%
ZIT-TO-113	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Ciechocin	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie Gminy Ciechocin	Budowa przystanków oraz wiat rowerowych, budowa siłowni zewnętrznych, budowa placów zabaw, budowa ścieżki edukacyjnej.	176 891,76	176 891,76	150 358,00	85%
ZIT-TO-120	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Golub-Dobrzyń	Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń	Inwestycja będzie związana z budową infrastruktury służącej rozwojowi turystyki. W ramach zadania powstanie ścieżka rowerowa wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 554 o dł. ok 650 m. umożliwiającą przemieszczanie się w bezpieczny sposób do 2 jezior Słupno i Grodno oraz do centrum miasta Golubia-Dobrzynia w tym zamku oraz rzeki Drwęcy. Równocześnie w ramach inwestycji zostanie wykonana przebudowa ciągu pieszo -jezdnego oraz utwardzenie terenu z miejscami parkingowymi przy jeziorze Grodno.	143 172,00	143 172,00	121 696,00	85%
ZIT-TO-132	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Zagospodarowanie turystyczne terenów wokół Jeziora Chełmżyńskiego	Zagospodarowanie otoczenia Jeziora Chełmżyńskiego obejmujące uporządkowanie alejek wokół jeziora, przygotowania miejsc wypoczynku i zorganizowanie zaplecza sanitarnego. W ramach zadania przewiduje się stworzenie miejsc parkingowych, biwakowych i rekreacyjnych w pasie przybrzeżnym jeziora.	388 701,74	388 701,74	330 396,48	85%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-140	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Obrowo	Rewitalizacja stawu i stworzenie miejsc rekreacji i wypoczynku w terenie wokół stawu przy al. Lipowej w miejscowości Obrowo	Rewitalizacja stawu oraz zagospodarowanie miejsca wokół. Stworzenie miejsca rekreacji i wypoczynku.	313 420,00	313 420,00	266 407,00	85%
ZIT-TO-148	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Łubianka	Zagospodarowanie na cele rekreacyjne jeziora Kozielec i jego otoczenia w Łubiance	Planuje się zagospodarowanie terenów wokół jeziora poprzez dostosowanie ukształtowania terenu, montaż urządzeń i instalacji służących rekreacji, budowę ścieżek przyrodniczo – rekreacyjnych oraz miejsc dojazdowych i parkingowych (do 15 % kosztów kwalifikowanych).	91 000,00	91 000,00	77 253,00	85%
ZIT-TO-153	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Czernikowo	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie gminy Czernikowo	Utworzenie Parku Wiejskiego nad jeziorem Steklin w miejscowości Steklinek (mała architektura, ciągi komunikacyjne, tereny zielone itp.)	237 222,00	237 222,00	201 638,00	85%
ZIT-TO-158	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Chełmża	Rewaloryzacja zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego w Brąchnówku	W ramach zadania w zabytkowym parku planowane do realizacji : Zagospodarowanie terenu obejmujące wykonanie: - chodników - elementów małej architektury tj. ławki, kosze na odpady, - oświetlenie parkowe, - podesty rekreacyjno-wypoczynkowe przy stawie, - nasadzenie roślin ozdobnych i rabat, - oczyszczenie istniejącego stawu.	250 000,00	250 000,00	152809,00	61%
ZIT-TO-165	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Łysomice	Rozwój turystyki w gminie Łysomice	Budowa, przebudowa oraz rozbudowa infrastruktury turystycznej jak i rekreacyjnej wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia dla terenów zarówno czynnych turystycznie jak i zaplanowanych do utworzenia. W zakresie przedsięwzięcia znajdują się również działania mające na celu poprawę dostępności do istniejących terenów turystycznych i rekreacyjnych wraz z zagospodarowaniem ich bezpośredniego otoczenia.	353 242,35	353 242,35	300 256,00	85%

Tabela. Lista projektów wiązki m: Odnowa przestrzeni publicznych

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-6	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Aleksandrów Kujawski	Odnowa przestrzeni publicznej poprzez budowę miejsca wypoczynku i rekreacji w miejscowości Stawki	Projekt polega na budowie kompleksu sportowo – rekreacyjnego, w tym zespołu boisk sportowych, placu zabaw i terenu rekreacyjnego w miejscowości Stawki w Gminie Aleksandrów Kujawski. Podstawowym celem realizacji zadania jest rozwijanie aktywności fizycznej, poprawa jakości życia mieszkańców, promocja zdrowego trybu życia, rozwój infrastruktury sportowej, co przyczyni się do poprawy warunków życia mieszkańców, do rozwoju społecznego obszaru wiejskiego.	298 561,89	298 561,89	253 777,60	85%
ZIT-TO-69	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Stolno	Odnowa przestrzeni publicznej w Stolnie, Oborach, Małym Czystem oraz Wabczu na terenie Gminy Stolno	W ramach projektu planuje się: - wymiana podłoża na bezpieczne (z tworzywa sztucznego) na istniejącym placu zabaw w Stolnie; - zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół świetlicy wiejskiej w Oborach (zagospodarowanie skarpy poprzez wzmocnienie i nasadzenia); - zagospodarowanie przestrzeni publicznej przy świetlicy wiejskiej w Małym Czystem (zagospodarowanie przestrzeni publicznej w bezpośrednim sąsiedztwie świetlicy na imprezy plenerowe poprzez utwardzenie powierzchni, zamontowanie małej infrastruktury typu ławki, kosze na śmieci, doświetlenie); - przebudowa istniejącego boiska do piłki nożnej na działce nr 44/5, obręb ewidencyjny Wabcz. o wym. W zakres projektowanej inwestycji będzie wchodziło: zmiana istniejącej nawierzchni naturalnej na nawierzchnię syntetyczną; wymiana opraw oświetleniowych boiska na oprawy LED wraz z wysięgnikami; utwardzenie terenu wraz z montażem trybuny dla 45 osób.	170 000	170 000	144602,00	85%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-70	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Chełmno	Budowa Centrum Aktywności Lokalnej w Małych Łunawach	Projekt realizowany ze środków przeznaczonych na Odnowę przestrzeni publicznej. W ramach inwestycji w miejscowości Małe Łunawy wybudowany zostałby budynek, który będzie wykorzystywany do celów animacji, aktywizacji, integracji i edukacji społeczności lokalnej. Na terenie tej miejscowości oraz sąsiedniej brakuje tego typu obiektu. Gmina nie posiada w swoich zasobach budynku, który mógłby zostać wyremontowany, przebudowany na w/w cele stąd konieczność budowy nowego obiektu.	346 916,30	346 916,30	153 068,50	44%
ZIT-TO-77	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Unisław	Odnowa przestrzeni publicznej w Unisławiu	Projekt zakładający utworzenie wspólnej przestrzeni dla mieszkańców, rodzin z uwzględnieniem aktywnego wspólnego spędzania czasu wolnego. W ramach projektu zakupione zostanie sprzęt, urządzenia/wyposażenie do integracji mieszkańców w przestrzeni publicznej, uwzględniającą edukację sensoryczną. Zaplanowano utworzenie/ doposażenie placów zabaw z elementami wspierającymi rozwój sensoryczny, ławki, tablice edukacyjne w Gminie Unisław.	160 097,18	160 097,18	136 082,60	85%
ZIT-TO-82	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Kijewo Królewskie	Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Kijewo Królewskie	Projekt zakłada szereg działań związanych z odnową przestrzeni publicznej na terenie 3 wsi w gm. Kijewo Królewskie, zmiana funkcji użytkowych w kierunku zwiększenia lokalnego potencjału społecznego i gospodarczego defaworyzowanych grup społecznych w tym młodzieży i seniorów.	398 538,00	398 538,00	338 757,00	85%
ZIT-TO-89	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Rewaloryzacja parku miejskiego Stare Planty	Rewaloryzacja najstarszego parku miejskiego w Chełmnie - Stare Planty, utworzonego w XVIII wieku, objętego ochroną konserwatorską na podstawie wpisu do rejestru zabytków. Wymiana nawierzchni istniejących alejek, oraz schodów, odnowienie nasadzeń drzew, uzupełnienie oświetlenia, wprowadzenie elementów małej architektury.	356 035,24	356 035,24	302 629,96	85%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-95	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Papowo Biskupie	Modernizacja obiektu rekreacyjnego w miejscowości Papowo Biskupie	W ramach zadania wykonana zostanie modernizacja boiska, bieżni oraz zamontowane zostaną ławeczki i wykonanie nasadzenia roślin. Obiekt będzie ogólnodostępny i otwarty dla mieszkańców.	120 000,00	120 000,00	102 000,00	85%
ZIT-TO-101	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Lisewo	Przebudowa przestrzeni publicznej w Krusinie	Przebudowa i adaptacja zdegradowanych terenów i przestrzeni w celu przywrócenia im nowych funkcji, kulturalnych, społecznych i edukacyjnych na terenie gminy Lisewo. W ramach projektu przewiduje się utworzenie terenu, któremu nadane zostaną nowe funkcje w tym kulturalne, społeczne i edukacyjne. W ramach projektu zrealizowane zostaną następujące zadania: - wykonanie boiska wielofunkcyjnego wraz ogrodzeniem, oświetleniem, - wykonanie wiaty pełniącej funkcje integracyjne mieszkańców, - postawienie małej architektury, sprzyjającej działaniom społecznym realizowanym na tym terenie.	199 605,88	199 605,88	169 665,00	85%
ZIT-TO-108	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Zbójno	Renowacja zabytkowego parku oraz terenu wokół pałacu w miejscowości Zbójno	Celem projektu jest podniesienie atrakcyjności miejscowości Zbójno poprzez rozbudowę zaplecza dla rekreacji pieszej, rowerowej itd. Niezbędna jest budowa zaplecza w otoczeniu pałacu oraz remont ogrodzenia założenia ogrodowego i terenu pałacowego, a także rewitalizacja zieleni zabytkowej i uporządkowanie układu komunikacyjnego i małej architektury na terenie zabytkowego parku tj. instalacja oświetlenia, kosze na śmieci, ławki i stoliki w tym stojaki rowerowe itd.	396 545	396 545,00	337 066,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-117	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Miasto Golub- Dobrzyń	Zagospodarowanie terenu przy Szkole Podstawowej nr 1 przy ul. Zamkowej	Budowa mini boiska wielofunkcyjnego z bezpieczną nawierzchnią wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą oraz elementami małej architektury (np. ławki, kosze na śmieci, urządzenia siłowni zewnętrznej lub streetworkout). Powstała infrastruktura będzie ogólnodostępna.	259 134,55	259 134,55	220 264,32	85%
ZIT-TO-121	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Golub- Dobrzyń	Odnova przestrzeni publicznej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń	Inwestycja będzie związana z budową infrastruktury służącej odnowie przestrzeni publicznej. W ramach zadania powstanie miejsce rekreacji w miejscowości Nowogród nad jeziorem „Grodno”. Zadanie polegać będzie na zagospodarowaniu terenu po byłym ośrodku wypoczynkowym. W ramach zadania zostanie przeprowadzona modernizacja plaży, pomostu, zakupiony zostanie sprzęt pływający, zostaną zamontowane elementy siłowni zewnętrznej i placu zabaw. Odtworzony zostanie także trakt nad jeziorem.	183 000,00	183 000,00	155 257,00	85%
ZIT-TO-133	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Kompleksowa odnova przestrzeni miejskiej w obszarze zdegradowanym Chełmży	Odnova i nadanie nowych funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych terenu położonego pomiędzy stadionem miejskim a plażą tzw. płątną. Zakres obejmuje utworzenie infrastruktury sprzyjającej wypoczynkowi i rozwojowi turystyki weekendowej przy Jeziorze Chełmżyńskim. W ramach zadania przewiduje się m.in. stworzenie zaplecza sanitarnego dla osób wypoczywających w okolicach jeziora.	340 877,65	340 877,65	289 746,00	85%

Nr fizyki	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-136	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Wielka Nieszawka	Odnova przestrzeni publicznych na terenie Gminy Wielka Nieszawka	Zadaniem projektu jest odnova przestrzeni publicznej na terenie Gminy Wielka Nieszawka poprzez stworzenie zielonego skweru w centrum miejscowości Wielka Nieszawka. Obiekt powstanie w bliskim sąsiedztwie Urzędu Gminy Wielka Nieszawka oraz wybudowanego w 2024 roku budynku Gminnego Ośrodka Zdrowia w Wielkiej Nieszawce. Dodatkowo w sąsiedztwie planowanego przedsięwzięcia powstanie Gminny Żłobek. Lokalizacja skweru w tym miejscu pozwoli na poprawę estetyki Gminy a poprzez stworzenie miejsca wizualnie zachęcającego do spotkania mieszkańców w rejonie ważnych obiektów użyteczności publicznej, zwiększy integrację zarówno lokalnej społeczności jak i osób korzystających w w/w obiektów.	169 285,88	169 285,88	143 893,00	85%
ZIT-TO-141	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Obrowo	Modernizacja parku w miejscowości Łążyn II	Modernizacja parku: bagrowanie stawów, zagospodarowanie terenu jako miejsca rekreacji. Celem rewitalizacji parku jest przywrócenie jego funkcji rekreacyjnej oraz społecznej. Zagospodarowanie terenu poprawi wygląd oraz ułatwi poruszanie się po parku. Montaż małej architektury tj. ławki, kosze na śmieci, stojaki rowerowe. Budowa ścieżek spacerowych oraz budowa instalacji oświetleniowej na terenie parku. Wprowadzenie różnorodnych nasadzeń roślinnych o bogatym składzie gatunkowym.	320 670,50	320 670,50	272 569,93	85%
ZIT-TO-142	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Obrowo	Zagospodarowanie terenu w miejscowości Osiek nad Wisłą	Stworzenie miejsca rekreacji i wypoczynku, nasadzenie zieleni, mała architektura, infrastruktura drogowa. Budowa obszaru rekreacyjnego wraz z nasadzeniami zieleni i małą architekturą oraz budową parkingu (tylko do 15% wartości wydatków kwalifikowanych projektu). Parking będzie wybudowany w technologii przyjaznej środowisku naturalnemu.	221 300,00	221 300,00	188 105,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-143	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Obrowo	Zagospodarowanie terenu przy ul. Dworcowej w Obrowie	Budowa parkingu oraz obszaru rekreacyjnego, nasadzenie zieleni, mała architektura. Budowa obszaru rekreacyjnego wraz z nasadzeniami zieleni i małą architekturą oraz budową parkingu (tylko do 15% wartości wydatków kwalifikowanych projektu). Parking będzie wybudowany w technologii przyjaznej środowisku naturalnemu.	259 700,00	259 700,00	220 745,00	85%
ZIT-TO-146	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Zławieś Wielka	Odnova placu dożynkowego wraz z istniejącą infrastrukturą w miejscowości Zławieś Mała oraz budowa placów zabaw na terenie Gminy Zławieś Wielka	Zadanie będzie polegać na odnowieniu istniejącego placu dożynkowego w miejscowości Zławieś Mała wraz z istniejącą infrastrukturą mające na celu zwiększenie dostępności dla mieszkańców gminy oraz budowa placów zabaw na terenie Gminy Zławieś Wielka.	348 307,00	348 307,00	296 061,00	85%
ZIT-TO-150	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Łubianka	Budowa Centrum Usług Publicznych w Gminie Łubianka wraz z zagospodarowaniem terenu	W ramach realizacji projektu w Łubiance powstaje budynek Centrum Usług Publicznych. W obiekcie tym funkcjonować będą: • Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, • Biuro Obsługi Jednostek Oświatowych, • Gminna Spółka Wodna, • Izba pamięci narodowej i lokalnej, • Sala wielofunkcyjna, w tym świetlica środowiskowa, • Informacja turystyczna. Ponadto w ramach projektu planuje się komunikację w tym miejsca parkingowe. Centrum Usług Publicznych powstaje w historycznie – centralnej części gminy, z dogodnym dojazdem ze wszystkich 14 sołectw. Zostaną także zamontowane instalacje OZE, w tym ogrzewanie z pompą ciepła i systemem rekuperacji, a zabezpieczenie energii elektrycznej będzie pochodziło z paneli fotowoltaicznych.	210 000,00	210 000,00	178 447,00	85%
ZIT-TO-154	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Czernikowo	Odnova przestrzeni publicznej na terenie gminy Czernikowo	Modernizacja i zwiększenie funkcjonalności Parku 700- lecia w miejscowości Czernikowo.	312 296,00	312 296,00	265 451,00	85%
ZIT-TO-155	Odnova przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Czernikowo	Adaptacja zdegradowanego budynku byłej szkoły podstawowej w Osówce na Dzienny Dom Pobytu Seniora	Projekt obejmować będzie restaurację zdegradowanego, zabytkowego budynku dawnej szkoły w miejscowości Osówka wraz z zagospodarowaniem terenu.	130 396,00	130 396,00	110 836,00	85%

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-159	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Chełmża	Przebudowa części budynków pogimnazjalnych wraz z terenem przyległym w celu stworzenia oferty dla seniorów	Planuje się dostosowanie obiektów dawnego gimnazjum oraz zagospodarowanie terenu przyległego dla celów rekreacyjnych - w celu stworzenia oferty pobytu dziennego dla osób w wieku podeszłym.	190 000,00	190 000,00	102258,00	54%
ZIT-TO-166	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Łysomice	Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Łysomice	Planowane działania będą obejmowały m.in. odnowę, uporządkowanie i tworzenie terenów zielonych na terenie gminy Łysomice wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Planuje się również działania polegające m.in. na uzupełnieniu infrastruktury technicznej, rekreacyjnej, sportowej w postaci małej architektury, chodników, miejsc parkingowych.	270 554,12	270 554,12	229 971,00	85%

CEL OPERACYJNY 5: Wzmacnianie strategicznego zarządzania rozwojem MOFT**Tabela. Lista projektów wiązki n: Wsparcie administracyjne**

Nr fiszki	Typ wsparcia	Fun- dusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifiko- walne (euro)	Dofinan- sowanie UE (euro)	% dofinan- sowania
ZIT-TO-174	Wsparcie potencjału administracyjnego	EFRR	Stowarzyszenie Metropolia Toruńska	Wsparcie administracyjne wdrażania ZIT na obszarze MOF Torunia - 1 i 2 etap	Celem projektu jest wsparcie Stowarzyszenia w koordynacji i zarządzania wdrażania instrumentu ZIT na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia.	605 331,20	605 331,20	514 531,60	85%

10. Wskazanie podejścia zintegrowanego

Zgodnie z Polityką Terytorialną Województwa Kujawsko-Pomorskiego istotą wdrażania instrumentu ZIT jest realizacja projektów zintegrowanych. Projekt zintegrowany to projekt, który wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych.

Kierując się określoną wizją rozwoju obszaru MOF Torunia, zdefiniowanym celem głównym, a także wyznaczonymi celami operacyjnymi, przy programowaniu realizacji działań odpowiadających na potrzeby zidentyfikowane w niniejszej strategii zastosowano podejście zintegrowane polegające na zaplanowaniu, przygotowaniu i wyborze do wdrażania projektów strategicznych w sposób skoordynowany i z nastawieniem na synergię ich efektów na poziomie MOF. Projekty strategiczne wskazane w Strategii mają charakter zintegrowany oraz tworzą wiązki projektów powiązane ze sobą merytorycznie i nakierowane na osiągnięcie wspólnego efektu.

Wiązki stanowią grupy projektów należące do podobnego typu wsparcia realizowanego w ramach Polityki Terytorialnej i pomagają podkreślić zintegrowany charakter interwencji zaplanowanej w Strategii. Projekty w ramach wiązki wzajemnie się uzupełniają i pozwolą na osiągnięcie efektu synergii zaplanowanej interwencji. Wiązki wpisują się w cele rozwojowe obszaru wyznaczone w dokumencie i ukierunkowane są na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych zidentyfikowanych w diagnozie. Grupowanie w wiązki pozwala uwidocznić wspólny efekt realizowanych działań, który wpłynie na rozwój całego obszaru MOF Torunia. Poprzez skumulowanie działań w wiązkach projektów, ich wspólna realizacja umożliwi kompleksową realizację celów Strategii. Wiązki projektów przyczynią się do realizacji poszczególnych celów szczegółowych Strategii, a także celu głównego - podniesienia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej.

Projekty strategiczne uwzględnione w Strategii zostały przyporządkowane do celów operacyjnych i konkretnych działań według typów przedsięwzięć. Do każdego z typów przypisane zostały pojedyncze projekty zintegrowane - projekty partnerskie i/lub wiązki projektów powiązanych ze sobą tematycznie. Wiązki projektów oraz pojedyncze projekty zintegrowane wykazują wzajemną komplementarność a ich realizacja zapewnia wspólny efekt, rezultat lub służące wspólnemu celowi produkty końcowe. Wszystkie projekty strategiczne zaplanowane w Strategii ZIT MOF Torunia na lata 2021-2027 są uzasadnione zarówno w części diagnostycznej, jak i części w kierunkowej dokumentu. Dzięki zastosowaniu podejścia zintegrowanego pojedyncze projekty zintegrowane oraz wiązki projektów mają wpływ na mieszkańców więcej niż 1 gminy MOF, a także będą realizować jeden lub kilka z następujących celów:

1. wspieranie rozwoju gospodarczego;
2. dążenie do neutralności klimatycznej;
3. zwiększenie dostępności do usług publicznych;
4. realne przełożenie się na poprawę jakości życia mieszkańców;
5. opieranie się na inteligentnym zarządzaniu.

Ze względu na pełnioną przez miasto Toruń funkcję miasta rdzeniowego będącego ośrodkiem metropolitalnym, projekty realizowane na jego obszarze są istotne dla rozwoju całego MOF, a zaplanowana na obszarze MOF infrastruktura będzie służyła wszystkim mieszkańcom.

Korzyści z zastosowania podejścia zintegrowanego dotyczą rozwoju obszaru w sposób bardziej zrównoważony - pozwala ono uwzględnić różnorodne aspekty rozwoju terytorialnego i ich wzajemne oddziaływanie - gospodarkę, środowisko, kwestie społeczne, inwestycje infrastrukturalne, dziedzictwo kulturowe i turystykę. Zaplanowanie działań w sposób skoordynowany i uzgodniony na poziomie

aglomeracyjnym umożliwia uwzględnienie różnorodnych potrzeb i interesów mieszkańców całego obszaru MOF. Współpraca reprezentantów władz samorządowych i lokalnych społeczności związana z przygotowaniem i wdrażaniem strategii rozwoju terytorialnego, pozwala na zaspokojenie potrzeb różnych grup społecznych z poszanowaniem lokalnej specyfiki poszczególnych części obszaru. Podejście zintegrowane w planowaniu i realizacji działań rozwojowych pomaga również na optymalne wykorzystanie dostępnych zasobów terytorium. Dotyczy to zarówno zasobów naturalnych, infrastruktury i przestrzeni, jak i potencjału ludzkiego, w tym kapitału społecznego i kulturowego. Podejmowanie wspólnych inicjatyw o znaczeniu strategicznym przyczynia się do łatwiejszego osiągnięcia zrównoważonego i harmonijnego rozwoju terytorium służącego poprawie jakości życia mieszkańców oraz wzrostu jego atrakcyjności i konkurencyjności.

Wskazanie podejścia zintegrowanego w ramach wiązek projektów

Wiązka a: Wsparcie trwałego rozwoju i konkurencyjności gospodarki obszaru MOF

Wiązka 10 projektów - w tym jeden projekt partnerski w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej - polegających na inwestycji w infrastrukturę kształcenia zawodowego i dostosowaniu kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu operacyjnego „Konkurencyjna gospodarka i wykształcone kadry” poprzez działania takie jak:

- Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego,
- Podnoszenie jakości kształcenia zawodowego.

Projekty te ukierunkowane są na poprawę jakości, efektywności i skuteczności kształcenia zawodowego oraz działania wpływające na dostosowanie tego rodzaju kształcenia do potrzeb rynku pracy, poprzez działania adresowane do nauczycieli i uczniów, wspomagające ich rozwój edukacyjno-zawodowy i wzmacniające procesy zdobywania wiedzy oraz umiejętności praktycznych, uzupełnione o doposażenie jednostek w środki dydaktyczne.

Wiązka obejmuje projekty wpływające na dostosowanie kształcenia zawodowego do wymogów zielonej i cyfrowej transformacji oraz projekty związane z promowaniem tego rodzaju kształcenia jako wysokiej jakości ścieżki kariery wymagającej wysokich kwalifikacji.

Wiązka projektów ukierunkowana jest na rozwiązywanie wspólnych problemów zdiagnozowanych na obszarze MOF Torunia w sferze społecznej i gospodarczej, dotyczących rynku pracy, edukacji i konkurencyjności przedsiębiorstw. Główne założenia projektów wchodzących w skład wiązki, to zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ukończenia nauki zawodu, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, na poziomie kształcenia zawodowego.

Efektami projektów wchodzących w skład wiązki będzie zwiększenie dostępności do usług publicznych na terenie całego MOF Torunia w zakresie wysokiej jakości edukacji zawodowej, podniesienie atrakcyjności szkolnictwa zawodowego oraz wzmocnienia kompetencji zawodowych absolwentów i pracowników szkół, a tym samym do wzmocnienia konkurencyjności gospodarki całego MOF. Wsparcie edukacji zawodowej przyczyni się do zwiększenia zasobu profesjonalnych kadr pracowniczych, zgodnie z celem rozwijania konkurencyjnej gospodarki i wykształconych kadr na obszarze MOF.

Realizacja projektów wpływających na dostosowanie kształcenia zawodowego do wymogów zielonej transformacji będzie mieć również wpływ na osiągnięcie efektu synergii w odniesieniu do efektów działań planowanych do realizacji w ramach celu operacyjnego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna”.

Wiązka b: Wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej

Wiązka 4 projektów - w tym jeden projekt w ramach programu FENIKS - realizowanych w miastach Aleksandrów Kujawski i Toruń, obejmująca działania z zakresu modernizacji infrastruktury transportowej oraz zakupu niskoemisyjnego taboru wraz z infrastrukturą do jego obsługi. Miasta na obszarze MOF stanowią ważne punkty przesiadkowe dla mieszkańców, a planowane projekty będą miały istotny wpływ na funkcjonowanie systemu transportowego całego obszaru MOF. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu operacyjnego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna” poprzez działania takie jak:

- Rozwój i usprawnianie systemu transportu miejskiego, w tym budowa/modernizacja węzłów zintegrowanych i infrastruktury przystankowej,
- Przejście na czysty transport miejski, w tym zakup taboru oraz rozwój infrastruktury umożliwiającej zasilanie paliwami alternatywnymi.

Wiązka uwzględnia jeden projekt komplementarny - ukierunkowany na realizację celu szczegółowego, o którym mowa w Programie Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza, tj.: 2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej. Projekt będzie realizowany przy udziale środków z programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 w ramach koperty regionalnej i nosi nazwę „Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu” a jego beneficjentem będą Gmina Miasta Toruń i MZK Sp. z o.o. w Toruniu. Celem projektu jest rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w Toruniu poprzez modernizację infrastruktury szynowej, modernizację i rozbudowę zaplecza technicznego dla taboru szynowego i autobusowego oraz zakup taboru szynowego. Działania realizowane w ramach projektu będą polegać na: modernizacji linii tramwajowych pozostających w złym stanie technicznym wraz z wymianą sieci trakcyjnej oraz infrastrukturą towarzyszącą, budowie nowej zajezdni tramwajowo-autobusowej do obsługi nowoczesnego taboru, modernizacji istniejącej zajezdni tramwajowej, zakupie nowego taboru tramwajowego oraz pojazdów technicznych.

Pozostałe 3 projekty realizowane w ramach wiązki „Wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej”, ukierunkowane na działania z zakresu rozwoju i usprawnienia nisko- i zeroemisyjnego transportu publicznego, służyć będą redukcji zanieczyszczeń powietrza na terenie całego obszaru MOF Torunia. Projekty te zostały opracowane równolegle, w sposób skoordynowany, z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi, i są wzajemnie komplementarne. Projekty planowane do realizacji w ramach wiązki ze względu na m. in. korzystny efekt środowiskowy mają wpływ na więcej niż jedną gminę MOF Torunia.

Realizacja zidentyfikowanych projektów przyczyni się do osiągnięcia celów neutralności klimatycznej, jak również realnie przełoży się na poprawę jakości życia mieszkańców MOF poprzez pozytywny wpływ na stan środowiska naturalnego, w tym poprawę jakości powietrza.

Pozytywny wpływ na środowisko oraz infrastrukturę komunikacyjną na terenie MOF Torunia, umożliwi osiągnięcie synergii z rezultatami przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach celu operacyjnego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Wiązka c: Spójna sieć dróg rowerowych na obszarze MOF

Wiązka 19 projektów - w tym jeden projekt partnerski w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej - dotyczących budowy infrastruktury przeznaczonej dla rowerów, realizowanych na obszarze MOF mających na celu likwidację luk w obecnej sieci dróg rowerowych oraz poprawę bezpieczeństwa rowerzystów. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu operacyjnego „Zielona

transformacja i gospodarka niskoemisyjna” poprzez inwestycje w infrastrukturę przeznaczoną dla rowerów.

Realizacja zidentyfikowanych projektów w tym. m.in. budowa nowych odcinków dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych, w tym łączących sąsiednie miejscowości i/lub gminy, przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa, atrakcyjności i komfortu wykorzystania tej formy transportu w codziennych dojazdach, a tym samym ograniczenia emisji zanieczyszczeń oraz poprawy jakości powietrza na terenie MOF Torunia.

Projekty tworzące wiązkę są powiązane ze sobą merytorycznie i służą realizacji tożsamego celu - poprawie jakości powietrza i ograniczeniu emisji zanieczyszczeń na terenie MOF Torunia, poprzez inwestycje przyczyniające się do priorytetyzacji ruchu pieszego i rowerowego. Ze względu na korzystny efekt środowiskowy, projekty te mają wpływ na więcej niż jedną gminę MOF Torunia.

Realizacja projektów planowanych w ramach wiązki, poprzez zwiększenie dostępu mieszkańców do ekologicznej, bezpiecznej i niezawodnej formy mobilności jaką jest poruszanie się na rowerze, wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców MOF, co pozwoli na osiągnięcie synergii z rezultatami działań planowanych w ramach celu operacyjnego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Wiązka d:

Poprawa efektywności energetycznej oraz redukcja emisji gazów cieplarnianych na obszarze MOF

Wiązka 27 projektów realizowanych na obszarze MOF polegających na budowie, wymianie i modernizacji źródeł ciepła, kompleksowej modernizacji energetycznej komunalnych budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej oraz wymianie oświetlenia ulicznego na energooszczędne.

Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu operacyjnego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna” poprzez działania takie jak:

- Modernizacja ciepłowni lokalnych,
- Poprawa efektywności sieci ciepłowniczych (budowa i modernizacja),
- Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych,
- Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej ,
- Wymiana i modernizacja oświetlenia ulicznego.

Projekty tworzące wiązkę są powiązane ze sobą merytorycznie i służą realizacji tożsamego celu - poprawie stanu środowiska przyrodniczego na terenie MOF Torunia - poprzez redukcję zanieczyszczeń powietrza.

Kompleksowa modernizacja energetyczna, rozwój efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych opartych na źródłach OZE, budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego wykorzystującego technologię LED doprowadzą do redukcji zużycia energii cieplnej i elektrycznej a tym samym znacząco wpłyną na redukcję zanieczyszczeń powietrza na terenie całego MOF.

Projekty tworzące wiązkę zostały opracowane równolegle, w sposób skoordynowany, z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi i są wzajemnie komplementarne. Wiązka projektów ukierunkowana jest na rozwiązywanie wspólnych problemów zdiagnozowanych na obszarze MOF w sferze środowiska naturalnego (jakość powietrza), społecznej (stan zdrowia mieszkańców) i infrastrukturalnej (stan techniczny budynków, nieefektywne i nieekologiczne źródła ciepła).

Ze względu m. in. na korzystny efekt środowiskowy, projekty realizowane w ramach wiązki, mają wpływ na więcej niż jedną gminę MOF Torunia.

Realizacja zidentyfikowanych projektów przyczyni się do osiągnięcia celów neutralności klimatycznej, jak również realnie przełoży się na poprawę jakości życia mieszkańców MOF Torunia, co umożliwi osiągnięcie synergii z rezultatami działań przewidzianych w ramach celu operacyjnego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Wiązka e: Poprawa dostępu do dobrej jakości wody i zrównoważona gospodarka wodna

Wiązka 8 projektów realizowanych w 8 gminach polegających na modernizacji systemów wodociągowych i stacji uzdatniania wody oraz wprowadzeniu rozwiązań mających na celu oszczędzanie wody. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu operacyjnego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna” poprzez działania w zakresie zwiększania efektywności sieci wodociągowych.

Projekty tworzące wiązkę są powiązane ze sobą merytorycznie i służą realizacji tożsamego celu - poprawie stanu środowiska przyrodniczego na terenie MOF Torunia - poprzez ograniczenie strat wody oraz efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wodnych.

Projekty tworzące wiązkę - zarówno na poziomie poszczególnych przedsięwzięć, jak i poprzez wzajemne oddziaływanie - przyczynią się do rozwiązania wspólnych problemów zdiagnozowanych w sferze infrastrukturalnej na terenie MOF Torunia, dotyczących niedostatecznie rozwiniętej sieci infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz związanych z tym zanieczyszczeń wód i malejących zasobów wodnych.

Projekty tworzące wiązkę zostały opracowane równolegle, w sposób skoordynowany, z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi, i są wzajemnie komplementarne. Poprzez budowę nowych i modernizację istniejących sieci wodociągowych, realizacja zidentyfikowanych projektów wpłynie na zwiększenie dostępności do usług publicznych w zakresie dostaw wody dobrej jakości, a także pozwoli na ograniczenie strat wody w sieciach wodociągowych oraz jej odpowiednie magazynowanie i oczyszczanie. Zapewnienie rozwoju i właściwego funkcjonowania gospodarki wodno-ściekowej wpłynie pozytywnie na poprawę jakości życia mieszkańców, co pozwoli na osiągnięcie synergii z rezultatami przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach celu operacyjnego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Wiązka f:

Działania adaptacyjne mające na celu budowanie odporności i przystosowanie do zmian klimatu

Wiązka 8 projektów realizowanych w 5 miastach (Aleksandrowie Kujawskim, Chełmży, Chełmnie, Golubiu-Dobrzyniu i Toruniu) polegających na utworzeniu niebieskiej i zielonej infrastruktury. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu operacyjnego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna” poprzez działania adaptacyjne takie jak nasadzenia, zazielenianie miast czy gospodarowanie wodami opadowymi.

Wiązka projektów ukierunkowanych na wsparcie zielonej i niebieskiej infrastruktury, nasadzenia i zazielenienia w miastach, przyczyni się do zwiększenia terenów zielonych na terenie MOF, a tym samym - realizując zadania małej retencji - pozwoli na skuteczne i efektywne gospodarowanie wodami opadowymi przez co pozytywnie wpłynie na zaadaptowanie miast do zmian klimatu. Projekty tworzące wiązkę mają wpływ na więcej niż jedną gminę MOF Torunia oraz są wzajemnie komplementarne.

Realizacja wiązki projektów będzie mieć pozytywny wpływ na środowisko całego obszaru MOF Torunia i umożliwi osiągnięcie efektu synergii w odniesieniu do efektów przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach celu operacyjnego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Wiązka g: Wychowanie przedszkolne

Wiązka 13 projektów, które będą realizowane na obszarze 11 gmin z obszaru MOF. Projekty dotyczą zarówno inwestycji w infrastrukturę, jak i będą miały na celu podniesienie jakości już istniejących miejsc wychowania przedszkolnego. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Wysoka jakość życia społeczeństwa” poprzez działania:

- Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną,
- Rozszerzanie oferty i podnoszenie jakości wychowania przedszkolnego.

Projekty tworzące wiązkę są powiązane ze sobą merytorycznie i służą realizacji tożsamego celu - poprawie jakości życia mieszkańców MOF Torunia - poprzez zwiększenie dostępności do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej. Projekty tworzące wiązkę zostały opracowane równolegle, w sposób skoordynowany, z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi, i są wzajemnie komplementarne.

Projekty te - zarówno na poziomie poszczególnych przedsięwzięć, jak i poprzez wzajemne oddziaływanie - przyczynią się do rozwiązania wspólnych problemów związanych z niewystarczającą dostępnością do edukacji przedszkolnej oraz niską jakością świadczonych usług edukacyjnych na obszarze MOF Torunia.

Wiązka obejmuje również projekty ukierunkowane na dostosowanie wymogów do zielonej transformacji i podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją.

Realizacja projektów pozwoli na utworzenie nowych miejsc przedszkolnych, poprawę oferty i jakości świadczonych usług edukacyjnych.

Poprawa dostępności do wysokiej jakości usług publicznych w zakresie edukacji przedszkolnej, umożliwi rodzicom dzieci w wieku przedszkolnym podjęcie lub kontynuację aktywności zawodowej, co realnie przełoży się na podniesienie jakości życia mieszkańców MOF Torunia ale też może wpłynąć korzystnie na sferę gospodarczą - poprawę sytuacji przedsiębiorstw borykających się z brakiem pracowników - co umożliwi osiągnięcie efektu synergii w odniesieniu do efektów działań planowanych do realizacji w ramach celu operacyjnego „Konkurencyjna gospodarka i wykształcone kadry”.

Wiązka h: Kształcenie ogólne

Wiązka 14 projektów - w tym dwa projekty partnerskie w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej - zaplanowanych do realizacji na obszarze MOF, mających na celu podniesienie jakości kształcenia i rozwój kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych ogólnokształcących. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Wysoka jakość życia społeczeństwa” poprzez działania służące podnoszeniu jakości kształcenia ogólnego.

Projekty tworzące wiązkę są powiązane ze sobą merytorycznie i służą realizacji tożsamego celu - poprawie jakości życia mieszkańców MOF Torunia - poprzez zwiększenie dostępności do wysokiej jakości kształcenia ogólnego. Projekty tworzące wiązkę zostały opracowane równolegle, w sposób skoordynowany, z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi, i są wzajemnie komplementarne.

Realizacja projektów zidentyfikowanych w ramach wiązki pozwoli na wyrównywanie szans edukacyjnych wewnątrz- i międzyregionalnych na terenie całego MOF Torunia. Przyczyni się do uzupełnienia braków w sferze rozwoju kompetencji miękkich u uczniów, jak i w sferze niedostatecznego

przygotowania kadr systemu oświaty. Pozwoli również na zwiększenie dostępności (także infrastrukturalnej) do nowoczesnej edukacji uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Efektom realizacji projektów będzie zwiększenia dostępności do wysokiej jakości kształcenia ogólnego na obszarze MOF - dostosowanego do potrzeb rynku pracy - co powinno przełożyć się na poprawę jakości życia mieszkańców MOF, a także wzrost i rozwój postępu społecznego i gospodarczego i osiągnięcie synergii z działaniami planowanymi w ramach realizacji celu operacyjnego „Konkurencyjna gospodarka i wykształcone kadry”.

Wiązka i: Przyszkolna baza sportowa

Wiązka 3 projektów (realizowanych w gminach miejskich Aleksandrów Kujawski i Golub-Dobrzyń oraz w gminie Waganiec) polegających na budowie lub modernizacji bazy sportowej przeznaczonej do prowadzenia m.in. zajęć wychowania fizycznego, pozalekcyjnych zajęć sportowych i organizacji zawodów sportowych.

Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu operacyjnego „Wysoka jakość życia społeczeństwa” poprzez działania służące poprawie dostępności i jakości bazy sportowej.

Projekty tworzące wiązkę są powiązane ze sobą merytorycznie i służą realizacji tożsamego celu - poprawie jakości życia mieszkańców MOF Torunia - poprzez zwiększenie dostępności do infrastruktury sportowej oraz upowszechnianie sportu na obszarze MOF. Ich realizacja pozwoli na zniwelowanie tzw. „białych plam”, a więc gmin i powiatów cechujących się najgorszą w regionie sytuacją w zakresie dostępu do nowoczesnej przyszłolnej infrastruktury sportowej.

Wyrównanie dostępu do wysokiej jakości bazy sportowej na obszarze MOF, pozwoli na upowszechnianie sportu i aktywności fizycznej, co bezpośrednio przełoży się na poprawę jakości życia mieszkańców MOF Torunia.

Wiązka j: Opieka zdrowotna

Wiązka 2 projektów (realizowanych w gminie miejskiej Chełmno oraz w Toruniu) dotyczących rozwoju i wsparcia usług z zakresu opieki zdrowotnej na terenie MOF Torunia.

Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Wysoka jakość życia społeczeństwa” poprzez działania służące poprawie dostępności i jakości opieki zdrowotnej.

Projekty tworzące wiązkę są powiązane ze sobą merytorycznie i służą realizacji tożsamego celu - poprawie jakości życia mieszkańców MOF Torunia - poprzez zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług z zakresu opieki zdrowotnej oraz rozwoju rehabilitacji medycznej w warunkach dziennych, co ma bezpośredni wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców na terenie MOF Torunia.

Wiązka k: Wsparcie instytucji kultury

Wiązka 13 projektów realizowanych w 7 gminach, mających na celu upowszechnienie i poprawę dostępności do działalności kulturalnej poprzez działania infrastrukturalne oraz doposażenie instytucji kultury. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu operacyjnego „Wysoka jakość życia społeczeństwa” poprzez działania służące poprawie dostępności i jakości oferty instytucji kultury na terenie MOF Torunia.

Projekty tworzące wiązkę są powiązane ze sobą merytorycznie i służą realizacji tożsamego celu - poprawie jakości życia mieszkańców MOF Torunia - poprzez poprawę dostępności do działalności kulturalnej.

Realizacja projektów w ramach wiązki, poprzez działania w zakresie budowy/rozbudowy/remontu, wyposażenia oraz adaptacji obiektów do pełnienia funkcji kulturalnych, pozwoli na rozwój i funkcjonowanie oferty instytucji kultury dostosowanej do odbiorców lokalnych oraz regionalnych, a także wykorzystanie na potrzeby usług kulturalnych ogólnodostępnych obiektów zabytkowych.

Projekty zidentyfikowane w ramach wiązki - zarówno na poziomie poszczególnych przedsięwzięć, jak i poprzez wzajemne oddziaływanie - przyczynią się do rozwiązania wspólnych problemów związanych z niewystarczającą dostępnością do wysokiej jakości usług kulturalnych na obszarze całego MOF Torunia. Projekty tworzące wiązkę zostały opracowane równolegle, w sposób skoordynowany, z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi, i są wzajemnie komplementarne.

Wyrównanie dostępu do szerokiej oferty usług kulturalnych na obszarze MOF stanowi istotny potencjał zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, przez co jest ważnym elementem wpływającym na podniesienie jakości życia mieszkańców.

Wiązka I: Rozwój turystyki

Wiązka 12 projektów realizowanych w 12 gminach, mających na celu rozwój funkcji turystycznej w oparciu o zidentyfikowany potencjał przyrodniczy i kulturowy, obejmujących rozwój infrastruktury turystycznej. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu operacyjnego „Atrakcyjna i dostępna przestrzeń” poprzez działania:

- inwestycje w turystyczną infrastrukturę rowerową,
- zwiększanie atrakcyjności miejsc turystycznych.

Projekty tworzące wiązkę są powiązane ze sobą merytorycznie i służą realizacji tożsamego celu - przywróceniu lub nadaniu nowych funkcji zdegradowanej przestrzeni, obiektom bądź terenom - poprzez działania polegające m.in. na ich przebudowie, remoncie, adaptacji (wraz z wyposażeniem), służące udostępnieniu ich mieszkańcom MOF Torunia.

Efektom realizacji projektów zidentyfikowanych w ramach wiązki będzie wzrost potencjału turystycznego obszaru MOF, rozwój oferty turystycznej bazującej na lokalnych potencjałach turystycznych oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, a także poprawa dostępności do atrakcji turystycznych na terenie MOF Torunia.

Powszechnie dostępna, bogata oferta turystyczna wpływa również na poprawę jakości życia mieszkańców MOF, co pozwala na osiągnięcie efektu synergii z efektami działań zaplanowanych do realizacji w ramach celu operacyjnego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Wiązka m: Odnowa przestrzeni publicznych i rewitalizacja

Wiązka 24 projektów realizowanych w 21 gminach, mających na celu przywrócenie lub nadanie nowych funkcji zdegradowanym obiektom i przestrzeniom oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznych w celu udostępnienia ich mieszkańcom. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu operacyjnego „Atrakcyjna i dostępna przestrzeń” poprzez działania w zakresie odnowy przestrzeni publicznych.

Projekty tworzące wiązkę są powiązane ze sobą merytorycznie i służą realizacji tożsamego celu - przywróceniu lub nadaniu nowych funkcji zdegradowanej przestrzeni, obiektom bądź terenom - poprzez działania mające na celu uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznej, służące udostępnieniu tej przestrzeni mieszkańcom MOF Torunia.

Realizacja projektów w ramach wiązki pozwoli na przywrócenie atrakcyjności terenów zdegradowanych lub zniszczonych, które utraciły możliwość pełnienia swej pierwotnej funkcji, lub pełnienie tej funkcji

zostało wyraźnie ograniczone. Ich zagospodarowanie i przystosowanie do potrzeb lokalnych społeczności, pozwoli na stworzenie ogólnodostępnych miejsc integracji międzypokoleniowej i wzmacnianie więzi międzyludzkich w ramach tych społeczności. Efektem projektów realizowanych w ramach wiązki będzie również poprawa stanu środowiska przyrodniczego i złagodzenie negatywnych zmian klimatu, gdyż projekty wiążą się z zagospodarowaniem terenów zielonych, nowymi nasadzeniami i wykonaniem zabiegów pielęgnacyjnych istniejącej szaty roślinnej - co pozwoli na osiągnięcie efektu synergii z efektami działań planowanych do realizacji w ramach celu operacyjnego Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna.

Projekty tworzące wiązkę zostały opracowane równolegle, w sposób skoordynowany, z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi, i są wzajemnie komplementarne.

Wiązka n: Wsparcie administracyjne

Projekt zintegrowany mający na celu wsparcie pracowników wykonujących obowiązki związane z realizacją działań w ramach Polityki Terytorialnej oraz funkcjonowanie biura. Powiązanie ze wszystkimi projektami składanymi przez jst (36 podmiotów) należącymi do obszaru MOF Torunia, Projekt realizowany w ramach celu operacyjnego „Wzmacnianie strategicznego zarządzania rozwojem MOFT” poprzez działania służące opracowaniu i wdrażaniu efektywnego systemu instytucjonalnego zarządzania MOFT.

Realizacja projektu pozwoli na sprawne zarządzanie rozwojem MOF Torunia. W ramach projektu zostanie stworzony efektywny system zarządzania, co przyczyni się do eliminacji zagrożenia jakim jest niski poziom zinstytucjonalizowanej współpracy w zakresie rozwoju MOF, przy wykorzystaniu szansy wynikającej z dostępności środków z funduszy strukturalnych na rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych. Zapewnienie kompleksowego wsparcia oraz zabezpieczenie odpowiedniego zaplecza kadrowego i technicznego dla Stowarzyszenia, pozwoli sprawnie zarządzać, wdrażać i monitorować działania przyjęte w ramach Strategii ZIT MOF Torunia.

11. Oczekiwane wskaźniki produktu i rezultatu realizacji strategii

Wskaźniki produktu							
Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
2 (i)	Działanie 02.01	EFRR	RCO019	Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej*	m ²	18	17 955
2 (i)	Działanie 02.01	EFRR	PLRO025	Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła (innych niż indywidualne)*	szt.	1	5
2 (i)	Działanie 02.03	EFRR	RCO018	Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	szt.	0	32
2 (i)	Działanie 02.03	EFRR	PLRO025	Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła (innych niż indywidualne)	szt.	2	9
2 (i)	Działanie 02.01 Działanie 02.03	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	45 958
2 (iv)	Działanie 02.07	EFRR	RCO121	Powierzchnia objęta środkami ochrony przed klęskami żywiołowymi związanymi z klimatem (oprócz powodzi i niekontrolowanych pożarów)	ha	0	7,5
2 (iv)	Działanie 02.07	EFRR	RCO026	Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	ha	0	9,6
2 (iv)	Działanie 02.07	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	114 895

Wskaźniki produktu							
Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
2 (v)	Działanie 02.11	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	23 380
2 (v)	Działanie 02.11	EFRR	RCO030	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	km	0	18
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCO056	Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra	km	0	2
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	PLRO084	Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej i metropolitarnej	szt.	0	10
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCO058	Wspierana infrastruktura rowerowa	km	1	62,26
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	114 895
5 (i)	Działanie 05.02 Działanie 05.04 Działanie 05.07 Działanie 05.10 Działanie 05.11	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	5745	114 895
5 (i)	Działanie 05.02	EFRR	RCO077	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	sztuki	2	17

Wskaźniki produktu							
Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
5 (i)	Działanie 05.04	EFRR	RCO077	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	sztuki	0	20
4 (ii)	Działanie 06.02	EFRR	RCO066	Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach opieki nad dziećmi	osoby	0	640
4 (ii)	Działanie 06.04 Działanie 06.06	EFRR	RCO067	Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych	osoby	0	1 954
4 (ii)	Działanie 06.02 Działanie 06.04 Działanie 06.06	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	4 099
4 (v)	Działanie 06.10	EFRR	RCO069	Pojemność nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej	osoby/rok	1000	1 200
4 (v)	Działanie 06.10	EFRR	PLRO133	Liczba wspartych podmiotów wykonujących działalność leczniczą	szt.	0	2
4 (v)	Działanie 06.10	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	13 000

Wskaźniki produktu							
Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
2 (i) 2 (iv) 2 (v) 2 (viii) 5 (i) 4 (ii) 4 (v)	Działanie 02.01 Działanie 02.03 Działanie 02.07 Działanie 02.11 Działanie 03.02 Działanie 05.02 Działanie 05.04 Działanie 05.07 Działanie 05.10 Działanie 05.11 Działanie 06.02 Działanie 06.04 Działanie 06.06 Działanie 06.10	EFRR	RCO075	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	1
4 (f)	Działanie 08.10	EFS+	PLFCO01	Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej	osoby	0	239
4 (f)	Działanie 08.10	EFS+	PLFCO02	Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	sztuki	0	130

Wskaźniki produktu							
Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
4 (f)	Działanie 08.10	EFS+	PLFCO07	Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	podmioty	0	3
4 (f)	Działanie 08.13	EFS+	PLFCO03	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	osoby	142	2841
4 (f)	Działanie 08.13	EFS+	PLFCO07	Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	podmioty	1	39
4 (f)	Działanie 08.16	EFS+	PLFCO04	Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	osoby	133	2663
4 (f)	Działanie 08.16	EFS+	PLEFCO05	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich	osoby	31	625
4 (f)	Działanie 08.16	EFS+	PLFCO07	Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	podmioty	1	29

* wartość pośrednia i docelowa wskaźników zostanie zweryfikowana po przeprowadzeniu audytów energetycznych, przed złożeniem wniosków o dofinansowanie

Ponadto, w projekcie realizowanym w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 „Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu” zaplanowano następujące docelowe wartości wskaźników produktu:

WLWK-RCO056 - Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra - 3,7 km

WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami - 1 szt.

WLWK-PLRO084 - Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej i metropolitarnej - 4 szt.

WLWK-RCO057 - Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego - 800 osób

Wskaźniki rezultatu

Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło danych	Cel końcowy (2029)
2 (i)	Działanie 02.01	EFRR	RCR026	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)*	MWh/rok	CST2021	1 551,3
2 (i)	Działanie 02.01	EFRR	RCR029	Szacowana emisja gazów cieplarnianych*	tony równoważnika CO ₂ /rok	CST2021	475,8
2 (i)	Działanie 02.03	EFRR	RCR026	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)*	MWh/rok	CST2021	51,37
2 (i)	Działanie 02.03	EFRR	RCR029	Szacowana emisja gazów cieplarnianych*	tona równoważnika CO ₂ /rok	CST2021	171,4
2 (v)	Działanie 02.11	EFRR	RCR041	Ludność przyłączona do udoskonalonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	osoby	CST2021	19 670
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCR029	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tona równoważnika CO ₂ /rok	CST2021	288
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCR063	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra	użytkownicy/rok	CST2021	4 000 000
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCR064	Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej	użytkownicy/rok	CST2021	553 196

Wskaźniki rezultatu

Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło danych	Cel końcowy (2029)
5 (i)	Działanie 05.02	EFRR	RCR077	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/ rok	CST2021	132 940
5 (i)	Działanie 05.04	EFRR	RCR077	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/ rok	CST2021	25 768
4 (ii)	Działanie 06.02	EFRR	RCR070	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki nad dziećmi	użytkownicy/ rok	CST2021	640
4 (ii)	Działanie 06.04 Działanie 06.06	EFRR	RCR071	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych	użytkownicy/ rok	CST2021	1 954
4 (v)	Działanie 06.10	EFRR	RCR073	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej	użytkownicy/rok	CST2021	1 200
4 (f)	Działanie 08.13	EFS+	PLFCR01	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	CST2021	1590
4 (f)	Działanie 08.16	EFS+	PLFCR01	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	CST2021	1491

* wartość pośrednia i docelowa wskaźników zostanie zweryfikowana po przeprowadzeniu audytów energetycznych, przed złożeniem wniosków o dofinansowanie

Ponadto, w projekcie realizowanym w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 „Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu” zaplanowano następującą docelową wartość wskaźnika rezultatu:

WLWK-RCR063 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra - 6,5 mln osób (do weryfikacji na etapie opracowywania dokumentacji aplikacyjnej)

12. Lista projektów rezerwowych

Projekty rezerwowe wybierane będą w procesie naboru uzupełniającego. Decyzję o rozpoczęciu naboru projektów rezerwowych podejmie Zarząd Stowarzyszenia w formie uchwały. Tryb naboru propozycji projektowych odbędzie się na takich samych zasadach, co wybór projektów na listę podstawową oraz w oparciu o preferencje wyboru projektów zawarte w dokumencie Polityka Terytorialna Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

13. Lista projektów komplementarnych

Projektami komplementarnymi do wiązki projektów MOF „Poprawa dostępu do dobrej jakości wody i zrównoważona gospodarka wodna”, która jest zgodna z celem szczegółowym FEdKP 2021-2027 2(v), tj. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej są dwa projekty, które są planowane do realizacji na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia. Pierwszy z projektów, zatytułowany: „Poprawa systemu zaopatrzenia miasta Torunia w wodę do spożycia”, jest planowany do wdrożenia na terenie miasta Torunia a za jego realizację będzie odpowiedzialna spółka komunalna miasta Torunia, tj. Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o. Drugi z projektów, który jest komplementarny do wiązki projektów pn. „Poprawa dostępu do dobrej jakości wody i zrównoważona gospodarka wodna”, zatytułowany: „Modernizacja sieci wodociągowej (azbestowej) wraz z modernizacją stacji uzdatniania wody w Chełmnie”. Projekt ten jest planowany do realizacji na terenie miasta Chełmna a jego beneficjentem będzie Miasto Chełmno. Planowanym źródłem dofinansowania tych projektów jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 - działanie: FENX.02.05 Woda do spożycia priorytet FENX.02 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko.

Na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia będą także realizowane projekty komplementarne do wiązki projektów MOF pn. „Wsparcie instytucji kultury”, która jest zgodna z celem szczegółowym określonym w programie FEdKP 2021-2027, tj. 5(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich. Przewiduje się wdrożenie trzech projektów, dla których planowanym źródłem dofinansowania jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 - działanie: FENX.07.01 Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej w ramach priorytetu FENX.07 Kultura. Planuje się realizację jednego projektu w formule partnerskiej, gdzie liderem projektu i wnioskodawcą będzie Gmina Miasta Toruń, pt. „Toruńska Starówka - ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO - etap III”. Drugi z projektów nosi tytuł: „Przebudowa przestrzeni CSW „Znaki Czasu” w celu poprawy komfortu i dostępności oraz rozszerzenia oferty o wystawę stałą dla dzieci” a jego realizatorem i wnioskodawcą będzie Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” w Toruniu. Trzeci z projektów będzie realizowany przez Zespół Szkół Muzycznych im. Karola Szymanowskiego w Toruniu a jego nazwa to „Doposażenie i modernizacja Sali Koncertowej i studia nagrań w Zespole Szkół Muzycznych im. K. Szymanowskiego w Toruniu”.

14. Rewitalizacja i odnowa przestrzeni publicznych

Rewitalizacja i proces jej wdrażania jest określona przepisami Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji. Zgodnie z definicją ustawową jest to kompleksowy proces wyprowadzania zdegradowanych obszarów ze stanu kryzysowego, poprzez terytorialnie skoncentrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki. W polityce rozwoju województwa kujawsko-

pomorskiego dla perspektywy 2021-2027 jest opisana jako odrębny Instrument Terytorialny z wyodrębnioną alokacją i zasadami realizacji. W ramach polityki terytorialnej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia (który jest instrumentem ZIT) przewidziano dodatkowo środki na projekty realizowane w ramach rewitalizacji. Zakłada się realizację tych projektów w reżimie Ustawy o rewitalizacji przy czym działania te skierowane będą jedynie w odniesieniu do Torunia jako jedynego miasta na terenie MOF Torunia o liczbie mieszkańców przekraczającej 50.000. Realizacja tych projektów następuje zgodnie z Gminnym Programem Rewitalizacji pn. „Program Rewitalizacji Torunia do roku 2027”. Projekty te będą wdrażane w ramach odrębnego instrumentu terytorialnego i do ich realizacji nie stosuje się zapisów Porozumienia Terytorialnego zawieranego pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Partnerstwem JST.

W pozostałych jednostkach samorządu terytorialnego, które są członkami MOF Torunia, przewiduje się w tym zakresie realizację działań o charakterze miejscowym (punktowym). Mają one na celu poprawę sytuacji obszarów dotkniętych problemami społecznymi i infrastrukturalnymi jako tzw. odnowa przestrzeni publicznych. Projekty wdrażane jako przedsięwzięcia z zakresu odnowy przestrzeni publicznych nie są objęte reżimem stosowania Ustawy z dnia 9 października 2015 o rewitalizacji. Alokacja funduszy na ten obszar jest w ogólnej puli środków przewidzianych dla instrumentów ZIT. Projekty z zakresu odnowy przestrzeni publicznych są objęte Porozumieniem Terytorialnym zawartym pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim a Partnerstwem JST, a dla ich wdrożenia konieczne jest wpisanie tych działań w strategię MOF Torunia.

Instytucja Zarządzająca FEdKP dopuszcza przesunięcia środków pomiędzy wskazanymi powyżej instrumentami finansowymi, tj. rewitalizacją oraz odnową przestrzeni publicznych, w ramach jednego Partnerstwa, czyli w ramach działań na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia.

15. Plan wdrożeniowy dla realizacji strategii

Tabela. Harmonogram wdrożeniowy dla realizacji strategii terytorialnej.

Jednostka odpowiedzialna	Kamień milowy	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Stowarzyszenie Metropolia Toruńska	Rejestracja Stowarzyszenia								
Instytucja Zarządzająca FEdKP	Podpisanie Porozumienia Terytorialnego								
Stowarzyszenie Metropolia Toruńska	Zatwierdzenie strategii wraz z listą projektów								
Instytucja Zarządzająca FEdKP i FEnKS	Zaopiniowanie dokumentu przez IZ FEdKP i ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego								
Stowarzyszenie Metropolia Toruńska	Określenie poziomów wniosków o dofinansowanie oraz wniosków o płatność w poszczególnych latach								
Jednostki samorządu terytorialnego MOF Torunia	Aplikowanie o środki w ramach FEdKP zgodnie z Porozumieniem Terytorialnym								
Jednostki samorządu terytorialnego MOF Torunia	Zakończenie procesu wdrażania założeń strategii								

16. Plan finansowy

Katalog dostępnych źródeł finansowania projektów ujętych w strategii jest zdywersyfikowany. Będą one finansowane z Programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027, Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027, środków własnych poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego oraz innych źródeł.

Tabela. Obszary wsparcia wraz z przypisanym dofinansowaniem UE.

Cel polityki	Cel szczegółowy (kod)	Fundusz	Typ wsparcia	Kwota dofinansowania
CP2	2(i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	EFRR	Ciepłownie lokalne	2 389 934,36 €
			Efektywne sieci ciepłownicze (budowa i modernizacja)	803 544,00 €
			Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	1 059 028,00 €
			Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem	4 297 043,53 €
			Oświetlenie uliczne	155 918,00 €
CP2	2(iv) Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu (...)	EFRR	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	3 387 162,91 €
CP2	2(v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	EFRR	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	4 355 968,02 €
CP2	2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	EFRR	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	11 758 797,89 €
			Projekty z zakresu rozwoju i usprawnienia systemu transportu miejskiego, w tym węzły zintegrowane i infrastruktura przystankowa	10 658 197,08 €
			Tabor na potrzeby czystej komunikacji miejskiej; Infrastruktura paliw alternatywnych	4 585 999,22 €
CP2 Suma				43 451 593,01 €

Cel polityki	Cel szczegółowy (kod)	Fundusz	Typ wsparcia	Kwota dofinansowania
CP4	4(f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia (...)	EFS+	Kształcenie ogólne	8 500 866,84 €
			Kształcenie zawodowe	3 970 642,87 €
			Wychowanie przedszkolne	1 434 027,53 €
CP4	4(ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia (...)	EFRR	baza sportowa	2 347 712,43 €
			Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego	2 056 178,90 €
			Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	4 223 874,49 €
CP4	4(v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej (...)	EFRR	Opieka zdrowotna	1 491 898,27 €
CP4 Suma				24 025 201,33 €
CP5	5(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	EFRR	Infrastruktura rowerowa	1 347 224,72 €
			Odnowa przestrzeni publicznych	5 665 252,91 €
			Wsparcie instytucji kultury	6 372 699,20 €
			Wsparcie potencjału administracyjnego	514 531,60 €
			Wsparcie rozwoju turystyki	3 507 758,21 €
			Rewitalizacja	3 640 000,00 €
CP5 Suma				21 047 466,64 €
Suma końcowa				88 524 260,98 €

Tabela. Dofinansowanie w programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027.

Cel polityki	Cel szczegółowy (kod)	Fundusz	Typ wsparcia	Kwota dofinansowania
CP2	2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	FS	Inwestycje infrastrukturalne; Tabor szynowy	49 559 471,37 €

Tabela. Harmonogram przygotowania, realizacji oraz płatności przedsięwzięć priorytetowych

Nr fiszki	Nazwa projektu	Planowany termin realizacji (złożenia wniosku o dofinansowanie)	Planowany terminy złożenia wniosku/ /wniosków o płatność
ZIT-TO-1	Poprawa dostępności szkół dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tym budowa pełnowymiarowej bieżni lekkoatletycznej wraz z infrastrukturą towarzyszącą	2025/III	2026/II
ZIT-TO-2a	Rozwój turystyki poprzez budowę trasy rowerowej w Gminie Aleksandrów Kujawski	2026/I	2026/IV
ZIT-TO-3	Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 1 - budynek wielorodzinny przy ul. Poznańskiej 66 w Toruniu	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-4	Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 2 - budynek wielorodzinny przy ul. Mickiewicza 118 w Toruniu	2025/II	2026/I
ZIT-TO-5	Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 3 - budynek wielorodzinny przy ul. Kościuszki 44 w Toruniu	2025/II	2026/I
ZIT-TO-5a	Modernizacja systemów ogrzewania w 4 gminnych budynkach mieszkalnych wielorodzinnych - przyłączenie do sieci ciepłowniczej	2024/IV	2025/III
ZIT-TO-5b	Modernizacja systemów ogrzewania w gminnych budynkach mieszkalnych - przyłączenie do sieci ciepłowniczej etap II	2025/III	2026/II
ZIT-TO-6	Odnowa przestrzeni publicznej poprzez budowę miejsca wypoczynku i rekreacji w miejscowości Stawki	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-7	Promowanie strategii niskoemisyjnej poprzez modernizację istniejącego oświetlenia w Toruniu	2025/III	2026/II
ZIT-TO-8	Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku Urzędu Gminy z/s w Aleksandrowie Kujawskim.	2025/III	2026/II
ZIT-TO-9	Parki kieszonkowe w walce ze zmianami klimatu	2024/III	2025/II
ZIT-TO-10	Budowa ścieżki rowerowej w Gminie Aleksandrów Kujawski	2026/I	2026/IV
ZIT-TO-11	Zielone korytarze Torunia	2024/III	2025/II
ZIT-TO-13	Termomodernizacja remizy OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowice	2025/III	2026/II

Nr fiszki	Nazwa projektu	Planowany termin realizacji (złożenia wniosku o dofinansowanie)	Planowany terminy złożenia wniosku/ /wniosków o płatność
ZIT-TO-15	Struga Toruńska od ul. Wały gen. Sikorskiego do rzeki Wisły wraz z rekultywacją zbiornika Kaszownik i rewitalizacją ich otoczenia na odcinku od ul. S. Batorego do wylotu ze zbiornika Kaszownik w Toruniu	2024/III	2025/II
ZIT-TO-16	Modernizacja i adaptacja wraz z wyposażeniem Publicznej Szkoły Muzycznej I stopnia w Konecku.	2024/II	2025/I
ZIT-TO-18	Zakup autobusów zeroemisyjnych wraz z dostawą i integracją infrastruktury do ładowania	2024/III	2025/II
ZIT-TO-19	Wymiana źródła ciepła w budynku Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego	2024/IV	2025/III
ZIT-TO-20	Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą od ul. Śląskiego do pętli Olimpijska oraz zakup pojazdów technicznych	2024/III	2025/II
ZIT-TO-21	Renowacja zbiorników wodnych w parku miejskim przy ul. Parkowej, zasilanych wodami opadowymi z pobliskich terenów	2025/III	2026/II
ZIT-TO-23	Rozbudowa ul. Sobieskiego poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku od pl. Pokoju Toruńskiego do ul. Żółkiewskiego w Toruniu	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-24	Rozbudowa ul. Poznańskiej poprzez budowę infrastruktury rowerowej na odcinku od ul. Andersa do ul. Szubińskiej w Toruniu	2025/I	2025/IV
ZIT-TO-26	Budowa rowerowego połączenia mostu im. J. Piłsudskiego z planowaną trasą rowerową wzdłuż mostu kolejowego im. E. Malinowskiego oraz ul. Rudacką w Toruniu	2026/I	2026/IV
ZIT-TO-27	Zagospodarowanie terenów i stawów parku miejskiego przy ulicy Parkowej oraz Placu 3 Maja w Aleksandrowie Kujawskim	2025/III	2026/II
ZIT-TO-30	Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy „Na fali” - rozbudowa interaktywnej wystawy edukacyjnej oraz budowa podjazdu dla osób z niepełnosprawnościami	2024/II	2025/I
ZIT-TO-31	Modernizacja węzła przesiadkowego w Aleksandrowie Kujawskim	2025/III	2026/II
ZIT-TO-33	Kompetentne szkoły - poprawa jakości kształcenia ogólnego Szkół Podstawowych z terenu powiatu aleksandrowskiego.	2024/II	2025/I

Nr fiszki	Nazwa projektu	Planowany termin realizacji (złożenia wniosku o dofinansowanie)	Planowany terminy złożenia wniosku/ /wniosków o płatność
ZIT-TO-34	Kompleksowa modernizacja, prace konserwatorskie i zagospodarowanie zieleni w Zamku Krzyżackim oraz realizacja wystaw stałych i czasowych	2024/III	2025/II
ZIT-TO-34a	II etap prac na Zamku Dybowskim	2025/III	2026/II
ZIT-TO-35	Wymiana źródła ciepła w ciepłowni lokalnej Szkoły Podstawowej nr 3 im. Polskich Olimpijczyków w Ciechocinku	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-37	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Miejskiej Ciechocinek	2026/I	2026/IV
ZIT-TO-38	Nauka poTęźnie	2024/II	2025/I
ZIT-TO-39	Edukacja Przyszłości w Ciechocinku	2024/II	2025/I
ZIT-TO-40	Modernizacja Muzeum Podróżników im. Tony'ego Halika	2025/III	2026/II
ZIT-TO-40a	Remont konserwatorski elewacji Kamienicy pod Gwiazdą wraz z modernizacją wystawy stałej	2024/III	2025/II
ZIT-TO-40b	Wykonanie izolacji pionowej ścian zewnętrznych i remont zniszczonych elewacji zewnętrznych budynku dawnego klasztoru sióstr benedyktynek z przełomu XIV/XV w. przy ul. św. Jakuba 20a w Toruniu	2024/III	2025/II
ZIT-TO-41	Budowanie marki miasta Torunia w oparciu o walory architektoniczne za pomocą nowoczesnych technologii	2024/II	2025/I
ZIT-TO-42	Nowoczesne pracownie zawodowe odzwierciedlające rzeczywiste warunki pracy	2025/III	2026/II
ZIT-TO-43	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie Gminy Miejskiej Nieszawa - kolejny etap	2026/I	2026/IV
ZIT-TO-44	Odwrócona piramida świadczeń w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. Mikołaja Kopernika w Toruniu	2025/II	2026/I
ZIT-TO-45	Modernizacja kotłowni w budynkach użyteczności publicznej w Raciążku	2025/III	2026/II
ZIT-TO-46	Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych	2024/II	2025/I
ZIT-TO-48	Zielona transformacja w toruńskich przedszkolach - dostosowanie przedszkoli do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją	2024/IV	2025/III

Nr fiszki	Nazwa projektu	Planowany termin realizacji (złożenia wniosku o dofinansowanie)	Planowany terminy złożenia wniosku/ /wniosków o płatność
ZIT-TO-49	Budowa ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych na terenie gminy Waganiec - kolejny etap	2026/I	2026/IV
ZIT-TO-50	Zielona transformacja w toruńskich szkołach - dostosowanie szkół prowadzących kształcenie ogólne do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją	2024/IV	2025/III
ZIT-TO-51	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej	2025/III	2026/II
ZIT-TO-52	Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy	2024/II	2025/I
ZIT-TO-53	Dobry zawód to przyszłość - edycja III.	2025/III	2026/II
ZIT-TO-54	Kursy nadające kwalifikacje i podwyższające kompetencje uczniów i nauczycieli szkół kształcących w zawodach szkolnictwa branżowego, praktyki zawodowe i staże dla uczniów, staże branżowe dla nauczycieli oraz doposażenie pracowni szkolnych i międzyszkolnych	2024/II	2025/I
ZIT-TO-56	Zielona transformacja w toruńskich szkołach zawodowych - dostosowanie szkół do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją	2025/II	2026/I
ZIT-TO-57	Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy	2024/II	2025/I
ZIT-TO-58	Szkoła zawodowa szansą na przyszłość- IV etap.	2025/II	2026/I
ZIT-TO-59	Nowoczesna technologia inwestycją w przyszłość.	2025/III	2026/II
ZIT-TO-60	Podniesienie kompetencji edukacyjnych nauczycieli i uczniów szkół gminy Aleksandrów Kujawski	2025/III	2026/II
ZIT-TO-62	Wymiana źródła ciepła w budynku użyteczności publicznej - Zespole Szkół Nr 1 CKP w Aleksandrowie Kujawskim	2025/III	2026/II
ZIT-TO-63	Modernizacja energetyczna budynków SOSzW w Chełmnie	2025/III	2026/II
ZIT-TO-64	Zawodowo i profesjonalnie w szkołach z powiatu chełmińskiego	2024/II	2025/I

Nr fiszki	Nazwa projektu	Planowany termin realizacji (złożenia wniosku o dofinansowanie)	Planowany terminy złożenia wniosku/ /wniosków o płatność
ZIT-TO-65	Prosta sprawa - kompetencje to podstawa	2024/II	2025/I
ZIT-TO-66	Rozbudowa oraz modernizacja i doposażenie ZOZ w Chełmnie	2025/II	2026/I
ZIT-TO-67	Centrum Edukacyjno-Kulturalne - Budowa Oddziałów Przedszkolnych w Stolnie	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-69	Odnowa przestrzeni publicznej w Stolnie, Oborach, Małem Czystem oraz Wabczu na terenie Gminy Stolno	2023/IV	2024/III
ZIT-TO-70	Budowa Centrum Aktywności Lokalnej w Małych Łunawach	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-71	Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Chełmno i Gminie Stolno	2024/II	2025/I
ZIT-TO-72	Budowa i wyposażenie siedziby Gminnej Biblioteki Publicznej - Centrum Usług Kulturalnych i Społecznych w Kolnie	2024/III	2025/II
ZIT-TO-73	Budowa ścieżki pieszo rowerowej w miejscowości Kokocko	2026/I	2026/IV
ZIT-TO-75	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Unisławiu	2025/III	2026/II
ZIT-TO-76	Klucz do wiedzy	2024/II	2025/I
ZIT-TO-77	Odnowa przestrzeni publicznej w Unisławiu	2025/II	2026/I
ZIT-TO-78	Modernizacja energetyczna budynków publicznych w gminie Kijewo Królewskie	2025/III	2026/II
ZIT-TO-79	Poprawa dostępności Zespołu Szkół w Zbrachlinie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym utworzenie pierwszej pełnowymiarowej sali gimnastycznej w gminie	2023/IV	2024/III
ZIT-TO-80	Budowa inteligentnych sieci wodociągowych w gminie Kijewo Królewskie	2024/III	2025/II
ZIT-TO-81	Rozumiem świat - projekt edukacyjny w gminie Kijewo Królewskie	2024/II	2025/I
ZIT-TO-82	Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Kijewo Królewskie	2025/II	2026/I
ZIT-TO-83	Modernizacja energetyczna kompleksu Europejskiego Centrum Wymiany Młodzieży z przeznaczeniem pod rozwój usług Zakładu Aktywności Zawodowej - etap II	2025/III	2026/II
ZIT-TO-84	Działania dotyczące rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury	2025/III	2026/II

Nr fiszki	Nazwa projektu	Planowany termin realizacji (złożenia wniosku o dofinansowanie)	Planowany terminy złożenia wniosku/ /wniosków o płatność
ZIT-TO-85	Modernizacja z wyposażeniem punktu filialnego Przedszkola Miejskiego Tęczowy Zakątek mieszczącego się w części jednego z dwóch budynków siedziby Szkoły Podstawowej nr 2 w Chełmnie przy ul 22 Stycznia 4.	2025/III	2026/II
ZIT-TO-86	Poznaję, eksperymentuję, decyduję! Szkolne laboratorium umiejętności - v. 2.	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-87	Poprawa funkcjonalności z doposażeniem siedziby Chełmińskiego Domu Kultury w Chełmnie przy ul. Dworcowej 40a	2025/III	2026/II
ZIT-TO-88	Centrum rozwoju nad Jeziorem Starogrodzkim	2025/II	2026/I
ZIT-TO-89	Rewaloryzacja parku miejskiego Stare Planty	2025/I	2025/IV
ZIT-TO-90	Termomodernizacja Sali gimnastycznej w Papowie Biskupim	2025/III	2026/II
ZIT-TO-91	Wzrost jakości kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych w Gminie Papowo Biskupie	2024/II	2025/I
ZIT-TO-92	Wychowanie przedszkolne	2024/II	2025/I
ZIT-TO-93	Kompleksowa modernizacja budynku GOK w Papowie Biskupim	2024/II	2025/I
ZIT-TO-94	Wsparcie instytucji kultury (światlic wiejskich) na terenie gminy Papowo Biskupie	2024/II	2025/I
ZIT-TO-95	Modernizacja obiektu rekreacyjnego w miejscowości Papowo Biskupie	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-96	Modernizacja lokalnej sieci ciepłowniczej w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Lisewie	2024/IV	2025/III
ZIT-TO-100	Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych na terenie gminy Lisewo	2025/II	2026/I
ZIT-TO-101	Przebudowa przestrzeni publicznej w Krusinie	2025/II	2026/I
ZIT-TO-103	Inwestycja w infrastrukturę kształcenia zawodowego przy ul. Odrodzenia 8 w Kowalewie Pomorskim; Remont warsztatów samochodowych	2024/II	2025/I
ZIT-TO-104	Przebudowa (modernizacja) stacji uzdatniania wody w gminie Kowalewo Pomorskie	2024/III	2025/II
ZIT-TO-105	Adaptacja byłego budynku Urzędu Miejskiego na obiekt pełniący funkcje kulturalne (biblioteka, centrum aktywizacji społecznej, Izba pamięci)	2025/III	2026/II

Nr fiszki	Nazwa projektu	Planowany termin realizacji (złożenia wniosku o dofinansowanie)	Planowany terminy złożenia wniosku/ /wniosków o płatność
ZIT-TO-106	Dostawa i montaż instalacji fotowoltaicznych oraz pomp ciepła w budynkach użyteczności publicznej w Gminie Zbójno	2025/III	2026/II
ZIT-TO-107	Modernizacja sieci wodociągowej w Gminie Zbójno	2025/III	2026/II
ZIT-TO-108	Renowacja zabytkowego parku oraz terenu wokół pałacu w miejscowości Zbójno	2025/III	2026/II
ZIT-TO-109	Budowa ścieżek rowerowych: etap I - przy drodze wojewódzkiej nr 534; etap II - od DW 534 do Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni	2025/III	2026/II
ZIT-TO-110	Kompleksowa modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Radominie	2025/III	2026/II
ZIT-TO-111	Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej - Stacja Uzdatniania Wody w miejscowości Nowa Wieś	2025/III	2026/II
ZIT-TO-112	Przebudowa i rozbudowa systemu wodociągowo-kanalizacyjnego na terenie Gminy Ciechocin	2025/III	2026/II
ZIT-TO-113	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie Gminy Ciechocin	2025/III	2026/II
ZIT-TO-114	Kompleksowa termomodernizacja budynku Przedszkola Publicznego nr 2 przy ul. Szkolnej z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii	2025/III	2026/II
ZIT-TO-115	Poprawa dostępności Szkoły Podstawowej nr 2 im. Orła Białego dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym modernizacja stadionu OSIR w Golubiu-Dobrzyniu	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-116	Zagospodarowanie Golubskiej Starówki	2025/III	2026/II
ZIT-TO-117	Zagospodarowanie terenu przy Szkole Podstawowej nr 1 przy ul. Zamkowej	2025/II	2026/I
ZIT-TO-118	Wsparcie wychowania przedszkolnego w Mieście Golub-Dobrzyń	2024/IV	2025/III
ZIT-TO-119	Rozwój infrastruktury rowerowej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń	2025/I	2025/IV
ZIT-TO-120	Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń	2024/II	2025/I
ZIT-TO-121	Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń	2025/II	2026/I

Nr fiszki	Nazwa projektu	Planowany termin realizacji (złożenia wniosku o dofinansowanie)	Planowany terminy złożenia wniosku/ /wniosków o płatność
ZIT-TO-122	Przebudowa i rozbudowa gminnej stacji wodociągowej w Gałczewie	2025/I	2025/IV
ZIT-TO-123	Kontynuacja budowy sieci dróg rowerowych w Powiecie Toruńskim	2025/III	2026/II
ZIT-TO-123a	Kontynuacja budowy sieci dróg rowerowych w Powiecie Toruńskim - etap II	2026/I	2026/IV
ZIT-TO-124	Modernizacja ciepłowni lokalnych w kierunku wykorzystania OZE jako źródła ciepła	2025/III	2026/II
ZIT-TO-125	Powiatowi fachowcy	2024/II	2025/I
ZIT-TO-126	EU-geniusz w świecie naukowych żywiołów	2024/II	2025/I
ZIT-TO-127	Modernizacja systemu zasilającego budynku oświatowe w obrębie ulicy Hallera w ciepło oraz w ciepłą wodę użytkową wraz z systemem zarządzania energią	2025/III	2026/II
ZIT-TO-128	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych na terenie miasta Chełmży	2024/III	2025/II
ZIT-TO-129	Przebudowa stacji uzdatniania wody - etap II	2024/II	2025/I
ZIT-TO-130	Kompleksowa renowacja zieleni miejskiej w parku miejskim przy ulicy 3-go Maja w Chełmży	2025/I	2025/IV
ZIT-TO-131	Rewitalizacja zieleni miejskiej na obszarze miasta Chełmży	2025/I	2025/IV
ZIT-TO-132	Zagospodarowanie turystyczne terenów wokół Jeziora Chełmżyńskiego	2025/II	2026/I
ZIT-TO-133	Kompleksowa odnowa przestrzeni miejskiej w obszarze zdegradowanym Chełmży	2025/II	2026/I
ZIT-TO-134	Budowa ścieżki rowerowej łączącej os. Kąkol w Cierpicach z istniejącą ścieżką rowerową wzdłuż ul. Ogrodowej w Cierpicach (ok. 1,5 km)	2026/I	2026/IV
ZIT-TO-135	Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Sosnowej w Cierpicach od os. Stokrotka (przy zakładzie Andrewex) do Szkoły Podstawowej w Cierpicach (ok. 1,7 km)	2025/III	2026/II
ZIT-TO-136	Odnowa przestrzeni publicznych na terenie Gminy Wielka Nieszawka	2025/II	2026/I
ZIT-TO-137a	Termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Zębowie	2025/III	2026/II
ZIT-TO-138	Dobry początek. Kompleksowy system wsparcia przedszkoli i oddziałów przedszkolnych z Gminy Obrowo	2025/II	2026/I

Nr fiszki	Nazwa projektu	Planowany termin realizacji (złożenia wniosku o dofinansowanie)	Planowany terminy złożenia wniosku/ /wniosków o płatność
ZIT-TO-139	Budowa kompleksu przedszkolno-żłobkowego w Obrowie	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-140	Rewitalizacja stawu i stworzenie miejsc rekreacji i wypoczynku w terenie wokół stawu przy al. Lipowej w miejscowości Obrowo	2024/II	2025/I
ZIT-TO-141	Modernizacja parku w miejscowości Łążyn II	2025/III	2026/II
ZIT-TO-142	Zagospodarowanie terenu w miejscowości Osiek nad Wisłą	2025/III	2026/II
ZIT-TO-143	Zagospodarowanie terenu przy ul. Dworcowej w Obrowie	2025/III	2026/II
ZIT-TO-144	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Żławieś Wielka	2024/III	2025/II
ZIT-TO-145	Modernizacja energetyczna budynku użyteczności publicznej na terenie Gminy Żławieś Wielka	2025/III	2026/II
ZIT-TO-146	Odnowa placu dożynkowego wraz z istniejącą infrastrukturą w miejscowości Żławieś Mała oraz budowa placów zabaw na terenie Gminy Żławieś Wielka	2025/III	2026/II
ZIT-TO-147	Budowa stacji uzdatniania wody wraz ze studniami oraz elementami sieci wodociągowej	2024/II	2025/I
ZIT-TO-148	Zagospodarowanie na cele rekreacyjne jeziora Kozielec i jego otoczenia w Łubiance	2025/III	2026/II
ZIT-TO-149	Budowa ścieżki rowerowej na odcinku Wybczyk - Wybcz	2025/III	2026/II
ZIT-TO-150	Budowa Centrum Usług Publicznych w Gminie Łubianka wraz z zagospodarowaniem terenu	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-151	Utworzenie i funkcjonowanie nowych miejsc przedszkolnych na terenie Gminy Łubianka	2024/II	2025/I
ZIT-TO-152	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Czernikowie	2025/I	2025/IV
ZIT-TO-153	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie gminy Czernikowo	2025/II	2026/I
ZIT-TO-154	Odnowa przestrzeni publicznej na terenie gminy Czernikowo	2025/II	2026/I
ZIT-TO-155	Adaptacja zdegradowanego budynku byłej szkoły podstawowej w Osówce na Dzienny Dom Pobytu Seniora	2025/II	2026/I
ZIT-TO-156	Poprawa spójności komunikacyjnej dróg rowerowych na terenie Gminy Chełmża	2024/III	2025/II

Nr fiszki	Nazwa projektu	Planowany termin realizacji (złożenia wniosku o dofinansowanie)	Planowany terminy złożenia wniosku/ /wniosków o płatność
ZIT-TO-157	Budowa przedszkola w Grzywnie Gm. Chełmża	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-158	Rewaloryzacja zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego w Brąchnówku	2024/II	2025/I
ZIT-TO-159	Przebudowa części budynków pogimnazjalnych wraz z terenem przyległym w celu stworzenia oferty dla seniorów	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-160	Rozbudowa drogi powiatowej nr 2008C poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku Gostkowo-Lipniczki	2024/III	2025/II
ZIT-TO-163	Kształcenie przedszkolne w gminie Łysomice	2025/II	2026/I
ZIT-TO-164	Wsparcie instytucji kultury	2025/III	2026/II
ZIT-TO-165	Rozwój turystyki w gminie Łysomice	2025/II	2026/I
ZIT-TO-166	Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Łysomice	2025/II	2026/I
ZIT-TO-170	Termomodernizacja gminnego budynku użyteczności publicznej - świetlica wiejska w Rogowie	2025/III	2026/II
ZIT-TO-171	Budowa przedszkola "Chatka Puchatka" w Lubiczu Górnym wraz z wyburzeniem starego obiektu	2024/I	2024/IV
ZIT-TO-172	Rozbiórka i odbudowa budynku przy ul. Grębockiej 1 w Lubiczu Dolnym z przeznaczeniem na obiekt użyteczności publicznej	2025/II	2026/I
ZIT-TO-174	Wsparcie administracyjne wdrażania ZIT na obszarze MOF Torunia - 1 i 2 etap	2024/I	2024/IV

Tabela. Złożone wnioski o dofinansowanie (narastająco)

Rok	Liczba projektów planowanych do złożenia		Wartość dofinansowania projektów planowanych do złożenia	
	EFRR	ERDF	EFRR	ERDF
2023	2	0	666 677,00 €	0,00 €
2024	45	21	36 154 580,51 €	11 942 273,12 €
2025	118	29	65 624 560,33 €	13 905 537,24 €
2026	127	29	70 978 723,74 €	13 905 537,24 €

Tabela. Złożone wnioski o płatność (narastająco)

Rok	Wartość złożonych wniosków o płatność		Procent od wartości środków dedykowanych	
	EFRR	EFS+	EFRR	EFS+
2023	0,00 €	0,00 €	0,0%	0,0%
2024	2 433 770,95 €	727 981,19 €	3,4%	5,2%
2025	25 812 231,88 €	5 950 158,67 €	36,4%	42,8%
2026	44 266 775,67 €	9 328 332,18 €	62,4%	67,1%
2027	49 414 012,02 €	10 577 717,58 €	69,6%	76,1%
2028	62 784 133,29 €	13 140 138,72 €	88,5%	94,5%
2029	70 978 723,74 €	13 905 537,24 €	100,0%	100,0%
Cel końcowy	70 978 723,74 €	13 905 537,24 €	100,0%	100,0%

17. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii

Lp.	Warunek	Podstawa prawna	Status
1.	Wskazanie MOF jako obszaru strategicznej interwencji (OSI) w strategii rozwoju województwa	art. 34 ust.2 ustawy wdrożeniowej	Na potrzeby prowadzenia polityki terytorialnej, Miejski Obszar Funkcjonalny Torunia (MOF Torunia) został wyznaczony jako obszar strategicznej interwencji (OSI) w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku - Strategia Przyspieszenia 2030+. W klasyfikacji Obszarów Strategicznej Interwencji zalicza się go do Miejskiego obszaru funkcjonalnego Bydgoszczy i Torunia.
2.	Powołanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa - Związku ZIT	art. 34 ust.5 ustawy wdrożeniowej art. 34 ust.6 pkt 1) ustawy wdrożeniowej	Stowarzyszenie MOF Torunia zostało powołane dnia 9.08.2022 r. Podczas spotkania przyjęto także statut Stowarzyszenia oraz wybrano jego organy - Zarząd i Komisję Rewizyjną. 17.01.2025 r. organizacja zmieniła nazwę na Stowarzyszenie Metropolia Toruńska

Lp.	Warunek	Podstawa prawna	Status
3.	Uwzględnienie w strukturze Związku ZIT ciała doradczego	art. 8 oraz art. 29 ust.1 pkt d) rozporządzenia ogólnego; art. 34 ust. 15 pkt 6) ustawy wdrożeniowej	Dnia 14.09.2023 r. została powołana Rada ZIT MOFT jako ciało konsultacyjno-opiniodawcze.
4.	Realizacja ZIT w wybranych obszarach tematycznych wskazanych w programach regionalnych lub krajowych	art. 34 ust.4 ustawy wdrożeniowej	Zakres tematyczny Strategii ZIT MOFT został wynegocjowany z instytucjami zarządzającymi, programem regionalnym i programami krajowymi.
5.	Opracowanie i uchwalenie Strategii ZIT MOFT.	art. 29 rozporządzenia ogólnego; art. 34 ust. 6 pkt 2) ustawy wdrożeniowej	Opracowanie i uchwalenie Strategii ZIT MOFT odbędzie się w trybie właściwym dla wybranej formy partnerstwa JST.
6.	Opracowanie i uchwalenie strategii rozwoju ponadlokalnego.	art. 29 rozporządzenia ogólnego; art. 34 ust. 6 pkt 3) ustawy wdrożeniowej	Opracowanie i uchwalenie strategii rozwoju ponadlokalnego ZIT MOFT nastąpi do dnia 31 grudnia 2025r. , jako warunek realizacji ZIT dla MOF miast wojewódzkich (OSI o znaczeniu regionalnym).
7.	Wskazanie w Strategii ZIT MOFT listy projektów	art. 29 rozporządzenia ogólnego; art. 34 ust. 15 pkt 3) ustawy wdrożeniowej	Strategia ZIT MOFT zawiera listę projektów, która stanowi obowiązkowy mechanizm zagwarantowania ZIT MOFT udziału w wyborze projektów wynikających ze Strategii ZIT MOFT.
8.	Opis zintegrowanego podejścia	art. 29 rozporządzenia ogólnego	Instrument terytorialny ZIT będzie wdrażany za pomocą projektów zintegrowanych. Sposób ich określenia (np. projekt partnerski lub wiązka projektów) i identyfikacji (wewnętrzne kryteria wyboru projektów) został wskazany w Strategii ZIT MOFT.
9.	Opiniowanie Strategii ZIT MOFT w zakresie możliwości finansowania Strategii ZIT MOFT w ramach programu regionalnego oraz programów krajowych	art. 34 ust. 6 pkt 2) ustawy wdrożeniowej; art. 34 ust. 7 ustawy wdrożeniowej	Strategia ZIT MOFT będzie podlegała procesowi opiniowania przez IZ FEKP oraz przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.
10.	Zawarcie porozumienia pomiędzy Stowarzyszeniem a instytucją zarządzającą w sprawie powierzenia zadań ZIT MOFT.	art. 29 ust. 5 rozporządzenia ogólnego;	Zakres i sposób realizacji zadań powierzonych Stowarzyszeniu został określony w Porozumieniu Terytorialnym zawartym dnia 24 października 2023 roku.

System zarządzania i wdrażania Strategii ZIT MOFT

Za realizację ogółu ustaleń strategii terytorialnej odpowiedzialny jest Zarząd Stowarzyszenia Metropolia Toruńska, który realizuje to zadanie poprzez Biuro Stowarzyszenia. Zadania Biura Stowarzyszenia realizowane będą z wykorzystaniem dofinansowania w ramach projektu wsparcia administracyjnego dla prowadzenia polityki terytorialnej.

Rolą Biura Stowarzyszenia jest:

1. Bieżąca współpraca z Instytucją Zarządzającą programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 w zakresie ogółu spraw związanych z realizacją ustaleń strategii.
2. Bieżąca współpraca z beneficjentami projektów ujętych w strategii w celu optymalizacji procesu ich realizacji.
3. Bieżąca współpraca z interesariuszami procesu kształtowania rozwoju MOF Torunia - w celu przekazywania informacji na temat postępów realizacji ustaleń strategii oraz zbierania opinii i sugestii na rzecz jego usprawnienia.
4. Monitorowanie realizacji ustaleń strategii - w tym przygotowywanie corocznego „Raportu z realizacji strategii terytorialnej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia”.
5. Inicjowanie działań w kierunku aktualizacji strategii, jeśli zajdzie taka konieczność.

Biuro Stowarzyszenia odpowiedzialne jest za opracowanie projektu Strategii ZIT MOFT. Dokument tworzony jest we współpracy z członkami Stowarzyszenia i Radą ZIT MOFT.

Dla projektu Strategii przygotowywana jest prognoza oddziaływania na środowisko, która wraz ze Strategią przekazywana jest do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Bydgoszczy, w celu uzyskania pozytywnej opinii tych organów. Projekt Strategii opiniowany jest przez Radę ZIT MOFT oraz Zarząd Stowarzyszenia. Następnie Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia zatwierdza Strategię. Przyjęta Strategia przekazywana jest równocześnie do IZ FEoKP oraz ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego z wnioskiem o wydanie formalnej opinii. Zgodnie z zapisami ustawy wdrożeniowej IZ ma 60 dni od dnia otrzymania dokumentu na wydanie pozytywnej opinii w zakresie możliwości finansowania Strategii w ramach programu regionalnego. Minister opiniuje Strategię pod względem jej zgodności z umową partnerstwa w terminie 60 dni od dnia jej otrzymania. Strategia może być aktualizowana w celu dostosowania jej zapisów do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru lub w przypadku problemów z osiągnięciem celów Strategii. Koszty całkowite zaplanowanych do realizacji projektów są szacunkowe i mogą ulec zmianie po sporządzeniu pełnej dokumentacji technicznej i aplikacyjnej. Sytuacje, w których konieczna może być aktualizacja Strategii w trybie, w jakim została ona przyjęta to wprowadzenie nowego projektu (nieujętego wcześniej na liście podstawowej, rezerwowej lub liście projektów do realizacji w ramach środków z Programu FEoKS) lub wyznaczenie nowego obszaru wsparcia objętego ZIT MOFT. Zmiany dotyczące poszczególnych projektów wpisanych do Strategii na listę podstawową, rezerwową lub projektów do realizacji w ramach środków z Programu FEoKS (zmiana harmonogramu, przeniesienie pomiędzy listami, zmiana budżetu), o ile nie skutkują istotną modyfikacją zakresu i zmniejszeniem wskaźników na poziomie całego przedsięwzięcia, nie traktuje się jako zmiany przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach ZIT MOFT. Dokonywanie aktualizacji Strategii będzie możliwe nie częściej niż dwa razy w ciągu roku.

18. Opis procesu zaangażowania partnerów zewnętrznych

Na obszarze MOF Torunia w dniu 9 sierpnia 2022 roku zawiązane zostało Stowarzyszenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia. Organami Stowarzyszenia są Walne Zebranie Członków, Zarząd i Komisja Rewizyjna. Do prowadzenia swych spraw utworzyło ono Biuro Stowarzyszenia. 17 stycznia 2025 roku organizacja zmieniła nazwę na Stowarzyszenie Metropolia Toruńska.

Na podstawie uprawnień wynikających z § 15 pkt 9 Statutu Stowarzyszenia, powołana została również Rada ZIT MOFT, która pełni funkcję konsultacyjno-opiniodawczą dla Stowarzyszenia, w szczególności w procesach związanych z opracowaniem, realizacją, monitorowaniem i ewaluacją Strategii. Powołanie Rady jest wyrazem realizacji zasady partnerstwa zgodnie z art. 8 rozporządzenia 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy (...) - Dz.U.UE.L.2021.231.159. Proces wyboru partnerów społeczno-gospodarczych do Rady ZIT MOFT odbywał się zgodnie z Europejskim Kodeksem postępowania w sprawie partnerstwa, rozporządzeniem delegowanym Komisji (UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 roku, a także Wytycznymi Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej w zakresie realizacji zasady partnerstwa na lata 2021-2027. 16 sierpnia 2023 roku ogłoszono otwarty nabór członków Rady. Zgłoszenia były zbierane drogą mailową przez Biuro Stowarzyszenia do dnia 6 września 2023 roku. Rada składa się z przedstawicieli wszystkich właściwych dla obszaru realizacji ZIT partnerów. Reprezentacja uwzględnia m.in. społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji. Celem działania Rady jest zapewnienie zaangażowania społecznego w procesie przygotowania i wdrażania Strategii poprzez:

- inicjowanie działań, kierunków oraz nowych przedsięwzięć kluczowych dla spójnego rozwoju MOFT;
- opiniowanie dokumentów przygotowywanych przez Stowarzyszenie, w szczególności projektu Strategii i jej aktualizacji, z uwzględnieniem potrzeby zrównoważonego rozwoju MOFT, a także włączenia najszerszego grona partnerów i interesariuszy w realizację Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia;
- doradzanie na wszystkich etapach opracowania i realizacji Strategii, w zakresie rozwiązań służących zapobieganiu dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznanie lub orientację seksualną.

Naboru członków Rady dokonano w otwartej procedurze zbierania zgłoszeń, biorąc pod uwagę przede wszystkim doświadczenie podmiotu i kandydata w działaniach na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego, rozwoju społeczno-gospodarczego MOFT oraz oferowany wkład w przygotowanie i realizację Strategii, uwzględniając możliwie zróżnicowaną reprezentację grup interesariuszy. Ogłoszenie o naborze członków Rady Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia ukazało się 16.08.2023 r. na stronie Stowarzyszenia oraz na stronach internetowych członków Stowarzyszenia.

14 września 2023 roku odbyło się Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia, na którym Uchwałą Nr 24/2023 powołano Radę ZIT MOFT w 15-osobowym składzie obejmującym przedstawicieli następujących podmiotów:

- Regionalna Agencja Poszanowania Energii i Środowiska w Toruniu,
- Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu,
- Spółdzielnia Socjalna Wspólna Sprawa,
- Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu,
- Chełmińska Rada Biznesu,

- Stowarzyszenie Teatr Agrafka,
- Stowarzyszenie Toruński Klub Miłośników Komunikacji Miejskiej,
- Stowarzyszenie Pomoc Osobom Niepełnosprawnym „Podaj Rękę” w Obrowie,
- Lokalna Organizacja Turystyczna w Toruniu,
- Fundacja Aktywni Obecni,
- Koło Gospodyń Wiejskich Szembekowo,
- Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych „Pomocna Dłoń”,
- Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień i Współuzależnienia w Toruniu,
- Stowarzyszenie Partnerstwo dla Ziemi Kujawskiej,
- Fundacja Przedsiębiorczy Toruń.

Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia określiło także regulamin działania Rady, który został przyjęty przez Zarząd Stowarzyszenia Uchwałą Nr 20/2023 z dnia 14 września 2023 r.

11 grudnia 2023 roku Rada ZIT MOFT pozytywnie zaopiniowała Strategię uznając ją za w pełni zgodną z oczekiwaniami mieszkańców i pozostałych interesariuszy oraz uwzględniającą potrzeby zrównoważonego rozwoju MOFT. Jednocześnie nie stwierdzono w Strategii żadnych przejawów dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznanie lub orientację seksualną.

19. Sprawozdanie z konsultacji społecznych

Integralną i niezbędną częścią prowadzonego procesu tworzenia Strategii ZIT MOF Torunia jest przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu dokumentu strategii terytorialnej. Wymóg ten wynika zarówno z art. 8 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r., Umowy partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce, jak i z przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2023 poz. 1094 ze zm.).

Przedmiotem przeprowadzonych konsultacji społecznych było zebranie uwag, opinii i wniosków interesariuszy rozwoju, w celu podjęcia optymalnych decyzji co do kształtowania procesu rozwoju danego obszaru. Nie bez znaczenia jest również rola informacyjna konsultacji społecznych - w trakcie tego procesu uczestnicy, nawet jeśli nie wyrażają swoich opinii lub uwag, to mają możliwość poznać jej treść i uzasadnienie dla planowanych kierunków działań. Konsultacje społeczne pozwalają również na integrację poprzez wzajemne poznanie się i ukształtowanie relacji pomiędzy uczestnikami.

Konsultacje społeczne projektu strategii oraz dokumentu prognozy oddziaływania na środowisko tej strategii prowadzone były w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Ich celem była identyfikacja uwarunkowań środowiskowych wdrażania Strategii ZIT, wpływu jej ustaleń na środowisko oraz zaproponowanie rozwiązań mających na celu unikanie, minimalizowanie i kompensowanie ewentualnych niekorzystnych oddziaływań środowiskowych.

Przed rozpoczęciem konsultacji społecznych zidentyfikowano interesariuszy strategii ZIT MOF Torunia. Interesariuszami procesu byli nie tylko mieszkańcy MOF Torunia (jako osoby fizyczne), ale także przedsiębiorcy, podmioty sektora pozarządowego, radni rad gmin i powiatów, ale również te instytucje publiczne, które nie są samorządami zaangażowanymi w realizację strategii ZIT. Jednostki samorządu terytorialnego, będące członkami Stowarzyszenia i zaangażowane w realizację strategii, uczestniczyły w konsultacjach społecznych jako obserwatorzy procesu.

Właściwym etapem tego procesu zaangażowania społeczności MOF Torunia w tworzenie Strategii ZIT były konsultacje społeczne, które zostały przeprowadzone w dniach od 18 grudnia 2023 do 22 stycznia 2024 r. Do konsultacji społecznych przystąpiono na podstawie Uchwały nr 29/2023 Walnego Zebrania

Członków Stowarzyszenia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia z dnia 15 grudnia 2023 r. w sprawie przystąpienia do konsultacji społecznych projektu dokumentu Strategii ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia. Obwieszczenie o przystąpieniu do konsultacji społecznych projektu dokumentu Strategii ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia wraz z dokumentem projektu strategii ZIT, dokumentem prognozy oddziaływania na środowisko oraz formularzem zgłaszania uwag udostępniono na stronie internetowej Stowarzyszenia, tj. www.zit-torun.pl Obwieszczenie o rozpoczęciu konsultacji społecznych wraz z załącznikami (wskazanymi powyżej dokumentami) zostało zamieszczone również w Biuletynach Informacji Publicznej lub internetowych serwisach informacyjnych wszystkich jednostek samorządu terytorialnego z Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia. O rozpoczęciu konsultacji społecznych i możliwości uczestnictwa w nich zostali poinformowani również partnerzy społeczno-gospodarczy partnerstwa, tj. członkowie Rady ZIT MOF Torunia.

Projekt strategii ZIT MOF Torunia wraz z prognozą oddziaływania na środowisko podlegał opiniowaniu zgodnie z art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2023 poz. 1094 ze zm.), przez następujące organy:

- Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy z siedzibą przy ul. Dworcowej 81 w Bydgoszczy (wniosek o wydanie opinii wystosowano w dniu 23.11.2023 r. i uzupełniono w dniu 28.11.2023 r.)
- Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z siedzibą przy ul. Kujawskiej 4 w Bydgoszczy (wniosek o wydanie opinii wystosowano w dniu 23.11.2023 r.)

W dniu 12.12.2023 r. pismem znak WOO.410.460.2023.KB Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Bydgoszczy pozytywnie zaopiniował projekt Strategii ZIT MOF Torunia wraz z prognozą oddziaływania na środowisko i uznał, że realizacja założonych w dokumencie zadań nie spowoduje znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko.

W dniu 06.12.2023 r. pismem znak NNZ.9022.4.90.2023 Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Bydgoszczy pozytywnie zaopiniował projekt Strategii ZIT MOF Torunia wraz z prognozą oddziaływania na środowisko i uznał, że realizacja strategii wpłynie korzystnie na środowisko, w tym zdrowie i warunki życia ludzi.

Interesariuszom udostępniono szereg możliwości aktywnego wypowiedzenia się na temat projektu dokumentu strategii. Uwagi i wnioski do strategii można było składać pisemnie - w formie tradycyjnej, tj. poprzez wpisanie uwag do formularza na miejscu, w siedzibie Biura Stowarzyszenia oraz poprzez nadesłanie uwag pocztą tradycyjną. Dopuszczalna była również forma elektroniczna, tj. udostępniono możliwość nadsyłania uwag i wniosków w postaci wiadomości mailowych nadsyłanych na adres: biuro@zit-torun.pl Jednocześnie udostępniono tym interesariuszom, którzy nie chcieli lub nie mogli skorzystać z formy pisemnej składania uwag, możliwość wypowiedzania się w formie ustnej, poprzez złożenie uwag do protokołu spisywanego przez pracownika Biura Stowarzyszenia, w siedzibie Biura w Toruniu. Zorganizowano także cztery spotkania otwarte, każde w jednym powiecie należącym do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia, tj. w powiecie aleksandrowskim (w siedzibie LGD w Odolionie), w powiecie golubskim (w siedzibie Rady Powiatu), w powiecie chełmińskim (w siedzibie Starostwa Powiatowego) oraz w powiecie toruńskim (w siedzibie Stowarzyszenia). Wszystkie lokalizacje zostały wybrane tak, by umożliwić jak najlepszy dostęp wszystkim mieszkańcom ze względu na potencjalny dojazd i odległości. Zadbano o to, by miejsca te były dostępne dla osób niepełnosprawnych ruchowo i dla wszystkich grup, które mogłyby być wykluczone w jakikolwiek inny sposób. W spotkaniach otwartych uczestniczyło: 10 osób w dniu 15.01.2024, 7 osób w dniu 16.01.2024, 5 osób w dniu 17.01.2024 oraz 7 osób w dniu 19.01.2024 r.

W toku konsultacji zgłoszono 11 uwag, z których uwzględniono 6, a nie uwzględniono 5. Aktywność w procesie konsultacji wykazały osoby fizyczne, radni gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia, przedstawiciele przedsiębiorców oraz przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład Stowarzyszenia (nie jako interesariusze procesu, lecz jako podmioty koordynujące realizację strategii i korygujące stosowne zapisy w dokumencie).

Tabela. Raport z konsultacji społecznych

Lp.	Część dokumentu, której dotyczy uwaga / wniosek	Treść uwagi / wniosku lub proponowany zapis	Uwzględnienie (tak/nie)	Uzasadnienie	Uwagi
1	Sieć transportowa	Brak uwzględnienia linii kolejowej nr 245 i konieczność reaktywacji na niej przewozów pasażerskich	nie	Linia kolejowa nr 245 (diagnoza i opis potrzeb) oraz pełna charakterystyka systemu transportowego jest uwzględniona w dokumencie SUMP, tj. Planie Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla MOF Torunia, w strategii ZIT MOF Torunia nie ma możliwości realizacji projektów z dziedziny transportu kolejowego. Strategia zawiera jedynie syntezę diagnozy systemu transportowego.	
2	Opieka żłobkowa	W tabeli podano błędną liczbę dzieci uczęszczających do żłobka. Jest 21, winno być 41 (dotyczy miasta Ciechocinka)	nie	Liczba 21 została wpisana do tabeli na podstawie danych zawartych w Banku Danych Lokalnych GUS	
3	Wykaz projektów wybranych do wsparcia wraz z ich charakterystyką	W opisie fiszki ZIT-TO-37 wskazano błędny opis zadania	tak	Wstawiono poprawny opis zadania	
4	Turystyka	Zgłaszam wątpliwość czy zdanie: <i>"Duże znaczenie dla miasta, w generowaniu skali ruchu mają także Radio Maryja oraz Kościół NMP Gwiazdy Ewangelizacji i św. Jana Pawła II, z którymi to obiektami wiąże się rozwój turystyki religijnej"</i> , jest prawdziwie. Jeśli chcielibyśmy podkreślić duże znaczenie turystyki religijnej, to dzieje się ona na podstawie wielu świątyń zespołu	nie	Turystyka religijna związana z funkcjonowaniem w Toruniu Radia Maryja oraz Kościoła NMP Gwiazdy Ewangelizacji i św. Jana Pawła II jest istotnym czynnikiem mającym wpływ na wzrost liczby odwiedzających Toruń i może mieć wpływ	

		staromiejskiego w Toruniu, ale także zasobu Chełmna i Chełmży np. Ruch turystyczny w powyższej przestrzeni rzadko powiązany jest z innymi walorami i atrakcjami turystycznymi na terenie MOFT. Moim zdaniem, żeby nie komplikować sytuacji, warto byłoby zrezygnować z tego zdania		na rozwój turystyki na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia.	
5	Szkolnictwo wyższe	Chciałabym, żeby po fragmencie o liczbie studentów dodać zdanie np. Mimo dużego potencjału rozwojowego uczelni wyższych, obserwowany jest kryzys kształcenia na II stopniu studiów, przejawiający się w sukcesywnie malejącej liczbie osób studiujących.	nie	Brak jest danych wskazujących na trwałe i istotny trend w tym względzie.	
6	Opis realizacji celów	W celu szczegółowym: "Wysoka jakość życia społeczeństwa", brakuje choćby fragmentu o potrzebie prowadzenia kształcenia ustawicznego np. celem przekwalifikowania lub dostosowania zasobu kompetencji osób na rynku pracy	nie	Potrzeby i cele w zakresie kształcenia społeczeństwa są uwzględnione w opisie celu szczegółowego „Gospodarka i wykształcone kadry”	
7	[nie dotyczy]	Aktualnie przygotowujemy dokumentację aplikacyjną dla projektu Modernizacja sieci wodociągowej (azbestowej) wraz z modernizacją stacji uzdatniania wody w Chełmnie. Planowanym źródłem jego dofinansowania jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 - działanie FENX.02.05 Woda do spożycia priorytet FENX.02 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko; Nabór nr: FENX.02.05-IW.01-001/23 dostępny pod linkiem: https://www.gov.pl/web/nfosigw/fenx0205-iw01-00123 Wedle dokumentu pt. Kryteria horyzontalne dla Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko na lata 2021-2027 (FEniKS) - KRYTERIA RANKINGUJĄCE OCENIANE PUNKTOWO pod poz. 8 zapisano: „Projekt wynikający z zapisów strategii terytorialnej (ZIT lub IIT), bądź strategii rozwoju ponadlokalnego albo wynikający z dokumentów strategicznych i/lub planistycznych powstałych w ramach współpracy samorządów (w tym takich jak Centrum	tak	Projekty wspierane w ramach programu FEniKS 2021-2027 zostały uwzględnione w podrozdziale „Lista projektów komplementarnych”	

		Wsparcia Doradczego, Partnerska Inicjatywa Miast, Program Rozwój Lokalny) lub komplementarny do ww. dokumentów". Wobec powyższego, celem pozyskania w trakcie oceny dodatkowych punktów - niniejszym zwracamy się z uprzejmą prośbą o umieszczenie omawianego przedsięwzięcia w treści Strategii ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia jako projektu komplementarnego do wiązki projektów celu szczegółowego 2(v) - wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej [Działanie 2.11 Efektywne gospodarowanie wodą do spożycia i poprawa jej jakości ZITy regionalne].			
8	[nie dotyczy]	Przesyłam informacje dotyczące planów projektowych GMT do ubiegania się o środki w ramach programu FEniKS 2021-2027, w celu ewentualnego wpisania ich do Strategii ZIT MOFT: • "Poprawa systemu zaopatrzenia miasta Torunia w wodę do spożycia", wnioskodawca: Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o., działanie FEniKS 2.5 Woda do spożycia. • "Toruńska Starówka - ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO - etap III", wnioskodawca (lider projektu partnerskiego): Gmina Miasta Toruń, działanie FEniKS 7.1 Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej. • "Przebudowa przestrzeni CSW "Znaki Czasu" w celu poprawy komfortu i dostępności oraz rozszerzenia oferty o wystawę stałą dla dzieci" (tytuł roboczy), wnioskodawca: Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu" w Toruniu, działanie - jw. • "Doposażenie i modernizacja Sali Koncertowej i studia nagrań w Zespole Szkół Muzycznych im. K. Szymanowskiego w Toruniu" (tytuł roboczy), wnioskodawca: Zespół Szkół Muzycznych im. K. Szymanowskiego w Toruniu, działanie - jw.	tak	Projekty wspierane w ramach programu FEniKS 2021-2027 zostały uwzględnione w podrozdziale „Lista projektów komplementarnych”	

9	[nie dotyczy]	W związku z faktem iż projekt w ramach kształcenia ogólnego Gmina Stolno planuje złożyć w partnerstwie z Gminą Chełmno (gdzie liderem partnerstwa będzie Gmina Chełmno) w załączeniu przesyłam wspólną fiskę Gmin Stolno i Chełmno dot. projektu "Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Chełmno i Gminie Stolno", z prośbą o wprowadzenie tej zmiany w Strategii MOF. Dotyczy to Fiszki Gminy Stolno nr 68 a Gminy Chełmno nr 71	tak	Na liście projektów podstawowych wpisano projekt nr ZIT-TO-71 pn. „Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Chełmno i Gminie Stolno”	
10	Prognoza w ramach SOOŚ dla dokumentu Strategii ZIT	w dokumencie, w szczególności w części dotyczącej zgodności z dokumentami strategicznymi wyższego szczebla, zabrakło w mojej opinii nawiązania do polityki klimatycznej UE, m. in. do strategii "Europejski Zielony Ład", a w wymiarze regionalnym/lokalnym - do "Planu adaptacji do zmiany klimatu MOF Torunia". Prognoza powinna uwzględnić ocenę wpływu Strategii ZIT MOFT na środowisko w odniesieniu do kluczowych zapisów obu ww. dokumentów, tym bardziej, że zagadnienia oddziaływania na klimat i adaptacja do skutków zmian klimatycznych są ważnym komponentem projektu Strategii ZIT	tak	Dodano zapisy dotyczące obu kluczowych dokumentów	
11	Prognoza w ramach SOOŚ dla dokumentu Strategii ZIT	Obszar MOF został wyznaczony (uchwałą Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego)..." należałoby doprecyzować, że granice MOFT zostały wyznaczone w "Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku - Strategia Przyspieszenia 2030+" oraz podać numer i datę podjęcia uchwały ws. przyjęcia ww. Strategii.	tak	Przywołano w zapisach stosowną Uchwałę Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego dot. przyjęcia "Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku - Strategia Przyspieszenia 2030+", w której wyznaczono granice MOF Torunia	

20. System monitorowania strategii terytorialnej

Niezbędnym elementem oceny, czy realizacja ustaleń strategii postępuje prawidłowo, jest monitorowanie tego procesu. Ustala się następujące założenia realizacji tego procesu:

1. Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie procesu monitorowania jest Biuro Stowarzyszenia Metropolia Toruńska delegowane do tego zadania przez Zarząd Stowarzyszenia.
2. Monitorowaniu podlega:
 - a) poziom kontraktacji projektów,
 - b) poziom złożonych wniosków o płatność,
 - c) zaawansowanie realizacji każdego z projektów, w tym przestrzeganie terminów
 - d) stan wskaźników pośrednich i docelowych.
3. Monitorowanie jest procesem ciągłym, ale wymiernym rezultatem tego procesu będzie:
 - a) sporządzanie i przekazywanie raportów w postaci tabel monitoringowych dla IZ FEKP w cyklu półrocznym.
 - b) sporządzanie i przekazywanie raportów w cyklu rocznym pn. „Raport z realizacji ustaleń strategii terytorialnej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia” (zwany dalej Raportem). Raport za dany rok powinien być sporządzony nie później niż do końca miesiąca marca roku następującego po roku, za który jest sporządzany i zostać przyjęty przez władze Stowarzyszenia Metropolia Toruńska nie później niż do końca miesiąca maja roku następującego po roku, za który jest sporządzany. W okresie jednego tygodnia po przyjęciu, Raport zostaje przekazany do Instytucji Zarządzającej programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 oraz zostaje opublikowany na stronie internetowej Stowarzyszenia oraz jest będących członkami Stowarzyszenia.
4. Do udziału w procesie monitorowania zobowiązani są wszyscy beneficjenci projektów, których obowiązkiem jest przekazanie do Biura Stowarzyszenia, corocznie do końca lutego, danych i informacji niezbędnych do przygotowania Raportu za rok poprzedni.
5. Raport sporządzany jest do końca realizacji ustaleń strategii. Jeśli planowane zadania zostaną zrealizowane przed zakończeniem perspektywy finansowej 2021-2027 - nie zachodzi potrzeba sporządzania raportu dla okresu po zakończeniu realizacji strategii. Jeżeli dany projekt zostanie zrealizowany przed zakończeniem obowiązywania strategii, jest wskazywany w Raporcie z odpowiednią adnotacją.
6. W przypadku zmiany ustaleń strategii dotyczącej listy projektów, do końca okresu monitorowania należy w Raporcie uwzględniać zarówno projekty dodane, jak i projekty, które zostały z niej usunięte - wraz z zamieszczeniem stosownej informacji o usunięciu projektu i podaniem roku usunięcia projektu i od którego roku realizowany jest projekt włączony do strategii.
7. Raport składa się z następujących, obligatoryjnie wymaganych, części:
 - a) Charakterystyki działań oraz efektów realizacji projektów strategii, realizowanej poprzez wypełnienie „Karty monitorowania stanu realizacji projektu strategii”, której wzór został zamieszczony poniżej.
 - b) Analizy stanu wskaźników realizacji strategii, realizowanej poprzez wypełnienie „Karty monitorowania stanu realizacji wskaźników strategii”, której wzór został zamieszczony poniżej.
 - c) Podsumowania zawierającego najważniejsze wnioski z dokonanej analizy. W szczególności należy zwrócić uwagę na: zidentyfikowane ryzyka realizacji wraz z propozycją ich zminimalizowania, zidentyfikowane możliwości usprawniania realizacji ustaleń strategii, zidentyfikowane projekty, które rekomenduje się do usunięcia ze strategii podczas jej formalnej aktualizacji.

Wzór „Karty monitorowania stanu realizacji projektu strategii”

Rok, za który podawana jest informacja								
Numer projektu								
Nazwa projektu								
Beneficjent								
Imię, nazwisko i dane kontaktowe osoby przedstawiającej dane źródłowe do Raportu								
Syntetyczny opis działań prowadzonych na rzecz realizacji projektu w roku, za który sporządza się Raport ⁵⁰								
Opis postępu finansowego w okresie sprawozdawczym i narastająco od początku realizacji projektu								
Etap realizacji projektu na koniec roku, za który sporządza się Raport ⁵¹								
Czy dostrzega się ryzyka dla kontynuacji realizacji projektu? Jeśli tak - należy je scharakteryzować (krótki opis wraz z informacją o przestrzeganiu zadeklarowanych terminów)								
Czy dostrzega się możliwości usprawnienia procesu realizacji projektu? Jeśli tak - należy je scharakteryzować								
Ewentualne informacje dodatkowe istotne dla procesu realizacji strategii w zakresie danego projektu ⁵²								
Stan realizacji wskaźników projektu								
Nazwa i miara wskaźnika	Wartość docelowa zadeklarowana w strategii	Stan wskaźnika na koniec roku:						
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Wskaźnik 1								
Wskaźnik 2								
...								

Wyjaśnienia: Oceny etapu realizacji projektu na koniec roku, za który sporządza się Raport, należy dokonać wg następujących kryteriów zaawansowania prac:

- 1) etap „zero” - prace nie zostały rozpoczęte,
- 2) etap I - prace w fazie przygotowawczej - etap obejmuje opracowanie koncepcji projektu i harmonogramu prac, powołanie partnerów społecznych,
- 3) etap II - prace realizacyjne w fazie początkowej,

⁵⁰ Jeżeli w danym roku raportowym w przypadku opisywanego projektu nie były prowadzone żadne działania, w tym polu należy o tym poinformować

⁵¹ Patrz wyjaśnienia poniżej tabeli.

⁵² W tym polu należy podać informację, jeśli projekt został usunięty lub wprowadzony do strategii w wyniku zmiany strategii.

4) etap III - prace realizacyjne w fazie zaawansowanej,

Wskazuje się następujące możliwości oceny zaawansowania:

- w przypadku projektów o charakterze wieloletnim, za *prace realizacyjne w fazie początkowej* (etap II) należy uznać prace realizowane do osiągnięcia 30% założonego czasu realizacji projektu; po przekroczeniu tej wartości stan zaawansowania ocenia się jako *prace realizacyjne w fazie zaawansowanej* (etap III); alternatywnie dopuszcza się pomiar na podstawie zaangażowania środków, to znaczy za *prace realizacyjne w fazie początkowej* (etap II) należy uznać prace realizowane do osiągnięcia 30% założonego wydatkowania środków; po przekroczeniu tej wartości stan zaawansowania ocenia się jako *prace realizacyjne w fazie zaawansowanej* (etap III); raz przyjętą metodę pomiaru należy stosować do zakończenia projektu,
- w przypadku projektów, których postęp mierzony jest poprzez sukcesywne narastanie wartości wskaźnika, zmierzające do osiągnięcia założonej wartości docelowej, za *prace realizacyjne w fazie początkowej* (etap II) należy uznać prace realizowane do osiągnięcia 30% założonej w projekcie wartości wskaźnika docelowego; po przekroczeniu tej wartości stan zaawansowania ocenia się jako *prace realizacyjne w fazie zaawansowanej* (etap III),
- w przypadku projektów, które składają się z określonej liczby zaplanowanych do realizacji działań, za *prace realizacyjne w fazie początkowej* (etap II) należy uznać prace realizowane do osiągnięcia 30% łącznej liczby określonych do wykonania działań; po przekroczeniu tej wartości stan zaawansowania ocenia się jako *prace realizacyjne w fazie zaawansowanej* (etap III),
- w przypadku projektów o charakterze inwestycyjnym, za *prace realizacyjne w fazie początkowej* (etap II) należy uznać prace projektowe oraz uzyskanie niezbędnych pozwoleń i uzgodnień, natomiast za *prace realizacyjne w fazie zaawansowanej* (etap III) uznaje się fizyczne wykonawstwo prac,
- w przypadku projektów, których ocena stopnia zaawansowania nie mieści się w podanych powyżej kryteriach, następuje ocena indywidualna.

5) etap IV - prace zostały zakończone, projekt został zrealizowany.

6) etap „rezygnacja z projektu” - dotyczy projektów, od których realizacji odstąpiono w danym roku, projekt nie będzie reaktywowany, przy aktualizacji dokumentu strategii, projekt zostanie usunięty z listy projektów.

Wzór „Karty monitorowania stanu realizacji wskaźników strategii”

Stan realizacji wskaźników strategii								
Nazwa i miara wskaźnika	Wartość docelowa zadeklarowana w strategii	Stan wskaźnika na koniec roku:						
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Wskaźniki dla projektów z zakresu CP1								
Wskaźnik 1								
Wskaźnik 2								
...								
Wskaźniki dla projektów z zakresu CP2								
Wskaźnik 1								
Wskaźnik 2								
...								
Dodatkowe informacje/wyjaśnienia dotyczące stanu realizacji wskaźników - jeśli zachodzi taka potrzeba ⁵³								
Wskaźnik x								
Wskaźnik y								
Wskaźnik z								
...								

⁵³ Ta część tabeli jest wypełniana, jeśli w zakresie realizacji poszczególnych wskaźników miały miejsce szczególne uwarunkowania, wpływające na nietypowy przebieg realizacji projektów, a więc narastania wartości wskaźników (np. nastąpiła zmiana strategii polegająca na usunięciu lub dodaniu projektów, co wpływa na wartość docelową danego wskaźnika), lub są to informacje istotne dla zrozumienia procesu realizacji strategii; w tym miejscu należy także podać informacje, jeśli wszystkie projekty składające się na dany wskaźnik zostały zrealizowane i wskaźnik nie będzie już w przyszłości podlegał zmianom; w tym miejscu należy także podać informacje, jeśli projekty składające się na dany wskaźnik nie zostały zrealizowane w całości, a więc wskaźnik docelowy dla strategii także nie zostanie zrealizowany w pierwotnie planowanej skali.